WATCHMAN NEE

1

Вочмен Ні

Життя, страждання і духовне бачення китайського слуги Христа

Ochorus

Портрети мужності – Вочмен Ні

Життя, страждання і духовне бачення китайського слуги Христа

Ochorus Originals

Уперше опубліковано 2026 року.

OCHORUS

Про Ochorus

Зробити величні класичні твори християнської віри безкоштовними для Церкви по всьому світу — рідною мовою кожного, на славу Божу.

Ochorus — християнське служіння з осередками у Вікторії (Канада) та Кампалі (Уганда). Від 2021 року ми знаходимо великі християнські книги минулого, дбайливо редагуємо їх для сучасних читачів і даруємо — безкоштовно читати й безкоштовно зберігати.

Ми не лише вебсайт. Книги, надруковані в Уганді, ми передаємо просто в руки людям по всій Східній Африці — на пасторських конференціях, а також у церквах, школах і в'язницях, куди нас запрошують служити.

Читайте далі на ochorus.com

- Сотні класичних творів, проповідей і біографій — безкоштовно, без реклами й без облікового запису.
- Книги багатьма мовами — від англійської та суахілі до арабської й гінді.
- Плани читання, виділення й нотатки, що супроводжують вас на будь-якому пристрої.
- Слухайте вголос або збережіть книгу, щоб читати офлайн.
- Безкоштовні завантаження, як це. Діліться ними вільно.

«Ви дармо дістали — дармо давайте!»

Матвія 10:8

Зміст

Передмова 6

Вступ: вартовий і його століття 10

Життя, віддане Христові 18

Навернення Вочмена Ні 31

Учитися ходити вірою 44

Молодий проповідник і «Мале стадо» 58

Нормальне християнське життя 77

Сидіти: наше становище в Христі 95

Ходити: Христос живе через нас 114

Стояти: духовна боротьба і перемога 132

Зламання зовнішньої людини 152

Дух, душа і тіло 173

Церква і Тіло Христове 190

Віра, молитва і життя в залежності від Бога 208

Революція, переслідування і ціна учнівства 224

Двадцять років у кайданах 241

Спадщина Вочмена Ні — 256

Додаток А: Двадцять п’ять основних навчань Вочмена Ні — 276

Додаток Б: Путівник для вивчення і роздумів за розділами — 296

Додаток В: Хронологія життя і доби Вочмена Ні — 314

Додаток Г: Нотатки про історичний метод і джерела — 324

Передмова

Вочмен Ні — один із тих християнських діячів, яких читачі пізнають раніше, ніж він стає для них історичною постаттю. Віруючий може натрапити на тоненьку книжечку під назвою *Сиди, ходи, стій*, на цитату про Христа як життя, на повчання з 6-го розділу Послання до римлян чи на проповідь про зламання зовнішньої людини задовго до того, як дізнається щось суттєве про республіканський Китай, японсько-китайську війну, піднесення Комуністичної партії Китаю чи про двадцять років, які Ні провів у в'язниці.

Такий порядок відкриття має свої переваги. Найкращі повчання Ні можуть промовляти безпосередньо до духовної потреби, не вимагаючи курсу китайської історії. Та водночас це породжує викривлення. Учитель перетворюється на безтілесний голос побожності, відірваний від суперечок, стосунків, культур, воєн, церковних експериментів, помилок, страждань і політичного тиску, що сформували його.

Ця книжка намагається повернути голос назад у життя.

Її написано як християнську біографію, а не як некритичну агіографію. Вона виходить із того, що Святе Письмо є авторитетом і що життя християнського провідника слід досліджувати в світлі Письма, а не робити з нього другий авторитет поруч із Письмом. Тож до Ні тут ставляться з вдячністю, співчуттям і серйозністю, але не як до непогрішного.

Такий підхід особливо важливий, бо спадщина Вочмена Ні є предметом суперечок. Шанувальники пам'ятають мужнього китайського церковного провідника, глибокого вчителя побожності, піонера самостійного церковного життя і в'язня за Христа. Критики вказують на схильність до винятковості в його еклезіології, на небезпеки в його вченні про делеговану владу, на надто жорстке розрізнення духу й душі, на питання літературних запозичень, а також на серйозні моральні та фінансові звинувачення, що виринули під час церковних конфліктів і комуністичних політичних кампаній.

Історичні джерела не завжди узгоджуються між собою, а політичні обставини, за яких лунали деякі звинувачення, ускладнюють судження. Відповідальна біографія не повинна ні стирати звинувачення, щоб захистити героя, ні сприймати плоди примусових революційних викриттів так, ніби вони постали з неупередженої правової системи. Там, де свідчення суперечливі, ця книжка визнає непевність, а не вигадує певність.

Сам Ні підказав би принцип для такого підходу: скарб — це Христос; посудина — глиняна.

«Маємо ж скарб сей у глиняних посудах, щоб премножество сили було від Бога, а не від нас.» (2 Коринтян 4:7).

Мета християнської біографії — не відполірувати посудину так, щоб вона вже не скидалася на глину. Мета — побачити, що може вчинити Божа благодать через глину.

Святе Письмо в цій книжці

У цьому українському виданні всі цитати зі Святого Письма подано за перекладом Пантелеймона Куліша (1905); англійський оригінал цитує American Standard Version (1901). Автор обрав ASV тому, що цей

переклад належить до суспільного надбання, має формальний стиль, добре придатний для розлогого тлумачення Біблії, і часто зберігає формулювання, близькі до тієї традиції англійської Біблії, в якій працювало багато християнських авторів початку XX століття.

Служіння Ні було насичене Святим Письмом. Він умів бути дуже синтетичним, запозичуючи категорії в багатьох авторів, але постійно повертався до біблійних текстів. Римлян 5-8, Послання до ефесян, Йоана 12-17, 1 і 2 Коринтян, Послання до євреїв, Одкриття, а також оповіді про Авраама, Якова, Мойсея, Давида і Петра стали царинами, до яких він знову й знову повертався у своєму вченні.

Тому ця біографія не лише згадує його доктрини. Вона вміщує в розповідь багато біблійних уривків, що живили ці доктрини, і оцінює його застосування в їхньому світлі.

Читач помітить, що Письмо часом підтверджує Ні, а часом виправляє те, як застосовували його ідеї. Це зроблено навмисно. Учителеві віддають шану тоді, коли його прозріння ведуть нас до Божого Слова, а не тоді, коли його формулювання стають недоторканними для перевірки.

Примітка про книжки Ні

Багато томів, виданих під ім'ям Вочмена Ні, не постали як звичайні книжки, написані від першої до останньої сторінки в тій англійській формі, у якій їх знають пізніше. Деякі укладено з усних проповідей, конспектів конференцій, періодичних видань, рукописів і редакторських збірок. Назви, знайомі англійською мовою, можуть позначати впорядкування, зроблені вже після того, як проповіді було вперше виголошено.

Це важливо, бо усне служіння часто вдається до різких протиставлень заради пастирського впливу. Промова на конференції може категорично стверджувати те, що систематичний богослов оточив би застереженнями. Тож пізнішим читачам слід остерігатися будувати складні доктрини на одному яскравому реченні.

Ця біографія переказує вчення Ні своїми словами, а не відтворює розлогі уривки з видань, захищених авторським правом. Короткі відомі назви й поняття розглядаються як частина історичного свідчення. Мета — передати суть його думки, тримаючи в центрі Святе Письмо, а не прозу Ні.

Вступ: вартовий і його століття

Ім'я, обране для покликання

Вочмен Ні народився 4 листопада 1903 року в Шаньтоу (провінція Гуандун) під ім'ям Ні Шуцзу; коріння ж його родини було у Фучжоу (провінція Фуцзянь). Джерела подекуди зберігають різні варіанти написання й давніші дати, а його надгробок часом додавав плутанини щодо року народження. Сучасні біографічні дослідження здебільшого подають 1903 рік.

Після навернення він прийняв китайське ім'я Ні Тошен. Це ім'я відлунювало звук калатала нічного вартового — сигналу, що мав будити сплячих. Його англійське ім'я, Вочмен (тобто «вартовий»), перенесло цей образ в іншу мову.

Цей вибір показує, як він розумів своє покликання. Вартовий не творить світанку. Він не спить, поки інші сплять, пильнує небезпеку й закликає людей бути напоготові.

Павло пише ефесянам: «Устань, сонний, і воскресни з мертвих, то й осьвітить тебе Христос» (Єфесян 5:14).

Служіння Ні знову й знову били на сполох: прокинься від успадкованої релігії; прокинься від залежності від чужоземних структур; прокинься від власних зусиль; прокинься від деномінаційної гордості; прокинься від природної сили; прокинься для Тіла

Христового; прокинься для Духа, що перебуває в нас; прокинься для прийдешнього Царства.

Але сам вартовий прожив століття, небезпеки якого перевершили все, що міг би передбачити підліток.

Християнство в пораненому Китаї

Ні народився в Китаї, що ще жив під владою династії Цін, хоча імперське правління впало, коли він був дитиною. Дев'ятнадцяте століття принесло іноземний військовий тиск, нерівноправні договори, територіальні концесії, місіонерську експансію, економічні потрясіння та внутрішні заворушення. Християнство прийшло з Євангелієм Ісуса Христа, але рухалося й каналами, які відкрила західна сила.

Місіонерів не можна звести до агентів імперії. Багато хто служив жертовно, вивчав китайські мови, будував школи й лікарні, перекладав Святе Письмо, протистояв згубним звичаям і глибоко любив своїх китайських ближніх. Дехто критикував імперіалізм. Проте китайські слухачі не могли не зважати на політичне тло, яке оточувало присутність чужоземців.

Ця двозначність позначилася на постанні самостійного китайського християнства. Провідники дедалі частіше запитували, чи можуть церкви керуватися, утримуватися й поширюватися самими китайськими віруючими.

Ні належав до цього ширшого руху, водночас виробивши надзвичайно вагомі богословські підстави для незалежності. Він не просто хотів китайського керівництва замість західного. Він хотів, щоб керував Христос, а не той чи інший із них.

Християнин у третьому поколінні, якому потрібно було навернутися

Родина Ні вже мала християнську спадщину. Його дід був китайським християнським служителем. Батьки брали участь у церковному житті. Ні навчався в місійних школах і отримував біблійне навчання.

Та родинне християнство не зробило його учнем Христа автоматично.

Це стане одним із найглибших уроків його життя: духовної реальності не можна успадкувати з других рук.

Йоан каже про тих, хто приймає Христа, що вони народжені «не від крові, ні від хотіння тїлесного, ні від хотїння мужеського, а від Бога» (Йоана 1:13).

Дід-християнин може дати дитині розповіді, молитви, Святе Письмо і приклад. Відродження він дати не може.

Навернення Ні в сімнадцять років під впливом проповіді, пов'язаної з Дорою Юй, перетворило успадковану релігію на особисте віддання себе.

Велике питання джерела

Якщо є одна ідея, що зв'язує численні навчання Ні, то це питання джерела.

Звідки походить християнське життя?

Звідки походить святість?

Звідки походить служіння?

Звідки походить життя церкви?

Звідки походить духовна влада?

Відповідь Ні завжди та сама: Христос через Духа, а не незалежне «я».

Він бачив, як люди постійно намагаються з природних ресурсів добути божественні результати. Розум намагається виробити одкровення. Воля намагається виробити святість. Харизма намагається виробити служіння. Організація намагається виробити церковне життя. Релігійні зусилля намагаються виробити те, що Бог дає з благодаті.

Слова Павла стали богословським компасом: «Живу ж уже не я, а живе Христос у менї» (Галат 2:20).

Ні присвятив усе життя розкриттю цього речення.

Велике питання хреста

Друге об'єднавче питання — як Бог чинить із тим «я», яке хоче стати джерелом.

Відповідь Ні — хрест.

Спершу він пізнав хрест як заміну: Христос помер за гріхи. Згодом він наголошував на ототожненні: давня людина була розп'ята з Христом. Ще пізніше він описував хрест як тривалий принцип в учнівстві, коли Бог чинить із природною силою, щоб могло виявитися життя воскресіння.

Цей рух — від гріхів до «я», а від «я» до служіння — допомагає пояснити розвиток його вчення.

«Давнього нашого чоловіка з Ним розпято» (Римлян 6:6).

«Коли хто хоче за мною йти, нехай одречеть ся себе, й бере хрест свій що-дня, та й іде слїдом за мною» (Луки 9:23).

Ні ніколи не втомлювався від цих тем, бо вірив, що кожна християнська проблема зрештою оголює питання про те, хто живе:

незалежне «я» чи Христос.

Велике питання церкви

Третє велике питання — спільнотне. Що таке церква?

Ні відмовлявся бачити в церкві лише недільне богослужіння, деномінацію, місіонерську установу чи сукупність окремих християн. Вона — Тіло Христове.

«Бо одним Духом усї ми в одно тїло хрестились» (1 Коринтян 12:13).

Це переконання привело його до участі всіх віруючих у служінні, до кількох старійшин у громаді, щотижневого ламання хліба, місцевого китайського проводу, відмови від деномінаційних назв і врешті до суперечливого принципу «одне місто — одна церква».

Воно ж спонукало його рішуче говорити про узгодженість, владу й підкорення.

Тут спадщина стає неоднозначною. Бачення Тіла може звільнити християн від індивідуалізму, але його можна використати й для того, щоб применшити сумління, якщо провідники надто тісно ототожнюють свої вказівки з головуванням Христа. Ця біографія раз у раз ставитиме спільнотні прозріння Ні поряд із новозавітними запобіжниками.

Велике питання страждання

Четверте питання прийшло не лише через студіювання, а й через досвід: що Бог робить зі стражданням?

Ні зазнав хвороби, конфліктів у стосунках, публічної критики, відсторонення від служіння, політичних потрясінь, арешту, ув'язнення,

втрати близьких і смерті під вартою.

Страждання сформувало його вчення про зламаність. Проте ця книжка не погоджуватиметься, що кожну болісну подію Бог послав безпосередньо заради простого духовного уроку. Біблія обережніша. Зло залишається злом. Несправедливість залишається несправедливістю. Переслідування засуджене, навіть коли Бог приносить через нього плід.

Йосиф міг сказати своїм братам: «Хоч ви змовлялись проти мене, та Бог те обернув на добре» (1 Мойсея 50:20). Та сама подія несла в собі і людське зло, і Боже провидіння, не змішуючи їх.

Це розрізнення вкрай важливе, коли читаємо про тюремні роки Ні.

Не західне богослов'я в китайському вбранні

Ні щедро запозичував у західних християнських авторів, зокрема з традицій братів, кезікського руху, руху святості, а також девоційної та пророчої літератури. Але через це його не слід зневажливо вважати лише перекладачем західного богослов'я.

Кожен великий богослов працює в межах успадкованих традицій. Оригінальність часто полягає в доборі, синтезі, наголосах, перекладі й застосуванні.

Ні брав ідеї з багатьох течій і вміщував їх у китайський християнський рух, який прокладав собі шлях крізь націоналізм, іноземні місії, війну, міську модерність, сільську євангелізацію та революцію. Він виробив духовну мову, яку мільйони читачів почали впізнавати як безсумнівно його власну.

Новітні академічні дослідження знову звернули увагу саме на цей інтелектуальний розвиток, показавши, як поняття Ні змінювалися під впливом його життєпису та історичних обставин.

Життя у трьох історичних світах

Життя Ні можна приблизно поділити на три політичні світи.

Спершу був пізньоімперський і республіканський Китай: падіння династії Цін, мілітаристська роздробленість, консолідація влади націоналістів (Гоміньдану), інтелектуальне бродіння і піднесення самостійних китайських християнських рухів.

Потім був воєнний Китай: японське вторгнення, переселення, економічна криза і громадянський конфлікт.

Нарешті настала Китайська Народна Республіка: перемога комуністів, реорганізація релігійного життя, кампанії викриття, арешт, в'язниця, Культурна революція і смерть 1972 року.

Його богослов'я залишалося впізнавано цілісним, але умови, у яких його доводилося проживати, змінилися докорінно.

Навчання про владу звучить інакше, коли над тобою доброзичливий церковний старійшина, а не революційна держава. Навчання про віру звучить інакше, коли вирішуєш, чи приймати платню, і коли тюремний строк тягнеться довше, ніж присуджено. Навчання про Тіло звучить інакше, коли віруючих змушують доносити одне на одного.

Біографія надає доктрині ваги.

Чому Ні досі важливий

Вочмен Ні досі важливий щонайменше з п'яти причин.

По-перше, його девоційне вчення й далі формує християн по всьому світу.

По-друге, його життя належить до піднесення самостійного китайського християнства — одного з найважливіших рухів у новітній

історії Церкви.

По-третє, його еклезіологія передбачила питання про децентралізовані церкви, служіння мирян, залежність від місіонерів і місцевий провід, які залишаються актуальними й нині.

По-четверте, його сильні й слабкі сторони — це показовий приклад харизматичної духовної влади. Сучасним церквам конче потрібно зрозуміти, як глибоке навчання і сильний провід можуть співіснувати з небезпекою надмірної централізації.

По-п'яте, його тюремні роки ставлять заможних християн перед суворим питанням: чи досить Христа, коли видима корисність зникає?

Як читати цю книжку

Читайте цю біографію на трьох рівнях.

Читайте історично. Ні належав до конкретного Китаю, і відривати його від нього не слід.

Читайте богословськи. Його навчання розвивалися у зв'язку зі Святим Письмом і успадкованими християнськими традиціями.

Читайте молитовно. Дозвольте цьому життю поставити запитання вашому власному учнівству.

Але тримайте порядок авторитету ясним. Христос — Господь. Святе Письмо — мірило. Ні — свідок: обдарований, обмежений, часом суперечливий, а тому достатньо людяний, щоб справді навчати.

Історія починається ще до славетних книжок і до в'язниць — з молодої людини, яка відкрила, що християнство коштуватиме їй права належати самій собі.

Життя, віддане Христові

Вартовий у Китаї, що змінювався

Вочмен Ні прийшов у світ 1903 року, у час, коли Китай переживав одне з найбільших потрясінь своєї довгої історії. Старий імперський лад добігав кінця. Західні держави силою проклали собі шлях до китайських портів і китайської політики. Місіонери заснували школи, лікарні, церкви й видавництва, а китайські християни боролися з непростим питанням: чи може християнська віра стати глибоко й безсумнівно китайською, не перестаючи бути вселенською, біблійною і пов'язаною зі світовою церквою?

У цю обстановку прийшов хлопчик, якого згодом знатимуть далеко за межами Китаю. Його родина належала до невеликої, але вагомої китайської протестантської громади. Отже, християнство не було для нього екзотичною релігією, з якою він уперше зустрівся б уже дорослим. Воно було частиною світу, в якому він народився. Проте успадковане християнство — не те саме, що жива віра. Однією з наскрізних тем пізнішого служіння Ні стане думка, що духовну реальність неможливо позичити. Людина може успадкувати християнську лексику, християнські звички, навіть християнське оточення — і все одно потребувати особистої зустрічі з Христом.

Ця відмінність допомагає зрозуміти силу його пізнішого свідчення. Ні став впливовим не просто тому, що засвоїв християнське вчення.

Він став впливовим тому, що дійшов переконання: християнство за своєю суттю є передаванням і виявленням Божественного життя. У його зрілому вченні Євангеліє не було програмою вдосконалення давньої людини. Воно було Божою відповіддю на давню людину — у смерті й воскресінні Ісуса Христа.

Апостол Павло висловив осердя цієї реальності словами, що стануть наріжними для духовності Ні: «Я розпятий з Христом; живу ж уже не я, а живе Христос у мені; а що живу тепер у тїлї, то живу вірою в Сина Божого, що полюбив мене і видав себе за мене» (Галат 2:20).

Значну частину пізнішого служіння Ні можна розуміти як розлоге роздумування над цим віршем. Християнське життя — це не просто Христос, Який допомагає віруючому ставати сильнішим. Це Христос, Який стає життям віруючого. Тож хрест — не лише місце, де прощаються гріхи; це також Божий суд над незалежним «я». Воскресіння — не лише вчення про те, що сталося з Ісусом третього дня; це сфера нового життя, до якої вводиться віруючий.

Християнський дім і ненавернене серце

Ні зростав під християнським впливом і здобув добру освіту. Розповіді про його юність одностайно згадують незвичайні розумові здібності. Він багато читав, швидко вчився і мав таку пам'ять, що згодом дала йому змогу засвоїти величезний обсяг християнської літератури. Ці дари мали значення, але з часом Ні вважатиме природні здібності недостатніми для духовного служіння. Розум може збирати істину, не породжуючи при цьому духовної реальності.

Це переконання стало одним із найпроникливіших мотивів його вчення. Християнський служитель може мати красномовство,

організаторський хист, знання й особистий шарм — і все ж служити переважно природною силою. Згодом Ні говоритиме про потребу, щоб «зовнішня людина» була зламана і життя Духа могло виявлятися через віруючого. Зерно цього вчення лежало в його власному досвіді: Бог не просто завербував обдарованого юнака. Він розпочав у ньому працю віддання себе, що тривала все життя.

Слова Ісуса з 12-го розділу Євангелія від Йоана стали важливим біблійним образом цього принципу: «Істино, істино глаголю вам: Коли зерно пшеничне, впавши на землю, не вмре, то одно зостаєть ся; коли ж умре, то багато овощу приносить» (Йоана 12:24).

Плідність у цьому баченні приходить через смерть. Зерно виконує своє призначення не тим, що полірує свою оболонку. Його життя вивільняється, коли оболонка розламується. Ні знову й знову повертатиметься до цього взірця: смерть перед воскресінням, віддання себе перед корисністю, неміч перед духовною силою.

Це не означало, що освіта чи особистість є злом. Сам Ні надзвичайно добре користувався своїм розумом. Це означало, що природні здібності мусять підкоритися Божому правлінню. Те, що приноситься Богові, спершу має перестати бути власністю, якою розпоряджаються незалежно від Бога.

Китай, місії і пошук біблійної церкви

Християнство, з яким зустрівся Ні, було глибоко сформоване іноземними місіонерськими організаціями та деномінаційними структурами. Він був вдячний за Євангеліє, яке місіонери принесли до Китаю, але дедалі більше переконувався, що китайська церква не повинна назавжди залишатися залежною від західних грошей, керівництва, установ чи деномінаційних ідентичностей.

Ця турбота була не лише національною, а й богословською. Ні читав Новий Завіт і бачив, що віруючих у певному місті там називають просто церквою в тій місцевості. Він переконався, що найглибша ідентичність церкви походить не від місіонерського товариства, деномінації, богословської традиції чи харизматичного лідера. Вона походить із належності Христові.

Докір Павла коринтянам мав би звучати особливо актуально: «Кажу ж про те, що кожен з вас говорить: Я Павлів; а я Аполосів; а я Кифин; а я Христів. Хиба поділивсь Христос?» (1 Коринтян 1:12-13).

Відповідь Ні на християнські поділи була радикальною і часом суперечливою. Він вважав, що віруючі в певній місцевості мають приймати одне одного на основі спільного життя в Христі, а не гуртуватися довкола деномінаційних відмінностей. Це переконання врешті допомогло постати мережі зібрань, яку сторонні часто називали «Малим стадом».

Та перш ніж з'явився рух, був юнак, якого поставили віч-на-віч з Ісусом Христом. Еклезіологія прийшла пізніше. Хрест був першим.

Велика тема: Христос як життя

Читачі іноді вперше знайомляться з Ні через одну з його книжок і припускають, що його служіння складалося з набору незвичних доктрин: дух, душа і тіло; місцева церква; духовна влада; життя переможця; зламання зовнішньої людини. Але під цими темами лежить простіше осердя: Сам Христос.

Найкраще вчення Ні постійно відводить віруючого від заклопотаності духовними техніками і повертає до вседостатності Христа. Питання не просто в тому: «Як мені стати терплячішим?» — а в тому: «Чи є Христос моїм терпінням?» Не просто: «Як мені

перемогти гріх?» — а: «Що Бог уже зробив у Христі, і як мені жити вірою в цей звершений факт?» Не просто: «Як мені служити Богові?» — а: «Що робить Бог, і чи може Його життя знайти вияв через мене?»

Павло пише: «Умерли бо ви, і життє ваше поховане з Христом у Бозї. Коли ж Христос, життє ваше, явить ся, тодї і ви з Ним явитесь у славі» (Колосян 3:3-4).

Слова «Христос, життє ваше» передають саму суть зрілої духовності Ні. Християнство зрештою не є плеканням вищого релігійного «я». Старе джерело життя засуджене на хресті; тепер віруючий вчиться жити з іншого Джерела.

Це стане ключем до його розуміння освячення. Людська рішучість має своє місце в послуху, але рішучість не може виготовити життя Христа. Віруючий не «випускається» з благодаті після навернення, щоб далі просуватися власними зусиллями. Той самий Христос, Який виправдовує, — це Христос, Який освячує.

Біографія одкровення і страждання

Життя Ні неможливо відповідально розповісти лише як низку духовних відкриттів. Воно було позначене також хворобами, бідністю, суперечками, нерозумінням, політичною катастрофою, ув'язненням і втратами. Його богослов'я хреста постало не в тихій бібліотеці, відгородженій від болю.

Це не означає, що кожне лихо слід романтизувати. І страждання саме собою не робить чиєсь богослов'я правильним. Але в житті Ні вчення і страждання глибоко переплелися. Він дійшов переконання, що Бог використовує обставини не просто для того, щоб змінити те, що роблять віруючі, а щоб викрити й перемінити джерело, з якого вони живуть.

Слова Павла у 2-му посланні до коринтян дають біблійну основу: «Маємо ж скарб сей у глиняних посудах, щоб премножество сили було від Бога, а не від нас» (2 Коринтян 4:7).

Скарб — Божественний; посудина — глиняна. Тож християнське служіння містить парадокс. Бог довіряє небесний скарб крихким людям. Посудину ніколи не слід плутати зі скарбом.

Історія Ні згодом покаже цей парадокс з особливою суворістю. Обдарований учитель проведе останні два десятиліття свого життя здебільшого приреченим на мовчання. Людина, віддана будуванню церков, буде відлучена від церков. Плідний письменник втратить свободу друкуватися. Проповідник воскресного життя пройде крізь тривалий досвід смерті для земних амбіцій, репутації, товариства і свободи.

Та змушений мовчати вісник не змусив замовкнути вістку.

Мірило християнського життя

Якою міркою слід міряти Вочмена Ні? Не тим, щоб вважати його непогрішним учителем. Таким він не був. Деякі його формулювання потребують ретельного біблійного дослідження. Його еклезіологія могла ставати жорсткою в руках послідовників. Його категорії духу і душі викликають суперечки. Вчення про делеговану владу можуть обертатися зловживаннями, якщо відокремити їх від не менш сильного новозавітного вчення про служіння-лідерство, підзвітність, сумління і верховне панування Христа.

Не слід міряти його й просто кількістю церков, пов'язаних з його служінням, чи накладами книжок, на яких стоїть його ім'я. Християнський плід — це зрештою Божий суд, а не наш.

Найпліднішe читати Ні — це дослухатися до питань, які його життя ставить перед церквою. Чи Христос лише частина нашого життя, чи Він — наше життя? Чи служимо ми зі спілкування з Богом, чи з природної енергії? Чи розуміємо ми хрест лише як прощення, чи також як Божий вирок старому незалежному життю? Чи виявляють наші церкви єдність Тіла Христового? Чи готові ми коритися Богові, коли послух дорого коштує? Чи можемо ми довіряти Йому, коли видиму корисність у нас забрано?

Ісус сказав: «Коли хто хоче йти слїдом за мною, нехай відречеть ся себе самого, й візьме хрест свій, та й іде слїдом за мною» (Маттея 16:24).

Ця заповідь — доречні двері до історії Ні. Його життя було важливим не тому, що він відкрив легше християнство. Воно було важливим тому, що він наполягав: християнське життя починається там, де закінчується самоврядування «я».

Хлопчик, що народився в християнській родині на початку двадцятого століття, ще не знав, якої ціни коштуватимуть ці слова. Але дорога перед ним дедалі більше ставатиме дорогою віддання себе. Вирішальний поворот настав 1920 року, коли Євангеліє перестало бути просто частиною успадкованого світу і стало особистою вимогою до всього його життя.

Дім, у якому він народився

Християнське походження Ні важливе тому, що ставить його в одне з найперших поколінь протестантських китайських родин. Його дід був християнським служителем, і це робило родину незвичайною в суспільстві, де протестантське християнство ще залишалося відносно новим і часто пов'язувалося з іноземною присутністю. Проте за

покоління Ні віра, яку колись приймали ціною чималих суспільних втрат, могла стати настільки звичною, що її сприймали як щось само собою зрозуміле.

Така закономірність властива не лише Китаю. Рухи пробудження часто стають інституціями; переконання стають звичаями; жертва стає спадщиною. Онуки першопрохідців можуть володіти мовою віри без тієї внутрішньої кризи, що надала цій мові сенсу.

Отже, історія Ні починається з одного з попереджень, які раз у раз звучать у Біблії. Ізраїль міг успадкувати знаки завіту й забути реальність завіту. Іван Хреститель застерігав релігійних слухачів, щоб не думали казати: «В нас батько Авраам», наче походження могло замінити покаяння (Маттея 3:9).

Та сама небезпека існує в християнських родинах. Діти можуть вивчити гімни раніше, ніж почнуть поклонятися, доктрину — раніше, ніж повірять, а церковну поведінку — раніше, ніж полюблять Христа. Жоден із цих дарів не поганий. Це великі привілеї. Але привілей збільшує відповідальність.

Згодом Ні ставитиметься з підозрою до будь-якої форми християнства, що спирається передусім на зовнішню спадщину.

Освіта і формування розуму

Ні здобув освіту в місіонерських закладах, які відкрили йому як англійську, так і китайську вченість. Це мовне вміння набуло стратегічного значення. Воно дало йому доступ до величезної бібліотеки західної християнської літератури, яка залишалася недоступною для багатьох китайських читачів.

Його пізніше богослов'я неможливо зрозуміти без читання. Він збирав книжки, порівнював тлумачення, перекладав поняття і вбирав

богословську мову рухів, розкиданих Британією, Європою та Північною Америкою.

Та освіта водночас породила напругу, що супроводжувала його все життя. Ні надзвичайно цінував розум, але застерігав від того, щоб природний інтелект підміняв одкровення.

Ця напруга біблійна. Павло був високоосвіченим і ретельно аргументував, але водночас сказав: «сила наша від Бога» (2 Коринтян 3:5). Християнство не вимагає вибору між мисленням і залежністю. Воно вимагає мислення в залежності.

Найкращі читачі Ні наслідують його голод за Писанням, не наслідуючи кожного його висновку.

Китай у пошуках оновлення

Юність Ні припала на республіканську добу, коли китайські інтелектуали сперечалися про науку, демократію, націоналізм, традицію, модернізацію та стосунки країни з іноземними державами. Період Четвертого травня кинув виклик успадкованим інституціям і заохочував молодь уявляти радикальні суспільні зміни.

Навернення в такому середовищі не було просто приватним релігійним рішенням. Воно означало вибір бачення дійсності в культурі, що напружено сперечалася про майбутнє Китаю.

Сучасні дослідники зазначають, що до навернення Ні цікавився речами, пов'язаними з політичною публіцистикою, і що християнське посвячення спрямувало його амбіції в інше русло. Це допомагає пояснити, чому згодом він так безкомпромісно намагався відокремити духовне покликання від політичної ідентичності.

Його позиція неодноразово зазнаватиме випробувань. Ніхто не живе поза політикою лише тому, що оголосив політику неважливою.

Війна, податки, іноземні місії, революція та ув'язнення зрештою увійдуть у його життя, запрошені чи ні.

Цей урок корисний для християн, які вважають себе «аполітичними». Євангелію не можна звести до політики, але учнівство відбувається всередині суспільств, якими править влада. Питання в тому, як залишатися вірним Христові, не охрещуючи партію, націю чи ідеологію.

Значення імені «Вочмен»

Ім'я Вочмен згодом стало невіддільним від особи Ні. Вартовий у біблійному світі несе відповідальність, бо бачить небезпеку, коли інші сплять.

Єзекиїл чує: «Сину чоловічий! я поставив тебе сторожем дому Ізраїлевого» (Єзекиїла 3:17). Цей образ не блискучий. Вартовий мусить не спати, правильно розпізнавати і говорити навіть тоді, коли звістка небажана.

Проповідь Ні мала саме таку якість. Він не задовольнявся тим, щоб заспокоювати християн, ніби все гаразд. Він застерігав від самообману, розділень, тілесного служіння, духовної пасивності, заплутаності у світському та неготовності до повернення Христа.

Вартові теж можуть помилятися. Вони можуть сприйняти тіні за ворогів або підняти тривогу там, де небезпеки немає. Тож цей образ вимагає смирення. Християнський учитель мусить перевіряти побачене Писанням і прислухатися до ширшого Тіла.

Спадщина Ні має обидві сторони: незвичайну духовну пильність і формулювання, які часом ставали надто категоричними.

Хрест як граматика життя Ні

Вочмена Ні можна читати як збирача запам'ятовуваних духовних формул: сиди, ходи, стій; знай, вважай, віддай; дух, душа і тіло; зламання зовнішньої людини; Христос як життя. Але ці вислови вводять в оману, коли їх відірвати від ширшої граматики, яка їх поєднувала. Цією граматикою були хрест і воскресіння Ісуса Христа.

Для Ні хрест був насамперед об'єктивною подією в історії. Ісус помер за грішників. Жоден внутрішній досвід не міг замінити завершеного діла Христа. Мир віруючого з Богом не спирався на силу покаяння, якість посвячення, емоційну перемогу чи духовну зрілість. Він спирався на те, що звершив Інший. «Оправдивши ся ж вірою, маємо мир з Богом через Господа нашого Ісуса Христа» (Римлян 5:1). Євангеліє починалося поза віруючим — у смерті й воскресінні Христа.

Але Ні бачив у Павла й другий вимір: віруючого було включено в смерть Христа. «Знаючи, що давнього нашого чоловіка з Ним розпято» (Римлян 6:6). Отже, хрест стосувався не тільки того, що грішник учинив, а й самого грішника як занепалого джерела незалежного життя. Звідси почалося незмінне наполягання Ні на тому, що християнство — це не Божа програма ремонту Адама. Це Боже творіння нового людства в Христі.

Це розуміння пояснює, чому Ні міг так рішуче говорити про природну силу. Обдарований християнин міг би вважати, що навернення просто залучає наявні здібності до служіння Богові. Ні ставив глибше запитання: з якого джерела виникає це служіння? Розум може бути блискучим, особистість — привабливою, організація — ефективною, а результат — вражаючим, і все ж працівник може діяти передусім із самовпевненості. Хрест кличе навіть гідні захоплення природні здібності вийти з незалежності й увійти в повну віддачу.

Виправленням є воскресіння. Бог не знищує людську особу і не замінює особистість порожнечею. Він воскрешає. Петро після П'ятидесятниці залишився впізнавано Петром, але самовпевнений учень, який колись хвалився, що ніколи не зречеться Христа, пройшов крізь крах. Павло залишився інтелектуально могутнім, але свідчив, що його спроможність — від Бога. Воскресіння повертає людські здібності до належного ладу під владою Божого життя.

Ця закономірність надає біографії Ні внутрішньої єдності. Навернення принесло першу віддачу. Конфлікт у Фучжоу кинув виклик його прагненню бути виправданим в очах людей. Туберкульоз поставив його перед тілесними обмеженнями. Суперечки довкола підприємництва й служіння поранили його репутацію. Політична революція зруйнувала видимі структури. В'язниця зрештою відібрала майже кожен звичайний шлях бути корисним. На кожному етапі питання ставало глибшим: чи досить Христа, коли зникає ще одна природна опора?

Жоден біограф не може знати точного внутрішнього значення кожного випробування, і страждання ніколи не слід романтизувати. Але власне богослов'я Ні допомагає нам зрозуміти, як він тлумачив обриси свого життя. Павло писав: «всякого часу мертвість Господа Ісуса на тїлї носимо, щоб і життє Ісусове в тїлї нашому являло ся» (2 Коринтян 4:10). Смерть і життя не були для Павла послідовними темами, наче християнин спершу закінчує вмирати, а тоді починає жити. Вони діють разом. Крихку посудину постійно відкривають, щоб скарб було видно як Божий.

Ось чому ім'я «Вочмен» — «вартовий» — виявилося доречним у глибшому сенсі, ніж Ні міг знати, коли був молодим віруючим. Вартовий мусить пильнувати не лише щодо небезпек поза церквою, а й щодо тоншої небезпеки — підмінити Христа християнською

діяльністю. Найсильніша спадщина Ні — не система. Це заклик запитати себе, чи є Сам Христос джерелом, змістом і метою християнського життя.

Це питання не втрачає актуальності. Церкви можуть мати технології, гроші, стратегію, богословську точність і культурний вплив — і все ж бути убогими на залежність від Бога. Окремі християни можуть опанувати духовну лексику, і водночас ними керуватимуть тривога, честолюбство, образа чи потреба самоствердитися. Життя Ні повертає читача до Павлового осердя: «Бо життє менї Христос» (Филипян 1:21).

Ці слова радикальніші, ніж «Христос допомагає мені жити». Вони кажуть, що Христос визначає саме життя. Усе інше в історії Ні слід читати в світлі цього твердження.

Навернення Вочмена Ні

Євангелістка Дора Юй

1920 року сімнадцятирічний Ні почув проповідь китайської євангелістки Дори Юй. Її служіння належало до хвилі самостійної китайської євангелізації, яка засвідчувала важливу правду: Євангеліє в Китаї вже не було лише надбанням іноземних місіонерів. Китайські християни проповідували Христа китайським слухачам із духовною владою і культурною безпосередністю.

Навернення Ні сталося не тому, що християнство було йому незнайоме. Криза полягала саме в протилежному. Він знав про християнство досить, щоб розуміти: справжнє навернення висуне на нього свої права.

Євангеліє не просто питає, чи людина захоплюється Ісусом. Воно звіщає, що Ісус Христос є Господь. Петро проголосив у П'ятидесятницю: «Твердо ж нехай знає ввесь дім Ізраїлїв, що Господом і Христом зробив Його Бог, сього Ісуса, котрого ви розпяли» (Дїяння 2:36).

Для Ні слово «Господь» стане вирішальним. Спасіння не можна звести до здобуття прощення із застереженням за собою права розпоряджатися власним майбутнім. Він розумів навернення і як прийняття благодаті, і як відмову від права власності на себе.

Ціна, захована в благодаті

Новий Завіт тримає разом дві правди, які люди часто розділяють. Спасіння — це дар, якого не можна заробити, і Христос, що спасає, заявляє права на всю людину.

«Благодатю бо ви спасені через віру; і се не од вас: се Божий дар; не від діл, щоб нїхто не хвалив ся» (Єфесян 2:8-9).

Проте наступний вірш продовжує: «Його бо ми твориво, сотворені в Христї Ісусї на добрі діла, котрі наперед призначив Бог, щоб ми в них ходили» (Єфесян 2:10).

У пізніших проповідях Ні знову і знову наголошував, що Божа благодать — це не Божа допомога для самостійного, автономного життя. Благодать вводить нас у єдність із Христом. Віруючий належить Іншому.

Тож боротьба довкола навернення Ні полягала не лише в згоді з християнськими твердженнями. Він бачив, що Христос просить у нього його майбутнє. Юнак мав амбіції. Він мав інтелектуальні обдарування і перспективи. Віддатися Христові означало зректися права самому визначати, куди поведуть ці дари.

Ця тема повертатиметься впродовж усього його життя. Посвята, за думкою Ні, була не драматичною емоційною хвилиною, відірваною від щоденних виборів. Це було представлення всієї людини Богові на підставі Божих щедрот.

«То ж благаю вас, браттє, щедротами Божими, представляйте тїла ваші (яко) жертву живу, сьвяту, угодну Богові; (се) розумне служеннє ваше» (Римлян 12:1).

Починається нове життя

Згодом Ні описував своє навернення як початок справді нового життя. Ця мова цілком новозавітна. Християнство не каже лише, що грішник отримує новий моральний кодекс. Воно каже, що людина, яка в Христі, належить до нового творіння.

«Тим же, коли хто в Христї, той нове сотворіннє; старе минуло; ось стало все нове» (2 Коринтян 5:17).

Це переконання сформувало розуміння Ні про відродження. Християнське життя починається з того, що чинить Бог. Духовне життя не виробляється освітою, культурою, дисципліною чи наслідуванням. Життя дає Бог.

Ісус сказав Никодимові: «Коли хто не народить ся звиш, не може видїти царства Божого» (Йоана 3:3). А далі додав: «Роджене від тїла — тїло, а роджене від Духа — дух» (Йоана 3:6).

На цій відмінності Ні збудує дуже багато. Тіло може стати витонченим тілом, релігійним тілом, дисциплінованим тілом і вражаючим тілом, але тіло не може породити дух. Божа відповідь — нове народження.

Це допомагає зрозуміти, чому Ні міг бути суворим щодо суто зовнішнього християнства. Він боявся, що релігійна діяльність може приховувати відсутність внутрішньої дійсності. Відвідування церкви, знання доктрин, християнське родинне походження і навіть служіння можуть стати замінниками пізнання Бога.

Навернення назавжди прищепило йому недовіру до духовності з других рук.

Відшкодування і чиста совість

Однією з разючих рис ранніх євангельських рухів пробудження була вимога, щоб навернення торкалося конкретних стосунків. Визнання гріхів, відшкодування, прощення і чесність не були необов'язковими оздобами духовного досвіду.

Раннє християнське життя Ні включало болісну працю виправлення заподіяних кривд. Це відповідало принципу, якого він згодом наполегливо навчав: спілкування з Богом і добра совість нерозлучні.

Павло сказав Феліксові: «На те я й подвизаюсь, щоб мати по всяк час чисту совість перед Богом і людьми» (Дїяння 24:16).

Совість, яку Дух зробив чутливою, може стати одним із Божих знарядь проводу. Ні не мав на увазі, що суб'єктивні почуття непогрішні. Об'єктивним мірилом лишається Писання. Але він вірив, що вперта непокора притуплює духовну чутливість.

Це вкрай важлива рівновага. Деякі християни заглиблюються в себе, постійно себе досліджуючи, аж поки зникає впевненість. Інші говорять про благодать так, що майже не лишається місця для покаяння. Найсильніше вчення Ні опирається обом помилкам. Кров Христова дає сміливий доступ до Бога, а світло Боже кличе віруючого ходити чесно.

«Коли ж у сьвітлї ходимо, яко ж Він сам у сьвітлї, то маємо спільність один з одним, і кров Ісуса Христа, Сина Його, очищає нас од усякого гріха» (1 Йоана 1:7).

Зверніть увагу на порядок: ходіння у світлі не заступає крові. Кров — підстава очищення. Але благодать творить народ, готовий виходити на світло.

Поклик свідчити

Навернення швидко стало свідченням. Ні приєднався до інших молодих віруючих у євангелізації та вивченні Біблії. Це нагадує ранню церкву, де ті, хто прийняв Христа, природно говорили про Нього.

Євангеліє, як розумів його Ні, не було приватною власністю. Якщо Христос справді є життям, то віруючий стає частиною Божого задуму передати це життя іншим.

Питання Павла в 10-му розділі Послання до римлян наполегливо розгортає місіонерську логіку віри: «Як же призивати муть Того, в кого не увірували? як же вірувати муть, про кого не чули, як же чути муть без проповідаючого?» (Римлян 10:14).

Згодом Ні подорожуватиме, проповідуватиме, навчатиме працівників, видаватиме журнали, писатиме книжки і допомагатиме засновувати зібрання по всьому Китаю. Але велике служіння виросло з простого початку: навернений студент говорив про Христа.

Тут є урок, який оцінив би й сам Ні. Божа праця часто починається ще до того, як людина почувається цілком готовою. Духовна користь не вимагає всезнання. Вона вимагає послуху світлу, вже даному.

Водночас ревність потребувала формування. Ні мав енергію, розум і переконання, але ці якості легко могли зробити з нього напористого релігійного діяча, що забігає поперед Бога. Тож наступний етап його життя був надзвичайно важливим. Йому потрібно було більше, ніж послання. Йому треба було навчитися Божих шляхів.

Від рішення до учнівства

Сучасні розповіді про навернення іноді закінчують історію на моменті рішення. Новий Завіт так не робить. Навернення відчиняє двері до

учнівства.

Ісус не сказав лише: «Робіть навернених». Він сказав: «Ійдіть же навчайте всї народи... навчаючи їх додержувати всього, що я заповідав вам» (Маттея 28:19-20).

Життя Ні після 1920 року стало тривалою школою учнівства. Деякі уроки приходили через Писання і книжки. Деякі — через старших християн. Багато — через невдачі, виправлення, хвороби, розчарування й чекання.

Ця відмінність між даром і формуванням стане важливою в його вченні. Людина може бути справді покликана Богом і все ж не бути готовою до певних обов'язків. Духовні дари можуть з'явитися швидко; духовна зрілість зазвичай не з'являється швидко.

Церква часто помічає видимий дар раніше, ніж невидимий характер. Ні навчився, що Бог працює в напрямку, протилежному людським амбіціям. Ми питаємо, як швидко обдаровану людину можна вжити. Бог питає, як глибоко цю людину можна сформувати.

Велике питання не просто в тому, чи може Бог нас ужити, а в тому, чи може Він довірити нам Свої інтереси так, щоб ми не привласнили Його справу собі.

Хрест на самому початку

Хрест стояв на початку християнського життя Ні і стоятиме в осерді його зрілого служіння.

Спершу кожен християнин дізнається, що Христос помер за наші гріхи. «Христос умер за наші гріхи по писанням» (1 Коринтян 15:3). Це основа, яку ніколи не можна перерости.

Але Ні дедалі більше бачив у писаннях Павла інший вимір: віруючий включений у смерть Христа.

«Давнього нашого чоловіка з Ним розпято, щоб зникло тїло гріховне, щоб не служити нам більш гріху» (Римлян 6:6).

Цей текст стане одним із головних за тим, що англомовні читачі знають як «Нормальне християнське життя». Ні бачив у 6-му розділі Послання до римлян передусім не наказ розпинати самих себе, а звістку про те, що Бог учинив у Христі. Завдання віруючого — спершу знати цей факт, потім вважати його дійсним і віддати себе Богові.

«Так само й ви думайте, що ви мертві вже гріху, живі ж Богові, у Христї Ісусї» (Римлян 6:11).

Ця відмінність глибока. Саморозп'яття легко стає ще однією формою власних зусиль. Павло не каже, що віруючий мусить створити єдність із Христом достатньою дисципліною. Він каже, що Бог уже діяв у Христі.

Навернення Ні започаткувало відкриття, яке тривало все життя: християнство спирається на звершене Богом раніше, ніж на відповідь людини.

Юнак під новим володінням

Під кінець цього першого вирішального періоду напрям життя Ні змінився. Він був іще молодий, іще вчився і був далекий від того зрілого вчителя, якого пам'ятатимуть наступні покоління. Але власник змінився.

Слова Павла до коринтян виражають цю логіку: «ви не свої... Ви бо куплені ціною; тим прославляйте Бога в тїлї вашому» (1 Коринтян 6:19-20).

Сказати «я не свій» може звучати гнітюче, доки це не поєднано з «куплені ціною». Християнське віддання себе — це відповідь на

викупну любов. Той, хто заявляє права на віруючого, — це Той, Хто віддав Себе за віруючого.

Пізніше богослов'я Ні часом уживало вимогливу мову про послух, дисципліну і владу. Ці теми завжди слід тлумачити з цього осердя. Біблійна посвята починається не зі страху перед релігійною системою, а з Божих щедрот, об'явлених у Христі.

Молодому наверненому тепер були потрібні вчителі, які допомогли б йому відрізняти духовну дійсність від релігійного запалу. Однією з найважливіших серед них була англійська місіонерка, яка тихо жила неподалік Фучжоу: Маргарет Е. Барбер.

Її вплив буде непропорційно більшим за розмір її публічного служіння. Вона навчить Ні уроків, що десятиліттями лунатимуть у його книжках: чекати на Бога, не довіряти природній силі, цінувати внутрішню дійсність понад зовнішній успіх і приймати хрест як Божу дорогу до плідності.

Коли покаяння матері відчинило двері

Розповіді про навернення Ні підкреслюють роль його матері, Лінь Хепін, чиє власне оновлене християнське посвячення під впливом служіння Дори Юй позначилося на всій родині. Один відомий елемент переказу — те, що вона попросила в сина вибачення за несправедливе ставлення до нього. Хай навіть не кожну пізнішу подробицю запам'ятали з досконалою точністю, духовний принцип тут глибоко біблійний.

Батьки часто уявляють, що вибачення послаблює авторитет. Зазвичай правда якраз протилежна. Визнання провини надає моральної ваги, бо показує, що сам авторитет живе під владою правди.

Яків каже: «Визнавайте один одному гріхи, і молїте ся один за одного» (Якова 5:16). Ця заповідь не обмежується людьми рівного становища.

Для юного Ні те, що християнство породило смирення в дорослій людині, могло зробити Євангеліє переконливішим, ніж будь-який новий аргумент.

Віра, яка не може сказати «я помилявся», має мало сили, щоб звіщати розп'ятого Господа.

Віддання себе і майбутнє

Навернення Ні було пов'язане з боротьбою за покликання. Він розумів, що прийняття Христа може змінити напрям його майбутнього, зокрема й амбіцій, які обіцяли визнання та успіх.

Поклик Ісуса раз у раз має таку властивість. Петро й Андрій лишають сіті. Матвій лишає митницю. Багатого начальника просять віддати те майно, яке виявляє, що панує над його серцем.

Подробиці різняться, але учнівство торкається права власності.

«Так оце всякий з вас, хто не відцураєть ся від усього свого достатку, не може моїм учеником бути» (Луки 14:33).

Цей вірш не є загальним наказом негайно передати кожну законну власність. Це загальний наказ передати Христові право власності на самого себе.

Пізніше вчення Ні про посвяту випливає просто з цього початку. Християнство не може лишатися одним відділом в інакше автономному житті.

Любов, шлюб і посвята

Стосунки Ні з Чаріті Чжан стануть частиною його ранньої школи віддання себе. Біографічні розповіді описують його прихильність до неї ще до того, як вона поділила його віру. Він вірив, що шлюб із невіруючою суперечив би Писанню, і тому стояв перед болісним вибором.

Павло пише: «Не ходіть у жадному ярмі з невірними» (2 Коринтян 6:14) — текст, який багато християн застосовують до шлюбу через ту глибоку єдність, яку творить шлюб.

Зрештою Ні відмовився від цих стосунків, аби не зробити романтичне почуття паном над послухом. Згодом, коли Чаріті стала християнкою, шлях знову відкрився, і 1934 року вони побралися.

Ця історія ілюструє принцип, якого Ні навчав неодноразово: віддання себе не означає маніпулювати Богом через жертву. Ми не відмовляємося від чогось для того, щоб Бог був зобов'язаний це повернути. Авраам підносить ніж, не маючи таємної угоди, що Ісаака буде повернено саме так, як очікувалося.

Справжня посвята відпускає наслідок.

Для Ні стосунки зрештою повернулися. Багато вірних віруючих віддають те, що не повертається. Тож добро послуху не можна міряти тим, чи дістане історія романтичний кінець.

Відшкодування як доказ навернення

Рання практика Ні виправляти заподіяні кривди відбиває ширшу традицію пробудження, яка розуміла покаяння як щось конкретне. Закхей не просто відчув докори сумління; він змінив своє ставлення до грошей і до тих, кого обдурив.

«Ось половину достатку мого, Господи, даю вбогим; і коли кого чим обидив, віддаю вчетверо» (Луки 19:8).

Ісус відповідає: «Сьогодні спасеннє домові сьому сталось» (Луки 19:9).

Відшкодування не може купити прощення. Щедрість Закхея — це плід, а не ціна. Але благодать, яка ніколи не змінює поведінки, викликає підозру.

Наголос Ні на чистій совісті виріс із цього переконання. Там, де можливо, християни мають відновлювати те, що зруйнував гріх.

Потрібна мудрість. Не кожну давню кривду можна виправити безпосередньо, не завдавши нової шкоди, і може знадобитися пастирська порада. Але покаяння не повинно лишатися суто внутрішнім, коли ціну заплатила інша людина.

Навернення як зміна власника

Навернення Ні часто пам'ятають за його рішучість, але його значення полягає в тому, що, на його переконання, змінилося. Євангеліє не було лише новим набором вірувань, доданим до наявного життя. Це була зміна власника.

Павло пише: «Бо любов Христова вимагає від нас, судячих так, що, коли один за всіх умер, тоді всі вмерли; і (що) Він умер за всіх, щоб живі нїколи більш собі не жили, а Тому, хто за них умер і воскрес» (2 Коринтян 5:14-15). Логіка рухається від заміщення до посвяти. Христос помер за нас; тож життя, що лишається, не можна вважати приватною власністю.

Ця тема стала особливо важливою для Ні, бо він був молодий і обдарований. Навернення зіткнуло його не лише з очевидними гріхами, а й із цілком законними амбіціями. Яку кар'єру обрати? З ким

одружитися? Яку репутацію будувати? Як використати свій розум? Христові права сягали рішень, які не можна було відкинути як аморальні.

Таке віддання себе не слід плутати з поривчастістю. Новий Завіт не прославляє безрозсудності. Ісус навчав учнів обраховувати ціну. Павло планував подорожі, стратегічно користувався своїм громадянством, працював власними руками і пристосовував методи до обставин. Посвята означає, що сама розважливість стає слухняною. Віруючий і далі думає, планує, вибирає, заощаджує, вчиться й оцінює, але вже не вважає особисті вподобання найвищою інстанцією.

Раннє відшкодування Ні показує конкретний характер цього віддання себе. Покаяння в Писанні має суспільні наслідки. Закхей не просто інакше відчув свою нечесність; він узявся за шкоду, яку завдала його поведінка. Коли Павло проповідував в Ефесі, навернені чарівники прилюдно позбулися цінних книг, пов'язаних із колишнім життям. Благодать увійшла в матеріальну дійсність.

Проте відшкодування має лишатися під проводом мудрості й любові. Людина не повинна скидати з себе провину так, щоб без потреби ранити інших чи наражати когось на небезпеку. Мета — не самопокарання. Мета — ходити в правді. Чиста совість не купується драматичними вчинками; вона зростає, коли віруючий чесно відповідає на світло, яке дає Бог.

Наголос Ні на посвяті також захищав від урізаного Євангелія, у якому спасіння стає лише втечею від суду. Новий Завіт, безперечно, обіцяє прощення і вічне життя, але він також звіщає Царство. Ісус — Спаситель і Господь. Проповідь Петра в П'ятидесятницю поєднує обидва титули: Бог зробив Ісуса «Господом і Христом» (Дїяння 2:36).

Для сучасних читачів мову про Господство Христа можна спотворити у двох напрямках. Одна помилка перетворює послух на

ціну, сплачену, щоб заробити спасіння. Це суперечить благодаті. Друга приймає спасіння, вважаючи заповіді Христа необов'язковою порадою. Це суперечить учнівству. Історія навернення Ні найсильніша тоді, коли тримає разом те, що тримає разом Писання: спасіння — вільний Божий дар, і благодать приводить спасенну людину під любляче правління Христа.

Наслідок — не рабський страх, а новий осередок свободи. Людина, поневолена власним «я», мусить без кінця захищати себе, догоджати собі, порівнювати себе та оберігати себе. Віддання себе Христові починає послаблювати цю тиранію. Ісус каже: «Хто бо хоче спасти душу свою, той погубить її; хто ж погубить душу свою ради мене, знайде її» (Маттея 16:25). Цей парадокс — осердя християнського навернення. Те, що віддано Христові, зрештою не втрачено; його отримують назад у новому зв'язку з Ним.

Решту життя Ні вчитиметься цього першого уроку на глибших рівнях. Навернення не розв'язало кожної битви з власним «я». Воно визначило напрям битви. Той, Хто спас його, мав право вести його.

Учитися ходити вірою

Маргарет Барбер і школа Духа

Маргарет Е. Барбер стала одним із найважливіших чинників, що сформували раннє християнське життя Ні. Вона не була знаменитою так, як бувають знамениті великі проповідники-євангелісти. Її значення полягало в духовному вихованні, особистих порадах, молитві та літературі, яку вона вкладала в руки молодших китайських віруючих.

Ні та інші ревні служителі приходили до неї зі звітами про свою діяльність і успіхи. Відповіді Барбер бували пронизливими. Її цікавило не лише те, чого вони досягли, а й духовне джерело їхньої діяльності. Чи Бог започаткував цю справу? Чи вони чекали на Нього? Чого вони шукали — видимого успіху чи послуху?

Це розрізнення глибоко ввійшло в мислення Ні. Християнську справу можна робити для Бога, але не від Бога.

Ісус сказав: «Не може Син нїчого робити від себе, коли не бачить, що Отець те робить: що бо Той робить, те й Син так само робить» (Йоана 5:19).

Якщо досконалий Син жив у залежності від Отця, то наскільки більше християнські служителі мають відмовлятися від самочинних дій? Згодом Ні навчатиме, що найбільша небезпека в служінні полягає не лише в тому, щоб чинити зло. Вона полягає в тому, щоб чинити добро з неправильного джерела.

Природна сила і духовна праця

Ні мав очевидну природну силу: розум, ініціативність, красномовство, рішучість і жагу до навчання. Жоден із цих дарів не був гріховним. Проте кожен із них міг стати замінником залежності від Святого Духа.

Це стало одним із його найхарактерніших прозрінь. Бог питає не лише про те, чи правильна мета. Для Нього важить джерело.

Павло описував власне служіння навмисно парадоксально: «коли бо я немочний, тоді я сильний» (2 Коринтян 12:10).

Ці слова перевертають звичні уявлення про лідерство. Людські інституції часто добирають людей за видимою силою. Бог же нерідко створює обставини, в яких Його слуги відкривають межі цієї сили.

Пізніше Ні описуватиме зовнішню людину як сукупність природних здібностей, через які виявляє себе власне «я». Мета — не зруйнувати особистість. Мета в тому, щоб зовнішня людина перестала бути перешкодою для Духа.

Ідеться не про те, що віруючий стає пасивним чи безбарвним. Павло лишився Павлом і після навернення: інтелектуально енергійним, емоційно палким, мужнім, стратегічним і красномовним. Але ці здібності дедалі більше ставали слугами, а не панами.

Бібліотека Церкви

Барбер та інші знайомі відкрили Ні широкий потік християнської літератури. Він читав авторів із традиції братів, із руху святості та кезікського руху, з різних традицій благочестя, місіонерські біографії, учителів пророцтва та тлумачів Писання. Ендрю Мюррей, Джессі Пенн-Льюїс, Д. М. Пантон, Роберт Говетт, Дж. Н. Дарбі, Т. Остін-

Спаркс, Джордж Мюллер, Гудзон Тейлор та інші дали йому категорії, які Ні засвоїв, пристосував і часом по-своєму поєднав.

Це важливо, коли читаєш Ні. Він не був богословським островом. Його праці постали з транснаціонального протестантського світу, перенесеного в умови республіканського Китаю.

Він читав ненаситно, але не вірив, що саме читання дає одкровення. Слово має освітити Дух.

Павло молився, щоб Бог дав віруючим «духа премудрости й відкриття на пізнанне Його, просьвічені очі серця вашого» (Єфесян 1:17-18).

Наголос Ні на просвіченні можна хибно зрозуміти, якщо відірвати його від Писання. У найкращих своїх проявах він не обстоював приватних одкровень, які стояли б вище за Біблію. Він наполягав, що біблійна істина має перейти від інформації до духовного бачення.

Людина може пояснювати виправдання — і все одно жити під осудом. Вона може давати визначення єдності з Христом — і все одно діяти так, ніби все залежить від власних зусиль. Вона може навчати про Тіло Христове — і все одно будувати служіння довкола себе. Ні закликав віруючих побачити різницю між знанням доктрини і баченням реальності.

Віра і характер Бога

Ще однією великою темою стало життя вірою. На Ні вплинули такі свідчення, як залежність Джорджа Мюллера від Бога, і ширша традиція «місій віри». Він навчився покладатися на Бога в практичних потребах, а не робити фінансову забезпеченість головним принципом служіння.

Утім, віру легко перетворити на карикатуру. Біблійна віра — це не оптимізм, відірваний від дійсності. Це впевненість у характері й обітниці Бога.

Послання до євреїв каже: «Віра ж єсть підстава того, на що вповаємо, доказ (певність) річей невидимих» (Євреїв 11:1).

Далі цей розділ показує чоловіків і жінок, які діяли, бо вважали Бога вартим довіри. Віра змінювала їхню поведінку.

Зріле вчення Ні раз у раз виступало проти спроб викликати віру емоційним напруженням. Віра дивиться не на себе. Якщо людина постійно питає: «Чи досить у мене віри?» — вона, можливо, дивиться на віру, а не на Бога.

Безпека християнина ґрунтується не на психологічній силі віри, а на вірності Того, в Кого він вірує.

Чекання як дія віри

Енергійному молодому служителеві чекання може здаватися марнуванням часу. Барбер допомогла Ні зрозуміти, що чекати на Бога — це вже духовна праця.

Ісая пише: «Тілько хто на Бога вповає, в того сила відновлюєсь; підніме крила, як орел, побіжить і не вмучиться, пійде і не втомиться» (Ісаії 40:31).

Чекати не означає лінуватися. Це означає відмовлятися підмінювати Боже керівництво діяльністю. Людина може бути надзвичайно зайнятою саме тому, що боїться довіритися Богові.

Згодом Ні розрізнятиме тягар і просто ідею. Ідея може бути доброю, але духовна праця потребує Божої ініціативи. Цей принцип особливо важливий для амбітних християнських лідерів. Бачення, стратегія та виконання цінні, але вони не засвідчують самі себе. Церква

може блискуче втілити план — і все ж проминути те, на чому наголошує Бог.

Дисципліна чекання ставить незручні запитання. Чи бралися б ми за цей проєкт, якби його ніхто не хвалив? Чи відповідаємо ми на тягар від Бога, чи порівнюємо себе з іншим служінням? Чи готові ми, щоб Бог змінив наш розклад? Чи зможемо ми відмовитися від плану, в який уже вклалися, якщо цього вимагатиме послух?

Хвороба і людська обмеженість

Раннє служіння Ні позначилося тяжкими хворобами, зокрема туберкульозом. Фізична неміч стала частиною тієї школи, в якій формувалося його богослов'я.

Було б безвідповідально стверджувати, що хвороба завжди є прямим Божим уроком, зміст якого можна впевнено розшифрувати. Писання не дає підстав для спрощених пояснень страждання. Проте страждання викриває ілюзію контролю.

Павло говорив, що мав у собі «присуд смерти», «щоб не надіяти ся нам на себе, а на Бога, що підіймає мертвих» (2 Коринтян 1:9).

Ці слова могли б підсумувати значну частину духовності Ні: не покладатися на себе, а на Бога воскресіння.

Воскресіння набуває сенсу саме там, де природні ресурси вичерпуються. Якщо християнство — лише розвиток людського потенціалу, воскресіння опиняється на узбіччі. Та коли Бог виводить життя зі смерті, неміч стає місцем, де можна пізнати Божу достатність.

Тому пізніше вчення Ні про воскресіння мало екзистенційну вагу. Це була не лише доктрина, яку визнають на Великдень. Воно описувало спосіб, у який діє Бог: те, що походить із природного життя,

проходить через хрест; те, що воскрешає Бог, може служити Його вічному задуму.

Послух раніше за розуміння

Одна з небезпек для інтелектуально обдарованого християнина — спокуса зробити розуміння передумовою послуху. Писання часто змінює цей порядок на протилежний.

Ісус сказав: «Коли хто хоче волю Його чинити, знати ме про науку, чи від Бога вона» (Йоана 7:17).

Готове серце стоїть перед повнішим пізнанням. Ні зрозумів, що духовне розуміння є не лише інтелектуальним, а й моральним. Непослух може затьмарювати сприйняття.

Це не означає, що християни мають сліпо коритися людським провідникам. Пізніше вчення Ні про владу слід поєднувати з принципом верійців — перевіряти науку Писанням — і з апостольською заповіддю: «Всього досліджуйте; доброго держітесь» (1 Солунян 5:21).

Біблійний послух — це насамперед послух Богові. Людська влада завжди похідна, обмежена і підзвітна Божому Слову.

Правильно зрозумілий, наголос Ні пронизливий: не слід вимагати дедалі нового світла, відкидаючи світло, яке ми вже отримали.

Хрест і звільнення життя

Образ пшеничного зерна став сильним способом описати духовну плідність. Життя міститься всередині зерна, але зовнішня оболонка має бути зламана.

Ісус спершу застосував цей образ до Своєї наближеної смерті: «Коли зерно пшеничне, впавши на землю, не вмре, то одно зостаєть ся; коли ж умре, то багато овощу приносить» (Йоана 12:24).

Ні поширив цей принцип на християнське служіння. Життя Христа, що перебуває в нас, — це скарб, але самозахист, гордість, природна кмітливість, емоційна імпульсивність і вперта воля можуть перешкоджати його виявленню.

Це вчення може стати нездоровим, якщо лідери використовують «зламаність», щоб чавити особистості чи вимагати підкорення. Це не новозавітний взірець. Христос не дає права на духовне насильство. Зламання, яке здійснює Бог, — це Його праця через істину, дисципліну, обставини й хрест, і вона приносить свободу любити і служити.

Справжня зламаність робить людину більш подібною до Ісуса: смиренною, але не підлабузницькою, мужньою, але не владною, ніжною, але не хиткою, слухняною Богові, але не податливою до людських маніпуляцій.

Від позиченої істини до особистої реальності

Ранні роки Ні були сповнені відкриттів, почерпнутих із Писання та християнських авторів, але найглибшою його турботою стало те, щоб істина була особисто втілена в Божого слугу.

Павло міг сказати: «я рани Господа Ісуса на тїлї моїм ношу» (Галат 6:17). Його послання пройшло крізь страждання.

Ні дедалі більше переконувався, що служіння — це не просто передавання точної інформації. Сам служитель стає частиною послання. Бог використовує не лише те, що людина говорить, а й те, що Бог учинив у цій людині.

Ось чому духовного формування не можна замінити виробництвом контенту. Проповідник може завантажити інформацію швидше, ніж сформується характер. Учитель може опанувати богословську лексику швидше, ніж навчиться смирення. Лідер може зібрати аудиторію швидше, ніж навчиться нести хрест.

Життя Ні застерігає від того, щоб плутати трибуну зі зрілістю.

Приховані роки мають значення. Мають значення виправлення, яким ніхто не аплодує. Мають значення молитви, яких ніхто не чує. Мають значення рішення коритися, коли за цим не йде жодна видима нагорода. Бог формує Своїх слуг у місцях, які людському окові не здаються стратегічними.

На шляху до особливого служіння

На початку третього десятка років переконання Ні почали сходитися в одне ціле. Христос є життя. Хрест має справу не лише з гріхами, а й із незалежним «я». Святий Дух мусить бути джерелом християнської праці. Писання треба пізнавати духовно й виконувати на ділі. Віра спочиває на Божій достатності. Церква належить Христові, а не суперницьким людським партіям.

Невдовзі ці переконання перейдуть від особистого формування до публічного служіння.

Ні почав видавати, проповідувати, збирати віруючих і викладати своє бачення місцевих церков. Рух, що з цього постав, надихатиме на відданість, викликатиме опір і порушуватиме непрості питання про єдність і відокремленість.

Проте, перш ніж розглядати цей рух, варто помітити порядок самої історії. Бог мав справу з працівником раніше, ніж праця стала великою.

Такий порядок біблійний. Ісус настановив Дванадцятьох, «щоб були з Ним, і щоб посилати їх проповідувати» (Марка 3:14).

Спершу — з Ним. Потім — посланці.

Ні не завжди досконало втілював власні ідеали, так само як і рух, що виріс навколо нього. Але цей принцип залишався осердям його свідчення: Бога передусім цікавить не лише те, що Його слуги можуть для Нього зробити. Він прагне людей, які знають Його, живуть Його життям і дозволяють хрестові усунути все, що заважає Христові виявитися.

Тепер це переконання мало пройти випробування складними реаліями церковного життя.

Прихована велич Маргарет Барбер

Маргарет Е. Барбер — одна з тих тихих постатей, без яких історію Вочмена Ні неможливо зрозуміти. Вона не збудувала такої установи, що гарантує помітний слід в історії. Її вплив ішов через людей.

Уже це саме ілюструє біблійний взірець. Варнаву пам'ятають почасти тому, що він помічав і зміцнював інших. Лоїда й Евніка сформували Тимотея. Прискилла й Акила допомогли Аполосові. Чимало найвагомішого служіння церкви — це служіння каталізатора, а не знаменитості.

Барбер мала книжки, переконання, досвід і вміння протистояти юнацькому запалові, не гасячи його. Згодом Ні згадував її з незвичайною повагою.

Її життя ставить питання перед кожним християнським провідником: чи ми будуємо власну видиму спадщину, чи формуємо людей, які згодом, можливо, понесуть справу далі, ніж ми?

Павло велить Тимотеєві передати істину «вірним людям, котрі способні будуть і инших навчати» (2 Тимотея 2:2).

Примножене приховане вкладення може пережити будь-яку трибуну.

Учитися приймати виправлення

Ні раз у раз приносив Барбер богословські питання та питання служіння. Її виправлення бували суворими. Важливий урок полягав не в тому, що вона завжди мала рацію, а в тому, що Ні навчився віддавати свою впевненість на перевірку.

Обдарованим молодим провідникам особливо потрібні люди, яких обдарування не вражає.

«Лїпші щирі догани від люблячого» (Приповісток 27:6).

Сучасна церковна культура часто оточує успішних провідників людьми, які залежать від їхнього схвалення. Що більший вплив, то рідше звучать чесні заперечення. У ранньому формуванні Ні було протилежне: наставниця, здатна сказати «ні».

Його пізніший сильний авторитет порушує питання, чи завжди він зберігав навколо себе рівноцінні механізми виправлення. Це питання не слід ставити цинічно. Це загальна небезпека будь-якого провідництва.

Учитель, який вірить у делеговану владу, і сам потребує влади й підзвітності над собою та довкола себе.

Книжки як наставники

Бібліотека Барбер відкрила Ні християнські світи, яких він ніколи не зміг би відвідати особисто. Ендрю Мюррей навчав віддання себе й

перебування в Христі. Письменники з братів пропонували еклезіологію і тлумачення Біблії. Голоси руху святості та кезікського руху наголошували на перемозі й вірі. Джессі Пенн-Льюїс внесла теми хреста і духовної боротьби. Преміллениалістські вчителі формували очікування Христового повернення.

Ні вмів швидко вбирати ці течії й висловлювати їх у свіжому синтезі.

Це одна з причин, чому християнам варто читати широко. Тіло Христове простягається крізь час. Віруючого почасти можуть навчати як учня й автори, яких уже давно немає серед живих.

Але книжки вимагають розсудливості. Кожна традиція має свої сліпі плями. Читання багатьох авторів може або розширити мудрість, або породити клаптикове богослов'я з нерозв'язаними суперечностями.

Ні часом гармонізував ідеї завдяки могутній духовній інтуїції, а не повільній систематичній аргументації. Це надавало його вченню свіжості, але й залишало напруження.

Урок такий: читати широко й постійно повертатися до Писання.

Туберкульоз і межа смерті

Туберкульоз довів Ні до межі фізичних сил. Хвороба змінила масштаб часу. Молодий чоловік, який очікував десятиліть служіння, опинився перед можливістю, що його життя буде коротким.

У 90-му псалмі є молитва: «Навчи нас, як днї наші лїчити, щоб придбати розумне серце!» (Псальма 90:12).

Смертність зосереджує покликання.

У цей період Ні напружено працював над книжкою *Духовна людина*, почасти тому, що боявся не дожити до того, щоб викласти цей

матеріал пізніше. Щільність книжки відображає цю невідкладність.

Хвороба також загострила в ньому розрізнення між природною енергією і воскреслим життям. Коли фізичні ресурси зникають, залежність перестає бути благочестивим гаслом.

Християнам слід остерігатися романтизувати хворобу як щось духовно вище. Здоров'я — це дар. Зцілення можна шукати. Ліками можна користуватися. Але хвороба здатна викрити ілюзію, ніби життя належить нам.

Яків каже: «не знаєте, що буде завтрішнього. Яке бо життє ваше? та же ж воно пара» (Якова 4:14).

Пізніше ув'язнення Ні зробить цей самий урок ще суворішим.

Духовне формування перед публічною корисністю

Значення Маргарет Барбер у житті Ні не виміряти розміром її публічної трибуни. Її вплив показує принцип, якого Ні згодом раз у раз навчав: Бог часто звершує Свою найвагомішу працю в прихованих стосунках, перш ніж розшириться видиме служіння.

Сучасна церква може спокуситися перевернути цей порядок. Обдарування створює можливості; можливості створюють трибуну; трибуна створює тиск видаватися зрілим. Наслідком може стати публічне служіння, яке розвивається швидше, ніж людина в прихованому житті. Роки, які Ні провів під виправленням, кидали виклик цьому взірцеві. Барбер цікавило не лише те, чи правильні ідеї молодого працівника, а й те, чи його реакціями керує Христос.

Яків пише: «терпіннє ж нехай має звершене дїло, щоб ви були звершені і повні, нї в чому не маючи недостатку» (Якова 1:4). Терпіння — це не пасивність. Це здатність залишатися під формувальною дією Бога, не втікаючи передчасно в самопорятунок.

Ні навчився, що бути незрозумілим може відкрити не менше, ніж бути похваленим. Коли слугу хвалять, може піднятися гордість. Коли критикують — може піднятися самозахист. Обидві реакції викривають прив'язаності. Хрест торкається не лише бажання втіхи, а й бажання контролювати власний образ.

Це не означає, що християни мають мовчки приймати неправду за будь-яких обставин. Ісус відповідав обвинувачам; Павло обстоював своє апостольство; пророки викривали брехню. Питання глибше: чи можна говорити правду без того, щоб душа вимагала виправдання як умови свого миру? Чи може провідник чітко захиститися і все ж довірити свою репутацію Богові?

Приховане служіння Барбер сформувало також погляд Ні на духовну владу. Справжня влада в найкращому своєму вияві — це не гучність, посада чи примус. Вона постає з життя під Божим правлінням. Ісус протиставив поганських правителів, які «панують над ними», Своєму власному взірцеві служіння (Марка 10:42-45). Влада наставника найздоровіша тоді, коли вона поглиблює залежність учня від Христа, а не від наставника.

Ненаситне читання Ні в ці роки додало до формування ще один вимір. Книжки дозволяли йому вступати в розмову з християнами різних століть і континентів. Проте читання несло й власну спокусу: позичене переконання. Читач може навчитися впевнено говорити про реальності, яких ще особисто не пізнав.

Згодом Ні розрізнятиме об'єктивну істину і суб'єктивний досвід. Це розрізнення можна перебільшити, але сама стурбованість слушна. Доктрина може бути об'єктивно істинною ще до того, як ми її зрозуміємо. Ми не робимо її істинною своїм досвідом. Проте істина покликана формувати досвід. Воскресіння Христа — історичний факт, незалежно від того, чи відчуває віруючий силу воскресіння; і все ж

Павло прагнув «розуміти Його, і силу воскресення Його, і спільність мук Його» (Филипян 3:10).

Тож формування поєднує Писання, спільноту, послух, страждання і час. Жодне з них не слід відокремлювати. Писання без спільноти може стати приватним тлумаченням. Спільнота без Писання може стати груповим контролем. Послух без благодаті може стати законництвом. Страждання без істини може стати просто раною. Час без свідомої відповіді може принести вік без зрілості.

Ранній туберкульоз зробив ці уроки для Ні болісно тілесними. Тіло, якому не накажеш бути сильним, ставить людину, що звикла гнати себе вперед, перед її межами. Християнська віра не заперечує цих меж. Вона відкриває, що Бог ними не обмежений. Павло почув: «Доволі з тебе благодати моєї, сила бо моя в немощі звершується» (2 Коринтян 12:9).

Ідеалом для Ні стала не слабкість, а Христова достатність. Це розрізнення важливе. Християнство не шукає хвороби, приниження чи поразки, ніби біль сам по собі святий. Воно шукає Христа, і коли неминуча слабкість приходить, віра відмовляється робити висновок, що корисність скінчилася.

Перш ніж Ні став визнаним учителем, його навчали. Перш ніж він заговорив про зламаність, його виправляли. Перш ніж він написав про воскресле життя, він стикнувся з тілесною смертністю. Цей порядок надає достовірності найкращому в його пізнішому вченні. Ці істини не просто впорядковано в записнику; багато з них пройшли крізь опір справжнього життя.

Молодий проповідник і «Мале стадо»

Церква, народжена з вивчення Біблії

Роки, що настали одразу після навернення Вочмена Ні, пішли не на розбудову організації з ошатною назвою, статутом, штаб-квартирою і планом розширення. Вони пішли на читання Нового Заповіту, проповідь Христа, молитву разом з іншими молодими віруючими і пошук відповіді на питання, якою ж насправді має бути церква. Цей порядок важливий. Еклезіологія Ні виросла з його переконання, що церква належить Ісусові Христу раніше, ніж історії, культурі, деномінації, місіонерському товариству чи національній традиції.

У Фучжоу він знайшов однодумців, які так само прагнули простішої форми християнського спілкування. Ліланд Ван та інші вже серйозно розмірковували про хрещення віруючих, Господню вечерю, євангелізацію і авторитет Писання. Маргарет Барбер заохочувала цих юнаків ставитися до Нового Заповіту серйозно навіть тоді, коли послух виводив їх за межі усталених зразків. З цих дружніх зв'язків і напружень постали зібрання, на яких віруючі ламали хліб, молилися, вивчали Писання і намагалися визнавати провід згідно з новозавітними принципами.

Книга Дій дала їм картину водночас привабливу і вимогливу. Перші віруючі «пробували ж у науці апостолській, і в общинї, і в ламанню хлїба, і в молитвах» (Дїяння 2:42). У цьому вірші немає

жодного складного механізму. Він показує народ, зібраний довкола істини, спільного життя, трапези Господньої і молитви. Ні побачив у цій простоті докір тим формам церковного життя, у яких звичайні віруючі стали глядачами, а професійний релігійний клас звершував служіння замість них.

Його ранні висновки не були цілком новими. Письменники з кола братів наголошували на подібних темах ще в дев'ятнадцятому столітті, а китайські християни, що прагнули самостійної церкви, вже ставили під сумнів залежність від місіонерів і завезений ззовні деномінаціоналізм. Значення Ні полягало почасти в тому, як він поєднав ці переконання, навчав їх з незвичайною силою і пристосував до китайського середовища, де панували політичний націоналізм, антиімперські настрої і туга за установами, якими не керують з-за кордону.

Проте Ні не прагнув просто китайського християнства. Він прагнув, як він це розумів, новозавітного християнства. Це розрізнення не дало його антиденомінаційності перетворитися на звичайний націоналізм. Найглибше питання полягало не в тому, китайська церква чи іноземна, а в тому, чи Христос є її Головою на ділі.

Основоположними стали Павлові слова до колосян: «Він голова тїлу і церкві» (Колосян 1:18). Якщо Христос — Голова, то кожне питання церковного устрою зрештою треба ставити в Його присутності. Хто керує? Хто дає дари? Кому належить праця? Хто приймає славу? Ні вірив, що відповідь завжди має вести назад до Христа.

Пробудження у Фучжоу і перші конфлікти

Молоді віруючі були ревними благовісниками. Вони проповідували в школах, на вулицях, у домівках і всюди, де відкривалася нагода. Їхній

запал сприяв пробудженню серед студентів Фучжоу. Ні був ще зовсім молодим, але його інтелектуальні здібності, наполегливість і зростаюча біблійна впевненість зробили його природним провідником.

Однак провід оголив саме те життя власного «я», від якого застерігала його Маргарет Барбер. Між працівниками виникли розбіжності. Свідчення розходяться в подробицях і тлумаченні, але з історичного погляду важливо, що в ці ранні роки Ні пережив болісний конфлікт і відсторонення. Згідно з пізнішими свідченнями, Барбер не стала просто виправдовувати його чи заохочувати боротися за свої права. Вона наполегливо вказувала йому на шлях хреста.

Цей урок увійшов до духовного словника Ні: можна мати рацію в суперечці і водночас бути неправим духом. Власне виправдання може стати ідолом. Слуга Божий може мати слушні підстави і все ж бути покликаним зректися бажання перемогти.

Петро пише про Христа, «котрий, злословлений, не злословив, і страждаючи, не грозив, а передав Судячому праведно» (1 Петра 2:23). Ні бачив у цьому не слабкість, а духовну силу. Син більше покладався на суд Отця, ніж на механізми самозахисту.

З цим принципом слід поводитися обережно. Християнство не вимагає від жертв насильства залишатися в небезпеці і не забороняє говорити правду, оскаржувати, вимагати відповідальності чи шукати законного захисту. Власне служіння Павла включало публічні оборонні промови, судові апеляції і пряму конфронтацію. Хрест — не релігійний засіб, яким впливові провідники змушують замовкнути критиків. Але для християнського працівника він справді означає, що особисті права не можуть стати найвищою цінністю. Бувають часи, коли можна відмовитися від відплати, навіть говорячи правду.

Ранні конфлікти Ні допомогли сформувати переконання, яке поверталося впродовж усього його життя: Бога більше цікавить

духовний склад Його слуги, ніж негайний успіх цього слуги. Служіння може пережити втрату посади, якщо зберігає Христа. І воно може втратити Христовий характер, вигравши суперечку.

Служіння Слова

Ні дедалі більше звертався до писання і видавничої справи. У країні з величезною територією, роздробленій через обмеженість транспорту, друковане слово могло дістатися туди, куди проповідник дістатися не міг. Періодичні видання, трактати, біблійні студії і книжки стали продовженням його служіння.

Це була не просто комунікаційна стратегія. Ні вірив, що християнські працівники мають годувати віруючих ґрунтовною істиною. Його не задовольняла євангелізація, яка приводила людей до навернення, але залишала їх духовно недогодованими. Спасіння відкривало життя учнівства, а учні потребували Писання.

Ісус молився: «Освяти їх правдою Твоєю; слово Твоє правда» (Йоана 17:17). Павло сказав Тимотеєві: «Старай ся поставити себе вірним перед Богом, робітником без докору, право правлючим слово правди» (2 Тимотея 2:15). Ні серйозно ставився і до перемінної сили Писання, і до дбайливого поводження з ним.

Він був ненаситним читачем і поєднував ідеї з багатьох традицій. Це надавало його навчанню широти, але згодом породило й питання про залежність від західних авторів і про те, наскільки оригінальними були деякі його формулювання. Чесне прочитання не мусить вибирати між двома крайнощами. Ні не був ні відлюдним генієм, що отримав богослов'я просто з неба, ні звичайним компілятором, позбавленим творчості. Він був обдарованим тлумачем і впорядником ідей, який

працював у широкому транснаціональному євангельському світі і подавав ці ідеї в поєднаннях, що ставали своєрідними.

Його видання також допомогли створити розпорошену спільноту читачів, які мали спільний словник і спільні очікування ще до того, як зустрічалися з ним особисто. Так друковане слово допомогло створити рух.

Проте Ні незмінно наполягав, що біблійне знання мусить стати духовною дійсністю. «Знаннє ж надимає, а любов збудовує» (1 Коринтян 8:1). Небезпека полягала не в самому знанні — Ні надзвичайно цінував навчання, — а в знанні, відірваному від любові і послуху. Писанням можна користуватися, щоб вигравати суперечки, залишаючи серце незворушним.

Отже, служителеві Слова потрібна була не лише інформація. Йому потрібні були просвітлення, досвід і характер. Пізніші писання Ні розрізнятимуть букву, що зберігається в розумі, і істину, яку оживлює Святий Дух. Це розрізнення часом перебільшують, але пастирська турбота, що стоїть за ним, важлива. Істину належить приймати вірою, їй коритися, нею поклонятися і нею жити.

Шанхай і ширше поле

Наприкінці 1920-х років осередок діяльності Ні перемістився до Шанхая — великої приморської метрополії, де з незвичайною силою зустрічалися китайська торгівля, іноземний вплив, видавнича справа, політика і сучасна культура. Шанхай давав стратегічний доступ до транспорту, друкарень, читачів, працівників і гостей з багатьох регіонів.

Звідти мережа зібрань, пов'язаних із Ні, розросталася. Сторонні зрештою стали вживати назви на кшталт «Мале стадо» і «Дім зібрань», хоча самі віруючі воліли мислити категоріями місцевих

церков, а не нової деномінації. Іронія була очевидна: рух, що постав почасти для опору деномінаційним ярликам, неминуче набув власних ярликів.

Ні вважав, що Новий Заповіт зазвичай говорить про церкву в місті — церкву в Коринті, Ефесі, Солуні тощо. З цього він робив висновок, що практичну межу місцевої церкви має визначати місцевість, а не доктринальні особливості чи місіонерська приналежність. Усі справжні віруючі в одній місцевості духовно належали до однієї церкви, незалежно від того, чи збиралися вони в одному приміщенні.

Павло звертався до «церкві Божій в Коринтї» (1 Коринтян 1:2). Ні бачив у таких словах більше, ніж географію; він бачив принцип. Оскільки всі віруючі у Христі мають одне життя, церква повинна відмовлятися від назв, які натякають, що вона належить якомусь провіднікові чи вченню. Павлів докір — «Я Павлів; а я Аполосів; а я Кифин» — здавався йому незмінно актуальним (1 Коринтян 1:12).

Сила цього прозріння очевидна. Християнська тотожність за своєю суттю перебуває у Христі. Деномінаційна гордість може розділяти віруючих, які проведуть вічність разом. Новозавітне бачення одного Тіла викриває змагальне будівництво власних імперій.

Але практичне застосування складніше, ніж часом допускав Ні. Новий Заповіт описує також кілька домашніх зібрань, регіональну співпрацю, мандрівні служіння, доктринальні межі і законне розмаїття практики. Християни, які згодні, що церква одна, все ж можуть розходитися в тому, як інституційні структури співвідносяться з цією єдністю. Небезпека антиденомінаційного руху в тому, що він може фактично стати деномінацією, водночас претендуючи на виняткове право представляти ґрунт єдності.

Тому бачення Ні найплідніше тоді, коли його сприймають як заклик визнавати кожного справжнього віруючого членом Христа, а не

як зброю, щоб оголосити власну мережу єдиним автентичним місцевим виявом церкви.

Священство всіх віруючих

Однією з найвизвольніших рис церковного бачення Ні було його наполягання на тому, що служіння належить усьому Тілу. Він відкидав жорсткий поділ на духовенство і мирян. У Христі кожен віруючий має доступ до Бога і кожен віруючий може отримати благодать для служіння.

Петро пише: «і самі, яко живе каміннє, будуйте дім духовний, сьвященство сьвяте» (1 Петра 2:5), а далі називає церкву «царське сьвященство» (1 Петра 2:9). Ця мова спільнотна і всеохопна. Священство не обмежується вузьким релігійним класом.

Тож Ні прагнув зібрань, на яких віруючі могли б молитися, свідчити, промовляти, благовістити, піклуватися одне про одного і нести відповідальність. Провід існував, але не монополізував служіння. Старійшини мали пасти; обдаровані працівники — готувати; святі — діяти.

Павлова картина в 1 Коринтян 12 підтримувала це: «Ви ж тїло Христове і члени від части» (1 Коринтян 12:27). Тіло, в якому діє лише один член, хворе. Око не може замінити руку; голова не може сказати ногам: «Не треба менї вас».

Цей наголос підготував звичайних китайських християн до майбутнього, якого жоден церковний стратег 1920-х років не міг повністю передбачити. Коли іноземних місіонерів вигнали, а публічні церковні структури опинилися під жорстким тиском, децентралізовані мережі віруючих-мирян виявили стійкість, якої часто бракувало вельми централізованим установам. Не варто стверджувати, що Ні

сам-один створив явище китайських домашніх церков, яке мало багато джерел і причин. Але його наголос на місцевому проводі, неоплачуваному служінні, зібраннях у домівках і діяльності звичайних віруючих безперечно відповідав умовам, що склалися згодом.

Є тут і пересторога для заможних церков. Професійна досконалість може непомітно перетворити громаду на споживачів. Що кращою стає сцена, то легше членам дійти висновку, що служіння — це те, чим займається підготовлений персонал. Еклезіологія Ні запитує, чи самих святих збудовують для того, щоб вони молилися, служили, навчали, благовістили, давали, розрізняли і дбали.

Послання до ефесян говорить про провідників, даних «на звершеннє сьвятих, на дїло служення, на збудуваннє тїла Христового» (Єфесян 4:12). Провід досягає успіху не тоді, коли збирає все служіння в собі, а тоді, коли готує Тіло до дії.

Незалежність від іноземного контролю

Ні був вдячний місіонерам, які принесли Євангелію, і західній християнській літературі, що сформувала його. Водночас він вважав, що китайські церкви не повинні залишатися залежними від іноземних грошей і нагляду. Церква в Китаї потребувала власних провідників, ресурсів, форм служіння і місіонерської енергії.

Цей принцип перегукувався з ширшими ідеалами «трьох самостійностей» — самоврядування, самоутримання і самопоширення, — що ходили серед теоретиків місії задовго до того, як комуністичний уряд згодом використав подібну мову з політичною метою. У Ні цей принцип випливав з еклезіології та місії: місцева церква має дорослішати, а не залишатися вічно під зовнішньою опікою.

Місіонерська практика Павла давала зразок насадження і довіряння. Про нього і Варнаву сказано: «Рукоположивши ж їм пресвитерів по церквах...» (Дїяння 14:23). Павло не залишався постійним пастором кожної заснованої ним громади. Він очікував, що розвиватиметься місцева відповідальність.

Мала значення і фінансова залежність. Гроші можуть створювати невидиму владу. Церква, чий бюджет залежить від далекого спонсора, може формально мати місцевих провідників, а на ділі коритися зовнішнім пріоритетам. Ні цінував те, що пізніші дослідники називають «принципом віри»: працівники покладалися на Бога в забезпеченні, а не на гарантовану інституційну систему платні.

Такий підхід міг породжувати відважну залежність від Бога, але міг також створювати вразливість і неясність. Віра не скасовує потреби у фінансовій чесності, плануванні, прозорості чи турботі про працівників та їхні родини. Павло міг жити з пожертв і водночас працювати власними руками. Він міг навчати, що «достоїн робітник нагороди своєї» (1 Тимотея 5:18), і все ж вирішити в певних обставинах не користуватися своїм правом.

Глибша думка Ні полягала в тому, що гроші мають залишатися слугою, а ніколи не паном. Християнською працею не може керувати питання «Що ми можемо собі дозволити?», перш ніж вона запитає: «До чого нас покликав Бог?» Але й уявна віра не може ставати приводом для безвідповідальних зобов'язань. Залежність від Бога включає мудрість, чесність і добре господарювання.

Ламання хліба і спомин про Христа

Господня вечеря посідала в зібраннях центральне місце. Щотижневе ламання хліба не сприймали лише як обрядовий обов'язок. Воно мало

збирати віруючих довкола Самого Господа.

Павло наводить слова Ісуса: «се єсть тїло моє, що за вас ламлене; се робіть на мій спомин» (1 Коринтян 11:24). Трапеза Господня свідчить, що церква існує тому, що Христос віддав Себе. Вона викриває гординю. Жоден віруючий не підходить до неї завдяки вищим заслугам. Усі стоять на тому самому викупленні.

Трапеза має і спільнотне значення. «Бо один хлїб, одно тїло ми многі; всї бо від одного хлїба причащаємось» (1 Коринтян 10:17). Тож любов Ні до Господньої вечері була невіддільна від його богослов'я Тіла. Хліб свідчив, що багато віруючих поділяють одне життя.

Саме тому виключне причастя завдавало йому особливого болю. Ні підтримував зв'язки з колами братів у Британії та деінде, і певний час між ними було спілкування. Але стосунки розпалися через питання про те, з ким можна спілкуватися і приступати до причастя. Ні відмовився прийняти систему, у якій спілкування з іншими християнами автоматично вимагало відокремитися від віруючих, яких він вважав справжніми членами Христа.

Цей епізод зміцнив його переконання, що єдність Тіла треба приймати від Бога, а не виготовляти організаційним контролем.

Проте його власний рух згодом зіткнувся з тією самою одвічною спокусою: спільнота, що постала довкола відкритості, може стати замкненою, коли її принципи тверднуть у прикордонні знаки. Кожен рух оновлення мусить остерігатися цього. Покоління, яке залишає інституцію, бо «лише Христос» достатній, згодом може створити іншу інституцію, неписаною вимогою якої буде згода із засновниками.

Трапеза Господня і далі залишається виправленням. Ми приходимо завдяки Христові, а не завдяки своїй еклезіологічній вищості.

Дари, старійшини й апостольська праця

Ні розрізняв місцеве керівництво і мандрівне служіння. Старійшини належали до місцевої церкви і відповідали за її пастирську опіку. Апостольські працівники, як він уживав цей вислів, були посланцями, зайнятими ширшою справою заснування і зміцнення церков. Він багато черпав із Дїянь і Павлових послань.

Новий Заповіт безперечно визнає старійшин. Павло доручив Титові, щоб той «настановив по всїх городах пресвитерів» (Тита 1:5). Петро закликав старійшин: «пасїте стадо Боже, що у вас, доглядаючи не по неволї ... а з доброго серця» (1 Петра 5:2).

Зверніть увагу на Петрове застереження: «анї пануйте над народом, а взором будьте стада» (1 Петра 5:3). Влада в церкві справжня, але вона має форму хреста. Провідники не володіють людьми. Вони служать людям під Пастиреначальником.

Пізніше вчення Ні про духовну владу стало однією з його найвпливовіших і найсуперечливіших тем. Найздоровіше його прочитання починається саме тут — з біблійного старійшинства. Влада делегована Христом, а отже, Христом і обмежена. Вона ніколи не є дозволом панувати. Вона мусить бути схожою на Ісуса, що вмиває ноги.

Ні мав рацію, опираючись радикальному індивідуалізмові. Християнин Нового Заповіту — не самотній містик, підзвітний лише власним внутрішнім враженням. Віруючі належать одне одному і коряться одне одному в страху Христовім. Але спільне життя не скасовує особистого сумління перед Богом.

Верійців похвалено за те, що вони перевіряли Павлове вчення Писанням: вони приймали слово, «що-дня розбираючи писаннє, чи так воно є» (Дїяння 17:11). Якщо навіть апостольську проповідь

перевіряли написаним Словом, жоден пізніший церковний провідник не може вимагати для себе винятку.

Євангелізація і заснування церков

Зібрання не задумувалися лише як гуртки вивчення для духовно серйозних християн. Євангелізація залишалася в центрі. Працівники подорожували, проповідували, поширювали літературу і засновували громади. Децентралізована структура сприяла розмноженню.

Бачення Ні поєднувало два зобов'язання, які в історії церкви часом розходилися: учення про глибше духовне життя і наполегливу євангелізацію. Він не вірив, що освячення має обертати християн усередину себе. Життя Христове — це місійне життя.

Ісус сказав: «Якo ж післав мене Отець, і я посилаю вас» (Йоана 20:21). Церква отримує від свого Господа ідентичність посланої. Духовність, яка ніколи не рухається назустріч загиблим, неповна.

Водночас Ні насторожено ставився до євангелізаційних методів, які давали цифри без учнівства. Метою були не лише рішення, а церкви — спільноти, у яких навернених можна навчати, пасти і готувати до служіння.

Цей зразок видно в Дїяннях. Павло і Варнава проповідують Євангеліє, роблять учнів, зміцнюють їх, настановляють старійшин і доручають їх Господові (Дїяння 14:21-23). Євангелізація і формування церкви нероздільні.

Розмноження зібрань також зменшувало залежність від великих будівель. Громада могла почати майже без жодної інфраструктури. Згодом, за переслідувань, ця простота стане перевагою. Але простота сама собою ще не духовність. Домашні церкви можуть стати нездоровими так само, як і інституційні. Питання залишається тим

самим: чи править Христос, чи шанують Писання, чи підзвітні провідники, чи люблять віруючих і чи поширюється Євангеліє.

Христос, а не рух

Кожен духовний рух проходить небезпечний перехід. Спершу людей захоплює наново відкрита істина. Згодом їх захоплює рух, що несе цю істину. Свідчення стає ідентичністю. Ідентичність стає межею. Зрештою рух може захищати себе запекліше, ніж ту реальність, служити якій його було створено.

Ні розумів цю небезпеку в принципі, хоча його власний рух не мав від неї імунітету. Його найсильніше вчення знову і знову поверталося до Христа. Церква не є центром окремо від Христа; вона — Його Тіло. Служіння не є центром; Христос — зміст служіння. Духовний досвід не є центром; Христос — життя віруючого.

Мова Павла безумовна: «Бо життє менї Христос» (Филипян 1:21). Не служіння. Не еклезіологія. Не репутація. Христос.

Це стало одним із найтриваліших внесків Ні. Він міг обговорювати складні питання церковного устрою, есхатології, духовної антропології і влади, але в найкращі свої моменти повертав читача до Особи.

Місцева церква мала бути посудиною, а не скарбом. Служіння мало бути пальцем, що вказує, а не предметом поклоніння. Працівник мав ставати менш помітним, у міру того як зростав Христос.

Іван Хреститель сказав: «Той мусить рости, я ж малїти» (Йоана 3:30). Згодом життя Ні пройде крізь обставини, у яких це применшення стане болісно буквальним.

Рух набуває форми

До 1930-х років мережа, пов'язана з Ні, уже не була невеликим експериментом у Фучжоу. Працівники, конференції, видання і зібрання поєднували віруючих у різних регіонах. Вітнесс Лі став важливим співпрацівником. Учення Ні досягало й тих, хто не був формально пов'язаний із зібраннями, і його репутація як християнського вчителя зростала.

Зростання принесло і можливості, і напругу. Щойно рух розширюється, ідеали стикаються з адмініструванням. Постають питання про працівників, гроші, дисципліну, шлюб, керівництво, доктринальні розбіжності, відповідальність за певні території і стосунки з християнами поза мережею. Новий Заповіт може давати принципи, але ці принципи однаково вимагають мудрості в конкретних ситуаціях.

Рух Ні став лабораторією його еклезіології. Він також оголив її внутрішні напруги. Як може мережа заперечувати, що вона деномінація, коли в неї спільні вчителі, практики, література і міжцерковні стосунки? Як може принцип «одне місто — одна церква» діяти у величезних мегаполісах? Як зібранням визнавати віруючих із традицій з іншою практикою хрещення чи причастя? Що буває, коли місцеві старійшини не згодні з впливовими мандрівними працівниками?

Це були не лише теоретичні проблеми. Вони торкнуться Ні особисто.

Проте життєздатність руху не можна відкидати через його недосконалості. Він дав тисячам китайських християн тверде усвідомлення, що вони можуть читати Писання, євангелізувати, провадити, засновувати церкви, підтримувати працівників і

безпосередньо брати участь у житті Тіла без постійної залежності від іноземних місіонерів. У бурхливі десятиліття, що настали, ця впевненість мала величезне значення.

Молодий проповідник, який колись сперечався у Фучжоу, ставав загальнонаціональним учителем. Але його найвідоміша проповідь стосуватиметься не церковного устрою. Вона стосуватиметься чогось глибшого, внутрішнього: того, що Бог уже звершив у Христі, і того, як віруючий на практиці входить у цю реальність.

Шлях від 5-го до 8-го розділу Послання до римлян стане в проповіді Ні шляхом до того, що він називав нормальним християнським життям.

Самостійна — не означає відокремлена

Відмову Ні від іноземного контролю не слід плутати з відмовою від всесвітньої церкви. Він постійно читав західних авторів, приймав християн, що приїжджали в гості, подорожував за кордон і отримував духовну користь від віруючих поза Китаєм. Його ідеалом була не ізоляція, а зрілість.

Це розрізнення важливе для місійної справи. Залежність і взаємозалежність — не одне й те саме. Зріла місцева церква може приймати з-за кордону вчителів, гроші, поради і дружбу, не зрікаючись відповідальності за власне життя.

Павло збирав серед церков із поган допомогу для бідних віруючих в Єрусалимі. Церкви були взаємозалежні, залишаючись при цьому місцевими громадами.

«Ви ж тїло Христове і члени від части» (1 Коринтян 12:27). Цей вірш діє понад культурними межами.

Мета місії — не створити церкви, яким ні від кого нічого не потрібно. Мета — створити церкви, які знають Христа як Голову і можуть не лише приймати, а й давати.

Небезпека засновників

Коли «Мале стадо» зростало, вплив Ні неминуче збільшувався. Люди читали його журнали, відвідували його конференції і шукали його тлумачення церковного устрою. Це породжувало напругу в самому серці антисектантського руху: як церква може відмовлятися будуватися довкола людських провідників, коли один незвичайно обдарований провідник має надзвичайний вплив?

Павло зіткнувся з подібною проблемою, коли коринтяни прив'язувалися до особистостей апостолів. Його відповідь була суворою: «Хто ж Павел і хто Аполос? Та же ж вони тільки слуги, через котрих ви увірували» (1 Коринтян 3:5).

Служитель — це той, «через кого», а не джерело.

Кожен засновник має будувати такі структури, щоб рух міг пережити його неминучу відсутність. Це множинне керівництво, фінансова підзвітність, задокументоване вчення, розподілене навчання, наступність і свобода для того, щоб інші дари могли дозріти.

Пізніше ув'язнення Ні перевірить, чи засвоїв це рух.

Еклезіологія як учнівство

Церковний устрій може здаватися другорядним порівняно з «духовним життям», але Ні бачив між ними зв'язок. Те, як християни збираються, формує їх.

Зібрання, на якому говорить лише один професіонал, привчає людей слухати. Зібрання, на якому члени моляться, свідчать і роблять свій внесок, привчає до участі. Щотижневе причастя привчає пам'ятати. Спільна відповідальність привчає служити.

Жодна структура не гарантує духовного життя, але структури вирощують звички.

Про першу церкву сказано: «Пробували ж у науці апостольській, і в общинї, і в ламанню хлїба, і в молитвах» (Дїяння 2:42) — не лише в апостольському вченні, а й у спільноті, ламанні хліба і молитвах. Вчення і практика були нероздільні.

Сучасні церкви можуть учитися в Ні, не копіюючи кожної форми. Запитайте себе, ким ваша літургія привчає людей ставати.

Рух без деномінаційної назви

Зростання зібрань, пов'язаних із Ні, породило парадокс. Вони постали почасти з протесту проти деномінаційних ярликів, та зростання неминуче дало рухові впізнавані межі, звички, провідників, видання й ідентичність. Спільноту, створену для опору сектантству, саму могли сприймати як секту.

Ні розумів церкву в місті як таку, що охоплює кожного справжнього віруючого в цій місцевості. Практичне зібрання, пов'язане з його служінням, мало стояти на цьому відкритому ґрунті, а не заявляти, що воно — усе Тіло через вищість свого вчення. Теоретично це розрізнення було великодушним: місцеве зібрання не творило церкви; Христос уже створив церкву, з'єднавши віруючих із Собою.

Павло каже: «Бо одним Духом усї ми в одно тїло хрестились, чи то Жиди, чи Греки, чи невільники, чи вільні, і всї одним Духом напоєні»

(1 Коринтян 12:13). Єдність — насамперед Божий факт, а вже потім організаційне досягнення.

Труднощі з'являються, коли група вірить, що саме її зразок найвірніше представляє цей факт. Якщо вона відкидає деномінаційні назви, визнає для міста лише один ґрунт зібрання і вважає інші громади відступом від новозавітного зразка, її формальна відкритість може породити практичну замкненість. Рух Ні боровся з цією напругою, а наступні покоління часом її посилювали.

Цей урок сягає далеко за межі «Малого стада». Кожен рух оновлення вразливий до того, щоб стати тим, проти чого він виступав. Рух, народжений, щоб повернути Писання, може виробити традиції, що діють як неписане Писання. Рух, народжений, щоб повернути духовну свободу, може набути жорсткої внутрішньої культури. Рух, народжений, щоб відкинути культ знаменитостей, може зорганізуватися довкола тлумачень засновника.

Власний принцип Ні дає виправлення: Христос — Голова. Якщо Христос справді Голова, жодне церковне прозріння не робить одну групу власником Тіла. Павло застерігав віруючих, щоб не казали іншому членові: «Не треба мені тебе» (1 Коринтян 12:21). Око може бачити щось справжнє і все одно потребувати руки.

Водночас протест Ні проти роздробленості не слід відкидати через те, що його втілення було недосконалим. Сучасна церква часто вважає поділи неминучими і навіть корисними. Деномінації можуть зберігати вчення, підзвітність, підготовку, місії та інституційну пам'ять, але можуть і робити роз'єднання нормою. Ні змушував віруючих запитати себе, чи не стали ярлики, які допомагають упорядкувати служіння, непомітно ідентичністю, глибшою за хрещення у Христа.

Його наголос на трапезі Господній робив це питання відчутним. Трапеза проголошує, що віруючі поділяють один хліб, бо належать до

одного Тіла. Павло пише: «Бо один хліб, одно тїло ми многі; всї бо від одного хлїба причащаємось» (1 Коринтян 10:17). Їсти разом, зневажаючи одне одного, — це суперечити знакові.

Тож найсильніше застосування еклезіології Ні, можливо, полягає не стільки у відтворенні його точного церковного устрою, скільки в тому, щоб відновити його неспокій через християнські поділи. Чи можуть віруючі зберігати доктринальні переконання без зневаги? Чи можуть церкви співпрацювати там, де дозволяє сумління? Чи можуть провідники радіти плодам у громадах, яких вони не контролюють? Чи може місцева церква бачити себе управителем Христового народу, а не конкурентом за частку релігійного ринку?

Ранні зібрання Ні втілювали також самостійну впевненість, важливу для історії світового християнства. Китайські віруючі були не лише одержувачами богослов'я, створеного деінде. Вони читали Писання, обговорювали церковну практику, писали, євангелізували, організовувалися і посилали працівників. Рух багато отримав від західного християнства, але дедалі більше говорив власним голосом.

Цей розвиток передбачив ширше зміщення центру ваги християнства. Віра мала стрімко зростати в Азії, Африці та Латинській Америці. Ні став одним із ранніх прикладів християнського вчителя з-поза Заходу, чиї писання згодом формуватимуть читачів у всьому світі.

Рух без деномінаційної назви парадоксально став одним із найвпізнаваніших китайських християнських рухів XX століття. Його історія закликає водночас до вдячності й обережності: вдячності за наполягання на Христовому Головуванні та єдності віруючих; обережності — щоб не уявляти, ніби будь-яка структура може ці реальності гарантувати.

Нормальне християнське життя

Від прощення до єднання

Серед багатьох навчань Вочмена Ні жодне не поширилося так широко, як послання, пізніше видане англійською під назвою *Нормальне християнське життя*. Цю книжку уклали з проповідей, а не написав сам Ні як єдиний суцільний рукопис, але богослов'я, яке вона передає, лежить близько до самого осердя його зрілого служіння. Вона ставить питання, з яким рано чи пізно стикається чимало щирих християн: якщо Христос простив мої гріхи, чому я досі переживаю таку слабкість, поразки й власні зусилля?

Відповідь Ні починається з розрізнення між гріхами і грішником, між тим, що ми зробили, і тим, чим ми є в Адамі. Кров Христа розв'язує питання провини; хрест Христа розв'язує також питання давньої людини. Це розрізнення покликане не поділити Христове діло на окремі спасіння, а допомогти віруючим побачити всю широчінь Божого лікування.

Павло пише: «Являє ж свою любов до нас Бог (у тому), що як ще були ми грішниками, Христос за нас умер» (Римлян 5:8). Євангелія починається із заміщення. Ісус помер за нас. Наші гріхи не пробачено з поблажливості; їх засуджено в смерті Іншого. Віруючий виправданий благодаттю через віру.

Але Павло йде далі за прощення: «давнього нашого чоловіка з Ним розпято» (Римлян 6:6). Прийменник змінює перспективу. Христос не лише помер за нас; у таємничому, але справжньому єднанні про віруючих сказано, що вони померли разом із Ним.

Для Ні це було брамою до освячення. Бог не просто прощає давнє адамове життя, а тоді наказує йому вдаліше наслідувати Ісуса. Він поміщає віруючого в Христа. Те, що сталося з Христом, стає вирішальним для тих, хто належить Йому.

Ключ — у єднанні.

«Коли бо ми з'єднані (з Ним) подобиєм смерти Його, то й (подобиєм) воскресення будемо» (Римлян 6:5). Отже, християнство — це не просто моральне наслідування на відстані. Це участь у житті воскреслого Христа.

Кров і хрест

Як навчальний прийом Ні часто протиставляв кров і хрест. Кров відповідає на проблему провини перед Богом. Хрест відповідає на проблему давнього «я» як джерела гріховного життя.

Писання, безперечно, відводить Христовій крові центральне місце: «кров Ісуса Христа, Сина Його, очищає нас од усякого гріха» (1 Йоана 1:7); «бувши оправдані кровю Його, спасемось Ним од гнїва» (Римлян 5:9). Мир віруючого з Богом ґрунтується не на поліпшених духовних успіхах, а на завершеній жертві Христа.

Для Ні це мало велике пастирське значення. Християни, які постійно дивляться на себе в пошуках певності, ніколи не знайдуть твердої основи. Кров представлено Богові. Віра спочиває на тій цінності, яку Бог надає жертві Свого Сина.

Далі хрест береться до глибшого питання — питання власного «я». Люди не просто чинять окремі гріхи; за своєю природою вони належать до занепалого людства Адама. Павло каже: «Яко бо через непокору одного чоловіка грішними зробились многі, так і покорою одного праведниками зроблять ся многі» (Римлян 5:19).

Ні хотів, щоб віруючі перестали просити Бога лише поліпшити Адама. Божа відповідь — це перенесення в інше царство: від Адама до Христа, від смерті до життя, від тіла до Духа.

Цю схему можна висловити надто різко, якщо з неї випливатиме, ніби саме Писання обмежує «кров» прощенням, а «хрест» — власним «я». Біблійна мова перетинається більше, ніж підказує охайна богословська таблиця. Проте пастирська проникливість Ні залишається цінною. Євангелія має справу і з провиною, і з неволею. Христос — не лише Той, Хто скасовує наш борг; Він — Той, у Кому починається нове людство.

Знати

Ні будував свій виклад 6-го розділу Послання до римлян навколо кількох ключових слів. Перше з них — «знати».

«знаючи, що давнього нашого чоловіка з Ним розпято» (Римлян 6:6).

Павло починає не з наказу відчувати себе мертвим для гріха. Він починає з факту, який треба знати. Ні наголошував на цьому невтомно. Християнський досвід має спиратися на те, що звершив Бог, а не на мінливий емоційний стан віруючого.

Уявімо віруючого, який прокидається після дня духовної перемоги й почувається близьким до Бога. Йому легко повірити, що він «у Христі». Наступного ранку він зазнає невдачі, гнівається, піддається

спокусі або почувається духовно холодним. Якщо його єднання з Христом залежить від досвіду, його богослов'я злітатиме й падатиме разом із настроєм.

Павло вибудовує інший порядок. Бог діяв у Христі. Віруючий покликаний знати, що Бог зробив.

Це не означає, що саме лише розумове усвідомлення творить освячення. Людина може вивчити напам'ять 6-й розділ Послання до римлян і не жити у свободі. Ні вживав мову об'явлення, щоб описати мить, коли біблійна істина стає духовно побаченою. Його термінологія може звучати містично, але головна думка проста: є різниця між повторенням доктрини і внутрішньою переконаністю в ній.

Павло молиться, щоб очі серця віруючих були просвітлені (Єфесян 1:18). Духовне розуміння — це все ж таки розуміння об'явленої істини; це не таємне знання поза Писанням. Святий Дух дає віруючим змогу збагнути те, що Бог уже відкрив, прийняти це і жити в цьому.

Отже, слово «знати» оберігає освячення від перетворення на програму самовдосконалення. Ми починаємо з історії Христа, а не з власної.

Вважати

Друге ключове слово — «вважати».

«Так само й ви думайте, що ви мертві вже гріху, живі ж Богові, у Христї Ісусї, Господї нашім» (Римлян 6:11).

Вважати — це відповідь віри на факт. Вона цього факту не творить. Ні любив ілюстрації з бухгалтерії: якщо гроші справді внесено на рахунок, власник рахунку може вважати їх наявними. Вважати, не маючи вкладу, було б фантазією. Але відмовлятися вважати своїм те, що справді дано, — це невір'я.

Це розрізнення вкрай важливе. Деякі християни чують «вважай себе мертвим» і намагаються переконати себе, що спокуси більше не існує. Коли спокуса повертається, вони роблять висновок, що вчення не спрацювало. Павло не просить віруючих заперечувати досвід. Він просить їх визначати себе через єднання з Христом, а не через панування гріха.

Гріх залишається присутнім, але він уже не законний володар: «Гріх бо над вами нехай не панує; не під законом бо ви, а під благодаттю» (Римлян 6:14).

Отже, вважати — це не психологічна гра в уяву. Це згода з Богом щодо нашого нового становища в Христі.

Наголос Ні був особливо дієвим для християн, що потрапили в пастку повторюваних циклів рішучості й поразки. Вони обіцяють старатися більше, зазнають невдачі, сповідаються, знову посвячуються і починають спочатку. Кожен такий цикл мовчки припускає, що достатня рішучість урешті-решт породить святість.

6-й розділ Послання до римлян проголошує іншу відправну точку. Віруючого просять не зміцнювати давні стосунки пана й раба з гріхом, а визнати, що в Христі стався рішучий розрив.

Віра каже: я належу Христові. Гріх може мене спокушати, але він мною не володіє. Мої почуття можуть мене звинувачувати, але вони не визначають мого становища. Воскресле життя Ісуса тепер є джерелом, з якого я покликаний жити.

Віддати

Третій крок — «віддати».

«анї оддавайте членів ваших гріху, (яко) знаряддє неправдї, а оддавайте себе Богові, яко з мертвих оживших» (Римлян 6:13).

Знання й вважання ведуть до посвячення. Благодать — не пасивність. Віруючий діяльно віддає Богові тіло, розум, час, гроші, стосунки, амбіції, здібності й майбутнє.

Зверніть знову увагу на порядок: «яко з мертвих оживших». Ми віддаємо себе не для того, щоб стати живими. Ми віддаємо себе, бо в Христі ми живі.

Ні вважав цю послідовність визвольною. Посвячення — не торг із Богом: «Якщо я дам Тобі досить, може, Ти мене благословиш». Це розумна відповідь викупленої людини.

12-й розділ Послання до римлян говорить подібною мовою: «представляйте тїла ваші (яко) жертву живу, сьвяту, угодну Богові» (Римлян 12:1). Тіло, яке колись служило своєму «я», тепер віддане в Боже розпорядження.

Це має практичні наслідки. Відданий Богові язик не можна мимохідь віддавати пліткам. Віддану сексуальність не можна трактувати як приватну власність. Відданим банківським рахунком не можна керувати лише за власними забаганками. Віддана кар'єра не може бути звільнена від послуху. Віддане служіння не може належати служителеві.

Ні часом говорив абсолютними категоріями, бо вірив, що часткове віддання себе внутрішньо суперечливе. Якщо Христос — Господь, то немає жодної кімнати, яка за своєю суттю належала б нам.

Таке вчення мусить залишатися вкоріненим у благодаті. Посвячення — не героїчний дар, яким ми вражаємо Бога. Ми віддаємо те, що вже куплене. Павло пише: «ви не свої... Ви бо куплені ціною» (1 Коринтян 6:19-20).

Логіка тут — належність через викуплення.

Неспроможність волі

Багато віруючих намагаються досягти святості передусім силою волі. Ні не заперечував важливості волі; Писання наказує робити вибір. Він заперечував проти того, щоб вважати волю джерелом духовного життя.

7-й розділ Послання до римлян драматично змальовує безвихідь щирого бажання без належної сили: «Бо доброго, що хочу, не роблю, а чого не хочу, лихого, те роблю» (Римлян 7:19).

Той, хто говорить, не байдужий до моралі. Він хоче добра. Проте бажання його не звільняє.

Ні бачив у 7-му розділі Послання до римлян віруючого, який відкриває банкрутство покладання на себе. Закон святий, але закон не може дати сили. Він може показати, який вигляд має праведність, і водночас викрити нездатність тіла її породити.

І лунає крик: «Окаянний я чоловік! хто мене збавить од тїла смерти сієї?» (Римлян 7:24).

Ні любив граматику цього питання. Тут не «яка техніка» чи «яке правило», а «хто». І відповідь особова: «Дякую Богові через Ісуса Христа, Господа нашого» (Римлян 7:25).

Чи описує 7-й розділ Послання до римлян стан Павла до навернення, віруючого під законом, чи тривалу боротьбу християнського досвіду, — про це сперечаються століттями. Тлумачення Ні — одне з кількох. Проте його застосування залишається сильним: духовну перемогу знаходять у Христі, а не в самостійній волі.

Воля співпрацює з благодаттю; вона благодаті не виробляє.

Закон духа життя

8-й розділ Послання до римлян запроваджує те, що Ні вважав новою керівною силою.

«Закон бо духа життя в Христї Ісусї визволив мене від закону гріха і від смерти» (Римлян 8:2).

Ні часто пояснював «закон» як незмінний принцип. Тяжіння діє без постійних свідомих зусиль. У моральній царині закон гріха видається так само наполегливим: залишені самі на себе, занепалі пориви тягнуть униз. Але в Христі діє інший закон — Дух життя.

Цей образ не науково точний, зате духовно виразний. Літак не скасовує тяжіння; інша сукупність сил уможливлює політ. У християнському житті Святий Дух не робить так, щоб людська слабкість зникла. Він дає силу, не властиву тілу.

Павло продовжує: «Котрі бо Духом Божим водять ся, ті сини Божі» (Римлян 8:14). Отже, християнське життя — це не просто життя за принципами, яких навчився від Ісуса. Це життя в діяльній залежності від Духа, що перебуває в нас.

Ця залежність має характер стосунків. Дух свідчить, що ми діти, допомагає в немочі, заступається і витворює життя Христа.

Учення Ні про Духа в пізніших писаннях часом ставало дуже аналітичним, особливо коли він розрізняв дух, душу і тіло. Але *Нормальне християнське життя* найсильніше тоді, коли лишається простим: Бог не залишив віруючого самого відтворювати Христа. Дух Христів перебуває у віруючому.

Христос — наше життя

Серцевину духовності Ні можна підсумувати Павловими словами: «Христос, життє ваше» (Колосян 3:4).

Нормальне християнське життя — це не Христос плюс високорозвинене релігійне «я». Це Христос як джерело.

Ні часто застосовував це до чеснот. Віруючий просить у Бога терпеливості й намагається стати терпеливим. Ні спрямовує питання інакше: Сам Христос — наша терпеливість. Віруючий просить перемоги, наче якогось товару; Ні каже, що перемогу знаходять у Переможцеві.

Павло пише, що Христос Ісус «став ся нам премудростю від Бога, і праведностю, і освяченнєм, і викупленнєм» (1 Коринтян 1:30). Ця мова особова. Бог не просто роздає абстрактні духовні ресурси; Він дає Христа.

Такий наголос оберігає християнство від роздробленості. Ми можемо перетворити духовне зростання на збірку технік: один метод від гніву, інший від тривоги, ще інший для молитви, ще інший проти спокуси. Практична мудрість має значення, але Ні раз у раз повертається до центру. Жодна техніка не замінить перебування в Христі.

Ісус сказав: «Пробувайте в менї, і я в вас. Яко ж вітка не може овощу родити від себе, коли не пробувати ме на виноградинї, так анї ви, коли в менї не будете пробувати» (Йоана 15:4).

Гілка не родить винограду завдяки героїчному зосередженню. Плід постає зі спільного життя.

Це не робить духовні дисципліни непотрібними. Молитва, Писання, спільнота, сповідь, послух, піст, поклоніння і служіння — це

засоби, якими віруючі звертають увагу на Бога і відповідають Йому. Але це не машини, що виробляють життя. Життя — це Христос.

Хрест і власні зусилля

Богослов'я хреста в Ні не обмежувалося перемогою над очевидними гріхами. Глибшою проблемою він бачив власні зусилля в релігійному служінні. Тіло може проповідувати, організовувати, провадити, жертвувати і здаватися духовним.

Павло запитує галатів: «почавши духом, звершуєте тепер тїлом?» (Галат 3:3). Небезпека не в тому, що вони проміняли християнство на аморальність. Вони намагалися завершити тілом те, що Бог почав Духом.

Це питання й досі болісно актуальне. Церкви можуть почати з молитви, а закінчити технікою. Провідники можуть почати з покликання, а потім опинитися під владою показників. Віруючий може почати із залежності від Христа і поволі перетворити духовні дисципліни на систему самоутвердження.

Ні вірив, що хрест постійно викриває незалежне «я». Це не заклик зневажати особистість, уміння чи планування. Це заклик відкинути незалежність як керівне джерело.

Сам Ісус сказав: «без мене не можете робити нїчого» (Йоана 15:5). Ці слова вражають, адже учні, очевидно, могли робити багато чого. Вони могли ходити, говорити, організовувати й ухвалювати рішення. «Нічого» означає: нічого тривало плідного в духовному сенсі поза єднанням із Христом.

Власні зусилля особливо оманливі тоді, коли вони успішні. Невдача може привести нас до Бога; успіх може переконати, що Він нам більше не потрібен.

Хрест зберігає служіння убогим духом.

Об'єктивне і суб'єктивне

Одне з корисних розрізнень у Ні — між об'єктивною працею Христа і суб'єктивною працею Святого Духа. Об'єктивно Христос помер, воскрес, вознісся і звершив відкуплення. Суб'єктивно Дух робить реальність Христа дієвою в досвіді віруючого.

Якщо наголошувати лише на об'єктивному, християнство може стати правильною доктриною з мізерною переміною життя. Якщо ж наголошувати на суб'єктивному досвіді без об'єктивної основи, духовність стає хиткою і вразливою до ілюзій.

Павло тримає одне й друге разом. Слова «тепер нема нїякого осуду тим, що в Христї Ісусї» (Римлян 8:1) — це об'єктивне запевнення. Проте той самий розділ каже: «коли ж духом дїла тїлесні мертвите, будете живі» (Римлян 8:13), описуючи активну, пережиту переміну.

Найкраще в ученні Ні — те, що воно тримає факт і досвід у правильному порядку. Ми не здобуваємо становища досвідом; ми переживаємо те, що дала благодать.

Цей порядок вирішальний, коли почуття суперечать вірі. Віруючий може почуватися засудженим, але Римлян 8:1 залишається правдою в Христі. Він може почуватися поневоленим, але 6-й розділ Послання до римлян проголошує нове панування. Він може почуватися покинутим, але Дух свідчить про всиновлення.

Віра не заперечує почуттів. Вона відмовляється садовити їх на трон.

Спокуса і присутність гріха

Деякі читачі вчення про перемогу вирішили, що зрілий християнин має дійти до стану, в якому спокуса здебільшого зникає. Мову Ні часом можна прочитати в такому напрямку, але Новий Заповіт дає тверезішу картину.

Павло застерігає віруючих: «хто думає стояти, нехай гледить, щоб не впав» (1 Коринтян 10:12). Петро каже: «Тверезіть ся, пильнуйте, бо противник ваш, диявол, як лев рикаючий, ходить, шукаючи кого пожерти» (1 Петра 5:8). Яків навчає християн, як відповідати, коли їх спокушають, а не на випадок, якщо спокуса колись теоретично стане можливою.

Свобода від панування гріха не означає свободи від його присутності. Давню ідентичність віруючого в Адамі засуджено, але тіло залишається теперішнім полем боротьби аж до прославлення.

Наголос Ні на тому, щоб вважати себе мертвим для гріха, можна зберегти без перфекціонізму: християнин зустрічає спокусу з нового становища. Він не мусить коритися.

Павло наказує: «Духом ходіть, і хотіння тїлесного не звершуйте» (Галат 5:16). Ходіння безперервне. Залежність — щомиті.

Отже, перемога — не духовне надбання, яке зберігається окремо від Христа. Віруючий ніколи не «закінчує курс» Христа. Учорашню залежність не покладеш на рахунок як самостійну силу на сьогодні.

Це одна з причин, чому християнське життя залишається смиренним. Кожна година повертає нас до благодаті.

Благодать і відповідальність

Слова Ні про «спочинок у тому, що зробив Бог» часом хибно розуміли як квієтизм, ніби віруючі мають пасивно чекати, доки Христос діятиме, а самі не роблять жодного свідомого вибору. Але Новий Заповіт поєднує благодать і зусилля так, що таке розділення неможливе.

Павло каже: «більш усіх їх працював я; не я ж, а благодать Божа, що зо мною» (1 Коринтян 15:10). Він працював, але джерелом була благодать.

Филип'янам він пише: «із страхом і трепетом про своє спасеннє дбайте. Бог бо се робить у вас, щоб і хотїти (вам) і робити по (Його) вподобі» (Филипян 2:12-13). Внутрішня праця Бога є підставою людської відповіді.

Тож зріла форма вчення Ні — не «Нічого не роби». Вона звучить: «Нічого не роби незалежно». Корися, але з віри. Опирайся гріхові, але з єднання з Христом. Служи, але з того, що подає Дух. Дисциплінуй тіло, але не покладайся на дисципліну як на спасителя.

Цю рівновагу важко втримати, бо люди воліють або контролю, або пасивності. Благодать кличе нас до активної залежності.

Нормальне життя — це Христос

Чому називати це нормальним християнським життям, коли стільки віруючих переживає щось менше? Ні вживав слово «нормальне» не для того, щоб заперечити боротьбу, а щоб описати мірило життя, об'явлене в Новому Заповіті. Поразка, самонадійність і духовне убозтво можуть бути поширеними, але вони не є задуманою мірою християнського існування.

Нормальне життя не видовищне. Це не постійний екстаз, чудотворна сила чи публічний успіх. Це Христос, виявлений у звичайному послуху.

Воно виглядає як прощення, коли тебе скривдили. Чистота, коли спокуса поруч. Щедрість, коли ніхто не бачить. Молитва, коли зростає тривога. Мужність, коли послух дорого коштує. Смирення, коли тебе хвалять. Покаяння, коли ти неправий. Любов до важких людей. Вірність у прихованому служінні.

Велике твердження Павла не театральне й не розмите: «життє мені Христос» (Филипян 1:21).

Тривкий внесок Ні в тому, що він запитує, чи не звели християни євангелію до прощення плюс моральних зусиль. Якщо так, то Римлян 5-8 чекає на них, мов незвідана країна.

Христос помер за нас. Ми померли з Христом. Ми живі для Бога в Ньому. Дух перебуває в нас. Ми віддаємо себе, бо належимо Іншому. Ми ходимо не силами тіла, а життям Христа.

Найглибша потреба віруючого — не сильніша версія себе. Це ясніше бачення Христа і повніша залежність від Нього.

Той самий Христос, як навчатиме Ні з Послання до ефесян, — не лише внутрішнє життя віруючого. Він Той, у Кому Церкву посаджено в небесних місцях. Перш ніж християнин навчиться ходити чи стояти, він мусить навчитися сидіти.

Римлян 5: два людства

Вчення Ні про освячення почасти спирається на Павлове протиставлення Адама і Христа: «Як бо в Адамі всї вмирають, так і в Христї всї оживають» (1 Коринтян 15:22). 5-й розділ Послання до римлян розгортає ту саму корпоративну логіку.

Західний індивідуалізм може подати спасіння так, ніби Бог ремонтує окремих ізольованих людей. Павло ж описує два людства під двома представницькими головами. Непослух Адама відкриває царювання гріха і смерті; послух Христа відкриває царювання благодаті й життя.

Це надає словам «у Христі» величезної ваги. Ідентичність віруючого — не просто прощений Адам, що пробує ще раз. Він належить до нового людства, Голова якого — Христос.

Послання Ні стає менш містичним, коли його поміщено в цю Павлову рамку. Єднання з Христом — не психологічне злиття. Це завітна, духовна і спільна участь у воскреслому Господі.

«Вважати» і психічне здоров'я

Мова Ні про те, щоб «вважати» себе мертвим для гріха, визволяє, коли укорінює ідентичність у Христі. Але вона може зашкодити, якщо віруючий використовує її, щоб заперечувати травму, депресію, нав'язливі думки чи тілесні обмеження.

Слова «думайте, що ви мертві вже гріху» не означають «удавайте, що біль несправжній». Християнство не вимагає фальшувати почуття.

Сам Павло міг сказати, що вони «не мали вже надії й жити» (2 Коринтян 1:8), і водночас далі довіряв Богові. Віра і психологічне страждання можуть співіснувати.

Зріле застосування розрізняє духовну ідентичність і людський стан. Я можу бути в Христі й усе ж потребувати консультування, медичної допомоги, сну, проживання горя, примирення чи практичних змін.

Благодаті не загрожують земні засоби допомоги, дані створінню.

Місце дисципліни

Оскільки Ні ставив благодать вище власних зусиль, читачі можуть запитати, де ж місце дисципліни. Павло відповідає, поєднуючи благодать і вправляння.

«Морю тїло моє і підневолюю» (1 Коринтян 9:27). «Привчай себе до благочестя» (1 Тимотея 4:7).

Дисципліна стає законництвом, коли нею хочуть заслужити прийняття або здобути духовну вищість. Вона стає засобом благодаті, коли її практикують із прийнятості.

Посаджений віруючий може дотримуватися правила молитви, заучувати Писання, постити, вести бюджет, уникати спокусливого оточення і формувати звички саме тому, що він не намагається спасти себе сам.

Благодать виховує зусилля, а не скасовує їх.

Римлян 5-8 як карта визволення

Виклад Послання до римлян у Ні став однією з найвпливовіших частин його міжнародної спадщини, бо він читав ці розділи як рух від провини до свободи. Сила такого прочитання в тому, що воно розрізняє кілька проблем, які християни часто зливають в одну.

Римлян 1-5 наголошує на гріхах і виправданні. Людство стоїть винним перед Богом, а відповідь — кров і праведність Христа: «бувши оправдані кровю Його, спасемось Ним од гнїва» (Римлян 5:9). Прощення стосується того, що ми зробили.

Далі 5-й розділ Послання до римлян розширює рамку від окремих вчинків до спільної ідентичності. Людство видно в Адамі і в Христі: «Яко бо через непокору одного чоловіка грішними зробились многі,

так і покорою одного праведниками зроблять ся многі» (Римлян 5:19). Ні бачив тут зміну історії. Спасіння — це не просто поліпшений Адам; це перенесення в Христа.

6-й розділ Послання до римлян застосовує це єднання до панування гріха: «Ми, що померли гріхом, як ще жити мем в йому?» (Римлян 6:2). Ні наголошував, що дійсний спосіб іде перед наказовим. Павло не починає з того, що велить віруючим помирати старанніше. Він каже їм, що сталося в єднанні з Христом. А вже потім їм наказано вважати це фактом і віддати себе Богові.

Мова про те, щоб «вважати», стала для Ні центральною. Вважати — не означає уявляти. Якщо на банківському рахунку справді є гроші, вважати — значить поводитися з залишком як із реальним. Віра не створює вкладу. Так само, доводив Ні, віра не розпинає давньої людини; Бог уже подіяв у Христі. Віра погоджується з Божим присудом.

Проте 7-й розділ Послання до римлян не дає впасти в тріумфалістське непорозуміння. Віруючий, що знає добрість закону, усе ще може відкрити болісну неспроможність: «Бо доброго, що хочу, не роблю, а чого не хочу, лихого, те роблю» (Римлян 7:19). Ні чув у цій боротьбі крах самовпевненості. Повторюване «я» доходить до крику: «Окаянний я чоловік! хто мене збавить од тїла смерти сієї?» (Римлян 7:24).

Граматика питання важлива: хто, а не що. Визволення — зрештою не метод. «Дякую Богові через Ісуса Христа, Господа нашого» (Римлян 7:25).

Далі 8-й розділ Послання до римлян вводить закон Духа життя: «Закон бо духа життя в Христї Ісусї визволив мене від закону гріха і від смерти» (Римлян 8:2). Ні любив образ вищого закону, що переважає нижчий. Земне тяжіння залишається реальним, але аеродинамічна

підйомна сила може в польоті перебороти його дію. Гріх залишається ворожою силою, але Дух, що перебуває в нас, ставить віруючого під новий керівний принцип.

Ця аналогія має межі. Християнське освячення — особове, стосункове і моральне, а не механічне. Дух — не безособова сила, яку автоматично вмикає певна техніка. Павло описує, як віруючі звертають думку на те, що від Духа, умертвляють Духом тілесні діла, кличуть «Авва, Отче!», страждають разом із Христом, сподіваються, моляться і уподібнюються образу Сина. 8-й розділ Послання до римлян багатший за формулу перемоги.

Цей ширший контекст виправляє два можливі хибні прочитання Ні. По-перше, єднання з Христом не означає, що зрілі християни перестають зазнавати спокуси чи внутрішньої боротьби. По-друге, спочинок у Христі не означає пасивності. Павло наказує активно віддавати себе, відкидати царювання гріха, умертвляти тілесне силою Духа і вперто сподіватися.

Тривкий внесок Ні полягав у тому, що він сказав знесиленим християнам: освячення не починається з більшої впевненості в собі. Воно починається з того, щоб побачити, що Бог зробив у Христі. Віруючий бореться з нової ідентичності, а не за неї. Дисципліна, сповідь, спільнота і практичний опір спокусі — усе це важливо, але ніщо з цього не стає спасителем.

Мета 8-го розділу Послання до римлян — не лише особиста перемога. Це уподібнення Христові: тих, кого Бог наперед узнав, Він «наперед і призначив бути подобним образу Сина Його» (Римлян 8:29). Нормальне християнське життя в найглибшому своєму вимірі — не життя, в якому віруючий захоплюється власним духовним успіхом. Це життя, в якому Син стає дедалі видимішим.

Сидіти: наше становище в Христі

Дивний початок християнського життя

Невелика книжка Вочмена Ні *Сиди, ходи, стій* звела послання до ефесян до трьох дієслів. Завдяки простоті її легко запам'ятати. Перше слово — найнесподіваніше: сиди. Людська релігія починається з діяльності. Ми питаємо, що маємо робити, куди йти, яку дисципліну опанувати, яку жертву принести. Павло ж починає Послання до ефесян з іншого — з того, що Бог учинив у Христі, і з того, де Бог поставив тих, хто належить Йому.

«Бог же, багатий на милость, по превеликій любові своїй, котрою полюбив нас, і нас, мертвих провинами, оживив укупі з Христом ... і воскресив з Ним, і дав нам сидїти вкупі на небесних (місцях) у Христї Ісусї» (Єфесян 2:4-6).

У слові «сиди» Ні побачив ціле богослов'я благодаті. Людина, яка сидить, не силкується досягти становища; вона займає те, що вже для неї приготоване. Християнське життя починається не з досягнення, а з прийняття.

Це не лінощі. Це порядок. Перш ніж віруючий зможе гідно ходити, як про це сказано в 4-му розділі Послання до ефесян, чи стояти проти зла, як у 6-му розділі, він мусить збагнути благодать, звіщену в розділах 1-3. Обов'язок виростає з ідентичності. Практика виростає зі становища. Наказовий спосіб укорінений в дійсному.

Цей принцип видно в усіх Павлових посланнях. «Коли ж оце воскресли ви з Христом, то гірнього шукайте» (Колосян 3:1). Спершу — воскреслі з Христом; потім — шукайте. «Коли духом живемо, духом і ходїмо» (Галат 5:25). Спершу життя; потім хода.

Ні побоювався, що багато християн перевертають цей порядок. Вони намагаються ходити, щоб заслужити собі місце. Служать, щоб їх прийняли, моляться, щоб прихилити до себе Бога, опираються спокусі, щоб довести свою духовність, і трудяться в служінні, щоб утвердити власну ідентичність. Наслідок — виснаження, бо християнське життя перетворюється на випробувальний іспит.

Послання до ефесян каже, що цей іспит уже склав Інший. Віруючий «прийнятий в Улюбленому», як висловлюються старші англійські переклади, або ж обдарований благодаттю в Улюбленому. Християнин починає зсередини того прийняття, яке має Христос.

Благословенні всяким духовним благословенням

Павло відкриває Послання до ефесян потоком хвали: «Благословен Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що благословив нас усяким благословеннєм духовним на небесах у Христї» (Єфесян 1:3).

Граматика тут важлива. Бог «благословив». Благословення перебувають «у Христї». Основне духовне багатство віруючого — не майбутня можливість, яку ще треба заробити, а теперішня спадщина в Сині.

Ні використовував це, щоб кинути виклик убогому мисленню в християнській духовності. Віруючі часто просять Бога дати те, що Він уже дав у Христі. Вони моляться так, ніби вони духовні жебраки, що стоять за дверима Отцівського дому, тоді як Послання до ефесян описує їх як усиновлених дітей, що мають спадщину.

Це не означає, що кожне благословення вже тепер пізнане в усій повноті. Викуплення має структуру «вже, але ще не». Ми чекаємо викуплення тіла і завершення всього. Проте вирішальний дар уже дано: Самого Христа.

Павло каже, що Бог вибрав нас у Христі, наперед призначив до всиновлення, обдарував нас благодаттю в Улюбленому, дав викуплення Його кров'ю, об'явив таємницю Своєї волі, запечатав нас Святим Духом і дав Духа як завдаток нашої спадщини (Єфесян 1:4-14).

Кожен вислів відводить увагу від духовності, виробленої власними силами. Отець задумує, Син звершує, Дух запечатує. Спасіння — це благодать Трійці.

Наголос Ні на становищі найздоровіший тоді, коли його читати в цій рамці поклоніння. «Сидіння» — не прийом, щоб ухилитися від відповідальності. Це постава людини, приголомшеної Божою ініціативою.

Вибрані в Христі

«Яко ж вибрав нас у Йому перед оснуванням сьвіта, щоб бути нам сьвятим і непорочним перед Ним у любови» (Єфесян 1:4).

Християни століттями сперечаються про співвідношення Божого вибрання і людського відгуку. Ні не робив цієї суперечки осердям свого служіння. Його більше цікавив пастирський вплив Павлових слів: історія християнина починається в Божому задумі, а не з людського випадку.

Це дає стійкість. Віруючий може поглянути на свою історію і побачити ланцюг невдач, ран, нерозважливих рішень і малоймовірних обставин. Послання до ефесян підносить його погляд далі в минуле.

Ще перед заснуванням світу Божий відкупительний задум уже був зосереджений у Христі.

Цей задум — не лише порятунок від пекла. Павло каже: «щоб бути нам сьвятим». Благодать має задуману моральну форму. Вибрання — не привід для духовного самовдоволення, а підстава для поклоніння і святості.

Ні неодноразово застерігав від того, щоб відокремлювати становище від стану. Знати, що ми посаджені в Христі, не означає стверджувати, ніби кожна сторона нашої поведінки автоматично зріла. Це означає визначити джерело, з якого походить переміна.

Дитина слухається не для того, щоб стати дитиною; вона слухається, бо вона дитина. Усиновлення передує синівському життю.

Павло пише, що Бог наперед призначив нас «на всиновленнє собі через Ісуса Христа» (Єфесян 1:5). Тож послух християнина — це відповідь того, хто належить, а не проба сироти.

Викуплення Його кров'ю

«В котрому маємо збавленнє кровю Його й оставленнє гріхів по багацтву благодати Його» (Єфесян 1:7).

Ні ніколи не мав на думці, щоб «сиди» відривало віруючого від хреста. Небесне становище існує лише тому, що Христос зійшов у смерть. Благодать дарова для нас, бо дорого коштувала Йому.

Вислів «по багацтву благодати Його» був важливий для бачення Ні. Бог не прощає неохоче, ніби милість — це виняток, неохоче вирваний у суворого Божества. Викуплення являє щедрість Божої благодаті.

Це має велике пастирське значення для віруючих, чиє сумління залишається в пастці самоосуду. Людина може знову й знову сповідувати той самий гріх не тому, що її покаяння неповне, а тому, що

вона не може прийняти, що Христової крові досить. Повторна сповідь стає спробою доповнити хрест емоційною оплатою.

Відповідь не в тому, щоб применшити гріх. Вона в тому, щоб звеличити цінність Христової жертви.

Послання до євреїв каже: «Оце ж, браттє, маючи свободу входити у сьвятиню кровю Ісусовою» (Євреїв 10:19). Ця свобода — не риса характеру. Це доступ, куплений кров'ю.

Тут наголос Ні на становищі віруючого стає особливо дорогоцінним. Ми сидимо на небесах не тому, що доброю поведінкою піднялися вгору. Ми сидимо, бо розп'ятий і воскреслий Христос підніс нас у Собі.

Очі серця

Перша велика молитва Павла в Посланні до ефесян — не про те, щоб віруючі отримали більше надбань, а про те, щоб вони побачили те, що вже належить їм.

Він просить Бога дати їм «духа премудрости й відкриття на познаннє Його, просьвічені очі серця вашого» (Єфесян 1:17-18).

Ні часто вдавався до мови «бачення». Для нього одкровення було передусім не новою інформацією понад Біблію, а духовним осягненням біблійної дійсності. Доктрина може бути об'єктивно істинною і все ж діяти так, наче її немає, бо віруючий не збагнув її значення.

Павло хоче, щоб ефесяни пізнали надію Божого покликання, багатство слави Його спадщини у святих і «безмірне величчє сили Його в нас, котрі віруємо» (Єфесян 1:19).

Мірилом цієї сили є воскресіння Христа.

Отже, проблема християнина — не лише в браку зусиль. Вона може бути в браку зору. Якщо ми бачимо себе передусім відокремленими,

убогими на засоби одинаками, що намагаються дістатися до Бога, наше духовне життя відображатиме це припущення. Якщо ж ми бачимо себе включеними у воскреслого Христа, посадженими з Ним, запечатаними Духом і наближеними до Отця, наш послух починається з іншого місця.

Це не позитивне мислення. Предмет тут — не кращий образ самого себе, а Христос.

Сила воскресіння

Павло описує Божу силу як ту, «котру вдіяв у Христі, воскресивши Його з мертвих і посадивши по правиці в себе на небесах» (Єфесян 1:20).

Духовність Ні просякнута воскресінням. Він не вважав воскресіння лише доказом того, що спокутну смерть Ісуса прийнято. Воскресіння — це початок нового творіння і сила, в якій твориться християнське життя.

Смерть — це межа, якої природна сила не може перейти. Людська вправність здатна перебудовувати, відновлювати, навчати, дисциплінувати й мотивувати. Воскресити мертвого вона не здатна. Воскресіння — це особливий Божий чин.

Ось чому Ні міг говорити про обставини немочі як про нагоди пізнати воскресіння. Якщо ми маємо досить природної енергії для кожного завдання, то можемо так і не відкрити різниці між природним життям і Божим постачанням.

Павло писав із власної скрути: «сами в собі присуд смерти мали, щоб не надіяти ся нам на себе, а на Бога, що підіймає мертвих» (2 Коринтян 1:9).

Метою не було романтичне захоплення стражданням. Це було перенесення довіри.

Християнське служіння часто молиться про силу воскресіння, водночас старанно влаштовуючи життя так, щоб воскресіння було непотрібне. Ми віддаємо перевагу здібностям, які можемо контролювати. Ні кидає виклик цьому інстинктові. Бог може допустити, щоб ми дійшли до кінця своїх ресурсів, аби джерело стало безпомилково очевидним.

Голова над усім у Церкві

1-й розділ Послання до ефесян переходить від звеличення Христа до Церкви: Бог «все покорив під ноги Його, й дав Його яко голову над усїм у церкві, котра єсть тїло Його» (Єфесян 1:22-23).

Тому вчення Ні про «сиди» не можна звести до особистої духовності. Ми посаджені з Христом як члени Його Тіла. Церква має участь у перемозі своєї Голови.

Це глибоко сформувало еклезіологію Ні. Христос — не просто Голова окремих християн, узятих поодинці. Він має Тіло. Повнота християнського життя — спільнотна.

Західне побожне читання часто перетворює обітниці, дані в множині, на приватні запевнення. Ні, що писав у культурі з іншими уявленнями про спільноту і глибоко вчитувався в Павлову еклезіологію, знову й знову кликав віруючих назад до Тіла.

Окремий віруючий може знати Христа особисто, але ніколи не приватно — в сенсі відірваності від Його народу. «Бо одним Духом усї ми в одно тїло хрестились» (1 Коринтян 12:13).

Цей вимір Тіла оберігає «сидіння» від того, щоб воно стало духовною зануреністю в себе. Ми посаджені не лише для того, щоб

почуватися в безпеці. Ми включені в Божий задум — являти Христа через Церкву.

Мертві, оживлені, воскрешені, посаджені

2-й розділ Послання до ефесян починається з невтішного діагнозу: «І вас (оживив), що були мертві провинами й гріхами вашими» (Єфесян 2:1).

Контраст навряд чи міг би бути сильнішим. Мертві не співпрацюють у власному оживленні. Павло хоче, щоб благодать бачили саме як благодать.

Він описує людство, що живе за течією цього світу, під владою князя повітряної влади, в пожадливостях тіла. А тоді звучать два великі слова Писання: «Бог же».

«Бог же, багатий на милость, по превеликій любові своїй, котрою полюбив нас ... оживив укупі з Христом» (Єфесян 2:4-5).

Ні любив цю послідовність: оживлені, воскрешені, посаджені. Усі три поєднані з Христом.

Така духовна логіка спочинку. Ми не можемо самі себе оживити, самі себе воскресити чи самі себе посадити на небесах. Це робить Бог у Христі.

«Благодатю бо ви спасені через віру; і се не од вас: се Божий дар; не від діл, щоб нїхто не хвалив ся» (Єфесян 2:8-9).

Виключення хвальби тут вирішальне. Люди здатні перетворити на трофеї навіть духовні дисципліни. Благодать усуває ґрунт для зверхності.

Проте 10-й вірш не допускає пасивності: «Його бо ми твориво, сотворені в Христї Ісусї на добрі дїла, котрі наперед призначив Бог, щоб ми в них ходили» (Єфесян 2:10).

Ми сідаємо, перш ніж ходити, але ми таки ходимо. Благодать творить народ, що трудиться.

Спочинок і діла

Співвідношення між спочинком і ділами легко зрозуміти хибно. Ні не вчив, що християни мають стати бездіяльними. Його власне життя було надзвичайно діяльним. Він проповідував, писав, подорожував, організовував конференції, навчав працівників, видавав літературу, займався підприємництвом, витримував суперечки й вів напружене листування.

Його турбувало внутрішнє джерело діл.

Послання до євреїв говорить про входження в Божий спочинок і водночас каже: «Стараймо ся ж увійти в той відпочинок» (Євреїв 4:11). Старанність і спочинок співіснують, бо цей спочинок — не бездіяльність; це припинення діл як підстави для прийняття і участь у звершеному Божому задумі.

Ісус пропонує той самий парадокс: «Прийдіть до мене ... я впокою вас», — а відразу потім: «Візьміть ярмо моє на себе» (Маттея 11:28-29). Спочинок веде до ярма. Різниця — у Господарі, що несе його разом з нами.

Ні хотів, щоб християнське служіння мало саме таку якість. Є діяльність, що походить із тривоги: якщо я не втримаю все докупи, воно розвалиться. І є інша, що походить із довіри: Бог діє, і мене запрошено взяти в цьому участь.

Зовнішній розклад може бути однаково заповнений. Внутрішня постава — цілком інша.

Близькі кров'ю

2-й розділ Послання до ефесян говорить також про великий етнічний і завітний поділ між юдеями та поганами. Погани колись були «без Христа» і «чужі завітові обітування» (Єфесян 2:12). «Тепер же в Христї Ісусї ви, що були колись далеко, стали близькі кровю Христовою» (Єфесян 2:13).

Учення Ні про церкву щедро черпало з цього нового людства. Христос «зробив з обох одно, і розвалив середню перегородню стїну» (Єфесян 2:14).

Євангеліє не просто примиряє окремих людей із Богом по вертикалі. Воно творить примирення по горизонталі — в новому народі.

Ця істина кидала виклик расовій, національній, класовій і деномінаційній гордості. У республіканському Китаї християнство несло в собі складні асоціації із західною владою. Ні хотів, щоб китайські віруючі прийняли Євангеліє, не залишаючись церковно підпорядкованими західним інституціям. Проте Послання до ефесян не дозволяло й національному християнству стати кінцевою метою. Христос творить одну нову людину.

«Через Його маємо приступ обоє в одному Дусї до Отця» (Єфесян 2:18).

Один Син, один Дух, один Отець — а отже, одна родина.

Церква — це не союз людей, які природно тягнуться одне до одного. Це чудо примирення між людьми, чия найглибша спільна ідентичність — Христос.

Оселя Божа

Павло змінює образи: віруючі — співгромадяни, члени дому і каміння храму, будівля, що «росте в церкву сьвяту в Господї» (Єфесян 2:21).

«На Ньому й ви збудовуєтесь на оселю Божу Духом» (Єфесян 2:22).

Бачення церкви в Ні цілком серйозно сприймало те, що ми «збудовуєтесь» разом. Християнська зрілість — це не лише досконаліть окремих каменів. Відшліфований камінь, що лежить сам по собі, — ще не храм.

Такий наголос кидав виклик глибоко приватній духовності. Віруючий може ґрунтовно читати Біблію, годинами молитися і плекати особисту святість — і водночас бути нездатним жити разом з іншими християнами. Ні поставив би під сумнів зрілість такої духовності.

Церква — це місце, де характер випробовується у стосунках. Терпіння потребує людей, які випробовують терпіння. Прощення потребує образ. Смирення виявляється тоді, коли стикаються вподобання. Любов стає конкретною, коли хтось завдає незручностей.

Тому пізніше вчення Ні про зламаність було невіддільне від церковного життя. Бог використовує братів і сестер по вірі як знаряддя формування.

Проте ця істина потребує й меж. «Спільне будування» не можна використовувати для того, щоб тримати людей у пастці кривдного середовища чи змушувати замовкнути слушні застереження. Той самий Новий Заповіт, що наказує зберігати єдність, наказує також виправляти, дисциплінувати провідників, захищати вразливих і відокремлюватися від тих, хто вперто чинить руйнівне.

Біблійна спільнота — це ні індивідуалізм, ні примусовий колективізм. Це спільне життя під владою Христа.

Таємниця прихована й відкрита

У 3-му розділі Послання до ефесян церква названа частиною «таємниці», колись прихованої, а тепер відкритої: погани — це «наслїдники, однотїлесники і спільники обітування Його в Христї через благовістє» (Єфесян 3:6).

Розуміння вічного Божого задуму надавало в очах Ні церкві величезного значення. Церква — не «запасний план» після Ізраїлю і не просто притулок для грішників, які чекають на небо. У Христі Бог виявляє Свою мудрість через народ.

Павло каже, що «через церкву усяка премудрість Божа» стає відомою «князївствам і силам на небесах» (Єфесян 3:10).

Ця космічна мова захоплювала Ні. Церковне життя має значення, що виходить за межі того, що може виміряти видима громада. Єдність, святість, любов і свідчення віруючих беруть участь у більшому Божому задумі.

Таке бачення може надихати на жертовну відданість. Але воно може й спокушати рухи переоцінювати своє особливе місце в історії. Вселенська Церква більша за будь-яку мережу, зокрема й за мережу Ні. «Усяка премудрість Божа» не є власністю одного руху.

Найбезпечніше застосування — смирення, сповнене поклоніння: Бог чинить через увесь Свій народ щось таке, що перевищує нашу місцеву важливість.

Утверджені у внутрішній людині

Друга молитва Павла в Посланні до ефесян спрямована всередину: «щоб дав вам по багацтву слави своєї утвердитись силою через Духа Його у нутряному чоловіку, щоб Христос вселив ся вірою в серця ваші» (Єфесян 3:16-17).

Пізніше словник Ні щодо внутрішньої людини став більш технічним, але тут біблійний наголос очевидний. Дух зміцнює віруючих зсередини, щоб присутність Христа стала досвідно усталеною і формувальною.

Мета — не приватна містична напруга. Павло молиться, щоб віруючі, «закоренившись і оснувавшись у любови», могли збагнути «з усїма сьвятими» неосяжні виміри Христової любові (Єфесян 3:17-18).

І знову важить спільнотний вислів: «з усїма сьвятими». Жодна окрема людина не має досить широкого погляду, щоб самотужки осягнути повноту Христа.

Павло завершує щедрістю: Бог — Той, «хто може зробити геть більш над усе, чого просимо або думаємо, по силї, що дїйствує в вас» (Єфесян 3:20).

Ні чув у цій молитві перехід від становища до досвіду. Віруючий уже перебуває в Христі, але йому потрібне зміцнення, щоб жити з цієї реальності. Об'єктивна благодать стає суб'єктивним формуванням через Духа.

Сидіти не означає духовної самовпевненості

Існує хибний спосіб користуватися істиною про становище. Християнин може повторювати, що він «сидить на небесах», і

водночас нехтувати покаянням, мудрістю, підзвітністю та звичайною відповідальністю. Духовна мова стає щитом від реальності.

Павло ніколи цього не допускає. Те саме послання, що звеличує благодать, незабаром наказуватиме віруючим говорити правду, чесно працювати, прощати одне одному, відкидати розпусту, шанувати шлюб, вірно виховувати дітей і протистояти злу.

Становище не робить практику неважливою. Воно робить її можливою і дає їй правильне спонукання.

Йоан застерігає: «Хто говорить, що в Ньому пробуває, повинен, яко ж Той ходив, і він так ходити» (1 Йоана 2:6).

Мірило «сидіння» — не те, наскільки піднесеним стає наш словник, а те, чи благодать народжує в нас характер Христа.

Рух, пов'язаний із Ні, часом приваблював читачів, які любили духовні категорії. Найкраще його вчення знову й знову повертало їх до реальності. Якщо об'явлення не веде до послуху, його не прийнято як слід.

Кінець духовної тривоги

У своєму найкращому пастирському вияві «сиди» — це відповідь на тривожне християнство.

Деякі віруючі живуть так, ніби Бог постійно в них розчарований, а Його прийняття щохвилини коливається залежно від їхніх успіхів. Молитва стає спробою повернути прихильність. Читання Біблії — нормою, яку треба виконати. Служіння — доказом власної вартості. Невдача породжує не здорове покаяння, а екзистенційний крах.

Послання до ефесян говорить краще слово. У Христі ми маємо викуплення. У Христі ми вибрані. У Христі ми оживлені. У Христі ми

воскрешені. У Христі ми посаджені. У Христі ми маємо приступ до Отця.

Цей повторюваний вислів і є основою: у Христі.

Там віра відпочиває.

Лише тоді Павло каже: «Благаю ж оце вас я ... ходити достойно поклику, яким вас покликано» (Єфесян 4:1).

Це «оце» — «отже» — і є мостом. Розділи 1-3 показали покликання; розділи 4-6 описують ходіння.

Тепер підсумок Ні з трьох слів переходить до другого слова. Віруючий, що сидить, підводиться — не для того, щоб заробити благодать, а тому, що благодать дала йому життя, яким варто ходити.

«У Христі» як духовна географія Павла

Послання до ефесян знову й знову вживає вислови «у Христі», «в Ньому» та подібні. Ні сприймав цю мову майже як духовну географію. Як людина, що перебуває в кімнаті, поділяє її середовище, так і віруючий, що перебуває в Христі, поділяє наслідки Христової історії.

Ця аналогія обмежена, але вона допомагає. Якщо родина Ноя в ковчезі, то доля ковчега стає її долею. Якщо людство в Адамі, то падіння Адама визначає старе творіння. Якщо віруючі в Христі, то Його смерть, воскресіння і прийняття визначають їхнє нове становище.

Павло каже: «коли хто в Христї, той нове сотворіннє» (2 Коринтян 5:17).

Отже, Євангеліє — це не просто те, що Христос робить щось для людей на відстані. Воно вводить їх у Нього Самого.

Приступ до Отця

«Сидіння» включає приступ. «В котрому маємо сьміливість і приступ у надії через віру Його» (Єфесян 3:12).

Багато християн живуть так, ніби молитва вимагає піднятися на духовну гору, перш ніж Бог вислухає. Послання до ефесян каже, що приступ уже відкрито в Христі.

Це змінює сповідь. Ми сповідаємося не для того, щоб переконати Бога знову стати Отцем. Ми сповідаємося, бо шлях до Отця залишається відкритим через Христа.

Це змінює поклоніння. Ми не творимо Божої присутності музикою; ми приступаємо через Сина Духом.

«Через Його маємо приступ обоє в одному Дусї до Отця» (Єфесян 2:18).

Тому вчення Ні про становище, якщо читати його уважно, може бути глибоко тринітарним.

Спокій перед кризою

Воїн має дізнатися, де він стоїть, ще до початку бою. Порядок Ні містить пастирську мудрість, бо криза — невдалий час, щоб будувати ідентичність із нуля.

Коли приходять звинувачення, хвороба, фінансовий страх чи переслідування, віруючим потрібні істини, які вже вкоренилися: Бог полюбив нас; Христос викупив нас; Дух запечатав нас; ми належимо до Тіла; воскресіння обіцяне.

Учитися сидіти треба ще до землетрусу.

У 46-му псалмі сказано: «Бог нам прибіжище і сила, поміч скора в нещастях» (Псальма 46:1). Прибіжище не імпровізують у паніці. У

нього входять.

Посаджені з Христом: благодать перед успіхами

Короткий виклад Послання до ефесян, зроблений Ні, став знаменитим завдяки простому спостереженню про порядок. Послання починається не з того, що віруючий ходить чи бореться, а з того, що Бог посадив Христа праворуч Себе і посадив віруючих разом із Ним. Лише пізніше Павло наказує гідно ходити й описує духовну боротьбу.

Для Ні цей порядок не був літературною цікавинкою. Він виражав логіку благодаті. Християнський послух виростає зі становища, яке спершу отримують, а вже потім воно стає шляхом, яким ідуть.

Павло пише, що Бог «воскресив з Ним, і дав нам сидіти вкупі на небесних (місцях) у Христі Ісусі» (Єфесян 2:6). Дієслова описують Божу дію. Віруючий не піднімається на небеса духовними досягненнями. Бог діє зі Своєї милості й завдяки єдності з Христом.

Отже, сидіти — означає перестати намагатися утвердити те, що Бог уже дав. Це не означає бездіяльності. У стародавньому світі сидіти праворуч правителя могло означати завершену перемогу, привілей і участь у владі. Христос сидить, бо Його викупне діло звершене. Спокій віруючого — це участь у цьому звершеному ділі.

Ні бачив у цьому ліки від тривожної релігійності. Багато християн починають кожен день так, ніби мусять переконувати Бога прийняти їх. Невдача створює відстань; вдалий час духовного усамітнення дає впевненість; похвала роздуває; критика руйнує. Ідентичність піднімається і падає разом з успіхами. Послання до ефесян починає з іншого: «Благословен Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що благословив нас усяким благословенням духовним на небесах у Христі» (Єфесян 1:3).

Благословення перебуває в Христі раніше, ніж у наших почуттях.

Цей наголос особливо цінний для провідників. Служіння створює невблаганне табло рахунку: відвідуваність, навернення, пожертви, зростання, запрошення, завантаження, вплив, будівлі, штат, репутація. Жоден із цих показників сам по собі не є злом. Управління доручене нам треба оцінювати. Але коли показники стають ідентичністю, служіння перетворюється на рабство. Віруючий, що сидить, може чесно подивитися в обличчя поганому результату, не сприймаючи його як вирок своїй особистій вартості.

Послання до ефесян не дає спокою стати й індивідуалістичним. Та сама благодать, що садить віруючих разом із Христом, творить з розділених народів «одного нового чоловіка» і будує їх разом на оселю Божу (Єфесян 2:15, 22). Спокій у Христі спільнотний. Віруючий не сидить на самоті в приватних духовних покоях.

Це має етичні наслідки. Якщо благодать ставить віруючих з юдеїв і з поган разом у Христі, то соціальна зверхність суперечить цьому становищу. Раса, клас, освіта, багатство, національність і релігійний родовід не можуть бути підставою для хвальби. Павло, по суті, запитує: що маєш ти, чого не одержав би?

Рух, пов'язаний із Ні, часом важко втілював цю широку єдність, але його найкраще вчення вказує саме на неї. Сидіти з Христом — означає відкрити, що кожен справжній віруючий перебуває там завдяки тій самій милості. Ніхто не займає вищого місця через духовний словник.

Становище, в якому ми сидимо, змінює й молитву. 1-й і 3-й розділи Послання до ефесян містять молитви не насамперед про нові надбання, а про просвічене сприйняття і зміцнене розуміння. Павло просить, щоб віруючі знали надію Божого поклику, багатство Його спадщини, велич Його сили і любов Христа. Чимало християнських молитов

просять Бога дати те, що Він уже дав у Христі, бо ми ще не побачили, чим володіємо.

Мова Ні про «бачення» виросла з цього взірця. Духовний поступ часто стається тоді, коли біблійний факт перетворюється з абстрактної істини на керівне переконання. Факт був істинним і до моменту просвітлення. Але, раз побачений, він перебудовує поведінку.

Небезпека в тому, щоб перетворити «сидіння» на ще одну техніку: старатися ще більше, щоб відпочити, відмовлятися від усякого зусилля чи придушувати тривогу, доки не відчуєш себе переможцем. Це руйнує саму суть. Спокій — не духовний настрій, вироблений зосередженням. Це відповідь віри на достатність Христа.

Християнин починає там, де Христос закінчив. З цього місця може початися ходіння.

Ходити: Христос живе через нас

«Отже» Послання до ефесян

Після трьох розділів, у яких Павло звіщає, що зробив Бог, він звертається до поведінки віруючого: «Благаю ж оце вас я, вязник у Господї, ходити достойно поклику, яким вас покликано» (Єфесян 4:1).

Вочмен Ні побудував другу частину книги *Сиди, ходи, стій* навколо цього слова: ходити. Християнин, який навчився спочивати в Христі, не лишається нерухомим. Благодать творить певний спосіб життя.

Це «отже» (у Куліша — «оце») має вирішальне значення. Християнська етика — не довільні правила, накинуті чужим людям. Це родинна подоба, якої чекають від тих, кого введено в Божий дім. Павло не каже: «Ходіть достойно, щоб вас покликали». Він каже: «Ходіть достойно поклику, який ви вже отримали».

Ні бачив у цьому ліки і від законництва, і від недбалості. Законництво відриває послух від благодаті й перетворює поведінку на драбину, якою дістаються до прийняття. Недбалість відриває благодать від послуху й сприймає прийняття як дозвіл лишатися незмінним. Послання до ефесян відкидає і те, і те.

«Його бо ми твориво, сотворені в Христї Ісусї на добрі діла» (Єфесян 2:10). Не діла творять нове створіння; нове створіння приносить діла.

Отже, християнська хода стає видимим виявом невидимого становища.

Смиренність, лагідність, довготерпіння

Перше, чим Павло описує достойну ходу, — це не блиск, не відвага, не богословська витонченість і не надприродна сила. Це ходити «з усякою смирнотою й тихостю, з довготерпеливістю, терплячи один одного в любови» (Єфесян 4:2).

Духовність Ні іноді пам'ятають за високі поняття — життя воскресіння, духовна влада, переможець, небесне становище. Але Новий Завіт перевіряє всяку піднесену мову звичайною смиренністю.

Смиренність відмовляється від потреби бути вищим. Лагідність — це сила, що підкоряється Божому правлінню. Довготерпіння дає людям час. Терпеливість дає місце незавершеній праці благодаті в інших.

Ці якості необхідні, бо церква складається з відкуплених грішників, які ще тільки перемінюються. Жодна еклезіологія, яка вимагає, щоб усі були легкими в спілкуванні, перш ніж стане можливою єдність, ніколи не створить церкви.

Павло закликає віруючих жити, «стараючись держати єдиненнє духа в мирному союзї» (Єфесян 4:3). Не вони творять єдність: Дух уже створив одне Тіло. Їхнє завдання — зберігати її.

Антиденомінаційне бачення Ні значною мірою спиралося на цю істину. Проте Послання до ефесян ставить збереження єдності в контекст смирення, терпеливості й любові. Правильна еклезіологія без цих чеснот сама собі суперечить.

Людина може палко обстоювати одне Тіло, а водночас зневажливо ставитися до братів-християн. Так вона поведінкою заперечує вчення, яке боронить словами.

Одне Тіло, один Дух, один Господь

«Одно тїло й один дух ... один Господь, одна віра, одно хрещеннє, один Бог і Отець усїх» (Єфесян 4:4-6).

Ні вважав цю єдність об'єктивною. Християни стають одним не тому, що вступають до однієї організації; вони одне, бо мають того самого Христа і того самого Духа.

Ця істина має радикальні наслідки. Віруючий з іншої деномінації, який справді належить Христові, духовно ближчий до нас, ніж невіруючий, що поділяє з нами національність, політичні погляди, освіту чи культуру. Христос творить глибшу спорідненість.

Ні хотів, щоб церковна практика визнавала цей факт. Він опирався назвам, які ділили віруючих за засновниками чи другорядними вченнями. Його бачення перегукується з молитвою Ісуса, «щоб усї одно були» (Йоана 17:21).

Але єдність — не те саме, що байдужість до вчення. Новий Завіт також наказує церкві берегти Євангеліє, відкидати хибне вчення про Христа і здійснювати дисципліну. «Одна віра» має зміст.

Завдання полягає в тому, щоб відрізнити головне, що визначає християнське спілкування, від другорядних переконань, у яких віруючі можуть розходитися. Ні іноді проводив цю межу інакше, ніж інші християни, особливо щодо хрещення, ґрунту місцевої церкви і причастя. Історія його власного руху показує, наскільки це завдання складне.

Незмінний принцип полягає в тому, що спілкування має починатися з того, що зробив Бог, зробивши віруючих одним, а не з нашої здатності збудувати установу, достатньо велику, щоб їх усіх умістити.

Дари дано для Тіла

Павло переходить від єдності до розмаїття: «Кожному ж з нас дана благодать по мірі даровання Христового» (Єфесян 4:7).

Одне Тіло не означає одноманітності. Христос роздає дари.

Ні наполегливо підкреслював служіння кожного члена. Провідники не становлять Тіла, поки звичайні християни лише присутні на зібраннях. Кожен член має своє місце в житті й служінні церкви.

Послання до ефесян перелічує апостолів, пророків, євангелістів, пастирів і вчителів, даних «на звершеннє сьвятих, на дїло служення, на збудуваннє тїла Христового» (Єфесян 4:12).

Про розділові знаки й тлумачення цього вірша сперечаються, але загальний рух зрозумілий: обдаровані провідники готують святих, а Тіло будується, коли діють його члени.

Зібрання Ні намагалися втілити це через спільні зібрання, у яких брали участь усі, і через служіння мирян. Цей принцип лишається актуальним навіть у церквах із більш упорядкованими богослужіннями. Питання в тому, чи готують віруючих служити поза кафедрою.

Церква може мати чудові проповіді й усе одно лишатися незрілою, якщо її члени так і не навчаються молитися зі стражденними, пояснювати Євангеліє, навчати молодших віруючих, примиряти конфлікти, користуватися духовними дарами і служити ближнім.

Мета — дійти «до чоловіка звершеного, до міри зросту сповнення Христового» (Єфесян 4:13). Духовна зрілість вимірюється подобою Христові, а не установчою витонченістю.

Уже не діти

Павло хоче, щоб віруючим «більш не бути малолітками, хвилюючись і кидаючись від усякого вітру науки» (Єфесян 4:14).

Ні жив у християнському світі, переповненому рухами, пророчими схемами, вченнями про святість, місіонерськими закликами, претензіями деномінацій і новими релігійними групами. Він читав багато і сам був сміливим богословським новатором. Тому він знав і цінність, і небезпеку духовних новинок.

Незрілість легко вразити. Вона плутає напруженість з істиною, новизну з об'явленням, самовпевненість з авторитетом, а незвичну лексику з глибиною.

Павлова відповідь — не цинізм, а зрілість через істину й любов: «ходячи поправдї в любови помножаймо все в Того, котрий єсть голова, Христос» (Єфесян 4:15).

Істина без любові може стати зброєю. Любов без істини стає сентиментальністю. Для зростання потрібне і те, і те.

Цей вірш дає також запобіжник для читання Ні. Його вчення треба перевіряти, а не лише захоплюватися ним. Правильна відповідь на обдарованого вчителя — не некритична відданість, а вдячне розрізнення в світлі Писання.

Ні сам закликав віруючих знати Слово. Жоден пізніший учень не вшановує його, коли ставиться до його книг як до другого канону.

Постачання кожного суглоба

Послання до ефесян зображує Тіло, яке «зложене і звязано всякою увяззю спромоги по дїйству, (яке є) в мірі кожної части» (Єфесян 4:16).

Ні любив слово «постачання» (у Куліша — «спромога»). Християнські стосунки — не просто адміністративні зв'язки. Члени приймають Христа і служать Христом одне одному.

Цей образ передбачає залежність. Рука, відділена від тіла, не залишиться здоровою, наполягаючи на своїх особистих правах. Але й тіло не може нехтувати рукою.

Ні іноді говорив про «свідомість Тіла» — усвідомлення того, що твоє життя і служіння належать до більшого організму. Це кидало виклик незалежному християнському працівникові, який будує власне царство.

Служіння самого Павла відображає взаємозалежність. Він потребував Варнави, Сили, Тимотея, Луки, Прискилли й Акили, церков, які молилися і давали, і навіть безіменних віруючих, які його підкріплювали. Апостольська влада не скасовувала потреби.

Для провідників це смиряюча думка. Що помітнішим стає служіння, то легше уявити, ніби інші — лише продовження покликання провідника. Послання до ефесян перевертає цей образ: провідник — це один член, який постачає те, що дає Христос, і водночас приймає постачання від інших.

Тіло зростає «на збудуванні самого себе в любові» (Єфесян 4:16). Любов — не прикраса. Це атмосфера органічного зростання.

Скинути і зодягнутися

Тепер Павло стає надзвичайно практичним. Віруючі більше не повинні ходити так, «яко ж і инші погане ходять у суєтї ума свого» (Єфесян 4:17). Вони ж інакше «познали Христа».

Цей вислів вражає. Християнство — це не просто вивчення християнських правил; це пізнання Христа.

Павло описує, як скинути давню людину і зодягнутися в нову — у «нового чоловіка, створеного по Богу в праведности і сьвятости правди» (Єфесян 4:24).

Тут знову з'являється вчення Ні з Римлян 6. Давню людину розп'ято з Христом; тому віруючий скидає поведінку, що належить до давнього життя, і зодягається в поведінку, гідну нового.

Сюди належить правдивість: «Тим же, відкинувши лож, говоріть правду кожен до ближнього свого» (Єфесян 4:25).

Сюди належить гнів, приборканий, перш ніж він стане зачіпкою: «Гнівайтесь та й не грішіть: нехай сонце не зайде у гніві вашому» (Єфесян 4:26).

Сюди належить чесна праця і щедрість: «Хто крав, більш не крадь, а лучче працюй ... щоб мав що подати тому, хто в нуждї» (Єфесян 4:28).

Ця переміна вражає. Злодій не просто перестає красти; його руки стають знаряддям щедрості. Благодать спрямовує здібності в нове русло.

Язик як знаряддя благодаті

«Всяке гниле слово нехай не виходить з уст ваших, а тільки таке, що годить ся на збудуваннє віри, щоб подало благодать тим, хто чує» (Єфесян 4:29).

Вчення Ні про духовне служіння робить цей вірш особливо пронизливим. Якщо християнське служіння — це звільнення життя Христового, слова мають нести благодать.

Це не означає, що мова завжди має бути лагідною за тоном. Ісус міг гостро викривати лицемірство; Павло міг протистояти оманам. Але навіть докір має бути спрямований на збудування, а не на самопоказ.

Язик виявляє джерело. Плітки можуть здаватися спілкуванням, але руйнують. Сарказм може ховати зневагу під личиною гумору. Лестощі маніпулюють. Перебільшення служить іміджу. Жорстока правда може тамувати гнів замість того, щоб відновлювати брата.

Яків каже: «Коли хто в слові не грішить, се звершений чоловік, сильний обуздати і все тїло» (Якова 3:2).

Духовну людину випробовує її мова.

Потужний стиль самого Ні вплинув на покоління читачів. Небезпека для учнів — наслідувати його певність, не пройшовши його років формування. Духовна влада не народжується від категоричних висловлювань.

Зрілим язиком керують істина, любов, доречний час і потреби слухача.

Засмучувати Святого Духа

«І не засмучуйте Духа сьвятого Божого, котрим ви запечатані в день викупу» (Єфесян 4:30).

Цей вірш поєднує впевненість і відповідальність. Дух запечатує віруючого на день викуплення; і все ж віруючий може Його засмучувати.

У своєму духовному вченні Ні надавав великого значення чутливості до Духа. Він вірив, що вперта непокора може притупити духовне сприйняття.

Контекст тут — гріхи у стосунках: гіркота, лютість, гнів, крик, лайка, злоба. Нам іноді здається, що Духа засмучують передусім тим, що нехтують містичними вправами. Павло ж ставить це застереження посеред звичайних людських стосунків.

«Бувайте ж один до одного добрі, милосерні, прощаючи один одному, яко ж і Бог у Христї простив вам» (Єфесян 4:32).

Життя Духа має вигляд прощення.

Мірило — Євангеліє: «яко ж і Бог ... простив вам». Християнське прощення не вдає, ніби кривди не було, і не завжди скасовує наслідки чи відразу відновлює довіру. Воно означає відмовитися від помсти і йти до милосердя, яке ми самі отримали.

Для Ні церковне життя було одним із головних Божих класів для такої переміни. Абстрактна духовність дається легко, поки хтось інший нас не поранить.

Ходити в любові

«Оце ж будьте послїдувателями Божими, як любі дїти, і ходїть у любові, яко ж і Христос улюбив нас і оддав себе за нас» (Єфесян 5:1-2).

Слова «любі дїти» знову вкорінюють заповідь у тотожності. Ми наслідуємо, бо нас люблять.

Визначення любові — самовіддача Христа. Любов — не просто прихильність; вона набуває форми хреста.

Сюди належить учення Ні про зламаність. Зовнішню людину ламають не для того, щоб зробити людину похмурою чи пасивною, а щоб звільнити її від себелюбства, аби життя Христове могло досягати інших. Справжня зламаність примножує любов.

Павло одразу протиставляє любов блудові, нечистоті, зажерливості, безсоромності, пустим розмовам і непристойним жартам (Єфесян 5:3-4). Любов має моральні межі. Вона не освячує пожадливості.

Це важливо в добу, яка часто визначає любов як схвалення бажань. Новозавітна любов шукає добра для іншого під Божою істиною.

Христос «оддав себе за нас». Хрест і далі лишається взірцем.

Ходіть як діти світла

«Ви бо були колись тьмою, тепер же (ви) сьвітло в Господї; ходіть же яко дїти сьвітла» (Єфесян 5:8).

Павло не каже лише, що віруючі були в темряві, — він каже, що вони були темрявою. І не каже лише, що вони мають світло, — вони є світлом «в Господі». Ідентичність знову породжує поведінку.

«Овощ духа — у всякій добростї і праведностї і правдї» (Єфесян 5:9).

Тут можна перевірити наполягання Ні на внутрішньому духовному житті. Хоч би що означало «внутрішнє життя», його плід має бути видимим як доброта, праведність і правда. Людина, яка заявляє про особливе спілкування з Богом, а живе в обмані, не витримала біблійної перевірки.

«І не приставайте до неплідних діл тьми, а лучче ж винуйте їх» (Єфесян 5:11). Християнська любов не вимагає морального мовчання.

Проте викриття має починатися з нас самих. Церквам легко засуджувати темряву ззовні, приховуючи гріх усередині. Ходити у світлі означає також визнавати гріхи й бути підзвітними.

Іван каже: «Коли говоримо, що спільність маємо з Ним, а в темряві ходимо, то не говоримо по правдї» (1 Йоана 1:6).

Духовність і чесність нероздільні.

Ходіть обачно

«Гледіть же, як би вам оглядно ходити, не яко немудрі, а яко мудрі, викуплюючи час, бо днї лихі» (Єфесян 5:15-16).

Ні жив у часи надзвичайної нестабільності: політика воєначальників, націоналістична революція, японське вторгнення,

громадянська війна, перемога комуністів, ідеологічні кампанії, ув'язнення. «Днї лихі» — для нього це не було теорією.

Мудрість означала розуміти волю Господа в мінливих обставинах. Вона вимагала пильності, а не страху.

Павло продовжує: «сповняйте себе Духом» (Єфесян 5:18). Наповнення Духом породжує поклоніння, вдячність і взаємну покору.

Ні наголошував на духовній повноті, але ознаки, які називає Павло, разюче спільнотні й буденні: розмовляти псалмами, гімнами й духовними піснями; дякувати; коритися одне одному в страху Христовім (Єфесян 5:19-21).

Життя, наповнене Духом, доводиться не лише незвичайними переживаннями. Його видно в поклонінні, вдячності та стосунках, упорядкованих під Христом.

Шлюб і тайна Христа

Послання до ефесян застосовує християнське ходіння до шлюбу. Цей уривок викликав гострі суперечки, особливо довкола покори й главенства. Ні, сформований власним культурним і богословським середовищем, загалом читав текст у традиційному ключі. Відповідальне сучасне прочитання мусить тримати весь уривок зосередженим на Христовій самовідданості.

«Чоловіки, любіть своїх жінок, як і Христос полюбив церкву, і себе видав за неї» (Єфесян 5:25).

Хоч би яку владу, на чиюсь думку, мав чоловік, її взірцем є розіп'ятий Наречений. Христос не використовує церкву заради Своєї вигоди. Він віддає Себе заради її святості та добра.

Уривок починається словами: «корючись один одному в страху Божім» (Єфесян 5:21). Християнський шлюб не можна звести до

привілеїв з одного боку й обов'язків з другого. Обоє належать Христові.

Пізніший наголос Ні на делегованій владі завжди мусить підпорядковуватися цьому взірцеві. Влада, яка захищає себе коштом іншого, перестала бути схожою на Ісуса.

Зрештою шлюб — це знак: «Тайна се велика, я ж глаголю що до Христа і до церкви» (Єфесян 5:32).

Земні стосунки вказують на те, що поза ними.

Діти, батьки, працівники, господарі

Павло переходить до стосунків у домі. Діти слухаються батьків «у Господі» (Єфесян 6:1), а батьків застережено: «не роздразнюйте дітей своїх, а зрощуйте їх у науці і напоминанню Господньому» (Єфесян 6:4).

Влада знову обмежена відповідальністю.

Павло звертається також до рабів і панів у межах суспільного ладу першого століття. Ці тексти трагічно використовували для виправдання рабства. Новий Заповіт не пропонує сучасного аболіціоністського трактату, але закладає принципи, які підточують право людини володіти людиною: пани й слуги мають одного Пана на небесах, і «вважання на лице нема в Него» (Єфесян 6:9).

Застосовуючи це до сучасної праці, не слід стирати історичної різниці між найманою працею і рабством. Проте наполягання Павла, щоб роботу виконували «як для Христа», надає гідності непомітній праці.

Ні цінував звичайну вірність. Духовне життя не обмежується зібраннями. Працівник за столом, батько чи мати на кухні, купець, що чесно веде перемовини, студент за навчанням і слуга, що виконує непомітні завдання, — усі мають поле, щоб ходити з Христом.

Перевірка духовного вчення — ранок понеділка.

Христос живе через нас

Що ж зрештою означає для Ні «ходити»? Це не зовнішнє копіювання Ісуса, ніби Він лише приклад, що стоїть поза нами. Це означає дозволити Христові, Який перебуває в нас, виявляти Своє життя через віддані Йому члени.

Павло каже: «живу ж уже не я, а живе Христос у менї» (Галат 2:20).

Мова Ні може звучати так, ніби людська особистість зникає. Але біблійно Павло залишається діяльним «я»: «а що живу тепер у тїлї, то живу вірою». Єднання не знищує особистості, а перевпорядковує її довкола Христа.

Зрілий християнин не стає менш людяним, а по-справжньому людянішим, уподібнюючись до образу Сина. Життя Христове не стирає вдачі, культури, пам'яті, творчості чи покликання. Воно їх освячує.

Отже, «дозволити Христові жити» — це не пасивність. Це сповнений віри послух у постійній залежності.

Падіння на дорозі

Жоден християнин не ходить досконало. Небезпека проповіді про «переможне життя» в тому, що в падінні стає важко зізнатися. Віруючі можуть боятися, що визнання гріха доведе, ніби вони не збагнули таємниці.

Новий Заповіт пропонує кращий реалізм. «Коли говоримо, що гріха не маємо, то самі себе обманюємо» (1 Йоана 1:8). Але одразу ж:

«Коли визнаєм гріхи наші, то Він вірний і праведний, щоб простив нам гріхи, і очистив нас од всякої неправди» (1 Йоана 1:9).

Благодать не лише починає ходіння — благодать відновлює нас, коли ми спотикаємося.

Найкраще богослов'я Ні це підтримує. Кров Христова залишається підставою спілкування. Хрест залишається Божою відповіддю на своє «я». Дух залишається нашим джерелом. Ми ніколи не виходимо за межі Євангелія до якогось вищого класу християнського існування, де покаяння непотрібне.

Гідне ходіння включає швидке визнання гріха.

Любов як остаточна міра

Павлова картина зрілості знову й знову сягає вершини в любові. Це узгоджується з усім Новим Заповітом.

«Коли маю всю віру, так щоб і гори переставляти, любови ж не маю, то я нїщо» (1 Коринтян 13:2).

Християнин може розуміти розрізнення Ні між духом і душею, мати тверді переконання щодо місцевої церкви, знати Римлян 6, говорити про життя воскресіння, жити за принципами віри — і все ж проминути головне моральне свідчення життя Христового.

«Овощ духа: любов» (Галат 5:22). Любов стоїть першою.

Любов терпляча на зібраннях, чесна в бізнесі, вірна в шлюбі, щедра до нужденних, правдива в конфлікті, гостинна попри відмінності, мужня перед гріхом і готова прощати після кривди.

Оце і є ходіння.

Віруючий, що сидить, ходить буденним світом, несучи характер Того, в Кому він посаджений.

Але в Посланні до ефесян є ще одне дієслово. Християнин не лише приймає й ходить. Він живе у світі, за який точиться боротьба. Зло противиться Божим задумам. Тому церква мусить навчитися не лише наступати, а й у вирішальні хвилини відмовлятися відступати.

Останнє слово — стояти.

Ходіння — це насамперед стосунки, а не видовище

Християн часто вабить надзвичайна духовність: чуда, видіння, пророче прозріння, героїчна місія, напружена молитва. А Єфесян 4-6 спрямовує чималу частину своєї моральної енергії на стосунки.

Кажіть правду. Працюйте чесно. Говоріть слова, що будують. Прощайте. Любіть свою дружину чи чоловіка. Виховуйте дітей, не дратуючи їх. Виконуйте звичайну роботу як для Христа.

Це важливо для читання Ні. Його мова може звучати піднесено, але перевірка «Христа як життя» — буденна.

«Коли хто каже: Що люблю Бога, а брата свого ненавидить, той ложник» (1 Йоана 4:20).

Найвища духовність мусить витримати обідній стіл.

Ходити Духом

Послання до галатів подає паралель до Послання до ефесян: «Духом ходіть, і хотіння тілесного не звершуйте» (Галат 5:16).

Плід, що йде далі, — моральний і стосунковий: любов, радість, мир, довготерпіння, доброзичливість, доброта, вірність, лагідність, самовладання.

Мова Ні про дух стає найбезпечнішою, коли закорінена саме тут. Доказом ходіння Духом є не незвичайні внутрішні відчуття, а

христоподібний плід.

Людина, яка заявляє про духовну інтуїцію, але не має самовладання, має підстави засумніватися в цій заяві.

Гідне ходіння в суспільному житті

Ні часто намагався тримати церкву осторонь партійної політики, але заклик Послання до ефесян до гідного ходіння стосується й суспільного життя. Християни платять податки, ведуть справи, мають громадянство, стикаються з несправедливістю і впливають на громади.

«У премудрості ходіть перед тими, що осторонь» (Колосян 4:5).

Суспільне свідчення церкви залежить не лише від того, що вона каже про Христа, а й від того, як поводяться віруючі, коли не відбувається нічого відверто релігійного.

Чесність у справах, ставлення до працівників, мова про опонентів, статева чистота й турбота про бідних — усе це належить до ходіння.

Гідне ходіння і звичайний вигляд святості

Наголос Ні на Христі як житті міг би звучати містично, якби його відірвати від другої половини Послання до ефесян. Павло такого розриву не допускає. Небесне становище розділів 1-3 породжує напрочуд практичне ходіння в розділах 4-6.

«Благаю ж оце вас я, вязник у Господі, ходити достойно поклику, яким вас покликано» (Єфесян 4:1). Слово «отже» (у Куліша — «ж оце») поєднує вчення і поведінку. Благодать не скасовує етики — вона створює для неї єдину тверду основу.

Перші якості, які називає Павло, — не видовищні дари: смирення, лагідність, довготерпіння і терпіння одне одного в любові. Це

прискіпливе випробування духовності. Віруючий може переконливо говорити про небесні реальності, водночас залишаючись нетерплячим удома, схильним до самооборони на зібраннях, ненадійним у зобов'язаннях чи жорстким до слабкості. Павло вимірює ходіння там, де його можуть відчути інші люди.

Ні раз у раз повертався до принципу, що Христос мусить стати практичним. Якщо Христос — наше життя, то Його життя дедалі більше має виявлятися в мові, грошах, шлюбі, праці, прощенні, сексуальності й ставленні до незручних людей.

4-й розділ Послання до ефесян робить правдивість спільною справою: «відкинувши лож, говоріть правду кожен до ближнього свого; бо ми один одному члени» (Єфесян 4:25). Брехня — це не просто порушення приватного правила; вона ранить власне тіло. Учення про Тіло стає етикою чесності.

Так само й гнів. «Гнівайтесь та й не грішіть: нехай сонце не зайде у гнїві вашому» (Єфесян 4:26). Павло не вдає, що гнів ніколи не виникає. Він наказує, щоб гнів не ставав облаштованою територією для гріха. Духовна людина — не та, що навчилася називати гнів «душевним» і заперечувати його. Зрілість чесно називає почуття, підкоряє їх Богові й шукає примирення.

Преображується й праця. Злодієві не просто наказано перестати красти, а працювати, «щоб мав що подати тому, хто в нуждї» (Єфесян 4:28). Благодать перетворює здобування на щедрість. Мета більша, ніж негативна мораль: це нове призначення.

Мова мусить подавати благодать: «Всяке гниле слово нехай не виходить з уст ваших, а тільки таке, що годить ся на збудуваннє віри, щоб подало благодать тим, хто чує» (Єфесян 4:29). Критерій не лише в тому, чи висловлювання формально правдиве. Чи будує воно

відповідно до потреби? Правду можна обернути на зброю. Християнська мова поєднує правду і любов.

5-й розділ Послання до ефесян додає статеву святість, мудре використання часу, поклоніння, вдячність і взаємну покору. За наказом наповнюватися Духом ідуть спів, подяка і поведінка у стосунках. Життя, наповнене Духом, не обмежується надзвичайними зібраннями. Воно сягає обіднього столу.

Власне вчення Ні про сімейні стосунки відбивало уявлення його доби, і його слід читати обережно. Будь-яке застосування текстів про дім мусить керуватися самовідданою любов'ю Христа, гідністю кожного віруючого і забороною примусового панування. Мірило Павла для чоловіків — не право на привілеї, а хрест: «Чоловіки, любіть своїх жінок, як і Христос полюбив церкву, і себе видав за неї» (Єфесян 5:25).

Тож гідне ходіння оберігає вчення Ні про спочинок у Христі від перетворення на квієтизм. Благодать породжує зусилля, але в зусилля змінилося коріння. Віруючий слухається не для того, щоб бути прийнятим; він слухається, бо прийнятий у Возлюбленому. Він не виробляє духовного життя; він віддає свої члени Богові, чиє життя вже діє всередині.

Ось де відома послідовність Ні виявляє пастирську мудрість. Спершу сиди. Потім ходи. Зміна порядку породжує законництво. Пропуск ходіння породжує нереальність.

Стояти: духовна боротьба і перемога

Третє дієслово

Останній рух у прочитанні Послання до ефесян, яке запропонував Вочмен Ні, вміщається в одне слово: стояти. «Одягніть ся у всю зброю Божу, щоб змогли ви стояти проти хитрощів диявольських» (Єфесян 6:11).

Зміна дієслова має велике значення. Віруючий уже посаджений разом із Христом і навчився ходити гідно свого покликання. Але бувають хвилини, коли головна заповідь — не досягати і не просуватися вперед. Вона в тому, щоб не дати себе зрушити з місця.

Ні тлумачив духовну боротьбу з погляду вже здобутої Христом перемоги. Християнин бореться не для того, щоб створити тріумф Христа над злом. Він стоїть у перемозі, яку забезпечили смерть, воскресіння і прославлення Ісуса.

Павло вже сказав, що Христа піднесено «вище всякого начальства, і власти, і сили, і панування» (Єфесян 1:21). Боротьбу з 6-го розділу неможливо відокремити від возведення на престол у 1-му розділі. Упевненість віруючого — не в особистій духовній силі, а у верховенстві Христа.

Ось логіка, що стоїть за наголосом Ні: тримай свої позиції, бо ця земля належить Христові.

Реальність духовної боротьби

Сучасні читачі підходять до духовної боротьби з дуже різних передумов. Одні християни приписують майже кожну трудність нападам демонів; інші практично виключають особове духовне зло зі свого світогляду. Послання до ефесян не допускає ні забобонності, ні спрощення.

«Бо наша боротьба не з тїлом і кровю, а з князївствами, і з властями і з миродержителями тьми віка сього, з піднебесними духами злоби» (Єфесян 6:12).

Павло явно вірить, що зло має особовий і духовний вимір, який виходить за межі людських установ. Проте більшу частину Послання до ефесян він присвячує звичайній поведінці, стосункам, правдивості, праці, статевому життю, прощенню і мудрості. Духовна боротьба не заступає звичайного послуху.

Ні жив у світі, де духовні реальності сприймали серйозно, і він читав авторів, які наголошували на боротьбі із сатаною. Його вчення допомогло багатьом західним християнам знову відкрити біблійне розуміння того, що змагання церкви не можна пояснити лише психологією, політикою чи соціологією.

Але розважливість тут необхідна. Святе Письмо ніколи не запрошує віруючих до одержимих роздумів про демонів. Апостоли проповідують Христа, опираються спокусі, моляться, коли треба — застосовують владу і звертають увагу до Бога. Христос залишається в центрі.

Найнадійніше правило просте: сприймай сатану так само серйозно, як Святе Письмо, але не став його в центр більше, ніж ставить Святе Письмо.

Хитрощі диявола

Павло застерігає від «хитрощів дияволських» (Єфесян 6:11). Це слово вказує на стратегію, підступність чи метод. Зло не завжди очевидне. Спокуса може приходити під маскою мудрості, праведності, необхідності, страху, честолюбства чи навіть духовної ревності.

Ні був особливо пильний щодо підробленої духовності. Віруючий може сплутати емоційне напруження зі Святим Духом, різкість — із владою, пасивність — із відданням себе, а незвичайні переживання — зі зрілістю.

Ця тема стала помітною в книжці *Духовна людина*, де Ні намагався розрізнити дію духу, душі, тіла і демонічного впливу. Деякі з цих розрізнень упевненіші й заплутаніші, ніж саме Святе Письмо, і читачам варто остерігатися перетворювати їх на діагностичну систему. І все ж пастирська турбота тут слушна: не все, що здається духовним, походить від Бога.

Йоан наказує: «Любі, не всякому духові віруйте, а досьвідчайте духів, чи від Бога вони» (1 Йоана 4:1).

Перевірка вимагає Святого Письма, визнання Христа, морального плоду, мудрості й розважливості християнської спільноти. Особисте враження ніколи не засвідчує само себе лише тому, що воно сильне.

Найдієвіша брехня сатани часто містить досить правди, щоб звучати правдоподібно. У пустелі він цитував Ісусові Святе Письмо. Ісус відповідав Писанням на Писання, взятим у правильному контексті (Маттея 4:1-11).

Отже, духовна боротьба включає правильне тлумачення Біблії.

Поясниці, підперезані правдою

«Стійте ж оце, підперезавши поясниці ваші правдою» (Єфесян 6:14).

Зброя починається з правди. Це основа. Церква перемагає обман не тим, що викликає сильніші емоції, а тим, що міцно прив'язує себе до дійсності, як її відкриває Бог.

Правда в Посланні до ефесян — і доктринальна, і моральна. Християни визнають правду Євангелії і говорять одне одному правду. Духовна боротьба підточується щоразу, коли віруючі терплять неправду у звичайному житті.

Провідник не може чекати сили в молитві, водночас маніпулюючи фактами. Церква не може воювати з темрявою, приховуючи зловживання. Християнин не може посилатися на духовну владу, водночас творячи собі образ через перебільшення.

Життя самого Ні тлумачили через гостро суперечливі оповіді, особливо щодо його підприємницької діяльності, нібито моральних падінь, комуністичних звинувачень і пізнішого ув'язнення. Відповідальний біограф мусить опиратися бажанню простої героїчної історії. Правда шанує Христа більше, ніж пропаганда шанує християнського провідника.

Той самий принцип діє і в духовному житті. Ми найбільш захищені тоді, коли прагнемо правди навіть тоді, коли правда нас соромить.

Ісус сказав: «зрозумієте правду, й правда визволить вас» (Йоана 8:32).

Броня праведності

Павло продовжує: «одягнувшись у броню (панцир) праведности» (Єфесян 6:14).

Християнська традиція тлумачила це і як праведність, отриману в Христі, і як праведну поведінку, що з неї випливає. Послання до ефесян підтримує обидва виміри. Віруючі спасенні благодаттю і створені для добрих діл.

Євангельський наголос Ні починається з приписаного прийняття. Звинувачення сатани не можуть скасувати виправдання. «Хто буде винуватити вибраних Божих? Бог же, той, що оправдує!» (Римлян 8:33).

Проте моральний компроміс створює справжню вразливість. Петро застерігає віруючих бути тверезими й пильними, закликаючи їх опиратися дияволові, бувши «тверді вірою» (1 Петра 5:9). Яків поєднує підкорення Богові, опір дияволові, наближення до Бога, очищення рук і освячення сердець (Якова 4:7-8).

Отже, праведність — не магічний щит, який викликають формулою. Це віруючий, що стоїть у праведності Христа і відмовляється від плеканого гріха.

Тут доречне вчення Ні про сумління. Чисте сумління дає духовну свободу. Прихований гріх породжує двоєдушність.

Але сумління мусить бути навчене Святим Письмом. Надто вразливі люди можуть почуватися винними в тому, чого Бог не забороняв, а зачерствілі — майже не відчувати провини за справжній гріх. Слово судить сумління; сумління не є останнім суддею.

Ноги, взуті в готовість благовістя миру

«Обувши ноги в готовість благовіствування миру» (Єфесян 6:15).

Вражає, що до зброї входить благовістя миру. Церква-воїн — не сварлива церква. Її готовість походить із примирення, яке здійснив Христос.

У 2-му розділі Послання до ефесян уже проголошено: «Він бо мир наш» (Єфесян 2:14). Ісус зруйнував розділову стіну і встановив мир через хрест. Тому духовна боротьба не може виправдовувати ворожнечу до людських ворогів.

«Бо наша боротьба не з тїлом і кровю». Цей вірш має стримувати кожну спробу демонізувати людей. Політичні противники, релігійні критики, переслідувачі, важкі родичі й ворожі сусіди — не остаточний ворог.

Згодом Ні доведеться пізнати владу, яка ув'язнила його на двадцять років. Християнська розповідь про його страждання може засуджувати несправедливість, не перетворюючи людей-переслідувачів на недолюдські об'єкти ненависті.

Ісус наказує: «Любіть ворогів ваших, ... і моліть ся за тих, що обижають вас і гонять вас» (Маттея 5:44).

Воїни Євангелії несуть мир на своїх ногах.

Щит віри

«Над усе ж узявши щит віри, котрим здолієте всї розпалені стріли лукавого вгасити» (Єфесян 6:16).

Учення Ні про віру не розглядало віру як психологічне напруження. Віра дивиться поза себе — на Бога і Його Слово.

«Розпалені стріли» можуть мати багато форм: звинувачення, страх, невіра, сором, спокуса, розпач, викривлені уявлення про Бога і раптові нав'язливі думки. Щит — це не заява «Я сильний». Це впевненість у характері й обітниці Бога.

Відповідь Ісуса на спокусу знову й знову починалася словом «Писано». Він довіряв Отцеві через Слово.

Віра не заперечує небезпеки. Віра Авраама, каже Павло, не вимагала вдавати, ніби його обставини інші. Він зважив на омертвілість свого тіла і все ж довірився Богові, «котрий, оживляє мертвих і зове те чого нема, так як те, що є» (Римлян 4:17).

Біблійна віра — це тверезий погляд на обставини, поєднаний із ще глибшим тверезим баченням Бога.

Із цього переконання виріс «принцип віри» Ні в служінні. Він хотів, щоб працівники залежали від Бога, а не від гарантій установ. Така практика могла дорого коштувати, і мудрість вимагає визнати, що Бог може забезпечувати через звичайну роботу, бюджет, пожертви чи установи. Віра не визначається однією фінансовою моделлю. Вона визначається залежністю від Бога в послусі.

Шолом спасіння

«І шолом спасення візьміть» (Єфесян 6:17).

Розум — головне поле бою. Спасіння оберігає тотожність і надію.

В іншому місці Павло говорить про «шолом надії на спасеннє» (1 Солунян 5:8). Християнська надія — не мрійливе сподівання на сприятливі обставини. Це впевнене очікування, засноване на остаточній перемозі Бога.

Ув'язнення згодом позбавить Ні звичайних ознак корисності. Людина, відома в усьому світі своїм служінням, житиме за тюремними мурами, і її публічний голос замовкне. Якби надія залежала від видимого впливу, такі роки могли б здаватися змарнованими.

Євангелія дає інший обрій. «Коли ж Христос, життє ваше, явить ся, тоді і ви з Ним явитесь у славі» (Колосян 3:4).

Історію християнина остаточно не оцінюють у мить смерті, політичної поразки, кар'єрної невдачі чи суспільного нерозуміння.

Останній обрій визначає воскресіння.

Ця надія оберігає розум від розпачу, не вимагаючи сентиментального оптимізму щодо історії.

Меч Духа

Павло називає одну відверто наступальну зброю: «меч духовний, котрий єсть слово Боже» (Єфесян 6:17).

Усе життя Ні було віддане Святому Письму, і це природно пасує сюди. Меч належить Духові; це не просто людський розум, що орудує текстами.

Але духовне використання Святого Письма — не недбале використання. У розповіді про спокушання диявол теж цитував Святе Письмо. Меч Духа вимагає правдивого тлумачення.

Християни часом вживають вирвані з контексту вірші, мов заклинання. Новозавітний зразок багатший. Ісус розумів Святе Письмо в контексті, у послусі й у зв'язку з волею Отця. Павло міркував, спираючись на Святе Письмо. Верійці досліджували Писання. Тимотеєві було сказано правильно викладати слово правди.

Завчений вірш може мати силу під час спокуси, бо підкоряє розум відкритій Божій правді. Але сила не в магічних складах, а в правді, прийнятій вірою.

Ні заохочував до глибокого читання, роздумів і духовного збагнення. Його власне широке читання також нагадує нам, що Святе Письмо можуть висвітлювати вчителі всієї історії церкви. Нам не треба вибирати між Біблією і добрими книжками; добрі книжки мають вертати нас до Біблії.

Молитва всякого часу

Уривок про зброю одразу переходить у молитву: «Всякою молитвою і благаннєм молячись всякого часу духом і в сьому пильнуйте в усякому терпінню» (Єфесян 6:18).

Духовна боротьба — це передусім не драматичне протистояння. Це постійна молитва.

Ні твердо вірив у молитву як участь у Божому задумі. У деяких пізніших навчаннях він говорив про те, що земля погоджується з небом, — що Бог у Своєму суверенітеті обирає діяти через молитви Свого народу. Точне богословське формулювання можна обговорювати, але Святе Письмо безперечно надає молитві важливої ролі.

Ісус навчав: «Нехай прийде царство твоє. Нехай буде воля твоя, як на небі, так і на землі» (Маттея 6:10). Молитва узгоджує віруючого з Божим царюванням.

Павло просить ефесян молитися за нього, «щоб мені дано слово на відкриваннє уст моїх, щоб сьміливо обявляти тайну благовістя» (Єфесян 6:19). Дивовижно, що ув'язнений апостол просить насамперед не про звільнення, а про сміливість.

Ця молитва передвіщає пізніше становище самого Ні. Свобода дорогоцінна, і правильно молитися про звільнення переслідуваних віруючих. Але глибша молитва — щоб Христос був прославлений чи то життям, чи то смертю.

В'язати і розв'язувати

Ні часом пов'язував духовну боротьбу зі словами Ісуса про в'язання і розв'язування. «Що звяжете на землї, буде звязане на небі; а що

розвяжете на землї, буде розвязане на небі» (Маттея 18:18).

Християни тлумачать цей уривок по-різному, особливо щодо церковної дисципліни, рабинської влади, молитви і духовної боротьби. Застосування Ні могли поширюватися на владну молитву проти діла сатани.

Обережний біблійний підхід мудрий. Церква справді має реальну владу під Христом — проголошувати прощення в Євангелії, здійснювати дисципліну згідно зі Святим Письмом, молитися проти зла і опиратися демонічному гнобленню. Але віруючі ніколи не є самостійними духовними володарями, що командують дійсністю на власний розсуд.

Ісус каже: «Дана менї всяка власть на небі й на землї» (Маттея 28:18). Влада залишається Його.

Християнин здійснює доручену йому владу лише в послусі Цареві.

Влада над злими духами

Євангелія і Дїяння ясно описують, як Ісус і Його слуги протистоять демонам. Влада Христа абсолютна. Коли повертаються сімдесят, вони радіють, що демони коряться їм у Його ім'я. Ісус спрямовує їхню радість в інше русло: «втїшайте ся ж більш, що імена ваші написані на небесах» (Луки 10:20).

Це потрібна рівновага. Духовна влада реальна, але наша тотожність у благодаті — більша.

Читачі Ні іноді захоплюються духовною боротьбою саме тому, що вона видається могутньою. Новий Заповіт послідовно відводить віруючого від зачарування силою до вірності Христові.

19-й розділ Дїянь містить застереження. Сини Скеви намагаються використати ім'я Ісуса як прийом, не належачи Йому. Наслідок —

принизлива поразка. Духовна влада — не формула.

Найбезпечніше служіння пригнобленим людям — те, що зосереджене на Христі, спирається на Біблію, сповнене молитви, тверезе і пастирськи відповідальне. Християнам не слід вважати, що фізична чи психічна хвороба має демонічне походження; саме Письмо в багатьох місцях розрізняє хворобу і демонічну одержимість. Медична і психологічна допомога можуть бути дарами загальної благодаті, і їх не слід відкидати лише тому, що береться до уваги духовний вимір.

Наголос Ні на духовних реальностях має розширювати розрізнення, а не звужувати його до одного-єдиного пояснення людських страждань.

Обвинувач і кров

Книга Одкриття називає сатану «винувателя братів наших» і каже, що віруючі перемогли його «кровю Агнця, і словом сьвідчення свого» (Одкриттє 12:10-11).

Ні часто повертався до крові Христа як відповіді на обвинувачення. Це одна з його найкорисніших для пастирської практики тем.

Між викриттям гріха і обвинуваченням є різниця. Викриття конкретне, правдиве і веде віруючого до визнання і відновлення. Обвинувачення часто розмите, нищівне і має на меті відігнати віруючого від Бога.

Святий Дух, по суті, каже: «Це був гріх; винеси його на світло». Обвинувач каже: «Ти безнадійний; ховайся».

Кров відповідає і на провину, і на обвинувачення. Визнаний гріх не заперечується — він очищається.

«Коли визнаєм гріхи наші, то Він вірний і праведний, щоб простив нам гріхи» (1 Йоана 1:9).

Віра не захищає себе. Вона вказує на Христа.

Стояти проти осуду

8-й розділ Послання до римлян ставить низку переможних запитань: «Коли Бог за нас, хто на нас?» «Хто буде винуватити вибраних Божих?» «Хто ж се, що осуджує?» (Римлян 8:31, 33-34).

Відповіддю на осуд є смерть, воскресіння і заступництво Христа.

Тут можна застосувати Нієве «стій». Віруючий може спокуситися відступити від Божої присутності через спогад про власну поразку. Він стоїть не тим, що заявляє про свою невинність, а тим, що покладається на Христа.

Це особливо важливо для чутливого сумління. Диявол може використати навіть щире прагнення святості, щоб породити хворобливе самокопання. Християнин починає вимірювати якість свого покаяння, силу своєї віри, глибину своїх почуттів, аж поки Христос не зникає за духовним самоаналізом.

Євангеліє кличе нас дивитися поза себе. «Тим же то тепер нема нїякого осуду тим, що в Христї Ісусї» (Римлян 8:1).

Стій на цьому.

Стояти в переслідуванні

Слово «стояти» набуває в житті Ні й історичної глибини. Згодом він опиниться перед державою, сповненою рішучості перебудувати релігійне життя під ідеологічним контролем. Багато китайських християн постали перед неможливим вибором, пов'язаним із публічними викриттями, політичною участю, реєстрацією організацій і вірністю одновірцям.

Простих відповідей не було. Під надзвичайним тиском християни ухвалювали різні рішення. Одні йшли на компроміс; інші чинили опір; ще інші намагалися співпрацювати, не зрікаючись віри; деякі згодом каялися у вчинках, до яких їх примусили.

Згідно з новітніми дослідженнями, сам Ні спершу повів свій рух на публічні демонстрації підтримки нового режиму за часів Корейської війни, водночас шукаючи простору для церковного життя. Пізніше його заарештували, і він став мішенню публічних обвинувачень.

Стояти — не завжди означає драматично кидати виклик. У в'язниці Ні, схоже, дотримувався правил, водночас відмовляючись зректися Христа. Покора громадському порядку і вірність Богові співіснували, доки не вступили в конфлікт.

Апостоли ясно окреслили цю межу: «Більше треба коритись Богу, ніж людям» (Дїяння 5:29).

Боротьба не проти людей

Переслідування спокушає віруючих вважати ворогом самого переслідувача. Послання до ефесян відкидає це: наша боротьба «не з тїлом і кровю».

Це не означає, що люди морально невинні або що політичні системи мають уникнути суду. Письмо засуджує несправедливість. Але християнам не дозволено ненавидіти людей під прапором духовної боротьби.

Степан, коли його побивали камінням, молився: «Господи, не постав їм сього за гріх» (Дїяння 7:60). Його молитва відлунює молитву Ісуса.

Пізніше мовчання самого Ні залишає нас без докладного богослов'я в'язниці з-під його пера. Проте звістка, яку він проповідував

десятиліттями, дала йому мову для страждання без ненависті: хрест, покора Богові, воскресіння, Тіло, влада Христа.

Переслідувач — це людина, за яку помер Христос, навіть коли вона чинить зло.

Коли стояти означає не діяти

Є ще один вимір у Нієвому слові. Деякі духовні битви програються тому, що віруючі в паніці кидаються діяти.

Ізраїль біля Червоного моря почув, як Мойсей сказав: «Не лякайтесь і стійте, дак і побачите рятунок Господень» (2 Мойсея 14:13). Цей наказ не означав загальної пасивності; за мить Ізраїль мав рушити вперед. Але спершу треба було зупинити гарячковий страх.

Ні бачив зв'язок між християнським спочинком і стоянням. Власні зусилля часто з'являються тоді, коли обставини стають загрозливими. Ми хапаємося за контроль.

Віра може вимагати дії, але вона відкидає дію, народжену лише з невіруючої паніки.

Цей принцип важкий для провідників. Проблеми винагороджують помітну реакцію. Очікування може видаватися слабкістю. Проте Письмо знову і знову показує Божих слуг, які шукають Його проводу, перш ніж рушити.

Стояння запитує: чи справді Бог звелів відступити? Якщо ні, не віддавай позицій лише тому, що тиск сильний.

Перемога належить Господу

Найглибша запорука в духовній боротьбі — те, що перемога належить Христові.

На хресті Ісус, «роздягши князівства і власти, вивів на дивовижу сьміливо, побідивши їх на йому» (Колосян 2:15).

Цей образ тлумачили по-різному, але Павлове проголошення ясне: ворожі сили не мають останнього слова. Позірна поразка Христа стає їхньою поразкою.

На цьому спирається богослов'я перемоги в Ні. Віруючий не виробляє тріумфу духовною напругою. Він бере участь у тріумфі Христа.

Це захищає і від страху, і від гордості. Страх каже, що ворог надто сильний. Гордість каже, що нас робить сильними наша духовна техніка. Віра каже, що Христос — Господь.

Зброя — це христоподібний характер

6-й розділ Послання до ефесян можна читати настільки образно, що зброя відривається від решти послання. Але кожна її частина відповідає реальностям, уже описаним раніше: правді, праведності, миру, вірі, спасінню, Слову, молитві.

Зброя — не езотеричний ритуал. Це втілене Євангеліє.

Правдивий, праведний, примирений, віруючий, сповнений надії, сформований Письмом, молитовний християнин — озброєний.

Це глибоко узгоджується з найкращим ученням Ні. Духовна боротьба — це передусім не крик на темряву. Це стояння в реальності Христа.

Сидіти, ходити, стояти — разом

Три дієслова Ні нерозривні.

Якщо ми намагаємося ходити, не сидячи, послух перетворюється на надсадні зусилля. Якщо намагаємося стояти, не сидячи, боротьба перетворюється на страх або браваду. Якщо стверджуємо, що сидимо, але не ходимо, благодать стає виправданням непослуху. Якщо ходимо, але не стоїмо, ми відступаємо щоразу, коли зустрічаємо опір.

Сидіти: прийняти завершене діло Христа.

Ходити: виявляти життя Христа.

Стояти: відмовлятися віддати перемогу Христа.

Ця схема досить проста, щоб її запам'ятав новонавернений, і досить глибока, щоб формувати ціле життя.

Проте власне життя Ні навчало його ще одного уроку. Навіть християни, які розуміють становище, поведінку і боротьбу, можуть і далі служити Богові впертою природною силою. Треба, щоб Бог упорався з самою посудиною.

Наступна велика тема стане однією з найпроникливіших у нього: зламання зовнішньої людини і звільнення духу.

Найзвичайніша стратегія ворога

Духовна боротьба може звучати екзотично, але значна частина новозавітного вчення про сатану стосується звичайного морального обману. Сатана бреше, обвинувачує, спокушає, розділяє і шукає переваги через непрощення.

Павло велить коринтянам простити і втішити грішника, який покаявся, «щоб не подужав нас сатана; бо нам відомі задуми його» (2 Коринтян 2:11).

Задум, про який ідеться в контексті, — це не драматичний прояв; це церква, що невміло поводиться з дисципліною і відновленням.

Це дає вченню Ні про боротьбу практичний осередок. Дияволу протистоять тоді, коли християни говорять правду, прощають, відкидають гіркоту, зберігають статеву чистоту, швидко примиряються, викривають неправду і перебувають у молитві.

Церква, яка прагне влади над демонами, але терпить плітки, не зрозуміла, що таке боротьба.

Страждання — не завжди напад

Потрібна ще одна запорука. Не кожна перешкода — це сатанинський опір. Іноді зачинені двері — це Боже провидіння. Іноді невдача випливає з поганого планування. Іноді хвороба має біологічну природу. Іноді конфлікт є наслідком нашої власної незрілості.

Павло хотів піти до Віфінії, та «не пустив їх Дух» (Дїяння 16:7). Зруйнований план може походити від Бога.

Тож розрізнення спершу запитує, а тоді вже проголошує.

Читачам Ні варто опиратися спокусі одуховнювати кожну проблему. Духовна боротьба реальна, але реальність багатошарова. Мудрість може вимагати і молитви, і лікаря, і духовного опору, і вибачення, і заступництва, і кращого врядування.

Стояти разом

Послання до ефесян вживає множину. Озброєний віруючий стоїть як частина церкви. Образи римського війська природно наводять на думку про воїнів, які разом тримають лінію.

Самотність робить спокусу небезпечнішою. «Двом лучше, нїж одному ... Бо як один упаде, другий підніме свого товариша» (Екклезіаста 4:9-10).

Тож учення Ні про Тіло належить до самої серцевини його вчення про боротьбу. Ми не боремося як самотні духовні герої.

Духовна боротьба без духовної одержимості

«Стійте ж оце» — останній великий наказ у Нієвому прочитанні Послання до ефесян. Віруючий сидить у Христі, ходить гідно покликання і стоїть проти духовного спротиву. Такий порядок захищає боротьбу від страху. Ми боремося не для того, щоб здобути перемогу Христа; ми стоїмо всередині вже здобутої перемоги.

Павло каже: «На останок ... кріпіть ся в Господї і в потузї сили Його» (Єфесян 6:10). Важливо, де міститься сила. Християнинові не велено відкривати приховану особисту силу — йому велено зміцнюватися в Господі.

Учення Ні про духовну боротьбу знаходило відгук у християн, які серйозно сприймали новозавітну мову про сатану, начальства, влади, спокусу, обвинувачення й обман. Сучасні читачі іноді впадають у протилежні помилки. Один світогляд зводить кожну згадку про духовне до психології чи соціології. Інший приписує майже кожну трудність прямому демонічному нападу. Письмо не допускає жодного з цих спрощень.

Павло може пояснювати труднощі звичайною слабкістю, людськими противниками, гріховним бажанням, системною несправедливістю, Божим картанням чи сатанинським втручанням — залежно від контексту. Яків каже, що спокуса пов'язана з власним бажанням людини (Якова 1:14). Петро описує диявола як супротивника (1 Петра 5:8). Послання до євреїв говорить про батьківське карання (Євреїв 12:5-11). Мудрість запитує, яка категорія підходить, замість того щоб втискати весь досвід в одне пояснення.

Зброя Божа разюче позбавлена магії. Правда, праведність, готовність Євангелія миру, віра, спасіння, Слово Боже і молитва — звичайні християнські реальності. Павло не дає віруючим таємних формул для виявлення демонів. Він кличе їх глибоко утвердитися в Євангелії.

Пояс правди охоплює і об'єктивну істину, і правдиве життя. Обман утрачає територію там, де віруючі відмовляються від неправди. Броня праведності спирається насамперед на Божий дар виправдання, а потім виявляється в праведній поведінці. Євангеліє миру дає ногам опору в боротьбі, яка ніколи не повинна змусити церкву забути свою звістку. Віра гасить обвинувачення, довіряючи Божому характерові. Спасіння оберігає розум упевненістю в Божому спасенному задумі. Слово відповідає на брехню. Молитва зберігає всю боротьбу в стосунках і залежності від Бога.

Ця рамка допомагає оцінити деякі пізніші способи вживання Нієвої мови про духовну боротьбу. Християнам не слід захоплюватися темрявою. Центр Нового Заповіту — Христос, а не сатана. Послання до колосян каже, що Христос, «роздягши князівства і власти», виставив їх на посміх, восторжествувавши над ними на хресті (Колосян 2:15). Ворог реальний, але не остаточний.

Так само не слід уживати мову духовної боротьби, щоб демонізувати людські розбіжності. Критик — не автоматично посланець сатани. Політичний противник — ще не стає через це одним із начальств. Подружжя, яке висловлює занепокоєння, не обов'язково використовує ворог. Саме Послання до ефесян каже, що наша боротьба «не з тїлом і кровю» (Єфесян 6:12), і це має зменшувати спокусу ставитися до людей як до ворога.

Стояння має й спільнотний вимір. Займенники й образи належать озброєній громаді. Римські воїни були найсильнішими в строю.

Самотність робить віруючих уразливими до викривленого сприйняття і прихованого відчаю. Визнання гріхів, молитва, мудра порада, поклоніння і спільне читання Письма — це дії боротьби, бо вони тримають християн закоріненими в реальності.

Наголос Ні на стоянні можна підсумувати просто: коли обвинувачення каже, що Бог тебе покинув, стій в Євангелії. Коли спокуса каже, що гріх неминучий, стій у єдності з Христом. Коли страх каже, що ворог — володар, стій у тріумфі Христа. Коли гордість каже, що перемога належить тобі, стій у силі Господній.

Мета — не життя, поглинуте боротьбою. Мета — життя, настільки утверджене в Христі, що спротив не може легко зрушити його з правди, любові, святості й надії.

Зламання зовнішньої людини

Послання, викуване в конфлікті

Серед найвпливовіших пізніх навчань Вочмена Ні — послання, опубліковане англійською під такими назвами, як *Звільнення духу* та *Зламання зовнішньої людини і звільнення духу*. Мова в ньому своєрідна, але головне переконання цілком зрозуміле: Боже життя може перебувати у віруючому, тоді як його природне «я» й далі заважає цьому життю виявитися.

Ні дійшов до цього вчення не абстрактно. Роки японсько-китайської війни, його закордонні поїздки, участь у фармацевтичному підприємстві брата, конфлікт із пресвітерами церкви в Шанхаї, усунення від публічного служіння і зрештою відновлення вкарбували цю доктрину в його біографію.

Сучасні дослідники наголошують, що участь Ні в бізнесі стала головним джерелом суперечок і що шанхайські пресвітери на роки відсторонили його від служіння. Ранніші прихильні біографії часом тлумачать увесь цей епізод передусім як жертву чи непорозуміння; ворожі розповіді можуть подавати звинувачення як доведений факт. Історикові слід рухатися обережніше. Безперечно одне: цей період приніс публічне приниження, розрив стосунків і тривалу перерву в проповідницькому служінні Ні.

Його пізніший наголос на зламаності виріс із життя, у якому обдарованість не вберегла його від того, щоб йому суперечили, його судили, обмежували й робили залежним від інших.

Тож ця доктрина ставить питання, якого успішні лідери воліють уникати: а що, як найглибша Божа праця в Його служителеві полягає не в тому, щоб зробити його кориснішим, а в тому, щоб упоратися з людиною, яка хоче бути корисною?

Скарб і глиняна посудина

Ні часто повертався до слів Павла: «Маємо ж скарб сей у глиняних посудах, щоб премножество сили було від Бога, а не від нас» (2 Коринтян 4:7).

Скарб — це Христос. Посудина — людська.

Ні зовсім не прагнув зневажати посудину. Глиняна посудина корисна саме тому, що вміщує скарб. Проблема виникає тоді, коли посудина привертає увагу до себе або не дає скарбові виявитися.

Він користувався поняттями «зовнішня людина» і «внутрішня людина». Ці терміни перегукуються зі словником Павла, але не варто автоматично вважати їх точними технічними категоріями, які мав на увазі сам Павло. Ні розвинув їх у своєрідну духовну психологію: зовнішня людина охоплює природний розум, почуття й волю, коли вони діють незалежно; внутрішня людина — це відроджений людський дух, через який Святий Дух виявляє Христа.

Ця термінологія може допомогти, якщо користуватися нею як метафоричною картою. Вона стає небезпечною, коли кожну людську реакцію жорстко розкладають по відділеннях, яких саме Письмо так чітко не визначає.

Біблійне осердя простіше. Павло прагне, «щоб і життє Ісусове являлось у смертному тїлї нашому» (2 Коринтян 4:11). Життя — Його; смертне тіло — наше.

Пшеничне зерно

Образ, ужитий Ісусом у 12-му розділі Євангелія від Йоана, став для Ні центральним: «Коли зерно пшеничне, впавши на землю, не вмре, то одно зостаєть ся; коли ж умре, то багато овощу приносить» (Йоана 12:24).

У контексті Ісус говорить насамперед про Власну смерть. Шлях Сина до плідності пролягає через хрест. Потім Він застосовує цей самий взірець до учнівства: «Хто любить душу свою, погубить її; а хто ненавидить душу свою в сьвітї сьому, на вічнє життє збереже її» (Йоана 12:25).

Ні бачив в оболонці зерна образ природного «я», що замикає в собі життя. Оболонку не звільняють прикрашанням; її розламує смерть.

Це стало однією з його найгостріших критик поверхового духовного зростання. Християни часто намагаються поліпшити оболонку. Ми плекаємо манери, які асоціюються зі святістю, переймаємо релігійну мову, опановуємо техніку проповіді й дисциплінуємо зовнішню поведінку. Усе це може мати цінність, але саме собою не обов'язково звільняє Христа.

Плідність вимагає чогось глибшого: претензія «я» на незалежність мусить бути зламана.

Чим зламаність не є

Мовою зламаності в християнських спільнотах зловживали. Лідери казали членам, що ставили запитання, ніби їхній опір доводить, що вони «незламані». Кривдницькі системи видавали приниження за духовне формування. Жертв заохочували терпіти кривду, щоб навчитися покори.

Таке вживання суперечить характерові Христа.

Біблійна зламаність — це не руйнування особистості. Це не втрата здатності діяти, не придушення сумління і не беззастережний послух людській владі. Вона не означає мовчки миритися з насильством, сексуальною експлуатацією, обманом чи злочинною поведінкою.

Ісус був лагідний, але Він викривав релігійних провідників. Павло корився законній владі, проте посилався на своє римське громадянство. Давид шанував Саулове помазання й сан, водночас рятуючись від його вбивчих рук. Верійці перевіряли апостольську проповідь.

Отже, доктрину Ні слід читати в чітких біблійних межах. Бог ламає гордість, самодостатність, упертість, самозахист і незалежну силу. Він не освячує примусового контролю з боку християнських лідерів.

Справді зламана людина стає вільнішою коритися Богові, а не менш здатною до морального розрізнення.

Яків у Пенуїлі

Ні часто знаходив біблійні образи зламаності в житті Божих служителів. Яків — один із найвиразніших.

Історія Якова сповнена хапання. Він торгується, хитрує, тікає, нагромаджує й захищає себе. Біля Яббоку він бореться всю ніч.

Таємничий Муж торкається суглоба Якового стегна й вивихає джерело його фізичної сили. Яків відходить, кульгаючи (1 Мойсея 32:24-31).

Цей образ захопив Ні. Сильний чоловік стає слабким саме там, де була його природна сила, і все ж отримує благословення й нове ім'я.

Кульгавість може стати формою благодаті, коли не дає нам бездумно повернутися до покладання на себе.

Павло описує власну «колючку в тїло» інакше, але з подібним наслідком. Він тричі просив, щоб його було забрано. Христос відповів: «Доволї з тебе благодати моєї, сила бо моя в немощі звершується» (2 Коринтян 12:9).

Павло підсумовує: «коли бо я немочний, тодї я сильний» (2 Коринтян 12:10).

Богослов'я зламаності Ні найкраще тоді, коли допомагає християнам бачити в слабкості не неминучу поразку, а місце, де благодаті стає досить.

Падіння Петра

Петро дає ще один образ. Він упевнено каже Ісусові: «Хоч би менї з Тобою і вмерти, не відречусь Тебе» (Маттея 26:35). За кілька годин він тричі зрікається Його.

Петрова любов була щирою, але його знання самого себе було мілким. Він вірив, що щирість гарантує силу.

Падіння було нищівним, проте воно оголило самовпевненість. Після воскресіння Ісус не відкидає Петра. Він відновлює його і доручає йому овець.

«Як був єси молодий, то підперізував ся сам, і ходив єси куди хотїв; як же зістарієш ся, то простягнеш руки твої, і инший тебе підпереже» (Йоана 21:18).

Цей рух від самокерування до учнівства в повній віддачі нагадує головну тему Ні.

Зламаність не робить Петра непотрібним. Вона робить його корисним по-іншому. Апостол, який колись хвалився вищою за інших вірністю, згодом пише: «Бог гордим противить ся, смирним же дає благодать» (1 Петра 5:5).

Досвід увійшов у доктрину.

Природні здібності й духовна корисність

Учення Ні особливо кидає виклик обдарованим людям. Природні здібності можуть завести людину в християнській праці напрочуд далеко. Розум здатен створювати проповіді. Харизма може збирати натовпи. Адміністративний хист може будувати організації. Музичний талант може провадити поклоніння. Емпатія може давати пастирський вплив.

Жодна з цих здібностей не є злом. Це дари Провидіння. Проблема — у незалежності.

Про Мойсея сказано, що «навчивсь Мойсей усієї Єгипецької мудрости», і що він був «потужний у словах і в дїлах» (Дїяння 7:22). Проте його рання спроба визволити Ізраїль власними діями закінчилася вигнанням. Через десятиліття він повертається, усвідомлюючи свою слабкість.

Ні сказав би, що Бог не обов'язково забирає природні здібності; Він проводить їх через смерть і воскресіння, щоб вони стали слугою, а не джерелом.

Служіння Павла це ілюструє. Його освіта, здатність міркувати, римське громадянство, юдейське походження й риторична майстерність і далі були корисними. Проте він відмовляється

покладати надію на тіло: «не в тїлї надїємось» (Филипян 3:3). Ці надбання вже не є підставою його ідентичності.

Це вирішальна відмінність. Християнське формування не вимагає вдавати, ніби компетентність — це некомпетентність. Воно вимагає відмовитися робити компетентність місцем свого упования.

Дисципліна обставин

Як же ламається зовнішня людина? Ні наголошував на дисципліні Святого Духа через обставини.

Життя приносить перешкоди, яких ми не обирали: хворобу, непорозуміння, відкладені плани, важких колег, фінансові обмеження, критику, родинні тягарі, зачинені двері, невдачу, очікування, втрату. Ні вірив, що Бог використовує такі обставини, щоб викрити «я» і сформувати Христа.

Римлян 8:28 каже, що «люблячим Бога, усе допомагає до доброго». Наступний вірш визначає, що є тим добрим: призначення «бути подобним образу Сина Його» (Римлян 8:29).

Це не означає, що кожна подія добра. Переслідування, зраду, хворобу й несправедливість не перейменовують на добро. Це означає, що Бог здатен діяти через усе заради відкупительної мети.

Підхід Ні може стати фаталістичним, якщо його погано застосувати, — так, ніби християни ніколи не повинні змінювати важких обставин, бо кожна перешкода неодмінно є Божим виховним устроєнням. Письмо такого не навчає. Павло часом утікав від переслідувань, звертався до кесаря, змінював плани подорожей, збирав пожертви й діяльно розв'язував проблеми.

Мудріше питання не «Чи мушу я лишатися в кожній скруті?», а «Що Бог формує в мені через цю ситуацію, поки я шукаю вірної

відповіді?»

Хрест, застосований Духом

Ні розрізняв історичний хрест Христа і теперішнє застосування хреста Духом до самолюбного життя віруючого. Смерть Христа — раз і назавжди; християнське учнівство передбачає щоденне несення хреста.

Ісус каже: «Коли хто хоче за мною йти, нехай одречеть ся себе, й бере хрест свій що-дня, та й іде слїдом за мною» (Луки 9:23).

Цей щоденний хрест — не спокута. Ми нічого не додаємо до Христової жертви. Це практичне віддання самовладдя.

Святий Дух може торкнутися честолюбства, образи, репутації, фінансової безпеки, потреби контролювати, романтичного бажання, доктринальної гордості чи наполягання на тому, щоб тебе зрозуміли. Хрест стає конкретним скрізь, де послух чогось коштує нашому «я».

Ні розумів, що невиразне посвячення дається легко. Ми можемо сказати Богові: «Усе Твоє», — і водночас завзято обороняти якусь одну річ, щойно її торкнуться.

Перевірка віддання себе приходить у точці зіткнення.

Зламаність і ніжність

Поширена карикатура уявляє «зламаного» християнина суворим, безрадісним і емоційно пригніченим. Пізніше вчення Ні вказує в протилежному напрямку. Зламаність має породжувати податливість і ніжність.

Тверда зовнішня оболонка робить людину неприступною. Вона мусить бути правою, не вміє просити вибачення, реагує оборонно,

сприймає виправлення як напад і захищає свій образ. Зламана людина вміє слухати.

Яків описує мудрість згори як «чиста, потім мирна, лагідна, покірлива, повна милости і добрих овочів» (Якова 3:17).

«Покірлива» (в англійському перекладі — «легка до вмовляння») — чудове випробування духовної зрілості. Чи можна нас переконати? Чи здатні ми вчитися? Чи можемо ми змінити думку, не почуваючись знищеними?

Власна сильна вдача Ні та історія його лідерства роблять цей принцип особливо болючим. Жоден християнський учитель не втілює своєї доктрини досконало. Цінність доктрини не залежить від агіографії.

Євангеліє формує людей, здатних каятися.

Служіння життя

Ні відрізняв служіння, яке передає інформацію, від служіння, яке передає життя. Ця відмінність може звучати таємниче, але звичайні християни добре знають це явище. Двоє людей можуть казати однаково правдиві слова, та один говорить із випробуваної дійсності, а інший — лише з позиченого знання.

Павло каже про апостолів: «Тим же оце смерть в нас орудує, а життє в вас» (2 Коринтян 4:12).

Служіння має хрестоподібний взірець: служитель приймає дороговартісне Боже поводження з ним, щоб інші отримали життя.

Батьки це знають. Батько віддає сон, гроші, вигоду і власне «я», щоб діти могли розквітнути. Пастори несуть тягарі, яких не бачать їхні громади. Місіонери зрікаються звичного. Друзі терплять незручності, щоб залишатися поруч у стражданні.

Хрест робить любов дорогою.

Ні вірив, що Бог часто здійснює глибшу працю у вісникові, перш ніж доручити глибше служіння через вісника. Це не механічне рівняння — страждання не породжує мудрості автоматично, — але страждання, прийняте вірою, може зродити співчуття, терпеливість і авторитет без жорсткості.

Коли знання стає досвідом

Ні читав надзвичайно багато. Проте він дедалі більше розрізняв істину, пізнану з книжок, та істину, засвоєну на досвіді.

Йов каже після свого випробування: «Я чув ухом казане про тебе, а тепер мої очі бачать тебе» (Йова 42:5).

Різниця не в тому, що раніше богослов'я Йова було цілком хибним. Він знав правдиві речі про Бога. Страждання привело його до іншої якості зустрічі.

Християни можуть читати про благодать, доки невдача не зробить благодать потрібною. Вони можуть вивчати прощення, доки зрада не вимагатиме його. Вони можуть навчати про Провидіння, доки не завалиться їхній задум. Вони можуть проповідувати воскресіння, доки не помре щось, що вони люблять.

Досвід не заступає Письма; він дає контекст, у якому Письмо набуває екзистенційної ваги.

Ні хотів мати служителів, чиї слова пройшли крізь життя.

Суперечка довкола фармацевтичного бізнесу

У воєнний період Ні долучився до фармацевтичного бізнесу, пов'язаного з його братом. Схоже, він мав намір, принаймні значною

мірою, здобути кошти для християнських працівників у час тяжкої економічної розрухи. Проте це рішення викликало суперечки в шанхайській церкві.

Сучасні дослідження описують опозицію з боку пресвітерів, звинувачення щодо його поведінки і тривале відсторонення від публічного служіння. Давніші джерела самого руху подають цей епізод з іншими наголосами. Наявні свідчення не виправдовують спрощеного вироку в побожній біографії.

Можна сказати одне: бізнес оголив напругу в тому, як Ні уявляв духовну працю. Як християнському працівникові, що присвятив служінню весь свій час, ставитися до комерції? Чи можуть прибутки від бізнесу підтримувати служіння так, щоб бізнес своїм впливом не псував служіння? Якої прозорості потребує ситуація, де перетинаються особисті, родинні й церковні інтереси?

Новий Завіт не забороняє бізнесу. Сам Павло виготовляв намети. Лідія була торговкою. Книга Приповісток шанує старанність. Але гроші створюють випробування мотивів і врядування.

Досвід Ні корисний саме тому, що не вкладається в романтичні категорії. Духовний провідник може ухвалювати спірні рішення, щиро шукаючи Божої справи. Добрий намір не скасовує потреби в підзвітності.

Для сучасних служінь урок ясний: духовна довіра має супроводжуватися фінансовою прозорістю, незалежним наглядом, письмовими правилами і прозорим урегулюванням конфліктів інтересів.

Зламаність включає готовність бути підзвітним.

Шість років мовчання

Для проповідника відсторонення від кафедри може відчуватися як утрата самого себе. Публічне служіння Ні було перерване на кілька років. Згодом Вітнесс Лі та інші відіграли певну роль у його відновленні.

Ці роки важливі тим, що позбавили Ні очевидного виходу для його дарів. Він не міг просто звести вірність до того, щоб проповідувати більше проповідей.

Багато християнських провідників лише тоді виявляють, наскільки глибоко їхня ідентичність прив'язана до корисності, коли корисність у них забирають. Вихід на пенсію, хвороба, скандал, догляд за близькими, політичні обмеження чи організаційні зміни можуть оголити приховане рівняння: якщо я не служу, то хто я?

Євангеліє дає відповідь раніше, ніж заходить мова про покликання. Віруючий — дитя Боже в Христі.

Ісус покликав учнів насамперед для того, «щоб були з Ним, і щоб посилати їх проповідувати» (Марка 3:14). Бути з Христом — це передує тому, щоб бути посланим.

Пора, коли публічного служіння стає менше, все одно може містити в собі Божу працю.

Повернення до служіння

Зрештою наприкінці 1940-х років Ні повернувся до публічного служіння. Повчання, пов'язані з його відновленням, позначені темами віддання себе, узгодженої співпраці, життя Тіла і зламання природної сили.

Відновлений провідник не повинен повертатися незмінним. Відновлення — це не просто повернення трибуни. Воно має включати правду, покаяння там, де воно потрібне, примирення там, де воно можливе, і змінені способи життя.

Історичні свідчення про повернення Ні складні, але богословське послання, яке він ніс після того, наголошувало саме на тих якостях, які може виробити пора конфлікту.

Павлів принцип відновлення лагідний: «хоч і впаде чоловік у яке прогрішеннє, ви, духовні, направляйте такого духом тихости, доглядаючи себе, щоб і тобі не бути спокушеним» (Галат 6:1).

Ніхто не відновлює іншого з позиції зверхності.

Зламаність і влада

Ні дедалі тісніше пов'язував зламаність із духовною владою. Найбезпечніше довірити владу тій людині, чию свавільну волю Бог уже упокорив.

Ісус навчає цього принципу через протиставлення: князі поган «панують над ними», «не так же буде в вас» (Марка 10:42-43). Велич стає служінням.

Син Людський «не прийшов, щоб служено Йому, а служити й дати душу свою викуп за многих» (Марка 10:45).

Влада, сформована хрестом, захищає, а не експлуатує. Вона несе відповідальність як тягар важчий, ніж привілей.

Пізнішою книжкою Ні *Духовна влада* часом користувалися поза цим контекстом хреста. Прочитана окремо, її сувора мова про послух може зміцнювати авторитарне провідництво. Прочитана в світлі Ісусового вчення, влада завжди підзвітна, обмежена, жертовна і підпорядкована Писанню.

Провідник, який вимагає покори, але противиться виправленню, ще не навчився влади Христа.

Зламаність і емоційне життя

Ні часом відносив емоції до «душі», і в деяких читачів склалося враження, ніби сильне почуття саме по собі духовно підозріле. Такий висновок виходить за межі Писання.

Ісус плакав. Павло писав із мукою, радістю, ніжністю, страхом і тугою. Псалми вміщують увесь спектр людських почуттів. Проблема не в емоціях, а в тому, щоб емоції панували.

Зламаність не приглушує почуттів; вона підпорядковує їх любові й правді.

Зламана людина може відчувати гнів, не віддаючись у владу люті, сумувати, не зрікаючись надії, боятися, не зрікаючись послуху, радіти, не підносячи себе.

Павло наказує: «Радуйте ся з тими, хто радуєть ся, і плачте з тими, хто плаче» (Римлян 12:15). Емоційна присутність — частина любові.

Зріле застосування вчення Ні — це цілісність, а не придушення.

Зламаність і розум

Те саме стосується інтелекту. Ні й сам був людиною високого інтелекту. Він не переставав думати для того, щоб стати духовним.

Послання до римлян закликає віруючих: «переображуйтесь обновленнєм ума вашого» (Римлян 12:2). Розум оновлюється, а не відкидається.

Природна кмітливість стає проблемою тоді, коли діє незалежно — коли людина довіряє аналізові більше, ніж Богові, використовує

інтелект, щоб панувати над іншими, або раціонально виправдовує непослух.

Зламаність звільняє розум для служіння правді.

Це важливо в богослов'ї. Учений може знати більше фактів, ніж святий, і все ж не мати мудрості. Але антиінтелектуалізм — не вихід. Церкві потрібні розуми, підкорені Христові.

«Люби Господа Бога твого ... всею думкою твоєю» (Маттея 22:37).

Зламаність і воля

Ні часто вважав волю однією з головних твердинь зовнішньої людини. Люди з сильною волею можуть сприймати рішучість за вірність.

Ісус у Гетсиманії дає взірець: «не моя воля, а Твоя нехай буде» (Луки 22:42).

Це не означає відсутності людської волі. Ісус ясно висловлює бажання. Покора означає підпорядкувати справжнє бажання задумові Отця.

Тож християнське віддання себе — це не нерішучість. Зламана воля може бути надзвичайно твердою, щойно Божа дорога стала ясною. Павло міг бути гнучким щодо методів і непохитним щодо Євангелія.

Зламаність усуває вперте самовласництво, а не святі переконання.

Пахощі Христа

Павло пише: «Богу ж дяка, що завсїгди дає нам побіду в Христї, і пахощі знання свого обявляє через нас у всякому місцї» (2 Коринтян 2:14).

Ні часом використовував пахощі як образ служіння. Парфуми тихо наповнюють кімнату. Їхню присутність пізнають без будь-яких доказів.

Характер діє подібно. Людина, глибоко сформована Христом, приносить терпіння в конфлікт, мир — у напругу, смирення — в успіх. Інші отримують щось більше, ніж інформацію.

Це не містичний елітаризм. Це звичайний плід Духа, що набуває тілесного вияву.

Зламана посудина випускає пахощі, бо вже не існує передусім для того, щоб захищати себе.

Мета — не зламаність, а Христос

Сама зламаність може стати ідолом. Деякі християни зосереджуються на тому, наскільки глибоко Бог попрацював з ними. Страждання стає ознакою статусу. Похмурість приймають за зрілість.

Богослов'я Ні найздоровіше тоді, коли метою залишається Христос. Бог ламає те, що заважає любові, щоб міг виявитися Христос.

Павло не каже: «Бо життя для мене — зламаність». Він каже: «Бо життє менї Христос» (Филипян 1:21).

Хрест служить воскресінню.

Зерно закопують не для того, щоб святкувати поховання. Воно вмирає, щоб принести плід.

Незавершена праця

Жоден віруючий не досягає стану, в якому з зовнішньою людиною вже повністю й назавжди розібрано. Гордість може повертатися в нових формах. Людина може загордитися своїм смиренням або стати незалежною щодо свого вчення про залежність.

Павло наприкінці служіння все ще змагає вперед: «Не тим, щоб уже я достиг, або вже був звершений; гоню ж» (Филипян 3:12).

Тож зламаність — це не духовний ранг, а постійна відкритість до Божої перемінної праці.

Невдовзі життя самого Ні ввійде в смугу найважчих історичних випробувань. Китай ішов крізь війну і революцію до перемоги комуністів. Людина, яка навчала, що зовнішня посудина мусить бути зламана, опиниться в обставинах, що позбавлять її свободи, доброго імені, публічного служіння і зрештою майже всякої видимої форми контролю.

Однак перш ніж перейти до цієї історії, ми мусимо розглянути богословську основу, яка зробила Ні одним із найсамобутніших християнських учителів двадцятого століття: його вчення про те, що людина складається з духу, душі і тіла, і що духовна зрілість вимагає навчитися розрізняти їхню дію.

Зламаність і вибачення

Одна з найясніших ознак того, що Бог розбирається з природною гордістю, — це здатність вибачатися без самовиправдання.

Відповідь Давида Натанові була простою: «Провинив я Господеві гріхом» (2 Самуїлова 12:13). Він не почав пояснювати стрес, тиск царської посади чи поведінку Вирсавії.

Християнські провідники часто завдають людям шкоди не так початковими помилками, як нездатністю їх визнати. Репутація стає ціннішою за примирення.

Богослов'я Ні дає прямий діагноз: зовнішня людина захищає себе.

Зламаний провідник може сказати: «Я помилявся. Я завдав тобі болю. Мені шкода. Як я можу це виправити?»

Жодна духовна лексика не глибша за щире покаяння.

Зламаність і творчість

Віддання себе не робить людей безликими. Новий Завіт зберігає своєрідність особистостей. Петро — не Іван; Павло — не Варнава.

Тож Божа праця над природною силою — не гумка, що стирає. Це визволення з-під самолюбного контролю, щоб дари стали по-справжньому доступними.

Музикант може стати творчішим після віддання себе, бо оплески вже не господарюють над ним. Підприємець може йти на мудріший ризик, бо його ідентичність не прив'язана до успіху. Учитель може стати зрозумілішим, бо йому вже не треба звучати вражаюче.

«Де ж Господень Дух, там воля» (2 Коринтян 3:17).

Зламаність має примножувати святу свободу.

Хрест і межі

Самозречення — не те саме, що відсутність меж. Ісус відходив від натовпів, відмовлявся від маніпулятивних вимог, уникав спроб убити Його до Його години і не довіряв Себе людям без розбору.

«Він знав, що було в чоловіку» (Йоана 2:25).

Християнин може сказати «ні», не будучи незламаним. Батьки можуть захищати дітей. Працівники можуть повідомляти про порушення. Члени церкви можуть покидати небезпечні ситуації. Провідники можуть установлювати здорові межі.

Хрест закликає нас відмовитися від себелюбних прав, а не від мудрості.

Зламаність, ніжність і різниця між хрестом та кривдою

Небагато висловів, пов'язаних із Ні, потребують обережнішого поводження, ніж «зламання зовнішньої людини». Цей вислів може прояснити християнське формування, але в нездорових спільнотах його можна перетворити й на релігійне виправдання приниження, панування чи руйнування здорової самостійності людини. Біблійна біографія мусить чітко провести цю межу.

Головна турбота Ні полягала в тому, що природна самодостатність може заважати виявові Духа, що перебуває в нас. Зовнішня людина охоплює звички самозахисту, впертість, поривчастість, марнославство, хитромудрість, емоційну реактивність і рефлекс усе контролювати. Бог використовує Писання, спільноту, обставини, виправлення і страждання, щоб розслабити ці шаблони і щоб життя Христа могло виявлятися вільніше.

Павлів образ скарбу в глиняних посудинах схоплює цей парадокс. Посудина не зла; вона крихка. Мета — не розтрощити людину, а відкрити скарб. «Щоб премножество сили було від Бога, а не від нас» (2 Коринтян 4:7).

Тож здорова зламаність породжує ніжність, а не знищення. Зламана людина може вибачитися, не розсипаючись. Він може прийняти виправлення без негайного контрнаступу. Вона може сказати «ні» без ненависті. Він може здійснювати владу, не прагнучи панувати. Вона може зносити нерозуміння, не зрікаючись правди. Своєму «я» вже не потрібно перемагати в кожній сутичці.

Мірило дає Ісус. Він «тихий і смирний серцем» (Маттея 11:29), і все ж викриває лицемірство, відкидає маніпуляції, відходить від ворожих натовпів, ставить прямі запитання і говорить із владою.

Лагідність — це сила, підкорена Богові, а не слабкість, доступна для використання.

Ця різниця життєво важлива, коли духовні провідники посилаються на хрест. Жоден провідник не має права «ламати» іншого віруючого примусом. Новий Завіт наказує пастирям не панувати над довіреними їм людьми. Петро пише: «анї панyйте над народом, а взором будьте стада» (1 Петра 5:3). Божа дисципліна — Його виняткове право. Людські провідники навчають, виправляють, захищають і подають приклад; вони не виробляють зламаність через приниження.

Пізніший досвід самого Ні — публічна критика і відсторонення — надав ваги його наголосові на відмові від самовиправдання. Проте християнські спільноти повинні відрізняти добровільну відмову від особистих прав від вимушеного мовчання. Віруючий може вирішити не мститися. Але кривдник не може вимагати такого вибору як доказу духовності.

Хрест також установлює межі. Ісус часом відходив. Павло втік із Дамаска, апелював до римського закону і застерігав церкви від небезпечних учителів. Прощення не вимагає негайного відновлення довіри. Примирення вимагає правди, а там, де було скоєно кривду, — покаяння. Любов може шукати добра іншої людини, водночас обмежуючи їй доступ.

Тож зламаність найкраще розуміти як свободу від тиранії власного «я», а не як стирання власного «я». Людина стає доступнішою для любові, бо менше сил іде на захист свого его. Природні дари залишаються, але стають більш навчальними. Переконання залишаються, але втрачають зневагу. Мужність залишається, але втрачає потребу завойовувати.

Образ Ні з алебастровою посудиною з 14-го розділу Євангелія від Марка корисний, якщо застосовувати його обережно. Пахощі наповнюють дім, коли посудину розбито. Але саме жінка здійснює цей акт відданості Христові; учнів не запрошують розбити її. Християнське віддання себе — це зрештою особиста відповідь Ісусові.

Перевірка будь-якого вчення про зламаність — це плід. Чи приносить воно «любов, радощі, мир, довготерпіннє, добрість, милосердє, віра, тихість, вдержливість» (Галат 5:22-23)? Чи робить воно провідників безпечнішими, віруючих вільнішими говорити правду, стосунки чеснішими, а Христа виднішим? Якщо ж воно породжує страх, залежність від людської влади, таємність чи хронічне самоосудження, то мову хреста відірвано від Духа Христового.

Найкраще прозріння Ні витримує таку перевірку. Бог не просто вдосконалює наші методи. Він переображує людину, через яку тече служіння. Але Божу переображувальну руку ніколи не слід плутати з чужим людським апетитом до контролю.

Дух, душа і тіло

Найсвоєрідніша антропологія Ні

Якщо *Нормальне християнське життя* зробило Вочмена Ні улюбленим автором багатьох євангельських християн, то *Духовна людина* зробила його самобутнім і суперечливим. Написана в період тяжкої хвороби та інтенсивного вивчення Письма у 1920-х роках, ця велика праця намагалася створити те, що сучасні дослідники влучно називають «біблійною психологією». Ні доводив, що людина складається з духу, душі і тіла, і що християнська зрілість залежить від розуміння того, як ці виміри діють під проводом Святого Духа.

Ключовим текстом був 1 Солунян 5:23: «Сам же Бог упокою нехай осьвятить вас зовсїм, і ввесь ваш дух, і душа, і тїло нехай збережеть ся непорочно у прихід Господа нашого Ісуса Христа».

Велику вагу мав також Євреїв 4:12: «Живе бо слово Боже і дїйственне, і гостріще всякого обоюдного меча, і проходить аж до розділення душі і духа».

Ні вважав ці уривки доказом того, що душа і дух — це розрізненні частини або здібності людської природи. Потім він співвідніс з ними інші біблійні терміни та досвіди й побудував докладну карту: тіло пов'язане з матеріальним світом; душа містить розум, почуття і волю та дає особисте самоусвідомлення; людський дух містить такі здібності, як

совість, інтуїція і спілкування з Богом, і є органом, через який людина пізнає Бога.

Ця схема допомогла багатьом читачам висловити різницю між звичайним почуттям і духовним спілкуванням. Водночас її критикують за те, що вона втискає гнучку біблійну лексику в жорстку тричленну систему.

Справедлива оцінка має почати з визнання як її пастирської мети, так і її екзегетичних меж.

Тіло: наш зв'язок із матеріальним світом

Ні розглядав тіло як засіб, через який людина стикається з фізичним довкіллям. Через чуття ми бачимо, чуємо, торкаємося, куштуємо і нюхаємо; через тіло ми діємо у створеному світі.

Біблійне християнство не вважає тіло злим за природою. Книга Буття називає матеріальне творіння добрим. Син Божий став тілом. Ісус воскрес тілесно. Християни очікують «избавлення тїла нашого» (Римлян 8:23), а не втечі від тілесності.

Тому Павло надає тілу глибокої гідності: «Хиба не знаєте, що тїло ваше храм Духа сьвятого, що (живе) в вас»? (1 Коринтян 6:19).

Найкраще в ученні Ні з цим погоджується. Тіло слід віддати Богові як знаряддя праведності. За своєю природою воно ні пан, ні ворог. Гріх уразив тілесні пожадання, але відкуплення охоплює і тіло.

Це важливо, бо деякі форми духовності «глибшого життя» можуть скочуватися до практичного дуалізму, ніби фізичні потреби — це соромні перешкоди для духовного життя. Письмо цілісніше. Сон, їжа, сексуальність, праця, фізичні вправи, хвороба, старіння і відпочинок не байдужі для духовного життя.

Розпач Іллі в 19-му розділі 1-ї книги Царів Бог зустрічає, зокрема, сном та їжею, і лише потім дає нове об'явлення. Ісус спав, їв, плакав, торкався хворих і приймав тілесні обмеження.

Зріла духовність дбає про тіло, не поклоняючись йому.

Душа: розум, почуття і воля

Словом «душа» Ні називав психологічне життя: думку, почуття і волю. Душа — осердя особистості та самоусвідомлення.

У Біблії є підстави пов'язувати «душу» з особистим життям, бажанням і внутрішнім досвідом, але біблійне слововживання широке. Єврейське *nephesh* і грецьке *psyche* залежно від контексту можуть означати життя, особу, самого себе або душу. Письмо не вживає «душу» послідовно як технічний термін саме для трьох здібностей.

Це одне з місць, де читачам варто сприймати систему Ні як богословську модель, а не як словник, накинутий на кожен вірш.

І все ж його пастирська турбота була справжньою. Християни можуть жити з інтелекту, почуттів чи волі, гадаючи, що живуть від Бога.

Блискучий аргумент може бути душевним, якщо його джерело — гордість. Сильне переживання під час поклоніння може бути лише емоційним, якщо воно не породжує послуху. Рішучий вчинок «віри» може виявитися впертою силою волі, одягненою в релігійну мову.

Ні хотів, щоб віруючі питали не лише про те, чи вчинок виглядає християнським, а й про те, звідки він походить.

Павло проводить споріднене розрізнення, коли каже: «Думаннє бо тїлесне — смерть, а думаннє духовне — життє і впокій» (Римлян 8:6). Ідеться не про те, думати чи не думати, а про те, яка сфера керує розумом.

Дух: вимір, звернений до Бога

Ні вважав людський дух найглибшим виміром особи, зверненим до Бога. При відродженні Святий Дух дає життя духові віруючого, відновлюючи спілкування з Богом.

Основоположними були слова Ісуса до Никодима: «Роджене від тїла — тїло, а роджене від Духа — дух» (Йоана 3:6).

Павло пише: «Сей самий Дух сьвідкує нашому духові, що ми дїти Божі» (Римлян 8:16). Ні бачив у цьому вірші два духи: Духа Божого і дух людини.

Це дозволило йому описувати християнське життя як спілкування між Святим Духом, що перебуває в нас, і відродженим людським духом. Дух Божий не просто впливає на поведінку ззовні; Він живе всередині.

«Хиба не знаєте, що ви храм Божий, і Дух Божий живе в вас?» (1 Коринтян 3:16).

Наголос Ні нагадує віруючим, що християнство — це не лише розумова згода з доктриною. Це духовне життя через Духа, що перебуває в нас.

Проте тут потрібна обережність. Письмо не вчить віруючих заклопотано шукати в собі якийсь внутрішній метафізичний орган. Практичне питання — це спілкування з Богом через Христа у Дусі.

Совість

Ні відносив совість до людського духу. Чи можна довести цю «анатомічну» класифікацію, менш важливо, ніж його сильне вчення про саму совість.

Павло сказав: «На те я й подвизаюсь, щоб мати по всяк час чисту совість перед Богом і людьми» (Дїяння 24:16).

Добра совість має значення. Коли Бог викриває гріх, віруючий має визнати його і, де доречно, відшкодувати заподіяне. Якщо вперто ігнорувати совість, серце може закам'яніти.

Але совість не непогрішна. Павло говорить про немічні совісті, які тривожаться через речі, самі собою не гріховні (1 Коринтян 8). Він також описує совісті, які можуть бути осквернені або спалені.

Тому совість має формуватися Письмом і Євангелієм.

Ні часом заохочував надзвичайно тонку чутливість. У здорової людини це може народжувати святість, але в людини, схильної до скрупульозності, — нескінченне самообвинувачення. Кров Христа мусить залишатися підставою миру.

«Скілько більше кров Христа ... очистить совість вашу від мертвих дїл, щоб служити Богу живому?» (Євреїв 9:14).

Мета очищеної совісті — служіння, а не зацикленість на собі.

Інтуїція і провід

Словом «інтуїція» Ні позначав безпосереднє духовне знання, відмінне від міркування чи почуття. Він вірив, що людський дух може відчути Божий провід раніше, ніж розум його повністю проаналізує.

Багато християн упізнають досвіди, схожі на цей опис: внутрішню пересторогу, тягар, мир, переконання чи відчуття напрямку, яке згодом стає зрозумілим. Письмо говорить про віруючих, що «Духом Божим водять ся» (Римлян 8:14).

Але «інтуїція» — небезпечна категорія, якщо вважати її автоматично божественною. Людська інтуїція може виникати з пам'яті,

страху, бажання, травми, розпізнавання шаблонів, культурних очікувань чи неусвідомленої упередженості.

Біблійний провід послуговується багатьма засобами: Письмом, мудрістю, молитвою, провидінням, порадою, дарами, обставинами, а також миром і свідченням Духа. Жодне внутрішнє відчуття не стоїть вище за Боже Слово.

Павло і його супутники зазнали зачинених і відчинених дверей у 16-му розділі Дій, але вони й далі міркували, подорожували й відгукувалися на обставини. Провід був динамічним, а не механічним.

Тож зріле застосування вчення Ні таке: плекайте чутливість до Духа, але смиренно випробовуйте враження.

«Всього досліджуйте; доброго держітесь» (1 Солунян 5:21).

Спілкування

Словом «спілкування» Ні описував безпосереднє спілкування з Богом у дусі. Це, мабуть, найменш суперечливий аспект його моделі, бо Новий Завіт ясно кличе християн до спілкування з Отцем, Сином і Духом.

«Спільність наша з Отцем і Сином Його Ісусом Христом» (1 Йоана 1:3).

«Благодать Господа Ісуса Христа і любов Божа, і причастє сьвятого Духа з усїма вами» (2 Коринтян 13:14).

Молитва — це не лише представлення прохань; це спілкування. Поклоніння — не лише спів; це спілкування. Читання Письма — не лише збирання інформації; воно стає місцем спілкування, коли Божа істина звертається до віруючого.

Сила Ні як духовного наставника полягала в тому, що він кликав християн вийти за межі формальної релігії до свідомого спілкування з

Богом.

Небезпека тут — суб'єктивізм. Спілкування з Богом ніколи не робить Письмо непотрібним. Дух, що перебуває у віруючих, — це той самий Дух, Який надихнув Слово і прославляє Христа.

«Душевний» християнин

Прикметниками «душевний» чи «душевного типу» Ні описував віруючого, яким керують передусім природний розум, почуття або воля, а не людський дух під проводом Святого Духа.

Ця мова спиралася на 1 Коринтян 2:14, де в перекладі Куліша сказано: «Душевний же чоловік не приймає, що єсть Духа Божого». Грецький прикметник *psychikos* етимологічно можна пов'язати з *psyche* («душа»), але чи можна вибудувати на ньому цілу антропологію — питання дискусійне.

У 1 Коринтян Павлове протиставлення стосується людей, які не мають Духа, і тих, хто має Духа. Далі він докоряє християнам як «тілесним». Ні розширив ці категорії до докладної класифікації духовного зростання.

Така класифікація може прояснювати, якщо вона допомагає спитати, чи не природні здібності нами керують. Вона стає проблемою, коли християни наклеюють одне на одного ярлик «душевного», щоб відкинути незгоду.

Брат, який просить доказів, не обов'язково душевний. Сестра, яка переживає сильні почуття, не обов'язково душевна. Провідник, який ретельно планує, не обов'язково душевний.

Кращим мірилом є плід Духа, а не відповідність психологічній схемі.

Почуття: дар і небезпека

Ні остерігався почуттів, бо релігійне почуття може імітувати духовний досвід. Збори пробудження можуть породжувати спільне збудження. Музика може сильно зворушувати людей. Страх може видавати себе за переконання. Закоханість можна помилково прийняти за Божий провід.

Його застереження корисне. Але Письмо не протиставляє почуття духові.

Ісус «зрадів духом» (Луки 10:21). Павло мав «великий мені смуток, і безустання болесть серцю моєму» за Ізраїль (Римлян 9:2). Псалми вчать віруючих приносити Богові страх, горе, гнів, радість, надію і тугу.

Святий Дух не робить людей менш чутливими. Він освячує почуття.

Правильне питання не «Чи сильно я відчував?», а «Чи керують цим почуттям істина і любов? Чи веде воно до послуху, подібного до Христового?»

Тож категорії Ні мають допомагати розрізняти джерело, не сіючи підозри щодо здорових почуттів.

Розум: оновлений, а не обійдений

Деякі читачі Ні дійшли висновку, що духовне знання за самою своєю природою вище за розум і що розум має просто йти за внутрішньою інтуїцією. Таке тлумачення може вести до антиінтелектуалізму.

Павло каже: «переображуйтесь обновленнєм ума вашого» (Римлян 12:2). Він молиться, щоб віруючі «сповнились розуміннєм волї Його у всякій премудрости і розумі духовному» (Колосян 1:9).

Дух оновлює мислення. Він не обходить його.

Сам Ні це доводить. *Духовна людина* — надзвичайно аналітична книга, сповнена категорій і біблійних аргументів. Хоч би які були її вади, це не праця людини, яка не довіряла мисленню.

Розум стає небезпечним, коли він самовільний, гордий або відірваний від послуху. Оновлений розум незамінний для розрізнення.

Воля: віддана, а не стерта

Ні так само застерігав від свавілля. Але віддана воля — це не воля, якої не існує.

Ісус каже: «Коли хто хоче волю Його чинити, знати ме про науку» (Йоана 7:17). Послух, що виходить із доброї волі, відкриває шлях до розуміння.

Про Павла сказано, що «постановив Павел у дусї» вирушити в дорогу (Дїяння 19:21). Християнське життя містить рішення, рішучість і витривалість.

Проблема — в самостійній волі, яка сама визначає свої цілі, а потім просить Бога їх благословити.

Гетсиманія дає взірець: «не моя воля, а Твоя нехай буде» (Луки 22:42). Людська воля і висловлена, і віддана.

Тіло і душа — не одне й те саме

Поширена плутанина в спрощених переказах Ні — вважати душу злом. Сам Ні не казав цього послідовно, хоча його мова може підштовхнути читачів до такого висновку.

У Письмі «тіло» часто означає занепале людське існування в бунті проти Бога. «Душа» ж може просто означати життя або особу. Душа не є синонімом гріха.

Марія каже: «Величає душа моя Господа, і зрадував ся дух мій у Бозї Спасї моїм» (Луки 1:46-47). Поетичний паралелізм зовсім не натякає, що душа Марії зіпсована, тоді як її дух поклоняється належно.

Так само Ісус каже: «Тяжко сумна душа моя аж до смертї» (Маттея 26:38). Його безгрішна людська природа включає й мову душі.

Це вагома причина не демонізувати душу. Розум, почуття і воля — виміри створеної особистості, які треба оновити й упорядкувати під владою Бога.

Дихотомія, трихотомія і біблійна мова

Християнське богослов'я здавна сперечається, як найкраще описати людину: як тіло і душу/дух (дихотомія) чи як тіло, душу і дух (трихотомія). Серйозні ортодоксальні християни дотримувалися обох поглядів.

Такі тексти, як 1 Солунян 5:23, видаються трихотомічними. Інші тексти вживають слова «душа» і «дух» так, що їхні значення перетинаються, або описують людину просто як тіло і дух. Біблійні автори часто вживають антропологічні терміни функціонально, а не анатомічно.

У Євреїв 4:12 сказано, що Слово розділяє душу і дух, і Ні вважав це доказом їхньої окремішності. Але цей вірш говорить також, що воно розділяє «членів і мозків», а це може бути риторичним образом глибокого, проникливого розрізнення, а не повною анатомією людської особи.

Отже, трихотомія Ні можлива як богословська модель, але її не слід вважати єдиним вірним християнським прочитанням.

Важливіші біблійні твердження спільні для всіх моделей: люди — тілесні створіння, створені для Бога; гріх псує всю людину;

відродження — це Боже діло через Духа; освячення охоплює всю людину; а воскресіння відновить тілесне життя.

Сама молитва Павла наголошує на цілісності: «осьвятить вас зовсїм».

Небезпека надмірного самоаналізу

Детальна духовна психологія може спонукати віруючих стежити за кожним внутрішнім порухом: це була думка душі чи духу? Це почуття було від тіла чи просто емоція? Це рішення походило з інтуїції чи з волі?

Такий аналіз може духовно паралізувати.

Новий Завіт частіше спрямовує віруючих до Христа, Письма, любові, мудрості й послуху. Самоперевірка має своє місце — «Самих себе розбирайте, чи ви в вірі» (2 Коринтян 13:5), — але християнське життя не є нескінченним розтинанням власного нутра.

Пастир дивиться більше на Христа, ніж на внутрішній механізм вівці.

Категорії Ні найкорисніші як час від часу вживані діагностичні інструменти, а не як система контролю щохвилини.

Слово розділяє

Те, як Ні використовує Євреїв 4:12, вказує на здоровіше розв'язання. Зрештою ми розділяємо душу і дух не завдяки геніальному самоаналізу. Слово Боже проникає і судить «помишлення і думки серця» (Євреїв 4:12).

Письмо викриває мотиви, яких ми самі не можемо точно розпізнати.

Тому молитовне читання стає актом віддання себе: Господи, покажи мені, де я дію з гордості, страху, пожадливості чи свавілля. Приведи всю мою особу під владу Твоєї істини.

Наголос зміщується з того, щоб класифікувати себе, на те, щоб дозволити Богові випробувати нас.

«Розглянь мене, Боже, і пізнай серце моє! Випробуй мене, і пізнай думки мої! І подивись, чи йду я дорогою труду, і веди мене дорогою вічною» (Псальма 139:23-24).

Освячення всієї людини

Система Ні може звучати ієрархічно: дух панує над душею, душа — над тілом. Є мудрість у бажанні, щоб звернений до Бога вимір життя керував думкою, почуттям, волею і дією. Але остаточне бачення Письма цілісніше, ніж ланцюг підпорядкування.

Бог миру освячує цілком.

Розум оновлюється. Почуття радіють у Бозі. Воля кориться. Тіло стає знаряддям праведності. Дух спілкується з Богом. Уся людина любить.

Ісус підсумовує Закон: «Люби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всією думкою твоєю, і всією силою твоєю» (Марка 12:30).

Хоч би які розрізнення ми робили, Бог вимагає цілого.

Непроминальна цінність *Духовної людини*

Чому складна антропологія Ні досі має вплив? Бо вона торкається справжнього християнського досвіду: віруючі виявляють, що не кожен внутрішній порив — це Святий Дух, що природний талант може

імітувати духовне служіння і що спілкування з Богом глибше, ніж самі лише почуття чи інтелект.

Її цінність — у вихованні розсудливості та залежності від Бога.

Її небезпека — у надмірній систематизації, в антиінтелектуальних чи антиемоційних застосуваннях і в спокусі створити елітний клас «духовних» християн, які дивляться на інших зверхньо.

Павло дає потрібне виправлення: «Коли ж хто думає, що він знає що, то ніколи ще нічого не знав, як треба знати» (1 Коринтян 8:2).

Справжнє духовне знання народжує смирення.

Найглибшим наміром Ні було не виховати експертів з духовної анатомії, а ввести віруючих у життя Духа.

А для Ні це життя ніколи не мало залишатися індивідуальним. Людський дух відроджується в Тіло. Духовність знаходить свій спільний дім у церкві.

Духовне розрізнення і мозок

Ні писав до того, як сучасна нейронаука і психологія розробили багато інструментів, доступних тепер для розуміння людського досвіду. Сучасним читачам не слід втискати кожне психічне чи емоційне явище в його категорії духу й душі.

Втома змінює увагу. Травма впливає на сприйняття загрози. Депресія може притупити почуття. Тривога може викликати тілесні відчуття, які сприймаються як духовні застереження. Нейрорізноманітність формує те, як люди сприймають довкілля і стосунки.

Визнання цих реалій не заперечує духу. Воно шанує складність тілесних створінь.

Ісус сказав: «Люби ... всією силою твоєю» (Марка 12:30). Християнська антропологія повинна давати місце всій створеній людині.

Тому пастирське розрізнення може включати молитву, Письмо, медичну мудрість, психологію, знання громади і час.

Святий Дух — Особа, а не внутрішній сигнал

Детальне вчення про людський дух може ненавмисно звести Святого Духа до джерела внутрішніх вражень. Новий Завіт представляє Його як божественну Особу: Він навчає, говорить, посилає, забороняє, заступається, Його можна засмутити, і Він прославляє Христа.

«Як же прийде той Дух правди, то проведе вас до всякої правди» (Йоана 16:13).

Мета духовної чутливості — стосунок із Ним, а не опанування технології проводу.

Найкраща мова Ні про спілкування з Богом вказує саме в цьому напрямку.

Письмо говорить мовою всієї людини

Біблія часто нагромаджує терміни, а не розділяє їх точно. «Серце», «душа», «розум», «дух», «сила», «внутрішня людина» і «тіло» перетинаються залежно від контексту.

Це мовне багатство має робити тлумачів смиренними.

Мапа корисна тому, що спрощує місцевість, але якщо сплутати мапу з місцевістю, виникає помилка. Трихотомія Ні — це мапа.

Місцевість — це жива людська особа перед Богом.

Дух, душа і тіло: корисне розрізнення, яке має залишатися смиренним

«Духовна людина» була найамбітнішою спробою Ні змалювати мапу внутрішнього життя. Він наполегливо обстоював тричастинне розуміння людської особи: тіло, душа і дух. Тіло пов'язане з матеріальним світом; душа містить розум, почуття і волю; людський дух містить такі функції, як совість, інтуїція і спілкування з Богом. Відродження в цій моделі робить людський дух живим для Бога, а духовне зростання полягає в тому, що правління Духа поширюється на всю людину.

Ні особливо спирався на 1 Солунян 5:23: «Сам же Бог упокою нехай осьвятить вас зовсїм, і ввесь ваш дух, і душа, і тїло нехай збережеть ся непорочно». Він також наголошував на Євреїв 4:12, де сказано, що Слово проникає «аж до роздїлення душі і духа». Ці тексти роблять розрізнення можливим, і багато християн до Ні вже вживали тричастинні категорії.

Труднощі виникають тоді, коли розрізнення стає жорсткою анатомією. Письмо часто вживає слова «душа», «дух», «серце», «розум», «внутрішня людина» та споріднені терміни зі значеннями, що перетинаються. Марія каже: «Величає душа моя Господа, і зрадував ся дух мій у Бозї Спасї моїм» (Луки 1:46-47), і тут поетичний паралелізм ставить душу і дух поруч. Ісус може говорити про те, що Його душа стривожена, а Павло — про служіння Богові своїм духом. Біблійне слововживання надто багате, щоб вміститися в спрощену схему.

Тому категорії Ні найкорисніші як пастирські розрізнення, а не як повна наукова мапа людської природи. Його турбота була практичною: віруючі мають навчитися відрізняти пориви, що виникають із

природних уподобань, від Божого проводу. Почуття справжні, але не непогрішні. Логіка цінна, але не всезнаюча. Сила волі може коритися Богові або опиратися Йому. Духовна зрілість вимагає, щоб уся людина підкорилася істині та Святому Духові.

Ця турбота й досі актуальна, але розрізнення не слід зводити до виявлення внутрішнього відчуття з ярликом «дух». Святий Дух — божественна Особа, а не вимірювач інтуїції. Він надихнув Письмо, прославляє Христа, приносить святий плід, викриває гріх, дає дари і провадить Божий народ. Будь-який заявлений провід треба перевіряти Письмом, характером, мудрістю, провидінням і порадою зрілих віруючих.

Йоан наказує: «Любі, не всякому духові віруйте, а досьвідчайте духів, чи від Бога вони» (1 Йоана 4:1). Перевірка сама по собі є духовною справою.

Сучасні знання про мозок також спонукають до смирення. Сон, травма, гормони, неврологічні стани, ліки, стрес і фізичні хвороби можуть впливати на думки й почуття. Визнання таких чинників не заперечує духовної реальності. Люди — тілесні створіння. На занепад сил Іллі в 1 Царів 19 Бог відповів не лекцією про хибну духовність, а передусім сном, їжею, присутністю, а вже потім новим дорученням.

Система Ні може стати шкідливою, коли звичайні почуття автоматично зараховують до «душевного» і тому вважають підозрілими. Псалми рясніють святими почуттями: смутком, гнівом, радістю, страхом, тугою, вдячністю і надією. Ісус плакав. Павло писав із болем і ніжністю. Духовність не вимагає емоційної притупленості.

І розум не ворог. Павло закликає до переображення через оновлення розуму (Римлян 12:2). Він міркує, спираючись на Письмо. Він просить віруючих думати про те, що правдиве, чесне, праведне, чисте, любе й хвалебне. Дух не обминає розуму — Він його оновлює.

Отже, найтриваліше в антропології Ні — не точність кожної комірки, а заклик до внутрішнього розрізнення. Християни не повинні вважати, що кожне сильне почуття, дотепна думка, харизматичне враження чи рішуче бажання походить від Бога. Уся людина потребує освячення.

Молитва Павла в 1 Солунян дає найнадійніший висновок: «Сам же Бог упокою нехай осьвятить вас зовсїм». Хоч би хто прийняв тричастинну чи двочастинну богословську модель, мета — цілісність під владою Бога. Христос спасає не якусь знімну релігійну складову. Він вимагає всієї людини.

Церква і Тіло Христове

Друге навернення

Про відкриття Тіла Христового Вочмен Ні часом говорив словами майже такими ж сильними, як про своє перше навернення. Знати Христа особисто — річ необхідна, але він дійшов переконання, що багато віруючих зупиняються на півдорозі. Вони знають Голову, не усвідомлюючи належно Тіла.

Уже в самому наверненні Павла закладено потрясіння, що стосується спільноти. Коли Савл переслідує християн, воскреслий Ісус питає: «Савле, Савле, чого мене гониш?» (Дїяння 9:4). Ісус ототожнює Себе зі Своїм стражденним народом.

Ні зробив із цього глибокий висновок: доторкнутися до Тіла означає певною мірою доторкнутися до Христа. Християнське життя не можна звести до «Ісус і я».

Це переконання сформувало його еклезіологію більше, ніж будь-які організаційні вподобання. Церква за своєю суттю — не добровільне об'єднання релігійних особистостей. Це організм, з'єднаний із Христом.

«Ви ж тїло Христове і члени від части» (1 Коринтян 12:27).

Слово «члени» містить у собі і гідність, і обмеження. Кожен віруючий належить до Тіла; жоден віруючий не є цілим Тілом.

Христос — Голова

Послання до колосян каже, що Христос — «голова тїлу і церкві» (Колосян 1:18). Ні сприймав главенство Христа практично. Церква має отримувати провід від Христа, а не лише символічно шанувати Його.

Це породжує непрості запитання. Як громаді розпізнати думку Христа? Через Святе Письмо, молитву, дари Духа, мудре керівництво, спільне розсудження і Боже провидіння. Жоден окремий провідник не може просто ототожнити власні вподобання з наказом Голови.

Пізніший рух Ні розвинув сильний централізований вплив через апостольських працівників, серед яких був і сам Ні. Це створює напругу між його вченням про главенство Христа і практичною владою, яку здійснюють обдаровані людські провідники.

Ця напруга властива не лише рухові місцевих церков. З нею стикається кожен харизматичний засновник. Що сильніший дар провідника, то легше спільноті сприйняти його тлумачення як провід Христа.

Новий Завіт відповідає на це розподілом відповідальності. Старійшин кілька. Пророцтва розсуджують. Науку перевіряють. Члени мають дари. Провідники підзвітні апостольському вченню. Христос лишається єдиною абсолютною Головою.

Одне Тіло

«Одно тїло» (Єфесян 4:4).

Відмова Ні від деномінаційної ідентичності постала з того, що він сприйняв ці слова з радикальною серйозністю. Якщо Бог зробив віруючих одним, яке право мають християни називати себе на честь

Лютера, Веслі, практики хрещення, форми управління, національності чи якоїсь окремої місії?

Ця критика має силу. Павло докоряв коринтянам за партійний дух: «Хиба поділився Христос?» (1 Коринтян 1:13).

Деномінації можуть закріплювати в інституціях історичні поділи. Вони можуть спонукати віруючих думати про «нашу церкву» і «їхню церкву» так, ніби саме Тіло було поділене.

Проте деномінації можуть також зберігати богословські переконання, організовувати місію, забезпечувати підзвітність, готувати провідників, захищати майно і співпрацювати на великих просторах. Назва сама собою не означає, що віруючий заперечує духовну єдність.

Тож принцип Ні має діяти радше як пророче запитання, ніж як спрощений тест: чи наша структура служить єдності й місії Христа, чи вона стала ідентичністю, що ставить себе вище за Тіло?

Ґрунт місцевості

Найсвоєріднішою еклезіологічною пропозицією Ні був «ґрунт місцевості». Новий Завіт говорить про церкву в Коринті, Ефесі, Єрусалимі та інших містах. Ні дійшов висновку, що географія — це законна практична межа місцевої церкви.

Одне місто — одна церква.

Церква може збиратися в багатьох домах, але духовно й адміністративно вона має визнавати одне місцеве свідчення. Християнам не слід утворювати окремі церкви довкола другорядних доктрин, провідників чи місій.

Ця модель приваблює простотою. Вона закорінює єдність у тому, чого віруючі не обирають: у місці, де вони живуть. Вона також

узгоджується з багатьма новозавітними привітаннями.

Але Святе Письмо не наказує прямо «одне місто — одна адміністративна церква» як універсальний устрій. Великі міста могли вміщати кілька домашніх зібрань. Сучасні мегаполіси налічують мільйони людей і складні адміністративні поділи, невідомі давньому світові.

Найбільш проблемним цей принцип стає тоді, коли одна мережа проголошує себе «церквою» в місті, а інші ортодоксальні громади розглядає як такі, що стоять на неправильному ґрунті. Те, що починалося як протест проти сектантства, може перетворитися на нову винятковість.

Великодушне застосування полягає в тому, щоб бачити в принципі місцевості нагадування: кожен віруючий поруч із нами належить до того самого Тіла, незалежно від того, чи всі збираються під одним управлінням.

Приймати всіх, кого приймає Христос

Павло пише: «Тим же приймайте один одного, яко ж і Христос прийняв вас у славу Божу» (Римлян 15:7).

Це один із великих принципів християнського спілкування. Мірилом стає те, як приймає Христос.

Розрив Ні зі спілкуванням «закритих братів» загострив його переконання, що християни не повинні відкидати справжніх віруючих лише через їхні зв'язки з іншими християнськими групами.

Трапеза Господня має свідчити про єдність Тіла.

Водночас Новий Завіт обмежує спілкування там, де йдеться про основоположне вчення чи вперту аморальну поведінку. Приймати — не означає без розбору схвалювати.

Виклик полягає в тому, щоб розпізнати, що саме Христос робить суттєвим.

Історія Церкви показує, як легко християни підносять другорядні переконання до рангу умов спілкування. Послідовники самого Ні не були від цього застраховані. Не застрахований жоден рух.

Найбезпечніша позиція поєднує доктринальну серйозність зі смиренням щодо нашої здатності досконало проводити межі.

Господня вечеря і один хліб

«хліб, що переломлюємо, хиба не єсть общеннє тїла Христового? Бо один хлїб, одно тїло ми многі» (1 Коринтян 10:16-17).

Ні надавав Господній вечері незвичайно центрального місця. Трапеза пригадує смерть Христа і являє єдність Церкви.

Щотижневе ламання хліба вчило віруючих, що поклоніння не обертається навколо проповідника. Центр — Сам Господь.

Церква може непомітно перетворитися на аудиторію обдарованого вчителя. Ні був настільки обдарований, що міг створити саме таку небезпеку. Трапеза Господня відносить проповідника на належне місце. Кожен приходить як той, хто отримує благодать.

Хліб також викриває класові відмінності. Багаті й бідні, освічені й неосвічені, старійшини й новонавернені мають спільне одне відкуплення.

Павлове викриття зловживань у Коринті в 1 Коринтян 11 показує, що соціальна зневага суперечить символіці таїнства. Їсти один хліб і водночас принижувати бідніших віруючих означає не розрізняти Тіла.

Старійшини як місцеві пастирі

Ні визнавав старійшин головними місцевими наглядачами. Він відкидав думку, що один пастор має бути єдиним служителем громади.

Дїяння 14:23 описують, як Павло і Варнава настановляють «пресвитерів по церквах». У 20-му розділі Дїянь Павло звертається до старійшин Ефесу разом. Петро звертається до «старших між вами» (1 Петра 5:1).

Множинне старійшинство може розподіляти владу й дари, хоча сама множинність не гарантує здоров'я. Група може стати колективно авторитарною.

Біблійні вимоги до характеру важать більше, ніж звання. Наглядач має бути бездоганним, стриманим, розсудливим, лагідним, не сварливим, не грошолюбним, здатним навчати й шанованим (1 Тимотея 3:1-7).

Еклезіологія Ні наголошувала на настановленні та духовній зрілості. Сучасним церквам слід додати до цього надійні практики підзвітності, захисту вразливих, фінансової прозорості та процедури розгляду звинувачень проти провідників.

Павло прямо передбачає звинувачення проти старійшин і публічне викриття, коли провідники вперто тривають у гріху (1 Тимотея 5:19-20). Провід не стоїть понад дисципліною.

Апостоли і працівники

Ні вживав слово «апостоли» ширше, ніж традиції, які обмежують це звання Дванадцятьма і Павлом. Він бачив в апостолах працівників, посланих Богом проповідувати, засновувати церкви і настановляти старійшин.

У широкому мовному сенсі Новий Завіт справді вживає *apostolos* щодо посланців і поза колом Дванадцятьох. Проте основоположна апостольська влада тих, кого було уповноважено як свідків воскреслого Христа, лишається унікальною.

Практична система Ні надавала мандрівним працівникам значну владу у справі заснування церков і регіональної координації. Це давало ефективність і доктринальну цілісність, але й створювало ризик централізованого контролю.

Ця напруга посилилася в пізніші роки, коли його вчення про владу стало жорсткішим.

Здорове сучасне застосування може зберегти місіонерське прозріння, не відтворюючи непідзвітної ієрархії: церквам потрібні надмісцеві служіння, засновники церков, богослови, місіонери й мережі, але такі працівники мають служити місцевим громадам, а не володіти ними.

Павло міг здійснювати владу і водночас сказати коринтянам: «Не тому, що ми пануємо над вірою вашою; ні, ми помічники вашої радости» (2 Коринтян 1:24).

Праця і Церква

Ні розрізняв «працю» і «церкву». Церква — місцева і охоплює всіх віруючих у певному місці; праця — це ширша місіонерська діяльність апостолів та їхніх співпрацівників.

Це розрізнення допомогло йому не ототожнювати місіонерську організацію з церквою. Місія може посилати працівників, але навернені мають дозрівати в місцеві громади, а не ставати постійними філіями місії.

Цей принцип випередив сучасні дискусії про заснування самостійних (корінних) церков. Місіонери мають прагнути того, щоб ставати дедалі менш потрібними в міру того, як дозрівають місцеві провідники.

Павло пише Тимотеєві: «що чув єси від мене ... те передай вірним людям, котрі способні будуть і инших навчати» (2 Тимотея 2:2).

Тут видно чотири покоління: Павло, Тимотей, вірні люди, інші. Здорова місія примножує відповідальність.

Тіло і духовні дари

«Бо яко ж в одному тїлї маємо многі члени, усї ж члени мають не одно дїло, так многі ми — одно тїло в Христї, по одному ж, один другому члени» (Римлян 12:4-5).

Улюблений вислів Ні «один другому члени» кидав виклик самодостатній духовності. Мій дар не належить мені для приватної самоідентифікації. Він належить Тілу.

Учитель потребує милосердного. Візіонер потребує адміністратора. Сміливий євангеліст потребує тихого заступника в молитві. Інтелектуал потребує людини з практичною мудрістю.

Це підриває культуру знаменитостей. Публічні дари не обов'язково цінніші за приховані.

«которі члени тїла здають ся слабшими, ті тим більше потрібні» (1 Коринтян 12:22).

Церква, яка винагороджує лише дари для сцени, неправильно читає Тіло.

Узгодженість і підкорення

Ні навчав, що члени мають учитися узгодженої дії, а не незалежності. У принципі це біблійно. «корючись один одному в страху Божім» (Єфесян 5:21).

Слова «один одному» мають вагу. Християнське підкорення спрямоване не лише згори вниз. Це спільнота людей, які заради Христа зрікаються егоїстичного наполягання на своєму.

Євреїв 13:17 також закликає віруючих слухатися провідників, які пильнують їхні душі. Але вся церковна влада підлягає Святому Письму і Пастиреначальникові.

Пізніші жорсткі формулювання Ні про делеговану владу можуть бути небезпечними, якщо їх відірвати від взаємності, сумління і меж. Віруючий ніколи не повинен слухатися провідника у гріху. Жоден провідник не може вимагати таємності, яка покриває насильство. Жодне посилання на духовне покриття не може замінити панування Христа.

Слова Петра встановлюють остаточну межу: «Більше треба коритись Богу, ніж людям» (Дїяння 5:29).

Духовна влада

Учення Ні про владу почасти виросло з його неприйняття індивідуалізму. Він вважав, що бунт проти належно делегованої влади може відображати бунт проти Божого порядку. На цю тему вплинули біблійні приклади, як-от відмова Давида вбити Саула.

У цьому є мудрість. Сучасний індивідуалізм може зробити кожну людину останньою інстанцією для самої себе. Християнам потрібні готовність учитися й повага до служінь, якими користується Бог.

Але Біблія не наказує сліпого послуху. Давид утік від Саула, протистояв несправедливості опосередковано і не скорився тому, щоб його вбили. Натан докорив Давидові. Павло прилюдно докорив Петрові. Пророки викривали царів. Церкви перевіряли вчення.

Вирішальним є взірець Ісуса: «хто хоче стати ся великим між вами, нехай буде слугою вам» (Марка 10:43).

Християнську владу можна впізнати за служінням, правдою, смиренням, підзвітністю і готовністю страждати заради інших.

Провідник, який посилається на «делеговану владу», щоб забезпечити собі особистий контроль, суперечить хрестові.

Церква як нове людство

Послання до ефесян каже, що Христос створив юдея і язичника, щоб «з двох зробити собою одного нового чоловіка» (Єфесян 2:15).

Тож бачення церкви у Ні було ширшим за структуру зібрань. Церква — це нове Боже людство в Христі.

Це має суспільні наслідки. Націоналізм, расизм, класова ієрархія і племінна ідентичність стають відносними через хрещення в одне Тіло.

Для китайського християнина в добу імперіалізму, націоналізму, вторгнення і революції це не було абстракцією. Іноземне панування ускладнювало сприйняття християнства. Ні хотів, щоб церква стала справді самостійною китайською церквою, але не зводив християнство до китайської національної ідентичності.

Тіло наднаціональне, бо Христос — Господь усіх.

Церква і місія

Еклезіологія Ні була глибоко місійною. Тіло існує, щоб виявляти Христа і нести Євангеліє.

Наприкінці 1940-х років з'явилися сміливі плани послати служителів і віруючих у неєвангелізовані краї. Дехто з тих, хто був пов'язаний із рухом, практикував своєрідну «міграцію» заради Євангелія — переселяв родини й переносив джерела прожитку, щоб можна було закладати нові церкви.

Це означало серйозно поставитися до Діянь. Рання церква розсіялася, і ті, хто розсіявся, «ходили, благовіствуючи слово» (Діяння 8:4).

Місія — справа не тільки професійних місіонерів. Підприємці, родини, студенти й робітники несуть Євангеліє через звичайні переїзди.

Цю стратегію не слід ідеалізувати: переселення може покласти тягар на подружжя і дітей, а сильний тиск провідників може розмити межу добровільної жертви. Християнська місія мусить шанувати сумління і відповідальність за родину.

І все ж це бачення кидає виклик: а що, коли б звичайні віруючі обирали, де жити, почасти з огляду на потребу в Євангелії, а не лише на економічні можливості?

Передання і посвята

Наприкінці 1940-х років рух також наголошував на фінансовій посваті й «переданні» майна. Мета полягала в тому, щоб зібрати ресурси для євангелізації і зламати владу матеріалізму.

Книга Дїянь розповідає, як віруючі продавали майно, щоб задовольнити потреби (Дїяння 4:34-35). Ісус неодноразово застерігає від багатства. Павло навчає щедро давати.

Проте Дїяння 5:4 ясно показує, що до пожертви майно залишалося в добровільному розпорядженні власника. Християнська щедрість — це не конфіскація з боку церковних провідників.

Будь-яке сильне вчення про віддання себе мусить зберігати свободу сумління. Павло каже, що давати слід «не з жалю або з примусу; веселого бо дателя любить Бог» (2 Коринтян 9:7).

Рухи можуть ставати маніпулятивними, коли духовний статус пов'язують із показними фінансовими жертвами. Прозорість тут необхідна.

Заклик Ні до посвяти й досі проникає глибоко, але сучасне його застосування повинне містити виразні запобіжники від примусу.

Церква і Царство

Ні розрізняв певні аспекти церкви і Царства, водночас очікуючи, що свідчення церкви матиме участь у Божому задумі останніх часів. Його есхатологія містила тему «переможців» — вірних віруючих, які повністю відгукуються на поклик Христа і дістають нагороду.

Книга Одкриття раз у раз повторює: «Хто побідить...» — і додає обітниці (Одкриттє 2-3). Ні використовував ці уривки, щоб кликати віруючих вийти за межі номінального християнства.

Заклик перемагати цінний, коли надихає на вірність. Він стає небезпечним, якщо породжує духовну еліту, яка вважає звичайних віруючих людьми другого сорту.

Новий Завіт засновує все християнське життя на благодаті, водночас серйозно ставлячись до нагороди і вірності. «Кожного дїло

буде явне» (1 Коринтян 3:13), проте спасіння спирається на Христа.

Церква під тиском

До 1949 року зібрання, пов'язані з Ні, надзвичайно зросли. Оцінки різняться, але джерела зазвичай говорять про сотні громад і десятки тисяч віруючих; журнал Christian History наводить цифру близько 700 зібрань і 70 000 членів до 1950 року.

Це зростання відбулося серед війни, переселень і політичних потрясінь. Децентралізований характер руху виявився стійким.

Тепер Китайська Народна Республіка мала поставити виклик, не схожий на жодний попередній опір. Нова держава прагнула всеохопних суспільних перетворень і дедалі більшого ідеологічного контролю над релігійними установами.

Богослов'я церкви в Ні мало перейти від конференційного вчення до екзистенційного випробування.

Чи зможе церква лишитися одним Тілом, коли на провідників тиснуть, щоб вони викривали одне одного? Чи зможуть віруючі шанувати державну владу, не зрікаючись того, що Голова — Христос? Чи виживуть місцеві церкви без видимих структур? Чи зуміє вчитель духовної влади відрізнити підкорення урядові від послуху, що належить тільки Богові?

Ці питання належали майбутньому. Перед арештом і в'язницею залишалася ще одна велика тема: віра, молитва і цілковита залежність від Бога.

Єдність і правда

Тіло Христове не можна об'єднати, ігноруючи правду, яка його творить. Ісус молиться і про те, «щоб усї одно були», і про те: «Освяти їх правдою Твоєю» (Йоана 17:21, 17).

Отже, християнська єдність — це ні організаційна одноманітність, ні релігія найменшого спільного знаменника.

Пристрасть Ні проти поділів слід поєднувати з терплячою богословською працею. Християни можуть серйозно не погоджуватися і все ж ставитися одне до одного як до братів і сестер. Деякі розбіжності вимагають окремих громадських структур заради практичної чесності, але не вимагають взаємної зневаги.

Трагедія не в кожному інституційному розмежуванні. Трагедія — це ненависть, суперництво, гордість і відмова визнати Христа в інших віруючих.

Тіло виправляє обдарованих

Справжнє Тіло захищає обдарованих провідників від них самих. Око потребує руки. Учитель потребує пастиря. Візіонер потребує когось, хто бачить наслідки.

«Без поради розпочате дїло розбиваєсь, як же порадників доволї, воно остоїться» (Приповісток 15:22).

Це має наслідки для управління. Ради і старійшини не повинні існувати лише для того, щоб затверджувати рішення засновника. Здорова команда провідників має свободу не погоджуватися.

Сильний особистий вплив самого Ні робить цей урок особливо доречним для його спадщини.

Церковна дисципліна і відновлення

Рух Ні ставився до дисципліни серйозно, часом дуже серйозно. Новий Завіт справді вимагає, щоб церкви розбиралися з упертим гріхом.

Але дисципліна має на меті відновлення, захист і правду — не приниження.

Павло каже галатам направляти того, хто впав, «духом тихости» (Галат 6:1). Навіть за необхідним відлученням у 1 Коринтян 5 у 2 Коринтян іде турбота про те, щоб розкаяну людину не поглинув надмірний смуток.

Церковна влада мусить знати і мужність, і милосердя.

Тіло Христове, місцевість і межі інституційної певності

Еклезіологію Ні живило величне переконання: Христос не просто спасає відокремлених одиначок. Він творить Тіло. Це переконання вберегло його духовність від того, щоб стати цілком приватною. Єднання віруючого з Христом творить відповідний зв'язок із кожним іншим віруючим.

Павло пише: «так многі ми — одно тїло в Христї, по одному ж, один другому члени» (Римлян 12:5). Останні слова вимогливі. Християни не просто належать до однієї організації — вони належать одне одному.

Ні вважав, що Новий Завіт зазвичай називає церкви за місцевістю: церква в Коринті, церкви Галатії, церква солунян. Він дійшов висновку, що належною основою місцевої церкви є місто, а не деномінація, доктринальна особливість, місіонерське товариство чи улюблений провідник. Він прагнув, щоб практична межа спільноти була не вужчою за межу, яку встановив Христос.

У цьому баченні є справжня сила. Якщо Бог приймає віруючого заради Христа, християнам не слід поспішати з творенням другорядних перевірок належності. Павло каже: «Тим же приймайте один одного, яко ж і Христос прийняв вас у славу Божу» (Римлян 15:7). Спільнота починається з того, що Бог приймає.

Але перехід від біблійного спостереження до виключного інституційного правила складніший. У Новому Завіті є місцеві церкви, домашні зібрання, мережі апостольських служителів і зв'язки, що перетинають міста й краї. Він не дає сучасного статуту, який точно пояснював би, як мають співвідноситися кілька громад у великому місті. Тому вірні християни розвинули різні форми церковного устрою, прагнучи шанувати ті самі тексти.

Отже, принцип Ні «одне місто — одна церква» слід розглядати як еклезіологічну пропозицію, а не як доктрину рівня воскресіння. Його найкраще призначення — пророче: він викриває, як легко християни діляться довкола вподобань та особистостей. Його небезпека виявляється тоді, коли група настільки ототожнює власний адміністративний вияв із церквою в місті, що інші віруючі практично стають другосортними.

Саме Тіло виправляє таку певність. Павло каже, що око не може сказати руці: «Не треба менї тебе» (1 Коринтян 12:21). Громада, яка щось побачила про єдність, може потребувати сили іншої громади в милосерді, євангелізації, богословській науці, справедливості, міжкультурній місії чи пастирській опіці. Жоден місцевий вияв не вичерпує Христа.

Ні також наголошував на множинному проводі і на служінні звичайних членів. Ці турботи й досі цінні. Послання до ефесян каже, що Христос дав обдарованих людей «на звершеннє сьвятих, на дїло

служення, на збудуванне тїла Христового» (Єфесян 4:12). Провідники готують святих; вони не монополізують служіння.

Це потужне виправлення християнства глядачів. Церква — не публіка, зібрана довкола професійного релігійного виконавця. Кожен віруючий — член, що має благодать, щоб давати. Тихий заступник у молитві, гостинна родина, власник справи, учитель, молодий євангеліст, літній святий, музикант, адміністратор і людина з даром милосердя — усі роблять внесок у здоров'я Тіла.

Проте служіння мусить лишатися впорядкованим любов'ю. 12-й розділ Першого послання до коринтян веде прямо до 13-го. Дари без любові стають шумом. Еклезіологія без любові стає архітектурою без життя.

Учення Ні про Тіло досягає найбагатшої точки тоді, коли народжує смирення. Мені потрібен Христос у моєму братові чи сестрі, бо Бог вирішив не вкладати кожен дар у мене. Залежність від Тіла вражає водночас і духовний індивідуалізм, і духовний культ знаменитостей. Обдарований учитель потребує виправлення. Візіонер потребує адміністраторів. Мужній реформатор потребує терплячих пастирів. Споглядальник потребує євангелістів. Заможна церква потребує голосів зі страждальних церков.

Христос лишається Головою, і це ставить межу кожній установі. Жодна деномінація, мережа, місцеве зібрання, рада старійшин, апостол, пастор чи вчитель не стає сумлінням церкви замість Христа. Людські структури служать Тілу; вони ним не володіють.

Тож тривке питання, яке залишає Ні, — не просто: «Чи ми влаштовані за Його взірцем?» Воно звучить так: «Чи наше церковне життя справді сповідує одну Голову й одне Тіло?» Якщо Христос — Голова, провідники будуть слугами. Якщо віруючі — одне Тіло, суперництво втратить частину своєї сили. Якщо дари розподілені,

звичайні святі будуть приготовані до служіння. Якщо панує хрест, єдність не вимагатиме вдавати, ніби розбіжностей немає.

Церква може наслідувати зовнішній взірець Ні і проминути ці реалії. Інша може мати інший устрій і втілювати багато з того, що він прагнув відновити. Справжня міра — чи шанують Христа як Голову і чи Його народ будується разом у правді й любові.

Віра, молитва і життя в залежності від Бога

Принцип віри

Служіння Вочмена Ні розвивалося поза захистом великої деномінації чи іноземної місійної ради. Ця незалежність була богословською, еклезіологічною і фінансовою. Він переконався, що християнські служителі мають навчитися покладатися безпосередньо на Бога, — цю практику часто називають «принципом віри».

Ні не вигадав цієї ідеї. Джордж Мюллер, Гудзон Тейлор, Ентоні Норріс Гровс та інші показали приклад такого місіонерського служіння, в якому служителі чекали забезпечення від Бога, а не домагалися гарантованої платні. Маргарет Барбер теж втілювала життя тихої фінансової залежності від Бога.

Для Ні цей принцип не був романтизованою бідністю. Це було навчання пізнавати характер Бога.

Ісус навчав: «А шукайте перш царства Божого та правди Його; се ж усе додасть ся вам» (Маттея 6:33). Ця обітниця стоїть в уривку про їжу, одяг, тривогу і про те, що Отець знає людські потреби.

Віра ставить практичне запитання: чи можна довіряти Богові, коли послух не супроводжується видимими гарантіями?

Віра — не фінансова техніка

Небезпека виникає щоразу, коли одну модель забезпечення називають «вірою», а всі інші вважають духовно нижчими. Павло приймав фінансові дари. Він також працював власними руками. Церквам було доручено підтримувати трудівників. Книга Приповісток схвалює планування.

Тому віру не можна визначати як відмову від платні, мовчання про потреби чи уникання бюджетів. Пастор на платні може жити вірою; служитель без платні може жити в тривозі.

Віра стосується того, на кого ми покладаємося.

Павло міг сказати: «Бог же мій нехай сповнить усяку потріб вашу, по багацтву своєму в славі, в Христї Ісусї» (Филипян 4:19). Ця обітниця прозвучала в контексті стосунків щедрого давання і підзвітного партнерства.

Принцип віри, якого навчав Ні, найкорисніший тоді, коли він ставить запитання, чи не гроші керують нашим послухом. Чи відмовимося ми від Божого покликання, бо фінансовий шлях ще не очевидний? Чи підемо ми на компроміс з істиною, щоб не втратити жертводавця? Чи будемо ми маніпулювати людьми, бо не довіряємо Богові, що Він забезпечить чесним шляхом?

Справжня віра відкидає маніпуляцію.

Молитва як участь

Ні бачив у молитві набагато більше, ніж особисту розраду. Молитва бере участь у Божому задумі.

Ісус навчає Своїх учнів молитися: «Нехай прийде царство твоє. Нехай буде воля твоя, як на небі, так і на землї» (Маттея 6:10). Ця

молитва передбачає розрив між досконалою небесною волею Бога і теперішнім станом на землі та просить, щоб другий дедалі більше узгоджувався з першою.

Ні іноді висловлював це так: Бог бажає, щоб Його народ на землі погоджувався з Його волею на небі. Богословські традиції розходяться в тому, наскільки сильно можна це стверджувати. Божий суверенітет не залежить від людського дозволу. Проте Писання знову і знову зображує молитву як справжній засіб, який Бог установив для здійснення Своїх задумів.

Яків каже: «не маєте, тим що не просите» (Якова 4:2). Єзекиїл показує Бога, Який шукає заступника. Павло неодноразово просить церкви молитися за його служіння. Сам Ісус молиться всю ніч.

Отже, молитва — це ні повідомлення Богові того, чого Він не знає, ні подолання Божої неохоти. Це спілкування і співпраця з Богом, Який вирішив діяти через Свій народ.

Тягар молитви

Ні часто говорив про «тягар» — внутрішню вагу чи турботу, що спонукає віруючого до тривалої молитви. Багато християн знають цей досвід: людина, церква, народ чи проблема знову і знову приходять на думку з незвичайною вагою.

Павло пише, що має «великий менї смуток, і безустання болесть серцю моєму» через Ізраїль (Римлян 9:2). Галатам він каже: «Дїточки мої, (ви,) котрими знов мучусь (перед родинами), доки Христос в'образить ся у вас» (Галат 4:19).

Заступництво може мати емоційну ціну.

Але внутрішній тягар треба перевіряти. Тривога може маскуватися під духовний тягар. Нав'язлива думка може маскуватися під

заступництво. Перевірка в тому, чи веде нас молитва до Бога, любові, істини й миру, а не до примусу.

«Всяку журбу вашу скинувши на Него, бо Він старає ся про вас» (1 Петра 5:7). Справжнє заступництво зрештою передає тягар Богові, навіть коли молитва триває.

Пильнування в молитві

Павло наказує віруючим: «В молитві кріпіть ся, пильнуючи в ній з подякою» (Колосян 4:2).

Учення Ні про молитву наголошувало на пильності. Молитва уважна. Віруючий помічає зміни, відповіді, опір, потреби і спонукання Духа.

Пильність не дає молитві стати механічною. Ми не просто повторюємо список; ми слухаємо, пам'ятаємо і відгукуємося.

Ісус у Гетсиманії сказав Своїм учням: «Пильнуйте та моліть ся, щоб не ввійшли в спокусу» (Маттея 26:41). Молитва загострює моральну пильність.

У лідерстві пильна молитва може викрити те, чого не помічають показники. Церковна статистика може виглядати здоровою, тоді як стосунки руйнуються. Служіння може зростати, тоді як душа лідера марніє. Молитва дає простір для запитань, які придушує гонитва за продуктивністю.

Просити в Ісусове ім'я

Ісус неодноразово обіцяє відповіді на молитви в Його ім'я. «Коли чого просити мете в імя моє, я зроблю» (Йоана 14:14).

Ні не вважав слова «в Ісусове ім'я» словесною формулою, яку додають до прохань. Просити в чиєсь ім'я — означає просити в згоді з характером і владою цієї особи.

Йоан ставить огорожу: «коли чого просимо по волі Його, Він слухає нас» (1 Йоана 5:14).

Тому молитва в Ісусове ім'я підпорядковує наші бажання Ісусовому пануванню.

Це береже віру від зухвальства. Віра не змушує Бога здійснити бажаний для нас результат. Сам Ісус молився: «коли хочеш, мимо неси чашу сю від мене: тільки ж не моя воля, а Твоя нехай буде» (Луки 22:42).

Найвеличніша молитва віри може включати покору відповіді, якої ми не хотіли.

Відповіді, що забарилися

У житті Ні було багато зволікань: відкладений шлюб, хвороба, конфлікти в служінні, непевне забезпечення, політичні обмеження. Молитва не давала миттєвого розв'язання.

Ісусова притча про наполегливу вдову була сказана «про те, що треба по всяк час молитись, а не внивати» (Луки 18:1).

Зволікання перевіряє, що ми віримо про Бога. Коли відповідь приходить одразу, вдячність дається легко. Коли минають роки, молитва може стати місцем, де очищаються мотиви.

Чи шукаємо ми Бога, чи лише результату? Чи можемо ми залишатися в послусі без видимого підтвердження?

Павло тричі молився, щоб його жало відійшло, і отримав не звільнення, а обітницю: «Доволї з тебе благодати моєї» (2 Коринтян 12:9).

Прохання без відповіді може стати відповіддю на потребу на глибшому рівні.

Це не означає, що християни мають романтизувати зволікання чи перестати сміливо просити. Це означає, що віра довіряє Отцеві навіть тоді, коли Його відповідь набирає іншої форми.

Зцілення і хвороба

Через тяжкий туберкульоз зцілення було для Ні не лише теоретичною темою. Розповіді про його життя описують періоди тяжкої слабкості й дивовижного одужання. Його богословська відповідь поєднувала молитву, віру і переконання, що воскресле життя може підтримувати віруючого понад природні сили.

Писання заохочує молитися за хворих. «Молитва віри спасе болящого, і підійме його Господь» (Якова 5:15).

Водночас не кожен вірний віруючий зцілюється в цьому житті. Тимотей мав постійні проблеми зі шлунком. Трохима залишили хворим у Мілеті. Павло жив із жалом, якого Бог не забрав.

Тому хворобу не можна перетворювати на референдум про віру.

Наголос Ні на воскресінні найсильніший тоді, коли він веде хворих віруючих до залежності від Христа — чи прийде зцілення через ліки, Боже провидіння, чудесне втручання чи остаточне воскресіння.

Божа вірність більша за будь-який окремий результат.

Джордж Мюллер і Бог, Який забезпечує

Ні захоплювався свідченнями таких християн, як Джордж Мюллер, чия праця з сиротами трималася на молитві й упевненості в Божому

забезпеченні. Такі біографії навчили його, що вчення можна перевірити практичною потребою.

Урок Мюллера полягав не в тому, що кожен християнин має повторювати його методи. А в тому, що Бог — особистий і вартий довіри.

Ісус каже: «Отець ваш небесний знає, що вам усього того треба» (Маттея 6:32).

Батьківство Бога перетворює забезпечення з механічної обітниці на стосунки.

Це не гарантує вигоди. Павло знав і голод, і достаток. Він каже: «Все здолію в Христі, що мене покріпляє» (Филипян 4:13) — у контексті того, як він навчився бути задоволеним за мінливих обставин.

Віра іноді виявляється в отриманні забезпечення, а іноді — в перенесенні нестачі без відступу від Бога.

Давати і приймати

Рух Ні заохочував до радикальної щедрості. Служителі залежали від пожертв, зібрання підтримували служіння, а пізніші кампанії закликали віруючих посвячувати майно на поширення Євангелія.

Новий Заповіт не соромиться говорити про гроші. Ісус часто про них говорив. Павло організував велику збірку допомоги. Він навчав пропорційної, добровільної щедрості.

«Кожен (давай), яко ж постановляє в серці, не з жалю або з примусу» (2 Коринтян 9:7).

Слова «не з жалю або з примусу» життєво важливі щоразу, коли сильні духовні лідери навчають про давання. Тиск може породити зовнішню жертву без внутрішньої свободи.

Служіння, що живе вірою, мусить бути особливо прозорим, бо духовна мова може приховувати фінансову маніпуляцію.

Що більше служіння говорить про довіру до Бога, то менше в нього виправдань для неясної звітності.

Молитва і церква

Ні розумів молитву не лише як особисту дисципліну. Церква молиться спільно.

Коли Петрові й Йоанові погрожували, віруючі «однодушно підняли голос до Бога» (Дїяння 4:24). Їхня молитва переказувала Писання, тлумачила події в світлі Божого суверенітету, просила сміливості й привела до оновленого свідчення.

Спільна молитва формує уяву церкви. Громада, яка молиться здебільшого про власну вигоду, може замкнутися в собі. Громада, яка молиться за Євангеліє, за переслідуваних віруючих, за правителів, сусідів, за святість і Боже Царство, вчиться бачити далі за себе.

Зібрання Ні цінували молитовні зібрання, бо молитва була частиною праці, а не підготовкою до справжньої праці.

Згода в молитві

Ісус каже: «коли двоє з вас згодять ся на землї про всяку річ, якої просити муть, станеть ся їм від Отця мого, що на небі» (Маттея 18:19).

Ні пов'язував згоду з життям Тіла. Особисте розрізнення обмежене; віруючі, молячись разом, можуть спільно шукати Божої думки.

Однак згода — не магія. Двоє християн, які палко погоджуються щодо егоїстичного прохання, не зобов'язують Бога. Ця обітниця

належить до Ісусового вчення про стосунки в церкві, дисципліну, прощення і Його присутність серед зібраних учнів.

Справжня згода — це згода під владою Христа.

Молитва і духовна боротьба

Молитва стає також відповіддю церкви на невидимий опір. 6-й розділ Послання до ефесян завершується не драматичною формулою екзорцизму, а закликом: «молячись всякого часу духом» (Єфесян 6:18).

Учення Ні про духовну боротьбу іноді вдавалося до сильних висловів про зв'язування діяльності сатани. Найздоровіша практика — проста і біблійна: протистояти злу, звіщати Христа, молитися про захист, просити визволення, сповідувати істину і не піддаватися страхові.

Вирішальною є перемога Ісуса, а не гучність нашого голосу.

Молитва влади

Ні відрізняв звичайне прохання від того, що він називав владною молитвою, — молитви, яка спирається на перемогу Христа і наказує опорові поступитися. Євангелія дають віруючим підстави вірити, що Христос передає владу над злими духами, а книга Дій показує, що таке служіння тривало й далі.

Але владна молитва мусить залишатися під владою Христа. Християни не панують над обставинами. Ми не можемо наказувати багатству, здоров'ю, виборам чи волі інших людей, ніби Божа сила — це наш інструмент, яким ми розпоряджаємося.

Сотник розумів, що таке влада, саме тому, що розумів, що означає бути «під властю» (Маттея 8:9).

Духовна влада найбезпечніша в руках людей, глибоко підкорених Богові.

Подяка як віра

Павло раз у раз поєднує молитву з подякою: «у всьому молитвою і благаннєм з подякою нехай обявляють ся прошення ваші перед Богом» (Филипян 4:6).

Подяка ще до відповіді — це одна з форм довіри. Вона пам'ятає Божу вдачу і Його вірність у минулому.

Ні цінував свідчення з подібних причин. Спогад про Боже забезпечення зміцнює впевненість.

Проте подяка не заперечує плачу. Псалми вчать віруючих вірно скаржитися Богові. Вдячність і горе можуть співіснувати.

Павло міг описати себе словами: «сумні, а завсїди веселі» (2 Коринтян 6:10).

Зріла молитва має досить місця для обох.

Молитва і водійство

Ні шукав напрямку через молитву, Писання, внутрішнє свідчення, пораду і обставини. Його вчення іноді надавало великої ваги внутрішньому духовному сприйняттю.

Сучасним читачам варто додати важливий запобіжник: великі рішення зазвичай слід перевіряти часом, особливо коли вони стосуються родин, фінансів, кар'єри чи церковних громад.

«Де нема управи, там занепадає народ, де ж райців досить, там йому діється добре» (Приповісток 11:14).

Святому Духові мудра порада не загрожує.

Віра і ризик

Послух часто пов'язаний з ризиком. Авраам вийшов, «не знаючи, куди йде» (Євреїв 11:8). Петро ступив з човна. Місіонери перетинають межі культур. Підприємці, пастори і батьки ухвалюють рішення, не маючи повної інформації.

Але ризик не тотожний вірі. Нерозсудливість може вбиратися в релігійні шати.

Віра відповідає Богові; самовпевненість вигадує небезпечний план і вимагає Божого захисту.

Ісус відмовився скочити з храму, коли сатана процитував обітницю про захист ангелів: «Не спокушуй Господа Бога твого» (Маттея 4:7).

У житті Ні є сміливі ризики, гідні захоплення, і спірні рішення, які варто дослідити. Віра не вимагає від нас оголошувати правильним кожен ризик шанованого провідника.

Залежність і праця

Один із парадоксів, до яких постійно повертається Ні, — залежність у поєднанні з напруженою працею. Павло чудово це висловлює: «більш усіх їх працював я; не я ж, а благодать Божа, що зо мною» (1 Коринтян 15:10).

Благодать не скасовує праці; вона змінює її джерело.

Це особливо стосується провідників з великою працездатністю. Можна багато працювати через тривогу, прагнення все контролювати,

честолюбство чи страх невдачі. А можна багато працювати тому, що благодать наснажує любов.

Розклад може виглядати подібно. Внутрішнє життя — інше.

Молитва, коли змінюється світ

Наприкінці 1940-х років молитва в русі Ні мусила зважати на Китай, що докорінно змінювався. Війна з Японією закінчилася. Громадянська війна поновилася. Комуністичні сили здобували перевагу. У 1949 році Мао Цзедун проголосив Китайську Народну Республіку.

Іноземні місіонери зазнавали дедалі більшого тиску, а врешті їх вислали з країни. Християнським установам довелося вирішувати, як ставитися до революційної держави, що підозріло дивилася на зв'язки з закордоном і була сповнена рішучості перебудувати суспільство.

Принципи, яких Ні дотримувався все життя, от-от мали пройти випробування в новій тональності. Довіряти Богові — але як виглядає довіра за ідеологічного уряду? Коритися владі — але де межа послуху? Будувати самостійні китайські церкви — але що станеться, коли держава визначить «самостійність» у політичних категоріях? Залишатися одним Тілом — але що станеться, коли політичні кампанії вимагатимуть від віруючих звинувачувати одне одного?

Віра вже не стосуватиметься передусім забезпечення.

Вона стане вірою під тиском.

Молитва і Божа воля

Одна з найважчих напруг у молитві — співвідношення між сміливим проханням і віданням себе. Християни іноді бояться, що слова «якщо

на те Твоя воля» послаблюють віру. Власна молитва Ісуса в Гетсиманії доводить протилежне.

Він ясно просить, щоб чаша минула, і ясно кориться Отцеві. Жодна з цих частин не скасовує іншої.

Тому сильний наголос Ні на дієвості молитви слід тримати в межах синівської довіри. Віра — це не впевненість, що бажаний для мене результат неодмінно настане. Це впевненість, що Отець досить добрий, щоб я міг сміливо просити, і досить мудрий, щоб я міг віддатися Йому.

«І се одвага, котру маємо до Него, що, коли чого просимо по волі Його, Він слухає нас» (1 Йоана 5:14).

Молитва змінює обставини, і молитва змінює того, хто молиться. Іноді найглибша відповідь — це воля, приведена до згоди з Богом.

Молитовне зібрання як школа Тіла

Спільна молитва вчить віруючих носити тягарі одне одного. Коли хтось молиться за хвору дитину, інший учиться співчуття. Коли служитель молиться за край, куди ще не дійшла Євангелія, обрій громади розширюється. Коли церква разом визнає свою невдачу, гордість утрачає свою приватність.

«Один одного тягарі носіть, і так сповняйте закон Христів» (Галат 6:2).

Зібрання Ні розуміли молитовні зустрічі як частину служіння церкви, а не як необов'язкові заходи для надзвичайно побожних членів.

Сучасним церквам, можливо, потрібно менше оголошень про молитву і більше справжньої молитви.

Віра і розсудливість

Залежність від Бога має народжувати мужність, а не зневагу до розсудливості. Йосип запасав зерно, бо Бог відкрив йому голод. Неемія молився і ставив сторожу. Павло довіряв Богові, що той збереже життя в бурі, і все ж казав мореплавцям поїсти.

Віра і планування — друзі, коли планування залишається слугою.

«Коня готують на день бою, та побіда — від Господа» (Приповісток 21:31).

Готуйте коня. Покладайтеся на Господа.

Молитва, віра і відмова маніпулювати Богом

Життя віри Ні живилося з потоку євангельської духовності, який представляли такі постаті, як Джордж Мюллер і Гудзон Тейлор. Головне переконання полягало не в тому, що християни мають уникати планування чи найманої праці, а в тому, що Сам Бог є остаточним джерелом забезпечення і водійства. Служіння не повинно керуватися тривогою про гроші чи маніпулюванням жертводавцями.

Ісус навчав: «Отець ваш небесний знає, що вам усього того треба» (Маттея 6:32). Потім Він закликав учнів шукати найперше Царства. Віра починається з того, що знає Отець, ще до того, як починається з прохання віруючого.

Це важливо, бо «життя вірою» може перетворитися на виставу. Служіння може гучно рекламувати свою відмову просити коштів, водночас непрямо тиснучи драматичними історіями. Провідник може тлумачити кожен фінансовий ризик як духовну мужність. Найсильніший принцип Ні — не романтична бідність, а залежність.

Залежність може охоплювати й звичайні засоби. Павло іноді приймав дари, а іноді робив намети. Филип'яни підтримували його; коринтяни бачили, як він за певних обставин відмовлявся від підтримки. Жодна фінансова модель не стає загальним доказом віри. Питання в тому, чи керують гроші послухом.

Сама молитва мусить бути вільною від маніпуляції. Ні вчив віруючих молитися згідно з Божою волею і вистоювати у вірі. Писання заохочує до сміливості: «коли чого просимо по волі Його, Він слухає нас» (1 Йоана 5:14). Ця умова — не обмеження сили молитви, а її запорука. Християнська молитва шукає волі Отця, а не використовує духовну техніку, щоб силоміць домогтися результату.

Це застерігає від викривленого розуміння того, як «привласнювати» обітниці. Біблійні обітниці мають свій контекст. Одні є загальними за своїм принципом; інші належать до певних завітів, осіб чи ситуацій. Віра читає уважно. Вона не хапається за речення лише тому, що воно збігається з бажанням.

Ісус у Гетсиманії дає найвищий взірець: «Отче, коли хочеш, мимо неси чашу сю від мене: тільки ж не моя воля, а Твоя нехай буде» (Луки 22:42). Покора не послаблює віри. Це віра в мудрість Отця тоді, коли бажаного результату не дано.

Власні страждання Ні надають цьому принципові ваги. Він молився про зцілення і пережив дивовижне одужання від туберкульозу, але не збудував богослов'я, в якому вірним віруючим гарантовано несприйнятливість до хвороб. Його подальше життя знало повторювані періоди немочі, а зрештою — довге ув'язнення. Богослов'я віри, яке пояснює лише порятунок, не може витлумачити хреста.

Молитва була пов'язана і з ученням Ні про Тіло. Спільна молитва — це не просто багато приватних молитов в одній кімнаті. Віруючі

слухають, погоджуються, носять тягарі і вчаться разом розрізняти. Книга Дій неодноразово показує, як церква молиться у переломні моменти: після погроз, перед посиланням місіонерів, під час ув'язнення і при поставленні провідників.

Слова «Де бо двоє або троє зберуть ся в імя моє, там я посеред них» (Маттея 18:20) часто застосовують загалом до зібрань, хоча їхній безпосередній контекст стосується спільного розрізнення і дисципліни. Ширша істина залишається: Христос присутній серед Свого зібраного народу.

Принцип віри стосується також сучасного прагнення контролю. Стратегічні плани можуть ставати витонченим захистом від залежності. Прогнози, резерви, реєстри ризиків і плани на випадок непередбачених обставин — мудрі інструменти, але жоден із них не може забезпечити майбутнього. Яків застерігає віруючих, які впевнено говорять про завтрашній день, не кажучи: «Коли Господь зволить та живі будемо, то зробимо се або те» (Якова 4:15).

Тому зрілий християнин планує серйозно і тримає плани легко. Віра — це не відсутність електронних таблиць; це відмова їм поклонятися. Це не відмова від медичної допомоги; це довіра Богові через медичну допомогу. Це не уникання збору коштів; це відмова від обману і тиску. Це не очікування певного результату через силу бажання; це сміливе прохання з відданням відповіді в Божі руки.

Життя Ні кличе церкву до свободи, глибшої за фінансову відвагу: до свободи від переконання, що Божа справа зрештою залежить від нашого контролю.

Революція, переслідування і ціна учнівства

Китай на порозі нової доби

Останнє десятиліття публічного служіння Вочмена Ні розгорталося на тлі національної катастрофи і революції. Щоб зрозуміти його вибір, треба опиратися спокусі читати історію навспак. Перемога комуністів 1949 року не була приміткою на берегах релігійної біографії. Вона перетворила весь суспільний лад.

Китай пережив японське вторгнення, спустошення Другої японсько-китайської війни і відновлену громадянську війну між націоналістами (Гоміньданом) і комуністами. Міста переходили з рук у руки. Інфляція знищувала заощадження. Родини втрачали домівки. Політична лояльність могла стати питанням виживання.

Християнство опинилося в особливо вразливому становищі, бо сучасні місії, хай і мимоволі, переплелися з добою західного імперського втручання. Місіонери заснували школи, лікарні, університети й церкви, але іноземні привілеї та нерівноправні договори дозволяли революційним націоналістам легко зображати християнство як культурне знаряддя імперіалізму.

Тож китайські християнські провідники стояли перед справжньою проблемою ще до того, як посилився ідеологічний контроль комуністів: як церкві показати, що Христос не є іноземною власністю?

Ні десятиліттями обстоював самостійні, самоутримні й самоврядні церкви. У певному сенсі він був краще підготовлений до нового світу, ніж чимало установ, залежних від місій.

Проте державне визначення прийнятної китайської церкви дедалі більше передбачало політичну лояльність і організаційний контроль, яких еклезіологія Ні не могла легко вмістити.

1949 рік і Народна Республіка

1 жовтня 1949 року Мао Цзедун проголосив Китайську Народну Республіку. Комуністична партія тепер мала в руках державну машину, за допомогою якої могла здійснювати докорінні суспільні перетворення.

Новий режим не заборонив одразу всякого християнського богослужіння. Натомість релігійна політика складалася через кампанії, переговори, патріотичні організації, пропаганду і дедалі суворіше регулювання.

Протестантські провідники вступили в обговорення, що вели до Патріотичного руху «Трьох самостійностей», який наголошував на самоврядуванні, самоутриманні та самопоширенні і водночас на розриві зв'язків з іноземним імперіалізмом.

Іронія була гострою. Ці ідеї «трьох самостійностей» зовні звучали схоже на переконання, яких Ні навчав давно. Але той самий словник може служити дуже різним владам.

Для Ні самостійне церковне життя існувало для того, щоб церквою керував Христос, а не іноземні місії. Для держави ж релігійна незалежність від іноземних сил стала частиною політичного зміцнення влади.

Вирішальним було не питання, чи мають церкви бути китайськими. Питання полягало в тому, кому належить остаточне панування.

Виїхати чи повернутися

Коли тиск зростав, дехто з християнських провідників залишив материковий Китай. Ні мав можливості і міжнародні зв'язки, які могли б дозволити йому залишитися за кордоном. 1950 року він поїхав до Гонконгу, де колеги закликали його до обережності.

Джерела одностайно показують, що він вирішив повернутися на материк, а не зберігати особисту безпеку за кордоном. Хоч би що хтось думав про окремі політичні судження, які він висловлював у ці роки, це рішення виявляє його єдність з китайськими церквами.

Пастир нелегко покидає стадо, коли приходить небезпека.

Ісус каже: «пастир добрий душу свою кладе за вівці» (Йоана 10:11). Цей текст не слід використовувати, щоб вимагати від кожного провідника, якому загрожує небезпека, неодмінно залишатися на місці; Павло тікав із міст, коли загрожувало переслідування, а Ісус казав учням, що коли їх переслідуватимуть в одному місті, вони можуть утікати до іншого. Писання дозволяє і втечу, і залишення — відповідно до покликання.

Ні вважав, що його обов'язок — залишитися.

Це рішення коштувало йому решти його вільного життя.

Співпраця, патріотизм і неоднозначність

Історичні свідчення про перші роки Ні під комуністичною владою не вкладаються в просту розповідь про негайний опір. Новітні дослідження зазначають, що Ні і Дім зібрань брали участь у публічних

патріотичних демонстраціях і висловлювали підтримку окремим аспектам нового режиму, особливо в період Корейської війни.

Це потребує уважного розгляду. Пізніші шанувальники, можливо, воліли б героя, який одразу розпізнав комуністичне переслідування і від початку протистояв державі. Свідчення складніші.

Китайські християни намагалися вижити в політичному середовищі, що стрімко змінювалося. Дехто сподівався, що співпраця в національних справах допоможе зберегти свободу для духовної праці. Дехто щиро вітав окремі аспекти антиімперського націоналізму чи соціальних реформ. Дехто діяв під тиском. Мотиви були різні й могли змінюватися.

Сам Ні довго намагався відокремлювати християнство від партійної політики. У революційних умовах йому довелося переглянути, чи не може так званий політичний нейтралітет приховувати неусвідомлені вірності.

13-й розділ Послання до римлян наказує коритися владі. «Усяка душа властям висшим нехай корить ся» (Римлян 13:1). Християни не є анархістами лише тому, що правителі — невіруючі.

Але Римлян 13 не перетворює державу на Бога. 13-й розділ Одкриття показує, як політична влада стає звіриною, коли вимагає того, що належить Богові. Дїяння 5:29 визначає межу: «Більше треба коритись Богу, ніж людям».

Розрізняти між Римлян 13 і Одкриттям 13 — одне з найважчих політичних завдань церкви.

«Християнський маніфест» і тиск «Трьох самостійностей»

На початку 1950-х років розгорнулися організовані зусилля, щоб відірвати китайський протестантизм від впливу іноземних місій і узгодити церкви з новим політичним ладом. Головними знаряддями стали «Християнський маніфест» і Патріотичний рух «Трьох самостійностей», що саме зароджувався.

Християнські провідники відгукнулися по-різному. Одні приєдналися з ентузіазмом, вірячи, що справді китайська церква може процвітати за соціалізму. Інші співпрацювали обережно. А деякі, як-от Ван Міндао, згодом відкритіше чинили опір церковним структурам, які підтримувала держава.

Становище Ні ускладнювалося тим, що його рух уже втілював тверді принципи самостійності. Він міг погодитися, що церкви мають бути вільні від іноземного контролю, і водночас відкидати висновок, ніби держава повинна контролювати їхнє духовне життя.

Це ілюструє повторювану політичну спокусу: уряд може перейняти законну моральну мову і використати її для незаконних цілей. «Незалежність», «єдність», «мир», «справедливість», «патріотизм» і «безпека» — добрі слова. Їхня моральна вага залежить від того, як ними користується влада.

Християни мають оцінювати політику, а не гасла.

Кампанії викриття

Комуністичні політичні кампанії дедалі більше спиралися на публічну критику, зізнання, звинувачення та ідеологічну перековку. Релігійні

громади не були винятком. На членів могли тиснути, щоб вони викривали провідників і розкривали їхні нібито злочини.

Такі кампанії руйнували церковне спілкування. Рух, побудований на довірі, духовній владі і спільній жертві, раптом був вкинутий у середовище, де публічне звинувачення могло вирішувати свободу, репутацію і саме виживання.

Ісус попереджав, що переслідування може розривати природні зв'язки: «Видавати ме ж брат брата на смерть» (Марка 13:12).

Церкві довелося навчитися, що єдність дорого коштує, коли страх стає політичним знаряддям.

Цей контекст важливий для оцінки звинувачень, висунутих згодом проти Ні. Деякі обвинувачення стосувалися справ, які, можливо, мали фактичне підґрунтя; інші подавалися через ідеологічні категорії на кшталт контрреволюції. Публічні «зізнання» в примусових системах не можна просто вважати прозорими судовими доказами, але й не слід відкидати всі звинувачення лише тому, що держава була репресивною.

Історична чесність вимагає зберігати невизначеність там, де свідчення спірні.

Бізнес стає політичним тягарем

Колишня причетність Ні до фармацевтичної справи тепер давала державі економічні підстави для розслідування. Приватне підприємництво, податкова практика, власність, трудові відносини і фінансова діяльність дедалі більше політизувалися в процесі соціалістичних перетворень.

Те, що раніше вважалося церковною суперечкою чи діловим конфліктом, тепер могло бути переосмислене як економічний злочин або контрреволюційна поведінка.

Цей збіг служіння, бізнесу, родинних зв'язків і політичної підозри зробив Ні вразливим.

Цей епізод дає і ширший урок: служителі, які займаються бізнесом, потребують такого врядування, яке витримає ворожу перевірку. Духовна щирість не замінює документів.

«Дбайте про добре перед усіма людьми» (Римлян 12:17).

Прозорість — не невіра. Вона захищає свідчення Христове.

Арешт 1952 року

У квітні 1952 року Ні заарештували. Деякі джерела вказують, що арешт відбувся в Маньчжурії і був пов'язаний зі звинуваченнями щодо бізнесу. Арешт забрав у церков учителя, навколо якого значною мірою оберталося надмісцеве керівництво руху.

Йому було сорок вісім років.

Ніхто з його оточення не міг знати, що він уже ніколи не житиме вільною людиною.

Потрясіння, мабуть, було величезним. Ні навчав віруючих визнавати делеговану владу, узгоджувати дії з працівниками і приймати служіння. Тепер рухові належало з'ясувати, чи може його життя тривати, коли зник найвпливовіший його працівник.

Справді біблійна церква повинна вміти пережити втрату провідника, бо її Голова — Христос.

Павло сказав ефеським старшим, що після його відходу прийдуть небезпеки, і передав їх «Богові і слову благодати Його» (Дїяння 20:32).

Бог і Його Слово залишаються, коли апостол відходить.

Довгий проміжок до суду

Офіційний публічний суд над Ні відбувся через роки після арешту. Ув'язнення в авторитарній революційній системі не відповідало сучасним ліберальним уявленням про швидкий суд, відкриті докази, незалежного захисника і відокремлення правосуддя від політичних кампаній.

У цей проміжок держава посилила тиск на християнські мережі. Провідників і співпрацівників розслідували. Зібрання ретельно перевіряли. Публічне викриття стало частиною політичного театру контролю.

Для церков невизначеність буває важчою за відомий вирок. Надія на звільнення жевріє, поки не видно чіткого обрію.

Псалми дають мову для такого чекання: «Доки Господи, будеш мене все забувати?» (Псальма 13:1).

Біблійна віра допускає це запитання.

Публічний суд 1956 року

1956 року Ні публічно засудили як ватажка контрреволюційної групи і присудили до п'ятнадцяти років ув'язнення. Державні матеріали містили звинувачення в економічних порушеннях, політичних злочинах і статевій аморальності. Процес приголомшив багатьох послідовників.

Як біографія має поводитися з цими звинуваченнями?

Вона не повинна ні стирати їх, ні некритично повторювати.

Деякі пізніші біографічні джерела стверджують, що докази серйозних особистих провин були вагомими. Джерела, близькі до руху, часто наголошують на фабрикації, примусі і політичному

переслідуванні. Методи революційної держави дають справжні підстави не довіряти публічним зізнанням та ідеологічним процесам. Водночас християнська вірність істині означає, що ми не можемо оголосити кожне звинувачення неможливим лише тому, що Ні переслідували.

Найвідповідальніший висновок вужчий: Ні, безперечно, став мішенню і був ув'язнений у межах ширшої комуністичної кампанії, спрямованої на підпорядкування незалежного релігійного проводу. Точна правда щодо кожного морального і фінансового звинувачення залишається спірною в різних джерелах і традиціях.

Християнське захоплення не вимагає певності там, де історія не може її дати.

Коли репутація лідера руйнується

Для послідовників звинувачення проти улюбленого лідера породжують духовну кризу, більшу за самого лідера. Якщо вчителя, який навчав святості, звинувачують у тяжкому гріху, що стається з істиною, якої він навчав?

Павло дає вирішальний принцип: «Бог правдивий, усякий же чоловік омана» (Римлян 3:4).

Християнська істина не залежить від моральної досконалості вісника.

Це не виправдовує лицемірства. Лідерів треба притягати до відповідальності. Але Писання правдиве, бо правдивий Бог.

Давид скоїв тяжкий гріх і все ж писав натхненні псалми до покаяння і після нього. Петро зрікся Христа — і був відновлений. Церква мусить навчитися розрізняти скарб і глиняну посудину, не використовуючи цього розрізнення, щоб приховувати кривду.

Якщо лідер згрішив, істина вимагає викриття і покаяння. Якщо лідера оббрехали, істина вимагає захисту. В обох випадках Господом залишається Христос, а не лідер.

Чаріті Ні

Дружина Ні, Чаріті Чжан, розділила ціну його покликання. Їхні стосунки й самі пройшли через роки відкладень, перш ніж вони побралися. Чаріті була освіченою і здібною жінкою, а згодом зазнала наслідків того, що була дружиною знаного на всю країну християнського лідера, якого підозрювала влада.

Вона теж пережила арешт і переслідування. Під час ув'язнення Ні вона стала однією з небагатьох його ниточок, що пов'язували його зі звичайним людським життям поза в'язницею.

В історіях знаменитих християнських чоловіків дружин часто зводять до другорядних персонажів. Чесніша біографія пам'ятає, що за подорожі служіння, суперечки й ув'язнення платять і подружжя.

Павло пише: «коли терпить один член, терплять з ним усі члени» (1 Коринтян 12:26). Шлюб робить цю істину болісно буквальною.

Роздуми Ні пізніх років, як переказують, свідчать про жаль через те, скільки самотності довелося зазнати Чаріті за роки його подорожей і служіння. Якщо це правда, такий жаль робить його людянішим. Християнське покликання не скасовує подружньої відповідальності.

Церкви без Ні

Усунення Ні не поклало край християнським зібранням. Одні громади увійшли до визнаних державою структур; інші й далі існували поза

ними; переслідування розпорошувало віруючих. Децентралізований устрій руху допоміг йому вижити в багатьох формах.

Це виживання — одна з історичних іроній історії Ні. Держава змусила замовкнути вчителя, але не могла так легко змусити замовкнути вчення. Друковані праці вже розійшлися. Учні виховали учнів. Звичайні віруючі знали, як збиратися.

Павло писав із в'язниці: «слова Божого не скувати» (2 Тимотея 2:9).

Ці слова могли б стояти епіграфом над останніми двадцятьма роками Ні.

Підкорення владі у в'язниці

Новітні дослідження показують, що Ні, перебуваючи за ґратами, практикував певну форму підкорення. Судячи з усього, він не перетворив тюремне життя на безнастанний фізичний чи адміністративний бунт. Він дотримувався правил, водночас відмовляючись виконати головну вимогу — зректися християнської віри.

Це узгоджується зі зрілим прочитанням його вчення про владу. Християни можуть підкорятися структурам, яких морально не схвалюють. Петро закликав переслідуваних віруючих шанувати царя, боячись Бога (1 Петра 2:17).

Але підкорення закінчується там, де починається відступництво.

Ця межа складна і дорого коштує. Легше або опиратися всьому, або з усім погоджуватися. Християнське сумління часто йде вужчою стежкою: співпрацювати, де можливо, і коритися Богові там, де зіткнення стає неминучим.

Ціна учнівства стає відчутною

На конференції слова Ісуса можуть звучати надихаюче: «Коли хто хоче йти слїдом за мною, нехай відречеть ся себе самого, й візьме хрест свій, та й іде слїдом за мною» (Маттея 16:24).

У 1956 році Ні вже не потребував ілюстрацій.

Хрест тепер означав тюремний вирок, публічну ганьбу, розлуку з дружиною і церквами та зникнення його публічного голосу.

Ніщо з цього не доводить, що він мав рацію в кожному спірному вчинку. Страждання — не свідоцтво доктринальної чи моральної досконалості. Але страждання справді показує, чи вціліє віра, коли зникають її земні нагороди.

Ні десятиліттями проповідував, що Христос — це життя, що своє «я» має поступитися, що за смертю йде воскресіння, що віруючі сидять у Христі, ходять Його життям і стоять у Його перемозі.

Тепер ці істини мали бути випробувані в безвісті.

П'ятнадцятирічний вирок, що став двадцятьма роками

Офіційний вирок становив п'ятнадцять років. Якби він скінчився вчасно, Ні міг би вийти на волю наприкінці 1960-х років. Натомість Культурна революція і постійні політичні вимоги зачинили двері.

За свідченнями, звільнення пов'язували з відреченням від віри або з іншими способами задовольнити владу, на які Ні не погоджувався. Хай яким був точний адміністративний механізм, він залишався в ув'язненні аж до своєї смерті 1972 року.

П'ятнадцять років перетворилися на двадцять.

«Будь вірний аж до смерти, і дам тобі вінець життя» (Одкриттє 2:10).

Мало які вірші могли б звучати менш метафорично.

Наступний розділ веде в ці приховані роки. Відомості про них уривчасті. Це й саме є частиною історії. Людину, чиє служіння було збудоване на словах, змусили мовчати, і церкві лишилося питати, чи може життя проповідувати, коли проповідник уже не має кафедри.

Християни під владою революційної ідеології

Комунізм у маоїстському Китаї був чимось більшим, ніж набір економічних заходів. Він пропонував систему тлумачення історії, класу, вірності, суспільного перетворення і людського призначення. На практиці партія дедалі більше вимагала таких форм ідеологічної одностайності, що зачіпали сумління.

Тож християни стояли не просто перед урядом, який їм не подобався, а перед суперницьким поясненням остаточної реальності.

Церква зазнавала подібного тиску за багатьох режимів. Рим міг терпіти різні релігії, доки вірність кесареві не стала священною. Націоналізми можуть вимагати від церков вважати долю нації святинею. Культура споживання може зробити економічне бажання подібним до поклоніння.

«Господу Богу твоєму кланяти меш ся, і Йому одному служити меш» (Маттея 4:10).

Перша заповідь має політичні наслідки щоразу, коли держава чи ідеологія вимагає остаточної вірності.

Публічна сповідь під примусом

Політичні кампанії використовували сповідь як знаряддя ідеологічної переробки. Християнська сповідь зазвичай означає добровільну правду

перед Богом і громадою. Сповідь під примусом — це щось зовсім інше.

Ця відмінність важлива, коли історики тлумачать документи, створені режимами, що винагороджують донос і карають інакомислення.

Підписана заява може бути доказом, не будучи доказом непогрішним. Страх змінює те, що кажуть люди. Допит змінює контекст. Публічне видовище змінює мотиви.

Тому християнська відданість істині вимагає терплячої критики джерел, а не легковірності чи автоматичного відкидання.

Коли церкву розділяє страх

Переслідування часто досягає мети, ізолюючи окремих людей. Якщо віруючих можна переконати, що всі інші вже пішли на компроміс, мужність слабне.

Тому Послання до євреїв наказує: «не покидаючи громади своєї ... а один одного піддержуючи» (Євреїв 10:25) — у контексті, який невдовзі говорить про страждання і витривалість.

Коли відкриті зібрання стають неможливими, спілкування може звузитися до пошепки промовленої молитви, пригаданого Писання чи знання, що невидимі віруючі залишаються вірними.

Тіло існує навіть тоді, коли зв'язок перервано.

Церква між патріотизмом, політичним тиском і Царством Божим

Перемога комуністів 1949 року поставила китайських християн посеред моральної і політичної картини, що стрімко змінювалася. Іноземні місії пов'язували — справедливо чи ні — з імперською

владою. Новий уряд вимагав національної незалежності, ідеологічної вірності і дедалі більшої публічної лояльності. Християнські лідери мусили розпізнати, як відкинути іноземне панування, любити свою країну, співпрацювати в громадському житті і все ж зберегти остаточну вірність церкви Христові.

Раніша наполегливість Ні на самостійному церковному житті дала його рухові перевагу. Зібрання не були просто філіями іноземного місійного товариства. Проте незалежність не зняла політичного тиску. Турбота держави сягала далі за іноземні гроші — до влади релігії як такої.

Новий Завіт не дає спрощеної політичної формули. Павло наказує молитися за правителів і в 13-му розділі Послання до римлян називає державну владу слугою громадського порядку. Петро велить віруючим шанувати царя. Та Дїяння записують слова апостолів: «Більше треба коритись Богу, нїж людям» (Дїяння 5:29). Одкриття показує, як сама імперія стає звіриною, коли вимагає поклоніння.

Отже, християнська політична слухняність справжня, але має межі. Уряд має законну владу; він не має божественної влади над сумлінням. Держава може регулювати дорожній рух, не загрожуючи вірі. Вона може карати злочини. Але коли вона наказує зректися Христа, поклонятися фальшивим богам, зраджувати невинних людей чи придушувати Євангеліє, слухняність Богові стає дорогим опором.

Становище Ні ускладнювали ще й масові політичні кампанії, в яких публічні звинувачення і сповіді були знаряддям ідеологічної переробки. Свідчення, отримані в таких умовах, потребують ретельної історичної оцінки. Деякі звинувачення можуть містити правду; системи примусу не роблять кожне звинувачення хибним. Але й публічне викриття під сильним політичним тиском не можна читати так, ніби це звичайний судовий доказ.

Це особливо важливо для біографії Ні, бо проти нього висунули серйозні моральні та фінансові звинувачення. Відповідальна розповідь не повинна ні стирати їх, ні відтворювати як встановлений факт без застережень. Давніший церковний конфлікт довкола його фармацевтичного бізнесу був справжнім. Пізніші комуністичні обвинувачення з'явилися в політичному середовищі, створеному для того, щоб знищити незалежний релігійний авторитет. Історик мусить розрізняти докази, пропаганду, свідчення, тлумачення і те, що залишається невідомим.

Власне ставлення Ні до політики, яке змінювалося з часом, теж заслуговує на виважений погляд. Він не був просто незмінним взірцем опору від 1949 року. Як і багато китайських християн, він шукав способів жити за нового уряду і часом брав участь у публічних виявах підтримки режиму. Новітні дослідження наголошують, що він розмірковував про політичну упередженість і намагався пройти шляхом підкорення, не зрікаючись християнської ідентичності. Ця складність робить його остаточне ув'язнення більш, а не менш повчальним.

Церква під тиском часто розколюється зсередини ще до того, як держава зачинить двері. Страх змінює стосунки. Одні віруючі пристосовуються більше, ніж інші. Одні звинувачують обережних християн у боягузтві; інші звинувачують тих, хто опирається, у безвідповідальності. Родини й громади ухвалюють рішення, не знаючи, що принесе наступний місяць.

Настанова Павла стає нагальною: «Коли можна, скільки (се) од вас, з усіма людьми майте мир» (Римлян 12:18). Застереження «Коли можна» визнає, що мир не завжди залежить від нас. Проте християни відповідають за дух, у якому діють.

Богослов'я хреста, якого навчав Ні, давало одну з опор для цього часу. Церква не зберігає себе будь-якими засобами. Христос може підтримати Своє свідчення, коли втрачено майно, становище й організації. Це переконання — не порада політичної пасивності. Це звільнення від паніки.

Китайське християнство після революції виявилося напрочуд стійким. Структури було зруйновано, лідерів ув'язнено, іноземних працівників вислано, публічну діяльність обмежено, та християнське життя не зникло. Насіння пішло в підпілля.

Ні не міг знати, яких масштабів згодом набуде ця історія. Його власне видиме служіння наближалося до кінця. Але богослов'я, яке він проповідував, — що життя воскресіння відкривається там, де зникають природні ресурси, — мало от-от пройти випробування в умовах, яких не відтворила б жодна ілюстрація на конференції.

Двадцять років у кайданах

Служіння мовчання

Вочмен Ні потрапив до в'язниці як один із найвідоміших корінних християнських учителів Китаю. Через двадцять років він помре, так і не повернувшись до публічного служіння. Цей контраст майже нестерпний. Людину, чиє покликання полягало в тому, щоб проповідувати, писати, навчати, подорожувати й збирати віруючих, позбавили майже всіх зовнішніх засобів, якими вона служила.

Роки ув'язнення — також найважчий для біографа період. Офіційні документи сформувала та сама держава, яка його ув'язнила. Родинні спогади зберігають дорогоцінні уламки, але не можуть відтворити кожного року. Пізніші благочестиві розповіді часом заповнюють мовчання припущеннями. Тому тут потрібна історична скромність.

Про щоденну духовну тканину ув'язнення Ні ми знаємо менше, ніж хотілося б читачам.

Можливо, сама ця відсутність доречна. Ні навчав, що християнське життя не вимірюється видимістю. Його останнє служіння відбувалося там, де майже жоден глядач не міг його бачити.

Ісус каже про Отця: «Отець твій, що бачить потайне, віддасть тобі» (Маттея 6:4). В'язниця перетворила значну частину учнівства Ні на потаємне життя перед Богом.

Табірна праця і звичайні дні

Ув'язнення Ні проходило і у в'язниці, і в закладах «перевиховання працею». Подробиці з роками змінювалися, але його життя регулювала влада, яка контролювала пересування, зв'язок, працю, їжу, лікування і контакти з родиною.

Героїчна уява зосереджується на драматичних хвилинах допитів. Проте довге ув'язнення частіше складається зі звичайних днів: прокидатися за наказом, їсти те, що дають, виконувати призначену роботу, терпіти шум і незручності, чекати новин, долати хвороби й дивитися, як зникають роки.

Така одноманітність може стати суворим духовним випробуванням. Криза дає адреналін; повторення вимагає витривалості.

Послання до євреїв каже: «Терпіннє бо вам треба мати, щоб, волю Божу вчинивши, прийняли обітуваннє» (Євреїв 10:36).

Біблійне терпіння — це не пасивна вдача. Це сила залишатися вірним, коли щось відкладається.

Ні проповідував про чекання на Бога. В'язниця розтягнула цей урок із годин і місяців на десятиліття.

Христос без трибуни

Публічне служіння може непомітно стати для служителя доказом того, що Бог ним задоволений. Запрошення, навернення, продаж книжок, зростання зібрань і вдячні слухачі запевняють працівника, що його життя корисне.

В'язниця забрала цей зворотний зв'язок.

Хто такий проповідник, коли він не може проповідувати?

Богослов'я Ні мало відповідь ще до того, як обставини поставили це питання. «Бо життє менї Христос» (Филипян 1:21). Вірш не каже: життя для мене — це успішне служіння.

Ця різниця — один із найсильніших уроків його останніх років. Покликання важливе, але Христос глибший за покликання. Людина, яка вже не може виконувати колишнього служіння, не стає духовно нікчемною.

Це стосується хвороби, інвалідності, виходу на пенсію, догляду за близькими, безробіття, старіння і кожної пори, коли публічна корисність звужується. Перше покликання віруючого — не продуктивність, а належність Христові.

Світ читає, поки автор у кайданах

У роки, коли Ні був ув'язнений, його вчення поширювалося по всьому світу. Нотатки й проповіді перекладали й публікували. *Нормальне християнське життя* знайшло читачів далеко за межами Китаю. Пізніші збірки понесуть його служіння в євангельські, харизматичні, братські, місіонерські та незалежні церковні кола по всьому світу.

Цей парадокс нагадує Павла: «терплю лихо аж до кайдан, як лиходїй, та слова Божого не скувати» (2 Тимотея 2:9).

Ні не міг подорожувати, але подорожували його слова.

Не слід романтизувати це явище, ніби ув'язнення було потрібне для впливу. Свобода — це добро, а переслідування — зло. Але Божий промисел може перетворити спробу гнобителя змусити замовкнути на посилення іншого роду.

Тюремна камера була географічно тісною, тоді як коло читачів Ні стало географічно величезним.

Листування під обмеженнями

Родинні листи відкривали лише обмежені віконця в життя Ні. Не можна припускати, що тюремне листування за авторитарного режиму містить усе, що в'язень хотів би сказати. Слова можуть перевірятися, шифруватися, стримуватися або обмежуватися дозволеними темами.

Через це короткі вислови віри набувають особливої ваги, але водночас застерігають нас не тлумачити мовчання надто сміливо.

Християнська історія знає багатьох ув'язнених віруючих, чиї листи звичайною мовою свідчать про надзвичайну витривалість. Сам Павло написав деякі з найтепліших слів Нового Завіту в ув'язненні.

«Радуйте ся завсїди в Господї, і знов кажу: радуйте ся» (Филипян 4:4) — ці слова писалися не на відпочинку.

Радість серед страждань — це не заперечення горя. Це присутність Христа посеред горя.

Покора без зречення

Новітні наукові праці підкреслюють, що Ні загалом підкорявся тюремним правилам, але відмовлявся зректися християнства. Таке поєднання відповідає темам, яких він навчав роками.

Підкорення владі не є безумовним. Павло посилався на свої законні права; Петро відмовлявся виконувати накази, що суперечили Богові. Проте християни можуть виконувати багато вимог несправедливої системи, не визнаючи за нею найвищої влади.

Відмова Ні зректися, про яку повідомляють джерела, стає вирішальною межею.

Ісус запитує: «Що бо за користь чоловікові, коли здобуде сьвіт увесь, а занапастить душу свою?» (Марка 8:36).

Свобода, куплена ціною зречення Христа, була б для Ні надто дорогою.

Культурна революція

У 1966 році Мао розпочав Культурну революцію — величезну політичну й суспільну кампанію, яка посилила напади на релігію, традиційну культуру, інтелігенцію та тих, кого вважали ворогами революції. Церкви закривали, релігійні предмети нищили, віруючих принижували, а християнських провідників знову піддавали переслідуванням.

Коли почалася ця кампанія, Ні вже провів під вартою чотирнадцять років. Будь-яку надію на те, що його п'ятнадцятирічний строк звичайним порядком завершиться звільненням, тепер затьмарила загальнонаціональна атмосфера ідеологічної радикалізації.

Страждали також його дружина Чаріті та інші родичі. Джерела описують допити й публічні приниження.

Переслідування рідко вражає лише самого в'язня. Родини відбувають вторинні вироки.

Автор Послання до євреїв пише: «Памятайте вязників, мов би з ними ви увязнені» (Євреїв 13:3). Цей вірш визнає солідарність: страждання в'язня поширюються на все Тіло.

Коли строк закінчується, а в'язниця — ні

П'ятнадцятирічний строк Ні мав скінчитися в 1967 році. Але він залишився під вартою.

Деякі джерела повідомляють, що він міг би вийти на волю, якби зрікся християнської віри. Хай навіть не кожен пізніший переказ точно

передає адміністративні подробиці, головне безсумнівне: його не звільнили, і він не перестав називати себе християнином.

Подальше утримання під вартою змінює саме значення витривалості. В'язень може відраховувати дні до звільнення. Коли ж ця дата настає, а двері залишаються зачиненими, час психологічно стає іншим.

Книга Приповісток каже: «Надія, коли довго триває, мучить серце» (Приповісток 13:12).

Біблійні герої не захищені від болю відкладеної надії.

Вчення Ні про віру не можна звести до отримання бажаного, бо його власне життя скінчилося тим, що одне з найочевидніших бажань — свобода — так і не здійснилося.

Віра залишилася, коли відповіддю було «ні».

Хвороба у в'язниці

Ні мав за плечима історію серйозних проблем зі здоров'ям. Пізніші роки ув'язнення принесли значну фізичну слабкість, особливо хворобу серця. Медичні подробиці в популярних розповідях різняться, але погіршення його здоров'я добре засвідчене.

Тіло, про яке він колись навчав, що воно має стати знаряддям служіння Богові, ставало дедалі кволішим.

Павло називає тіло «зовнішній наш чоловік» в іншому сенсі, коли каже: «хоч зовнішній наш чоловік мліє, та нутряний обновляєть ся день у день» (2 Коринтян 4:16).

Цей вірш не є зневагою до тіла. Павло з надією чекає воскресіння. Але він визнає, що фізичне занепадання не може скасувати внутрішнього оновлення.

Для старших християн і тих, хто живе з хронічною хворобою, це одна з тихих обітниць Євангелії. Тіло може слабнути, тоді як спільність із Христом поглиблюється.

Відвідини Чаріті

Коли дозволяли, відвідини Чаріті давали особистий зв'язок. Їхній шлюб і раніше витримував довгі розлуки через подорожі в служінні. В'язниця перетворила розлуку з ціни покликання на позбавлення, накинуте державою.

Свідчення про те, що згодом Ні шкодував, що Чаріті провела так багато подружнього життя на самоті, варті роздумів, навіть якщо точні слова не завжди можна перевірити. Християнське служіння може поглинути ті самі стосунки, про які Писання закликає провідників дбати.

Серед вимог Павла до єпископів — вірність у власному домі. Суть не в тому, щоб родина стала ідолом вище за покликання, а в тому, що служінням не можна безкінечно виправдовувати занедбаність.

Якщо Ні справді шкодував, цьому слід дозволити навчати, а не приховувати заради бездоганного образу.

Святість включає й запізнілі уроки.

Смерть Чаріті

Чаріті померла раніше за Ні. Звістка дійшла до нього під вартою і поклала край земній надії на зустріч, яку могло б принести звільнення.

Горе у в'язниці — це горе без звичних обрядів. Немає спільного дому, похоронного зібрання, довгої розмови з родиною чи змоги відвідати могилу. Втрата приходить усередину вже наявної втрати.

Писання ніколи не вважає тяжку втрату дрібницею через те, що воскресіння істинне. Ісус плакав біля гробу Лазаря, навіть знаючи, що Він зробить далі.

Павло каже, що християни не повинні скорбіти, «як інші, що не мають надії» (1 Солунян 4:13). Він не каже, що вони не сумують. Надія змінює обрій смутку, а не його реальність.

Для Ні Христос як життя воскресіння тепер був не лише богослов'ям, а й єдиним майбутнім, у якому врешті можна було уявити зустріч подружжя.

Сповідання віри

Після смерті Ні в родинних свідченнях збереглося коротке письмове сповідання, у якому стверджено, що Христос — Син Божий, що Він помер за грішників і воскрес із мертвих і що Ні помирає, віруючи в Нього. Існують різні англійські переклади цього тексту, тож біографія не повинна вдавати, ніби кожне перекладене слово відоме напевно.

Суть же не викликає сумніву: Христос, спокута, воскресіння, віра аж до смерті.

Це сповідання вражає тим, що в ньому немає жодного зі своєрідних понять Ні. Жодного розрізнення духу й душі. Жодного принципу «одне місто — одна церква». Жодного складного вчення про владу. На межі смерті віра стає первісно простою.

«Христос умер за наші гріхи по писанням, ... і що встав третього дня» (1 Коринтян 15:3-4).

Осердя стоїть непорушно.

30 травня 1972 року

Вочмен Ні помер 30 травня 1972 року в провінції Аньхой після майже двадцяти років ув'язнення. Йому було шістдесят вісім років.

Точні обставини його останніх годин пізніші свідчення описують по-різному; за деякими з них, він помер, коли його везли по медичну допомогу. Поза всяким сумнівом важливе одне: він помер під вартою держави, відлучений від церков, яким служив, і від дружини, що померла незадовго до нього.

Не було переможного повернення на з'їзд.

Не було останньої проповіді перед зібраними послідовниками.

Не було змоги переглянути свої книжки, відповісти критикам, пояснити спірні звинувачення чи підсумувати, чого навчила його в'язниця.

Історія часто відмовляє нам у тому кінці, який написали б ми самі.

Чи був він мучеником?

Багато християн називають Ні мучеником. Це слово можна вживати широко — про того, хто страждає й помирає через вірність Христові. У такому розумінні десятиліття його ув'язнення і відмова зректися віри цілком зрозуміло спонукають віруючих шанувати його як мученика.

З історичного погляду, його ув'язнення пов'язане також із політичними й економічними звинуваченнями, а не лише з простим обвинуваченням у тому, що він християнин. Та все ж визначальним тлом була кампанія комуністичної держави проти незалежного релігійного проводу.

Не треба розв'язувати кожне спірне звинувачення, щоб розпізнати релігійне переслідування.

Християнська церква має вживати слово «мученик» і з вдячністю, і з належною серйозністю. Мучеництво не канонізує кожної думки чи вчинку мученика. Петро і Павло були святими, але поза межами апостольського натхнення не були непомильними. Вірне страждання вказує поза самого страждальця — на Христа.

Богослов'я замкнених дверей

Ні навчав про перемогу. В'язниця могла здаватися поразкою.

Він навчав про Тіло. Його відрізали від Тіла.

Він навчав про служіння. Його служіння змусили замовкнути.

Він навчав про віру. Звільнення не прийшло.

Він навчав про зцілення. Його тіло занепадало.

Він навчав про владу. Влада ув'язнила його.

Він навчав про воскресіння. Він помер.

Саме тут християнське богослов'я стає чимось більшим, ніж гаслами. Воскресіння не означає, що віруючі уникнуть смерті. Воно означає, що смерть не остаточна. Перемога не означає, що гонителі не можуть замкнути камеру. Вона означає, що жодна в'язниця не може відлучити віруючого від Христа.

Тут доречна вершина Павлової думки в 8-му розділі Послання до римлян: «ні смерть, ні життє, ні ангели, ні князївства, ні сили, ні теперішнє, ні будуче ... не возможе нас розлучити від любови Божої, що в Христї Ісусї, Господї нашім» (Римлян 8:38-39).

Камера Ні лежала всередині цієї обітниці.

Прихований плід страждання

Ми не можемо виміряти, який духовний плід принесли роки ув'язнення Ні серед тих, хто був безпосередньо поруч із ним. Ходять розповіді про співв'язнів і наглядачів, але свідчення уривчасті. Історик має опиратися спокусі прикрашати.

Одну форму плоду виміряти ми можемо: його страждання стали невіддільними від того, як сприймали його вчення. Читачі зустрічали не лише вчення про хрест, а й учителя, який переніс тривалу втрату.

Це не робить кожне вчення правильним. Але це надає посланню екзистенційної ваги.

Пшеничне зерно впало в землю.

Свобода поза в'язницею

Християнська надія не закінчується прахом в'язня. «Коли віруємо, що Христос умер і воскрес, так Бог і тих, що поснули в Ісусї, приведе з Ним» (1 Солунян 4:14).

Остаточну свободу Ні, як сповідує християнська віра, дарувала не Китайська Народна Республіка. Нею була надія воскресіння в Христі.

Цього твердження не може перевірити політична історія; воно належить до віри, яку сповідував Ні.

Світська біографія може розповісти про смерть. Християнська біографія мусить також сказати, чому Ні вірив, що смерть — не останній розділ.

Тепер його життя перейшло в спадщину — у посмертне життя книжок, церков, учнів, суперечок, перекладів, шанувальників, критиків і духовних нащадків, розсіяних по континентах.

Людини не стало. Порушені нею питання лишилися.

Духовний сенс часу

Двадцяти років досить, щоб немовля стало дорослим, щоб політичні рухи піднялися й упали, щоб у громадах змінилися покоління. Час ув'язнення не можна стиснути до одного абзацу, не втративши його морального виміру.

Ні потрапив під варту на початку 1950-х років, ще до «Великого стрибка» і Культурної революції, а помер того року, коли президент Ніксон здійснив свій історичний візит до Китаю. Країна за межами його ув'язнення змінилася довкола нього.

Біблійне чекання вимірюється не лише драматичними визволеннями, а й роками. Авраам чекав на Ісаака. Йосип чекав у Єгипті. Ізраїль чекав у вигнанні.

«Дні мої в руках твоїх» (Псальма 31:15).

Це сповідання стає дорогим, коли наші дні ще й адміністративно перебувають у руках іншої людини.

Забутий світом, пам'ятаний Богом

Йосип просив головного виночерпія згадати про нього, «однак не спогадав дука винар царський Йосифа, байдуже про його» (1 Мойсея 40:23).

В'язниця може породити страх зникнути. Громадські рухи йдуть далі; з'являються молодші провідники; друзі помирають; суспільство забуває.

Християнська надія каже, що Божа пам'ять інша. «Не єсть бо Бог неправеден, щоб забути дїло ваше і труд любови, що показали ви в імя Його» (Євреїв 6:10).

Віруючого може забути історія і пам'ятати Бог.

Можливо, це одна з найважливіших тюремних проповідей Ні, хоч він ніколи не виголосив її прилюдно.

Чого ми не знаємо

Чесна біографія мусить зберігати мовчання. Ми не знаємо всього, що думав Ні у в'язниці. Ми не знаємо кожної спокуси, сумніву, розмови чи духовної перемоги. Нам не слід вигадувати героїчних епізодів, щоб розповідь стала втішнішою.

Невідоме оберігає його людяність.

Вірність не вимагає, щоб він почувався сильним щодня. Ілля впадав у відчай. Єремія голосив. Павло знав страх.

Витривалість означає крізь усе це й далі належати Христові.

В'язниця як остання перевірка корисності

Арешт Ні 1952 року створив жорстоку суперечність між покликанням і обставинами. Десятиліттями він навчав, видавав, подорожував, організовував церкви, готував працівників і відповідав на богословські питання. В'язниця забрала майже все це. Людина, чия особистість була глибоко пов'язана з християнським служінням, увійшла в роки, коли видиме служіння було суворо обмежене.

Це одна з причин, чому останній період його життя промовляє далеко поза межами особливостей китайської політичної історії. Багато християн рано чи пізно стикаються з меншою версією того самого питання. Що лишається, коли роль відібрано? Хвороба кладе край кар'єрі. Вихід на пенсію забирає владу. Батько чи мати стають залежними. Служитель втрачає кафедру. Керівника підприємства вже

немає в кімнаті, де ухвалюють рішення. Якщо корисність стала особистістю, втрата функції стає втратою себе.

Власне вчення Ні підготувало відповідь: перша ідентичність віруючого — у Христі, а не в доручених справах. «Умерли бо ви, і життє ваше поховане з Христом у Бозї» (Колосян 3:3). Приховане життя все одно лишається життям.

Роки ув'язнення не слід романтизувати. Ув'язнення — це позбавлення. Ні надовго був розлучений зі своєю дружиною Чаріті і з громадами, яким служив. Його здоров'я погіршувалося. Політична система домагалася покори й карала, щоб зламати опір. Брак докладних достовірних записів означає, що пізніші шанувальники повинні втримуватися від вигадування надихаючих сцен, яких не можна задокументувати.

Того, що відомо, цілком достатньо. Ні пробув ув'язненим приблизно два десятиліття. Його так і не повернули до прилюдного служіння. Він не вирушив у переможну подорож на схилі літ. Він помер в ув'язненні 1972 року.

Богословськи це викриває приховане припущення, яким сповнено багато християнських розмов про покликання: ніби вірність завжди має залишатися видимо плідною. 11-й розділ Послання до євреїв відкидає таку угоду. Одні вірою «побивали царства» й «одержували обітування»; інших катували, ув'язнювали, вони бідували й гинули, «не прийняли обітування» в його земній формі (Євреїв 11:33-39). Цей розділ називає вірними і тих, і тих.

Міжнародний вплив Ні насправді зріс саме тоді, коли його змусили замовкнути. Проповіді, виголошені раніше, поширювалися англійською та іншими мовами. «Нормальне християнське життя» дійшло до читачів, які не мали жодного безпосереднього зв'язку з

історією китайської церкви. Іронія пасує до його богослов'я: працівник був скутий, а слово мандрувало.

Павло писав з ув'язнення: «слова Божого не скувати» (2 Тимотея 2:9). Ні не мав Павлової свободи написати канонічне тюремне послання, але цей принцип справдився інакше. Надруковані проповіді перетинали кордони, яких не могло перетнути його тіло.

Остання записка, яку, за свідченнями, пов'язують із Ні, висловлювала незмінну віру в Христа попри хворобу й смерть. Її сила — не так у красномовстві, як у тяглості. Учитель, який усе життя казав, що Христа досить, дійшов до кінця, усе ще сповідуючи Христа.

Тут біографові слід бути стриманим. Ми не знаємо кожної миті внутрішнього життя Ні у в'язниці. Вірні християни можуть переживати відчай, розгубленість, страх і горе. Витривалість не вимагає безперервної емоційної перемоги. Псалми сповнені віруючих, які питають, чому Бог здається відсутнім.

Сам Ісус кликнув: «Боже мій, Боже мій, чом мене покинув єси?» (Маттея 27:46), цитуючи 22-й псалом. Християнська витривалість — це не стоїцизм. Це триваюча належність Богові крізь темряву.

В'язниця стала останньою перевіркою того розрізнення між служінням і життям, яке проводив Ні. Якби Христос був лише силою, що уможливлювала його служіння, то втрата служіння могла б спустошити все. Якщо ж Христос був життям, то навіть камера не могла остаточно відняти осердя.

Це не робить камеру доброю. Це означає, що камера не була володаркою.

Спадщина Вочмена Ні

Учитель, який пережив власну свободу

Вочмен Ні помер 1972 року, так і не дізнавшись, наскільки широко розійдуться його писання. Його публічне служіння закінчилося двадцятьма роками раніше, але його вплив уже входив у нові мови, деномінації, країни й покоління.

Його книжки стали звичними в євангельських домівках, у програмах підготовки місіонерів, у харизматичних спільнотах, у колах братів, у незалежних церквах і в громадах, безпосередньо пов'язаних із рухом місцевих церков. Читачі, які мало знали про новітню історію Китаю, натрапляли на такі вислови, як «Христос як життя», «нормальне християнське життя», «сиди, ходи, стій», «зламання зовнішньої людини» і «звільнення духу».

Новітні дослідження підкреслюють разючу глобальну розмаїтість цього сприйняття. Писання Ні приваблювали читачів, які так і не прийняли його екклезіології, і віруючих, що знають його майже виключно як учителя побожного життя.

Мало хто з китайських християнських провідників XX століття мав таке ж світове літературне посмертне життя.

Китайський голос у світовому християнстві

Упродовж століть християнські книжки надходили до Китаю здебільшого із Заходу на Схід. Ні став частиною зворотного руху. Китайського вчителя, глибоко сформованого західними євангельськими джерелами, але який писав із досвіду китайської церкви, перекладали західними мовами, а потім поширювали по всьому світу.

Це має історичне значення. Християнство — не західна релігія, раз і назавжди експортована з одного культурного центру. Віра зародилася на Близькому Сході, поширилася Африкою, Азією та Європою і завжди перекладалася крізь культури.

Міжнародний вплив Ні став однією з ознак дедалі поліцентричнішого сучасного християнського світу.

Церква одного народу приймає від церкви іншого.

Павлова мова про Тіло стосується всього світу: «Не може ж око сказати руці: Не треба менї тебе» (1 Коринтян 12:21).

Західні християни, які колись уявляли себе передусім тими, хто посилає, дедалі частіше відкривали для себе вчителів із церков, які самі допомогли заснувати.

«Нормальне християнське життя» як світова класика

З усіх творів, пов'язаних з ім'ям Ні, найвідомішим стало *Нормальне християнське життя*. Його виклад 5-8-го розділів Послання до римлян відповідав на одвічну пасторську проблему: християни розуміють прощення, але живуть виснажливим власним зусиллям.

Сила книжки почасти — в її ясності. Знати, вважати, віддати. Христос помер за нас; ми померли з Христом. Перестань силкуватися

виробити те, що Бог уже звершив. Живи з Христа, що перебуває в тобі.

Читачі дуже різних богословських традицій могли мати з неї користь, не приймаючи кожного елемента ширшої системи Ні.

Слід визнати й обмеження книжки. Її мову перемоги можна хибно зрозуміти як обіцянку такого рівня безтурботного освячення, якого не підтримують новозавітні уривки про безперервну боротьбу. Читачі, схильні до перфекціонізму, можуть перетворити «спочинок» на нову планку, якої вони не досягають.

Зріле прочитання поєднує Римлян 6 із Галат 5, 1 Йоана 1 і зростанням упродовж усього життя. Свобода від панування гріха справжня; потреба в пильності й покаянні не зникає.

Сиди, ходи, стій

Три дієслова Ні — можливо, його найпам'ятніше досягнення як учителя. Вони підсумовують Послання до ефесян так, що передають Павлів порядок.

Сиди: спасіння починається в благодаті й єдності з Христом.

Ходи: благодать породжує змінену поведінку.

Стій: віруючі протистоять злу з позиції Христової перемоги.

Ця схема зберігає цінність саме тому, що оберігає від трьох перекосів: зусиль без благодаті, благодаті без послуху і боротьби без упевненості, зосередженої на Христі.

Її тривала корисність показує дар, яким володів Ні: він умів перетворювати складне богослов'я на духовні образи, які легко носити з собою.

Христос як життя

Найглибша спадщина Ні — не церковна структура і не психологічна модель. Це наполягання на тому, що Сам Христос є змістом християнського життя.

«Христос, життє ваше» (Колосян 3:4).

Цей наголос протистоїть християнству як простій моралі. Віруючі не просто наслідують Ісуса здалеку; Духом вони беруть участь у Його житті.

Він протистоїть і духовному споживацтву. Відповідь на кожну потребу — не ще одна техніка. Зрештою Бог дає Свого Сина.

Павло каже: «З Него ж і ви в Христї Ісусї, що став ся нам премудростю від Бога, і праведностю, і освяченнєм, і викупленнєм» (1 Коринтян 1:30).

Найсильніші сторінки Ні роблять Христа більшим, а власне «я» меншим.

Таку спадщину варто зберегти.

Хрест і природна сила

Учення Ні про хрест спонукало обдарованих християн запитати себе, звідки походить служіння. Природна здібність — не те саме, що духовна сила.

Сучасна церква потребує цього застереження. Системи добору провідників здатні розпізнати розум, харизму, вміння спілкуватися, стратегічне бачення і підприємницький хист, але не помітити смирення, лагідності, самовладання і залежності від Бога.

Царство Ісуса раз у раз перевертає видимі мірила.

«Блаженні вбогі духом» (Маттея 5:3).

Провідник може збудувати велике служіння, залишаючись внутрішньо незламаним. Масштаб не доводить духовної влади.

Тому послання Ні про зовнішню людину актуальне в добу особистих брендів і цифрових платформ. Що більше охоплення, то більша потреба в хресті.

Небезпека мови про зламаність

Водночас сучасні читачі мусять відкидати зловживання «зламаністю».

Божу працю смирення не можна передоручити владним провідникам. Пастор не має права принижувати членів громади, щоб їх зламати. Подружжя не може вживати духовної мови, щоб вимагати покори перед насильством. Спільнота не може називати запитання «бунтом» лише тому, що вони незручні для провідників.

Ісус каже про правителів цього світу: «панують над ними... Не так же буде в вас» (Марка 10:42-43).

Будь-яке сучасне повернення до Ні мусить ставити це речення поруч із кожним ученням про владу.

Дух, душа і тіло: новий погляд

Тричленна антропологія Ні залишається однією з найбільш дискусійних частин його спадщини. Одні читачі вважають її проясненням, що змінює життя. Інші бачать у ній надмірну жорсткість і недостатню вкоріненість у розмаїтій мові Писання.

Новітні академічні дослідження показали, наскільки центральним у богослов'ї Ні був людський дух і як творчо він розвинув це розрізнення понад те, що робили попередні християнські автори.

Зважена оцінка може підтвердити кілька прозрінь, не приймаючи всієї мапи:

Людина має духовний вимір, спрямований до Бога. Відродження — справа Святого Духа. Природні почуття й розум можуть імітувати духовність. Віруючі потребують розрізнення. Уся людина має підпасти під освячувальну дію Бога.

Водночас Біблія не вимагає від нас класифікувати кожну внутрішню подію як дух, душу чи тіло. Розум і почуття — не вороги духовного життя. Людська особа — цілісне створіння.

Мірило — плід.

Бачення місцевої церкви

Екклезіологія Ні допомогла тисячам китайських віруючих уявити церковне життя, вільне від постійної залежності від місіонерів. Він наголошував на місцевому проводі, самостійному утриманні, служінні звичайних членів, щотижневому причасті і єдиному Тілі Христовому.

Ці принципи сприяли формі церковного життя, здатній пережити сильні політичні потрясіння.

Проте принцип «одне місто — одна церква» породив і ексклюзивістські тенденції. Рух, що відкидає деномінації, може стати деномінацією, яка відмовляється від цієї назви. Претензії на те, що саме він представляє єдину правильну «основу» церкви, можуть применшувати справжніх віруючих поза рухом.

Тож найкраща екклезіологічна спадщина Ні ширша за будь-який один устрій: приймати всіх, кого приймає Христос, готувати кожного члена до служіння, відкидати культ особи, шукати видимої єдності і визнавати Христа Головою.

Вітнесс Лі та місцеві церкви

Вітнесс Лі став найвпливовішим продовжувачем організаційної і богословської течії Ні поза материковим Китаєм. Через служіння на Тайвані, а згодом у Сполучених Штатах, Лі розбудував світову мережу, відому загалом як місцеві церкви.

Прихильники вважають, що Лі вірно продовжив і розширив бачення Ні. Критики стверджують, що важливі наголоси стали більш централізованими або ексклюзивними. Ця історія складна й виходить за межі біографії, зосередженої на Ні.

Тут важливо те, що спадщина Ні не залишилася лише літературною. Вона стала інституційною і транснаціональною.

Це означає, що оцінки Ні часто переплітаються з пізнішими суперечками довкола його послідовників. Історична справедливість вимагає відрізняти те, чого Ні навчав особисто, від того, що розвинулося після його ув'язнення.

Засновник впливає на нащадків, але не контролює всього, чим вони згодом стають.

Історія китайських домашніх церков

Спокусливо провести пряму лінію від Ні до надзвичайного зростання незареєстрованих церков у Китаї після Мао. Правда розмаїтіша. Китайське домашнє християнство охоплює багато традицій, провідників, регіонів і мереж, які не можна звести до «Малого стада».

Проте рух Ні був важливою його ниткою. Його децентралізовані зібрання, провід мирян, самостійне фінансування, завчене напам'ять учення і наголос на духовному житті виявилися пристосованими до умов, за яких формальну церковну інфраструктуру могли закрити.

Коли зникають будівлі, віруючі, які вміють збиратися в домах, залишаються церквою.

«Де бо двоє або троє зберуть ся в імя моє, там я посеред них» (Маттея 18:20).

Цей вірш не приписує устрою домашньої церкви, але виражає свободу Христової присутності від залежності від архітектури.

Книжки, укладені з усного служіння

Читачі мають розуміти, що багато англійських книжок з ім'ям Ні укладено з проповідей, конспектів конференцій, журналів і пізніших редакторських збірок. Він не обов'язково писав кожен том як книжку в тій формі, в якій її тепер читають.

Це важливо для тлумачення. Усне послання може вдаватися до драматичних контрастів, які автор систематичного трактату, можливо, пом'якшив би застереженнями. Редакторські рішення можуть впливати на назви, будову і наголоси.

Тож уважні читачі мають порівнювати вчення в різних творах і не будувати важливих доктрин на окремих реченнях.

Принцип той самий, який ми застосовуємо до будь-якого впливового вчителя: контекст важливий.

Суперечки й моральні звинувачення

Жодна відповідальна сучасна біографія не може оминути серйозних звинувачень, висунутих проти Ні в 1940-х і 1950-х роках щодо ділової і сексуальної поведінки. Джерела різко розходяться в тому, скільки з цього слід визнати за факт.

Використання комуністичною державою примусових доносів та ідеологічних показових процесів робить скептицизм необхідним. Водночас деякі біографічні джерела поза офіційними наративами руху стверджують, що докази неналежної поведінки існували й поза суто сфабрикованими державними звинуваченнями.

Ця книжка вирішила не проголошувати певності там, де історія доказів лишається спірною.

Християнська відповідь не повинна бути оборонним культом героя. Якщо звинувачення були неправдиві, правда не потребує приховування. Якщо якісь із них були правдиві, благодать не вимагає заперечення.

Герої Писання не підретушовані. Ной, Авраам, Мойсей, Давид, Петро та інші постають зі своїми падіннями на виду. Готовність Біблії казати правду — частина її моральної сили.

Зріла спадщина здатна витримати чесність.

Влада: прозріння і небезпека

Учення Ні про духовну владу, мабуть, принесло і найбільшу практичну користь, і найбільшу потенційну шкоду серед усіх його доктрин.

Користь — у потрібному виправленні автономного індивідуалізму. Християни належать до спільнот, шанують старших, приймають напучування, узгоджують дії з іншими і вчаться покори.

Небезпека — авторитаризм.

Будь-яка доктрина, що спонукає віруючих сприймати вказівки провідників як практично рівнозначні Божому голосу, створює умови для зловживань.

Біблійні запобіжники висловлено прямо:

Провідники не повинні панувати над стадом. Старших можна викривати. Апостольське вчення можна перевіряти Писанням. Коли

накази суперечать одне одному, віруючі слухаються Бога більше, ніж людей. Сумління належить лише Христові.

Духовна влада справжня, але це розіп'ята влада.

Богословська оригінальність і запозичення

Ні читав багато і вбирав ідеї братів, кезікського руху, руху святості, авторів побожної літератури, преміленаристів та інших письменників. Дослідники простежили паралелі між його творами і працями західних авторів.

Це не повинно ні шокувати, ні замовчуватися. Історія богослов'я сповнена запозичень, перекладів, синтезу і пристосування. Августин читав попередників. Реформатори читали Августина. Веслі редагував і перевидавав інших. Місіонерське християнство особливо транснаціональне.

Етичне питання — у зазначенні джерел; історичне — у творчості.

Значення Ні полягає не стільки у винайденні кожного складника, скільки в поєднанні, загостренні, перекладі й застосуванні ідей у китайському християнстві так, що постав тривкий богословський світ.

Він був синтезатором незвичайної сили.

Що Ні бачив ясно

Кілька його переконань заслуговують на тривку вдячність.

Він бачив, що християнство — це Христос, а не лише вчення про Христа.

Він бачив, що благодать іде попереду зусиль.

Він бачив, що єднання з Христом перемінює освячення.

Він бачив, що церква — це Тіло, а не аудиторія.

Він бачив, що звичайні віруючі — священники і служителі.

Він бачив, що привезене ззовні християнство мусить стати самостійним, корінним, не втрачаючи вселенської єдності.

Він бачив, що природний талант не може замінити Святого Духа.

Він бачив, що хрест стосується служителя так само, як і грішника.

Він бачив, що страждання не ставить віруючого поза Божим задумом.

Саме ці прозріння пояснюють, чому читачі знову й знову повертаються до нього.

Де Ні потребує виправлення

Захоплення потребує також розрізнення.

Його розрізнення між духом і душею часом перевищують точність самого Писання.

Його принцип місцевої церкви може перетворитися на виключність.

Його вчення про владу можна застосувати в небезпечно ієрархічний спосіб.

Його мову перемоги можна хибно зрозуміти як применшення тривалої боротьби з гріхом.

Його опора на внутрішню духовну інтуїцію потребує сильнішого наголосу на спільному розрізненні в громаді, на психологічній складності людини та на звичайних засобах мудрості.

Сильне лідерство його руху, зосереджене на засновникові, викликає питання, чи завжди практика цього руху відповідала його ж ученню про одне Тіло під Христом.

Говорити це — не означає применшувати його. Це означає читати його так, як він сам хотів, щоб читали Писання: серйозно.

Ні і Писання

Життя Ні було збудоване довкола Біблії. Він заучував, вивчав, порівнював, навчав і видавав матеріали, зосереджені на Писанні. Він вірив, що Святий Дух робить Слово живим для віруючих.

Тож найвища шана, яку читачі можуть йому віддати, — поставити його книжки під Біблію.

Верійці «прийняли слово з великою охотою, що-дня розбираючи писаннє, чи так воно є» (Дїяння 17:11).

Така постава поєднує відкритість і перевірку.

Читайте Ні з охотою. Перевіряйте Писанням. Тримайтеся доброго.

Образ вартового

Обране Ні ім'я — Тошен — нагадувало звук калатала вартового, що будить сплячих. Англійське ім'я Вочмен («вартовий») передавало те саме покликання.

Цей образ зрештою пасував до його служіння. Він закликав християн прокинутися від релігії з других рук, від власних зусиль, від деномінаційної гордості, від природної сили та від духовної пасивності.

Вартовий у Езекиїла стоїть насторожі перед небезпекою. Павло каже: «Устань, сонний, і воскресни з мертвих, то й осьвітить тебе Христос» (Єфесян 5:14).

Голос Ні міг бути суворим, бо вартові не шепочуть, коли місто спить.

Та остаточним його посланням була не тривога. Ним був Христос.

Остаточна простота

Наприкінці складного життя остання заява, яку, за свідченнями, знайшли під подушкою Ні, зосереджувалася на найпростішому християнському визнанні: Ісус Христос — Син Божий; Він помер за грішників; Він воскрес; Ні помер, віруючи в Нього.

Ця простота допомагає нам розставити його спадщину за важливістю.

Дух, душа і тіло — другорядні.

Принцип місцевості — другорядний.

Церковне управління — другорядне.

Пророчі схеми — другорядні.

Навіть мова зламаності — другорядна.

Центральний — Христос.

Павло каже: «Я надумавсь, не знати нїчого між вами, тільки Ісуса Христа, та й Його розпятого» (1 Коринтян 2:2).

Життя, з якого вчаться, а не яке механічно копіюють

Біографії спокушають читачів до наслідування. Але Богові не потрібен ще один Вочмен Ні. Його особливе покликання належало Китаєві двадцятого століття.

Правильне питання не в тому, як мені відтворити його служіння. Питання в тому, які форми вірності його життя висвітлює для мого власного покликання.

Можливо, це глибша залежність від Христа.

Можливо, це мужність ставити під сумнів успадковані церковні структури.

Можливо, це готовність служити без визнання.

Можливо, це вміння приймати виправлення.

Можливо, це відмова від власних зусиль в освяченні.

Можливо, це відкриття свого місця в Тілі.

Можливо, це стояння, коли послух стає дорогим.

Слово не скуте

Життя Ні закінчилося за тюремними мурами, але його вчення їх перейшло.

Зрештою, це не тріумф книговидання. Це свідчення про візерунок, що повторюється в християнській історії: влада може ув'язнити свідків, але не може так легко ув'язнити свідчення.

Слова Павла й досі доречні: «слова Божого не скувати» (2 Тимотея 2:9).

Книжки вціліли. Церкви вціліли в мінливих формах. Питання вціліли. Євангеліє вціліло.

Христос — справжня мірка

Яким має бути остаточний присуд про Вочмена Ні?

Не канонізацією.

Не відкиданням.

Він був обдарованим, складним, суперечливим і глибоко впливовим китайським християнським провідником, чиї духовні прозріння допомогли мільйонам, але чий рух і вчення мають також напруги, що вимагають ретельної перевірки.

Його життя нагадує церкві, що Бог використовує глиняні посудини.

Ця істина захищає нас від двох помилок. Нам не треба вдавати, ніби посудина бездоганна, щоб цінувати те, що Бог дає через неї. Не слід і

захоплюватися посудиною настільки, щоб забути про скарб.

«Маємо ж скарб сей у глиняних посудах, щоб премножество сили було від Бога, а не від нас» (2 Коринтян 4:7).

Ні проповідував цей вірш словами. Його життя, з усім його блиском, конфліктами, стражданням, мовчанням і незавершеними питаннями, проповідувало його знову.

Останнє слово належить не вартовому, а Господеві, для Якого він вартував.

«Ісус Христос учора і сьогодні, той же самий і на віки» (Євреїв 13:8).

Спадщина руху і спадщина людини

Спадщина Ні існує в кількох формах, що накладаються одна на одну. Є історичне «Мале стадо» в Китаї. Є пізніші мережі місцевих церков, що перебували під впливом Вітнесса Лі. Є незалежні читачі, які приймають побожне вчення Ні, але відкидають його церковний устрій. Є науковці, які вивчають його як постать світового християнства. Є переслідувані китайські віруючі, які пам'ятають його передусім як в'язня за віру.

Ці спадщини не слід зводити в одне.

Критика пізнішої організації не є автоматично критикою Ні, хоча засновники й формують ДНК установ. Читач, який у побожних роздумах цитує *Сиди, ходи, стій*, тим самим не схвалює кожної пізнішої практики місцевих церков.

Історична точність робить можливою чесну критику.

Читати Ні після доби пасторів-знаменитостей

Церква двадцять першого століття бачила чимало падінь відомих християнських провідників. Тому життя Ні запрошує до зрілішого ставлення до обдарованих учителів.

Приймайте дари, не відмовляючись від розрізнення.

Навчайтеся, не роблячи з учителів ідолів.

Будуйте системи, які не залежать від однієї особистості.

Говоріть правду про невдачі.

Пам'ятайте, що Євангеліє пережило зречення Петра і гріх Давида, бо Євангеліє належить Богові.

«Ніхто нехай не хвалить ся в людях» (1 Коринтян 3:21).

Цей вірш, можливо, — найздоровіший спосіб ушанувати Вочмена Ні.

Незмінне запрошення

Після всіх оцінок Ні й далі наполегливо простягає просте запрошення: перестаньте намагатися змусити християнство працювати силами власного «я».

Поверніться до Христа.

Перебувайте в Ньому.

Прийміть те, що Він зробив.

Віддайте себе Богові.

Ходіть Духом.

Любіть Тіло.

Прийміть хрест.

Стійте, коли зло чинить опір.

Довіряйте воскресінню, коли видимі наслідки підводять.

«Пробувайте в мені, і я в вас» (Йоана 15:4).

Якщо книжки Ні приводять читачів сюди, вони послужили своїй найкращій меті.

Що церква двадцять першого століття має прийняти від Вочмена Ні?

Найлегші способи читати впливового християнина — обидва хибні. Перший — канонізація: кожне прозріння стає авторитетним, бо вчитель страждав і приніс плід. Другий — відкидання: богословська помилка, спірне звинувачення чи нездоровий пізніший розвиток стають приводом знехтувати все. Ні не заслуговує ні того, ні іншого.

Новий Завіт пропонує кращий принцип: «Всього досліджуйте; доброго держітесь» (1 Солунян 5:21). Перевірка і тримання — нерозлучні.

Що ж тоді варто тримати?

По-перше, Христос — не лише початок християнства, а й його незмінний зміст. Постійне повернення Ні до «Христа, нашого життя» залишається потрібним виправленням моралізму. Церкви можуть проповідувати благодать для навернення, а потім привчати віруючих жити тривожним самовдосконаленням. Ні знову спрямовує освячення до єднання з Христом.

По-друге, завершене діло Христове передує християнським зусиллям. Порядок «сидіти, ходити, стояти» залишається пастирсько мудрим. Ідентичність, отримана в благодаті, породжує послух і озброює для опору. Коли порядок перевертають, віруючі ходять, щоб заробити собі місце, і борються, щоб здобути перемогу, яку Христос уже здобув.

По-третє, природна обдарованість — не те саме, що духовна корисність. Сучасна церква часто вміє розпізнавати комунікаційний талант, підприємницьку енергію, розум, харизму та культурний вплив. Ні запитує, чи хрест уже впорався з потребою працівника володіти цими дарами й показувати їх. Характеру не замінить масштаб.

По-четверте, церква — це Тіло Христове, а не аудиторія чи бренд. Особливий устрій місцевої церкви, якого навчав Ні, залишається дискусійним, але його протест проти християнських поділів і служіння для глядачів заслуговує на серйозну увагу. Провідники мають готувати святих. Кожен віруючий має своє місце в Тілі.

По-п'яте, віра означає практичну залежність від Бога. Це не скасовує планів, бюджетів, медицини, фаховості чи установ. Це відмова вважати їх остаточними. Сучасні церкви можуть мати ресурси, яких Ні ледве міг би уявити, і все ж потребувати його питання: чи робимо ми те, що започаткував Бог, чи лише те, що уможливлює наша машинерія?

По-шосте, страждання може стати місцем, де пізнають Христа, не стаючи при цьому благом саме по собі. Життя Ні не дає мові хреста залишитися абстрактною. Проте його історію ніколи не можна використовувати для того, щоб казати жертвам терпіти насильство, якому можна запобігти. Хрест — це добровільний послух Богові, а не примусова покора людському злу.

Що слід перевіряти уважніше?

Розрізнення Ні між духом, душею і тілом можуть допомагати розрізненню, але стають надто жорсткими, коли їх трактують як точну біблійну психологію. Його вчення про делеговану владу містить справжні біблійні турботи про порядок, смирення і бунт, але може стати небезпечним, якщо ним користуються, щоб вимагати беззаперечного послуху. Кожен людський провідник залишається під Писанням, підзвітний Тілу, і йому заборонено панувати над іншими.

Його еклезіологія виражає шляхетне прагнення видимої єдності, але може перетворитися на виключність, якщо один адміністративний взірець вважати єдиним законним вираженням церкви в місті. Єдності не зберегти, оголошуючи інших вірних християн незаконними.

Деякі есхатологічні вчення Ні та вчення про нагороди також потребують ретельної екзегези, а не автоматичного прийняття. Учитель побожності може бачити важливі закономірності, хоча не кожна його систематизація однаково надійна.

Нарешті, його історичному життю треба дозволити залишитися людським. Новітні дослідження додали контексту до епізодів, які ранні біографії часом спрощували: його залежність від різних християнських авторів, розвиток його антропології, напруги довкола бізнесу і служіння, його мінливе ставлення до політики та складність звинувачень, висунутих під час комуністичних кампаній. Більший історичний реалізм не руйнує духовного поцінування. Він робить поцінування зрілішим.

Остаточний критерій — Христос. Павло докоряв коринтянам за те, що вони ділилися довкола обдарованих служителів, і нагадував: «все бо ваше: чи то Павел, чи Аполос, чи Кифа ... ви ж Христові, а Христос Божий» (1 Коринтян 3:21-23). Учителі — це дари, а не власники.

Вочмена Ні найкраще приймати саме в такому дусі. Ми можемо дякувати Богові за те, що він побачив, учитися з того, що він вистраждав, ставити під сумнів ті його формулювання, які випередили Писання, і відмовлятися будувати свою ідентичність довкола його імені.

Його найтриваліше запрошення простіше за будь-який рух: дійти до кінця самодостатності й відкрити достатність Христа.

Молодий чоловік, який обрав ім'я Вочмен, хотів розбудити сплячих християн. Більше ніж через століття після його народження цей заклик і далі лунає там, де віруючі плутають діяльність із життям, особистість із помазанням, організацію з Тілом, знання з реальністю або контроль із вірою.

«Устань, сонний, і воскресни з мертвих, то й осьвітить тебе Христос» (Єфесян 5:14).

Вартовий помирає. Христос залишається.

Додаток А: Двадцять п’ять основних навчань Вочмена Ні

Наведені нижче навчання не замінюють біографії. Вони збирають теми, які вже пронизують п’ятнадцять розділів книжки, щоб читачі могли повертатися до них як до духовного і біблійного довідника. Кожну тему викладено так, щоб відрізнити центральне прозріння Ні від можливих викривлень і покласти остаточну вагу на Святе Письмо.

1. Христос — це християнське життя

Найпростіше підсумувати духовність Вочмена Ні так: християнство — це Христос. Віруючий не просто отримує від Ісуса доктрини, чесноти, правила чи духовні ресурси; він приймає Самого Ісуса.

Павло пише: «Христос, життє ваше» (Колосян 3:4). Ні вважав ці слова чимось більшим, ніж благочестивою поезією. Христос — не лише взірець, до якого християнин зростає. Через Святого Духа Він — джерело нового життя віруючого.

Це змінює сам підхід до духовних потреб. Християнин просить терпіння. Ні запитує, чи не можна прийняти Самого Христа як терпіння. Християнин просить перемоги. Ні вказує на переможного Христа. Християнин просить святості. Павло каже, що Христос «став ся нам ... освяченнєм» (1 Коринтян 1:30).

Це прозріння протистоїть роздробленому християнству. Духовне формування може перетворитися на ринок технік — один метод для молитви, інший для тривоги, ще інший для спокус, ще інший для лідерства. Практичні методи можуть допомагати, але жоден із них не замінить перебування в Христі.

Ісус каже: «без мене не можете робити нїчого» (Йоана 15:5).

Небезпека — пасивність, якщо слова «живе Христос у менї» тлумачити так, ніби людина більше не обирає, не дисциплінує себе і не слухається. Павло, який каже «живе Христос у менї», одразу додає: «що живу тепер у тїлї, то живу вірою» (Галат 2:20). Єднання не стирає віруючого; воно змінює джерело і осердя його життя.

Тож практичне питання звучить не так: «Як мені стати духовно самодостатнім?» А так: «Як кожній частині мого життя залишатися залежною від Христа?»

2. Кров Христа дає очищене сумління

Ні знову і знову повертався до крові Ісуса як до Божої відповіді на провину. Доступ християнина до Бога ґрунтується не на якості вчорашніх досягнень, а на цінності Христової жертви.

«кров Ісуса Христа, Сина Його, очищає нас од усякого гріха» (1 Йоана 1:7).

Це навчання було особливо звернене до християн, які постійно досліджують себе в пошуках причини почуватися прийнятними. Коли вони почуваються духовно сильними, то впевнено наближаються до Бога. Коли зазнають поразки, то віддаляються, доки не наберуть достатньо каяття, щоб відчути себе гідними повернутися.

Ні бачив у цьому тонку форму самоправедності. Якщо кров — основа доступу, то навіть наш смуток не може стати додатковою

платою.

Послання до євреїв каже, що віруючі мають «свободу входити у сьвятиню кровю Ісусовою» (Євреїв 10:19).

Отже, ця сміливість спершу об'єктивна, а вже потім емоційна.

Це не слід перетворювати на дешеву благодать. Те саме Послання 1 Йоана, що говорить про очищення, наказує ходити у світлі й визнавати гріх. Очищене сумління — це не сумління, якому більше байдужа святість. Це сумління, яке знає, де знайти очищення.

Наголос Ні може звільнити віруючих від двох протилежних помилок: приховувати гріх, бо бояться осуду, і терпіти гріх, бо зловживають благодаттю. Кров запрошує нас у світло.

3. Давню людину розіп'ято з Христом

Ні розрізняв прощення гріхів і глибшу Божу справу з давньою ідентичністю грішника в Адамі. Його великим текстом був Римлян 6:6: «давнього нашого чоловіка з Ним розпято».

Для нього мав значення час дієслова. Павло не наказує віруючому розіпнути давню людину достатніми зусиллями. Він проголошує те, що Бог уже вчинив у єднанні з Христом.

Це одне з найвизвольніших прозрінь Ні. Християни часто борються з гріхом, виходячи з припущення, що старий господар досі має незаперечну владу. Римлян 6 проголошує зміну панування.

«Хто бо вмер, той визволивсь од гріха» (Римлян 6:7). «Гріх бо над вами нехай не панує» (Римлян 6:14).

Свобода не означає, що спокуси зникають. Вона означає, що віруючий стоїть перед спокусою не як законний раб гріха.

Викривлене прочитання може скотитися до перфекціонізму, ніби християнин, який розуміє Римлян 6, ніколи не повинен зазнавати

серйозної боротьби. Новий Завіт у цілому закликає віруючих до пильності, визнання гріхів і постійного ходіння Духом.

Зріле застосування стосується ідентичності: я більше не належу до старого царства. Я живий для Бога в Христі. Тому я відмовляюся віддавати свої члени старому господареві.

4. Знати, вважати, віддавати

Ні часто впорядковував Римлян 6 навколо трьох кроків.

По-перше, знати: «знаючи, що давнього нашого чоловіка з Ним розпято» (Римлян 6:6). Освячення починається з факту, що лежить поза нашими почуттями.

По-друге, вважати: «Так само й ви думайте, що ви мертві вже гріху, живі ж Богові, у Христї Ісусї» (Римлян 6:11). Віра погоджується з Божим проголошенням.

По-третє, віддавати: «оддавайте себе Богові, яко з мертвих оживших» (Римлян 6:13). Благодать веде до посвяченої дії.

Ця послідовність має велику пастирську силу. Якщо віддавання стоїть першим, посвята стає спробою створити духовне життя. Якщо вважання відірване від знання, віра стає позитивним мисленням. Якщо знання ніколи не доходить до віддавання, доктрина залишається мертвою.

Ці три кроки тримають разом факт, віру і послух.

Це також пояснює, чому Ні протистояв і легалізму, і пасивності. Віруючий не творить єднання з Христом, але єднання породжує життя, діяльно віддане Богові.

5. Благодать передує ділам

Слово Ні «сидіти» підсумовувало 1-3 розділи Послання до ефесян. Перш ніж Павло наказує християнинові ходити, він проголошує, що Бог «дав нам сидїти вкупі на небесних (місцях) у Христї Ісусї» (Єфесян 2:6).

Сидіння означає прийняття. Людину, що сидить, підтримує щось поза нею самою.

«Благодатю бо ви спасені через віру ... не від дїл, щоб нїхто не хвалив ся» (Єфесян 2:8-9).

Проте наступний вірш каже, що віруючі «сотворені в Христї Ісусї на добрі дїла» (Єфесян 2:10). Благодать не змагається з добрими ділами; вона ставить їх на належне місце.

Цей принцип сягає далеко за межі навернення. Християни в служінні часто знову роблять діла основою своєї ідентичності. Вони почуваються прийнятими, коли продуктивні, і під загрозою, коли обмежені. Слово Ні «сидіти» нагадує їм, що найглибше християнське становище спершу приймають, а вже потім виконують.

Небезпека в тому, щоб використовувати спочинок як виправдання лінощів. Біблійний спочинок — це діяльна залежність. Павло міг трудитися більше за всіх і все ж казати, що джерелом була Божа благодать.

Спершу сядь. Потім працюй із цього місця.

6. Святий Дух — джерело християнського життя

Ні не довіряв християнській діяльності, яку породжує сама лише сила волі. Його альтернативою було життя Святим Духом.

«Закон бо духа життя в Христї Ісусї визволив мене від закону гріха і від смерти» (Римлян 8:2).

Він описував це як нову владну силу. Тіло неможливо вдосконалити до духовного життя. Дух дає те, чого віруючий не має від природи.

Заклик Павла — тривалий: «Духом ходїть, і хотїння тїлесного не звершуйте» (Галат 5:16).

Ходіння означає повторювану залежність. Учорашній досвід не створює самостійного запасу на сьогодні.

Найкраща перевірка життя, сповненого Духом, — не незвичайне відчуття, а плід, який називає Павло: любов, радість, мир, довготерпіння, доброта, милосердя, вірність, лагідність, стриманість (Галат 5:22-23).

Пізніші технічні розрізнення Ні можуть відволікати від цієї простоти. Діло Святого Духа — прославляти Христа і формувати Христів характер у віруючих.

7. Хрест розправляється з природною силою

Ні бачив у хресті Божу відповідь не лише на очевидний гріх, а й на релігійну самодостатність. Християнин може служити Богові природним талантом.

Павло запитує: «почавши духом, звершуєте тепер тїлом?» (Галат 3:3).

Тіло може бути моральним, організованим, красномовним і амбітним. Його визначальна риса — незалежність від Бога.

Мова Ні про зламаність мала на меті викрити це приховане джерело. Бог може допустити обставини, у яких природна сила

виявляється недостатньою, щоб слуга навчився залежності від воскресіння.

Павло каже: «коли бо я немочний, тоді я сильний» (2 Коринтян 12:10).

Це навчання не повинно спонукати християн удавати, ніби компетентність — це погано. Дари є дарами. Питання в тому, чи вони господарі, чи слуги.

Зламаний розум може блискуче мислити, не покладаючись на свій блиск. Зламана особистість може мужньо провадити, не потребуючи контролю. Зламана воля може діяти рішуче, відмовившись від права на самоврядування.

8. Пшеничне зерно мусить упасти в землю

Ісус каже: «Коли зерно пшеничне, впавши на землю, не вмре, то одно зостаєть ся; коли ж умре, то багато овощу приносить» (Йоана 12:24).

Ні використовував зерно як образ хреста, що звільняє життя. Зовнішня оболонка захищає зернину, але й замикає її. Плідність вимагає смерті.

У безпосередньому контексті слів Ісуса цей вірш указує передусім на Його власну смерть. Застосування до християн — похідне: учні йдуть за розіп'ятим Господом.

«Хто любить душу свою, погубить її» (Йоана 12:25).

Це навчання кидає виклик самозбереженню. Ми природно оберігаємо репутацію, зручність, контроль і право бути зрозумілими. Бог може покликати нас відпустити все це в любові.

Але образ зерна ніколи не повинен виправдовувати зловживань. Людських провідників не поставлено розколювати інших людей приниженням. Хрест — це Боже діло в істині й любові.

Плодом справжньої зламаності є більша подібність до Христа, а не применшена особистість.

9. Об'явлення означає бачити те, що каже Письмо

Ні розрізняв розумове знання і духовне об'явлення. Він міг роками читати про якусь доктрину, а потім говорити про мить, коли він її «побачив».

Павло молиться, щоб віруючі мали «просьвічені очі серця вашого» (Єфесян 1:18).

Ні використовував такі тексти, щоб описати просвітлення: Святий Дух робить об'явлену істину внутрішньо збагненною.

Це не дозвіл на нові доктрини, що ставлять себе вище за Письмо. Об'явлення в цьому благочестивому сенсі — це бачення значущості того, що Бог уже об'явив.

Віруючий може знати, що в Христі немає осуду, і все ж жити так, ніби осуд визначає його. Просвітлення надає істині екзистенційної ваги.

Запобіжник — об'єктивне Письмо. Внутрішнє прозріння, яке суперечить Біблії, не є глибшим об'явленням.

10. Християнин мусить навчитися чекати на Бога

Енергійна вдача Ні потребувала дисципліни очікування. Маргарет Барбер допомогла навчити його, що добра ідея ще не є автоматично нинішнім Божим наказом.

«хто на Бога вповає, в того сила відновлюєсь» (Ісаії 40:31).

Чекання — це не зволікання. Це відмова підміняти Боже водительство діяльністю.

Провідникам часто важко чекати, бо дія дає видимі докази лідерства. Проте в Письмі є пори, коли Бог готує Своїх слуг через затримку.

Мойсей проводить десятиліття в Мідіяні. Давид чекає між помазанням і престолом. Павло має приховані періоди перед ширшим служінням.

Чекання ставить питання: чи довіряємо ми Божому розкладу так само, як Його меті?

Небезпека — параліч, замаскований під духовність. Чекання закінчується, коли послух стає ясним.

11. Церква — це Тіло Христове

Мова Ні про «друге навернення» щодо Тіла виражає одне з його найглибших переконань: християнин належить Христові не просто як відокремлена особа. Він належить Христовому народові.

«Ви ж тїло Христове і члени від части» (1 Коринтян 12:27).

Член тіла водночас важливий і неповний. Око має справжню функцію, але око, відокремлене від тіла, — це не зріла незалежність, а від'єднаність.

Це прозріння кидало виклик відокремленій духовності. Віруючий може втішатися особистою молитвою і вивченням Біблії, залишаючись нездатним приймати виправлення, прощати образи чи узгоджувати свої дії з іншими християнами. Ні сказав би, що така духовність ще не навчилася Тіла.

Тіло також виправляє служіння, зосереджене на знаменитостях. Публічні вчителі не вміщають усього Христового запасу. Непомітні віруючі мають дари, яких потребує видимий провідник.

Павло каже, що члени, які здаються слабшими, необхідні (1 Коринтян 12:22).

Небезпека — колективізм, у якому група придушує сумління. Біблійне життя Тіла зберігає і членство, і особисту відповідальність перед Христом. Рука належить тілу, але Голова — це Христос, а не інституційна система.

Практичне питання таке: чи бачу я своїх братів і сестер у вірі передусім як споживачів, суперників, проблеми — чи як членів Христових, до яких я належу?

12. Кожен віруючий — священник і служитель

Ні опирався жорсткому поділу на духовенство і мирян. Він вірив, що Новий Завіт кличе всю церкву до священницького служіння.

Петро пише: «і самі, яко живе каміннє, будуйте дім духовний, сьвященство сьвяте» (1 Петра 2:5).

Це не означає, що кожен християнин має однакове покликання або що підготовлені провідники непотрібні. Новий Завіт визнає старійшин, учителів, євангелістів та інші дари. Але провідники споряджають святих, а не заступають їх.

Послання до ефесян каже, що провідників дано «на звершеннє сьвятих, на дїло служення» (Єфесян 4:12).

Зібрання Ні намагалися зробити це видимим через зібрання, у яких брали участь усі. Сучасні церкви з упорядкованими богослужіннями все ж можуть відновити цей принцип, споряджаючи членів, щоб вони учнювали інших, молилися, благовістили, належним чином навчали, дбали про страждущих, жертвували, провадили служіння і використовували свої дари поза кафедрою.

Зріла церква — не та, де найвражаючіші професіонали. Це та, де діє Тіло.

13. Місцеві церкви мають виражати одне Тіло

Переконання Ні «одне місто — одна церква» виросло з новозавітних висловів на кшталт «церква в Коринті», «церква солунян» та подібних. Він дійшов висновку, що практичною основою церковної ідентичності має бути місцевість, а не деномінація.

Духовне прозріння, що стоїть за цією пропозицією, сильне: кожен справжній віруючий у певному місці належить до одного Тіла — незалежно від того, чи всі збираються під одним дахом.

«Одно тїло й один дух» (Єфесян 4:4).

Практичне правило, однак, дискусійніше. Святе Письмо прямо не вимагає однієї сучасної адміністративно оформленої громади на кожне місто. Великі міста, мережі домашніх груп, мовні спільноти та різні служіння ускладнюють цю модель.

Цей принцип може стати сектантським, якщо одне братерство претендує на те, що лише воно є «церквою» в місті, і вважає інших правовірних християн такими, що стоять на незаконній основі.

Тож найздоровіша спадщина Ні — не жорсткий устрій за міським принципом, а відмова ставити церковну марку вище за належність до Христа.

Чи можуть християни мати серйозні деномінаційні переконання і водночас визнавати одне одного братами й сестрами? Вони мусять.

14. Тільки Христос — Голова Церкви

Бачення церкви у Ні зрештою спирається на те, що Христос є Головою.

«Він голова тїлу і церкві» (Колосян 1:18).

Людські провідники мають похідну відповідальність, а не абсолютне право власності. Старші пасуть «стадо Боже», а не власне стадо (1 Петра 5:2).

Це надає християнській владі і гідності, і меж. Провідники можуть навчати, виправляти, організовувати й ухвалювати справжні рішення. Але вони не можуть вимагати того, що Христос забороняє, чи забороняти те, що Христос дозволяє, ніби сумління належить їм.

Церква мусить відрізняти шанування провідників від заміни Христа провідниками.

Пізніший наголос самого Ні на владі робить цей запобіжник особливо важливим. Учення про делеговану владу безпечне лише тоді, коли делегування залишається видимо підзвітним Тому, Хто його доручив.

Взірець Ісуса — служіння: «Син чоловічий не прийшов, щоб служено Йому, а служити» (Марка 10:45).

Щойно влада перестає мати обриси хреста, вона відійшла від Голови.

15. Духовну владу слід приймати під Богом

Ні рішуче навчав, що бунт проти законної влади може виявляти бунт проти Божого порядку. Він спирався на біблійні оповіді, у яких слуги шанували посаду навіть тоді, коли ті, хто її обіймав, мали вади.

Сучасний індивідуалізм потребує цього виправлення. Християни не є самопризначеними остаточними авторитетами в усьому. Вони приймають навчання, виправлення, сімейні обов'язки, цивільний закон і церковне керівництво.

Послання до євреїв каже: «Слухайте наставників ваших і коріть ся (їм); вони бо пильнують душ ваших» (Євреїв 13:17).

Проте біблійна покора має межі. Апостоли не послухалися влади, яка забороняла свідчити про Євангеліє: «Більше треба коритись Богу, ніж людям» (Дїяння 5:29).

Давид відмовився вбити Саула, але також відмовився залишатися в межах досяжності Саулового списа. Павло корився владі й апелював до римського права. Петро казав старшим не панувати над стадом.

Тому вчення Ні про владу слід приймати з чотирма запобіжниками: Святе Письмо вище за провідника, Христос вище за інституцію, підзвітність провідників і захист сумління від наказів грішити.

Влада — це доручене управління, а не власність.

16. Людський дух — місце спілкування з Богом

Тричленне вчення Ні вбачало в людському дусі той вимір особи, що звернений до Бога. Він знаходив підтвердження в таких текстах, як Римлян 8:16: «Сей самий Дух сьвідкує нашому духові, що ми дїти Божі».

Його практичною метою було навчити християн, що спілкування з Богом глибше за емоції і більше, ніж міркування. Святий Дух перебуває у віруючому і приносить справжнє спілкування з Богом.

Цей наголос може оновити молитву. Християнство — це не просто правильні думки про далекого Бога; це життя в Дусі.

Однак читачам варто остерігатися перетворення людського духу на містичний пульт керування, чиї враження автоматично є божественними. Святе Письмо закликає віруючих усе випробовувати.

Святий Дух діє через Святе Письмо, оновлене мислення, мудрість, спільноту, сумління й провидіння так само, як і через внутрішні враження.

Мета — не в тому, щоб стати фахівцем із визначення, де дух. Мета — спілкування з Богом.

17. Душу й дух треба розрізняти, але не надмірно систематизувати

Послання до євреїв каже, що Слово здатне проникати «аж до розділення душі і духа» (Євреїв 4:12). Ні розвинув це в докладне розрізнення між психологічним і духовним життям.

Його пастирське прозріння цінне: думка може бути дотепною, але не від Бога, емоція може бути сильною, але не святою, а рішучість може бути міцною, але не бути вірою.

Але Біблія вживає слова «душа», «дух», «серце» і «розум» зі значним перетином значень. Історично християни дотримувалися як двочленного, так і тричленного погляду на будову людини.

Тому систему Ні слід сприймати як корисну модель, а не як остаточну анатомію, якої нібито вимагає кожен вірш.

Найнадійніша перевірка — моральна й христологічна: чи узгоджується цей порив зі Святим Письмом? Чи звеличує він Христа? Чи приносить він плід Духа? Чи витримає він мудру пораду?

Слово розділяє краще, ніж самоаналіз.

18. Чисте сумління має значення

Ні надавав великої ваги тому, щоб зберігати сумління без докору перед Богом і людьми.

Павло каже: «На те я й подвизаюсь, щоб мати по всяк час чисту совість перед Богом і людьми» (Дїяння 24:16).

Це означає швидко відгукуватися, коли гріх викрито. Визнавай. Відшкодовуй, коли це можливо. Відкидай таємні компроміси.

Чисте сумління дає свободу в молитві й служінні, бо віруючий не оберігає прихованого подвійного життя.

Але сумління має підпорядковуватися Євангелію. Чутливі християни можуть упасти в скрупульозність, відчуваючи осуд за речі, яких Бог не забороняв. Інші можуть приглушити сумління постійним непослухом.

Послання до євреїв поєднує очищення зі служінням: кров Христа «очистить совість вашу від мертвих дїл, щоб служити Богу живому» (Євреїв 9:14).

Мета — не нескінченний самоогляд. Мета — вільне служіння перед Богом.

19. Віра спочиває на Божому характері, а не на самій вірі

«Принцип віри» привчив Ні покладатися на Бога в забезпеченні й провадженні. Серцевину цього вчення часто втрачають, коли віра стає технікою досягнення результатів.

Біблійна віра дивиться не на себе.

Авраам «покріпшав вірою, давши славу Богові, і впевнившись, що Обіцявший здолїє й зробити» (Римлян 4:20-21).

Сила віри походить від вірності Того, Хто обіцяє.

Віруючий, який постійно питає: «Чи досить сильно я вірю?» — перетворив віру на нове діло. Краще питання: «Хто є Бог і що Він насправді обіцяв?»

Віра може привести до чудесного забезпечення; вона може також привести до вдоволення в нестачі. Павло навчився і достатку, і нужди.

Вирішальним є предмет віри, а не її емоційна напруга.

20. Молитва — співпраця з Божим задумом

Ні розглядав молитву як участь у тому, що Бог має намір учинити на землі.

«Нехай прийде царство твоє. Нехай буде воля твоя, як на небі, так і на землї» (Маттея 6:10).

Молитва — це не повідомлення Богові новин і не маніпулювання Ним. Це введення людських бажань у спілкування з Божим задумом і прохання, щоб Боже царювання стало явним.

Це надає заступництву ваги. Павло просив церкви молитися, щоб для Слова відчинилися двері і щоб він говорив сміливо. Бог суверенно керує місією, водночас установивши молитву як засіб.

Різкіші формулювання Ні можуть звучати так, ніби Бог не може діяти, доки люди не дадуть дозволу. Святе Письмо не ставить Божий суверенітет у залежність від нас. Проте Святе Письмо безсумнівно вважає молитву такою, що має наслідки.

«Не маєте, тим що не просите» (Якова 4:2).

Ця таємниця має спонукати християн молитися, а не спершу розв'язувати кожне метафізичне питання.

21. Духовна боротьба — це стояння в Христовій перемозі

Останнє слово Ні в книжці *Сиди, ходи, стій* — не «перемагай», а «стій». Ця різниця оберігає віруючого і від страху, і від гордості.

«Стійте ж оце» (Єфесян 6:14).

Христа вже піднесено понад начальства й власті. Віруючий опирається зсередини Христової перемоги, а не намагається створити перемогу духовною силою.

Це робить духовну боротьбу глибоко буденною. Зброя — це правда, праведність, мир, віра, спасіння, Святе Письмо і молитва. Правдивий християнин озброєний. Церква, що прощає, чинить опір сатані. Віруючий, який відкидає звинувачення, спочиваючи в крові Христовій, стоїть.

Учення Ні найбільш біблійне тоді, коли тримає увагу на Христі, а не на захопленні демонами. У Новому Заповіті злі духи реальні, але апостоли значно більше часу присвячують проповіді Христа й формуванню святих церков, ніж каталогізації демонічного світу.

Християнинові не треба боятися темряви. Але й не слід ставати нею одержимим.

22. Страждання може стати школою воскресіння

Життя Ні надало незвичайної ваги його вченню про воскресіння. Тяжка хвороба, усунення від служіння, політичні потрясіння, в'язниця і втрата близьких раз у раз доводили його до меж, яких він не міг подолати талантом.

Павло описує, як вони «сами в собі присуд смерти мали, щоб не надіяти ся нам на себе, а на Бога, що підіймає мертвих» (2 Коринтян 1:9).

Мета — перенесення довіри.

Це вчення не повинно романтизувати страждання. Християни можуть утікати від небезпеки, шукати зцілення, протистояти несправедливості й змінювати шкідливі обставини. Зло не стає добром через те, що Бог може його викупити.

Але страждання може викрити фальшиві джерела життя. Коли зникає репутація, чи досить Христа? Коли підводить здоров'я, чи досить Христа? Коли відібрано служіння, чи досить Христа?

Віра у воскресіння каже, що Божа сила не обмежена точкою, де закінчуються природні можливості.

Двадцять років Ні у в'язниці роблять це чимось більшим, ніж тема для конференції.

23. Зовнішня людина має бути зламана, щоб виявлявся Христос

Мова Ні про «зовнішню людину» описує захисну, самокеровану природну особу, яка може перешкоджати життю Христа. «Зламання» цієї зовнішньої оболонки означає кінець упертого самоврядування.

Цей образ слід оцінювати за його плодом. Справжня зламаність робить людину більш навчальною, правдивою, лагідною і здатною любити. Вона не робить її психологічно зруйнованою чи покірною до кривди.

Яків каже, що премудрість, яка згори, — «лагідна, покірлива, повна милости» (Якова 3:17).

Людина, яку неможливо виправити, може бути обдарованою, але залишається твердою. Провідник, який не вміє вибачатися, може говорити про хрест, не підпускаючи його до своєї репутації.

Поняття Ні особливо цінне для християнського провідництва. Природна харизма може зібрати аудиторію швидше, ніж сформується характер. Бога цікавить не лише те, скільки слуга здатен здійснити. Він формує самого слугу, через якого приходять здобутки.

Проте метою ніколи не є зламаність заради самої зламаності. Зерно вмирає, щоб принести плід.

24. Церква має бути самостійною і водночас вселенською

Ні прагнув, щоб китайські церкви були вільні від постійного іноземного фінансового й організаційного контролю. Це ставило його в ряд широкого руху за самостійну (корінну) церкву, хоча він дав цьому принципові своєрідне еклезіологічне обґрунтування.

Павло засновував церкви й настановляв місцевих старших. Місіонерська праця мала дозрівати до місцевої відповідальності.

Водночас Тіло Христове вселенське. Незалежність від іноземного контролю не повинна перетворюватися на ізоляцію від іноземних віруючих.

Новий Заповіт показує, як церкви дають пожертви іншим краям, приймають мандрівних служителів, обмінюються посланнями й беруть участь у спільній місії.

Зрілий принцип — взаємозалежність без утриманства.

Це й досі важливий місіонерський урок. Кошти ззовні можуть прискорити служіння і непомітно спотворити місцеві пріоритети. Досвід ззовні може зміцнити провідників і ненавмисно завадити їм брати рішення на себе.

Здорова місія питає не лише: «Що ми можемо дати?» — а й: «Яку місцеву спроможність ми допомагаємо зростити?»

25. Остаточне мірило — Христос, а не Вочмен Ні

Найважливіше вчення в книжці про Вочмена Ні полягає в тому, що Вочмен Ні не є мірилом.

Павло казав віруючим: «Будьте послїдувателями моїми, яко ж і я Христів» (1 Коринтян 11:1). Це застереження вирішальне. За

християнськими провідниками йдуть лише настільки, наскільки вони вказують на Христа.

Прозріння Ні слід приймати з вдячністю. Його спірні вчення слід перевіряти. Його помилки, якщо їх доведено, слід визнавати. Його страждання слід шанувати. Жодна з цих дій не загрожує християнській вірі, бо християнська віра ніколи не мала спиратися на нього.

«Иншої бо підвалини нїхто не може положити окрім тієї, що положена, котра єсть Ісус Христос» (1 Коринтян 3:11).

Це захищає і шанувальника, і критика. Шанувальникові не треба обстоювати кожен учинок. Критикові не треба відкидати кожне прозріння через те, що вчитель був недосконалим.

Глиняна посудина може тріснути; скарбом залишається Христос.

Мабуть, саме так найдоречніше читати все життя Ні.

Додаток Б: Путівник для вивчення і роздумів за розділами

Цей путівник призначений для особистих роздумів, малих груп, команд лідерів або п'ятнадцятитижневого курсу читання. Запитання не мають на меті зробити Вочмена Ні об'єктом поклоніння. Вони використовують його життя і вчення як дзеркало, у якому читачі можуть перевірити власне учнівство у світлі Писання.

Розділ 1 — Життя, віддане Христові

Головна думка

Християнська спадщина — це дар, але вона не може замінити особистого відродження. Ні виріс у сім'ї, якої торкнулося протестантське християнство, проте вирішальне питання полягало в тому, чи стане Христос особисто його Господом.

Місця Писання для повторного читання

Галат 2:20; Йоана 12:24; Колосян 3:3-4; 2 Коринтян 4:7; Маттея 16:24.

Роздуми

1. Які сторони вашого християнського життя — це справді особисті переконання, а які — успадковані звички, яких ви ніколи глибоко не досліджували? 2. Де природний розум, гроші, характер, сімейне походження чи суспільне становище служать для вас джерелом упевненості? 3. Що означало б у вашому теперішньому періоді життя, щоб Христос був для вас тим, про Кого сказано: «Христос, життє ваше», а не просто важливою частиною вашого життя? 4. Де Бог, можливо, просить вас прийняти принцип пшеничного зерна — відмовитися від контролю, щоб могли зрости любов і плідність? 5. Якими сторонами життя Ні варто захоплюватися обережно, а не ідеалізувати їх?

Застосування для лідерів

Організації часто успадковують заяви про місію вже після того, як згасла пристрасть засновників. Запитайте себе, чи ваша церква або служіння досі має ту духовну реальність, яка колись породила її структури. Інституційна пам'ять — не те саме, що теперішня залежність від Бога.

Молитва

Просіть Бога про живе, теперішнє пізнання Христа, глибше за успадкований словник, і про благодать віддати природну силу під Його владу.

Розділ 2 — Навернення Вочмена Ні

Головна думка

Навернення — це прийнята благодать і передане право власності. Христос спасає даром і претендує на всю людину.

Місця Писання для повторного читання

Дїяння 2:36; Єфесян 2:8-10; Римлян 12:1; 2 Коринтян 5:17; Дїяння 24:16; Римлян 6:6-13.

Роздуми

1. Чи не відірвалося ваше розуміння спасіння від панування Христа? 2. Чи є конкретні кривди, які покаяння вимагає від вас виправити? 3. Чи не плутаєте ви посвячення із зароблянням Божої прихильності? 4. Які амбіції вам найважче віддати в Боже розпорядження? 5. Чи готові ви послухатися ще до того, як зможете передбачити наслідки?

Застосування для лідерів

Християнські організації повинні зробити визнання провини і відшкодування звичайною справою. Старшинство не повинно зменшувати потреби просити вибачення. Культура, в якій лідери не можуть визнати своєї неправоти, зрештою підпорядкує істину ієрархії.

Молитва

Подякуйте Христові за спасіння як дар, а тоді знову віддайте Йому ті сфери життя, які вам найбільше хочеться вважати своєю приватною власністю.

Розділ 3 — Учитися ходити вірою

Головна думка

Бог формує працівника і до того, як використовує його працю, і під час неї. Віра спочиває на Божому характері; духовного служіння неможливо виготовити природною силою.

Місця Писання для повторного читання

Йоана 5:19; 2 Коринтян 12:9-10; Єфесян 1:17-18; Євреїв 11:1; Ісаії 40:31; 2 Коринтян 1:9; Йоана 7:17.

Роздуми

1. Хто має право виправляти вас, не ризикуючи стосунками? 2. Чи є у вас наставники, яких Христос вражає настільки, що ваші дари їх не надто вражають? 3. Де зайнятість служить для вас способом уникнути очікування на Бога? 4. Які християнські автори сформували вас, і чи перевіряєте ви їх Писанням? 5. Яка слабкість у вашому житті, можливо, навчає вас залежності, а не лише заважає успіху?

Застосування для лідерів

Дуже спроможним лідерам потрібні системи управління, які зберігають місце для чесних заперечень у міру того, як зростає їхній вплив. Будуйте підзвітність до того, як її вимагатиме криза.

Молитва

Просіть Бога зробити вас здатними навчатися, очистити ваші мотиви у служінні й перетворити слабкість на залежність від Нього, а не на образу.

Розділ 4 — Молодий проповідник і «Мале стадо»

Головна думка

Церква належить Христові, а не засновникові, іноземній місії, деномінації чи класу професійного духовенства. Кожен віруючий покликаний брати участь у житті Тіла.

Місця Писання для повторного читання

Дїяння 2:42; Колосян 1:18; 1 Коринтян 1:12-13; 1 Петра 2:5, 9; Єфесян 4:12; 1 Коринтян 10:17.

Роздуми

1. Чи структура вашої церкви готує звичайних християн до служіння, чи здебільшого привчає їх споживати? 2. Які деномінаційні чи організаційні ідентичності стали для вас важливішими за спілкування в Христі? 3. Де незалежність від зовнішнього контролю може перетворитися на нездорову ізоляцію? 4. Чи те, як ваша громада використовує гроші, сприяє місцевій зрілості, чи довготривалій залежності? 5. Якби завтра зник ваш найпомітніший лідер, наскільки добре діяла б церква?

Застосування для лідерів

Оцінюйте лідерство, зокрема, за тим, скільки служіння існує без лідера. Здорові засновники будують інституції, здатні пережити їхню відсутність.

Молитва

Моліться, щоб ваша місцева церква виявляла Христове головування, священство віруючих, смирення попри відмінності та щиру любов до всього Тіла.

Розділ 5 — Нормальне християнське життя

Головна думка

Божа відповідь на гріх більша за прощення. Віруючі з'єднані з Христом у смерті та воскресінні і покликані знати, вважати і віддавати себе Богові.

Місця Писання для повторного читання

Римлян 5:8-19; Римлян 6:5-14; Римлян 7:19-25; Римлян 8:1-14; Колосян 3:4; Йоана 15:4-5.

Роздуми

1. Чи ваші стосунки з Богом переважно складаються з циклів зусиль, невдач, провини і нового посвячення? 2. Що змінюється, коли освячення починається з єдності з Христом, а не із самовдосконалення? 3. Які гріхи ви досі сприймаєте так, ніби вони мають законне право панувати над вами? 4. Що означає «оддавайте

себе Богові» для вашого тіла, розкладу, сексуальності, фінансів та амбіцій? 5. Чи не використовуєте ви благодать, щоб уникнути дисципліни, або дисципліну, щоб уникнути благодаті?

Застосування для лідерів

Церкви можуть ненавмисно проповідувати виправдання благодаттю, а освячення — тривогою. Перевірте, чи не винагороджує культура служіння людей за те, що вони здаються сильними, замість того щоб навчати залежності від Христа.

Молитва

Подякуйте Богові за те, що Він звершив у Христі. Вважайте Його слово правдивим і віддайте Йому конкретні сфери свого життя.

Розділ 6 — Сидіти: наше становище в Христі

Головна думка

Християнин починає з благодаті. Становище в Христі передує гідній поведінці та духовній боротьбі.

Місця Писання для повторного читання

Єфесян 1:3-23; Єфесян 2:1-22; Єфесян 3:12-21.

Роздуми

1. Де ви працюєте для того, щоб відчути себе прийнятими, а не тому, що вас уже прийнято? 2. Про які духовні благословення з Послання до ефесян ви звично просите так, ніби Бог нічого вам не дав? 3. Як певний доступ до Отця змінив би ваше молитовне життя? 4. Чи ваша ідентичність злітає і падає разом із продуктивністю? 5. Як належність до Тіла змінює індивідуалістичне прочитання слів «сидіти вкупі ... у Христі»?

Застосування для лідерів

Стривожений лідер створює стривожену організацію. Лідери, які знають, що їхня ідентичність не залежить від результатів, вільніше говорять правду, діляться владою й ухвалюють терплячі рішення.

Молитва

Свідомо спочиньте в благодаті, проголошеній у Посланні до ефесян, і просіть просвітлених очей, щоб побачити, що Бог дав вам у Христі.

Розділ 7 — Ходити: Христос живе через нас

Головна думка

Благодать стає видимою у звичайних стосунках. Гідне життя вимірюється смиренням, правдою, прощенням, чистотою, мудрістю, любов'ю і поведінкою, сповненою Духа.

Місця Писання для повторного читання

Єфесян 4:1-32; Єфесян 5:1-21; Галат 5:16-25; 1 Йоана 4:20.

Роздуми

1. Які стосунки нині є найкращою перевіркою вашої духовності? 2. Чи ваші слова дають благодать тим, хто їх слухає? 3. Де гнів чи гіркота досі залишаються невирішеними? 4. Чи не плутаєте ви духовний досвід із духовним плодом? 5. Яку звичайну відповідальність ви мали спокусу вважати менш духовною, ніж публічне служіння?

Застосування для лідерів

Оцінюйте лідерів за плодами в стосунках так само серйозно, як і за стратегічними результатами. Лідер, який розбудовує організацію, але ранить людей, не живе гідно свого покликання.

Молитва

Просіть Духа виявляти Христа у вашому мовленні, стосунках, праці, сексуальності, сімейному житті й поводженні з конфліктами.

Розділ 8 — Стояти: духовна боротьба і перемога

Головна думка

Духовна боротьба — це стояння у вже здобутій перемозі Христа через правду, праведність, мир, віру, спасіння, Писання і молитву.

Місця Писання для повторного читання

Єфесян 6:10-20; Колосян 2:15; Римлян 8:31-39; 1 Петра 5:8-9; Якова 4:7-8.

Роздуми

1. Чи схильні ви надмірно одуховнювати проблеми або недооцінювати духовне зло? 2. Які «розпалені стріли» найчастіше вибивають вас із рівноваги — страх, обвинувачення, сором, спокуса, відчай? 3. Чи є прихована нечесність, яка послаблює вашу здатність стояти в правді? 4. Чи не ставитеся ви до людей як до ворогів, тоді як Послання до ефесян каже, що остаточна боротьба ведеться не проти плоті й крові? 5. Як виглядало б стояти, а не панікувати, під вашим теперішнім тиском?

Застосування для лідерів

Церкви не повинні вживати мову духовної війни, щоб демонізувати критиків чи політичних опонентів. Правда, підзвітність і мир є частиною зброї.

Молитва

Помоліться над кожним елементом 6-го розділу Послання до ефесян, зосереджуючись не на страху перед темрявою, а на достатності й пануванні Христа.

Розділ 9 — Зламання зовнішньої людини

Головна думка

Бог має справу із самодостатньою природною силою, щоб Христове життя могло виявлятися через ніжну, здатну навчатися, віддану Йому людину.

Місця Писання для повторного читання

2 Коринтян 4:7-12; Йоана 12:24-25; 1 Мойсея 32:24-31; 2 Коринтян 12:7-10; Галат 6:1.

Роздуми

1. Що ви захищаєте найшвидше — репутацію, контроль, комфорт, фаховість чи право бути зрозумілим? 2. Чи можете ви попросити вибачення, не пояснюючи спершу себе? 3. Де слабкість викрила фальшиве джерело ідентичності? 4. Чи вживав хтось мову «зламаності», щоб виправдати нездоровий контроль? Як Ісус виправляє таке зловживання? 5. Чи стаєте ви ніжнішими в міру того, як стаєте зрілішими?

Застосування для лідерів

Не плутайте впевненість із духовною зрілістю. Будуйте культуру, в якій вибачення, зворотний зв'язок і виправлення є звичайними ознаками сили.

Молитва

Запросіть Бога розібратися з гордістю та самозахистом і водночас просіть Його вберегти вас від фальшивого смирення, пасивності та кривдних форм підкорення.

Розділ 10 — Дух, душа і тіло

Головна думка

Трихотомія Ні має на меті допомогти віруючим відрізняти духовне життя від суто природної психологічної діяльності, але його категорії слід застосовувати зі смиренням, а не жорстко нав'язувати Писанню.

Місця Писання для повторного читання

1 Солунян 5:23; Євреїв 4:12; Римлян 8:16; Римлян 12:2; Марка 12:30; 1 Йоана 4:1.

Роздуми

1. Чи не сприймаєте ви сильні емоції за Святого Духа? 2. Чи не сприймаєте ви раціональний аналіз за невір'я? 3. Як Писання, мудрість, спільнота і психологія можуть допомогти перевіряти внутрішні враження? 4. Чи не стаєте ви надмірно заглибленими в себе, розмірковуючи, чи щось походить від «душі», чи від «духу»? 5. Чи освячується вся ваша особа — розум, почуття, воля, тіло і духовне життя — в напрямку любові?

Застосування для лідерів

Ніколи не використовуйте духовну інтуїцію, щоб обійти докази чи підзвітність. Твердження на кшталт «я відчуваю від Господа» мають залишатися відкритими для перевірки.

Молитва

Просіть Святого Духа оновити всю вашу особу, загострити розсудливість і зберігати в центрі Христа, а не внутрішній самоаналіз.

Розділ 11 — Церква і Тіло Христове

Головна думка

Християнська зрілість має спільнотний характер. Христос — Голова, віруючі — члени, лідери — слуги, а єдність треба приймати, не поступаючись ні істиною, ні сумлінням.

Місця Писання для повторного читання

Дїяння 9:4; Колосян 1:18; Єфесян 4:4-16; Римлян 15:7; 1 Петра 5:1-4; Дїяння 5:29.

Роздуми

1. Що практично означає, що ви — «один другому члени»? 2. Чи слабших або тихіших членів у вашій церкві справді вважають потрібними? 3. Де заклики до єдності можуть приховувати уникання правди? 4. Де доктринальне переконання може перетворитися на горде відокремлення? 5. Які запобіжники не дають делегованій владі перетворитися на панування?

Застосування для лідерів

Колективне лідерство потребує справжньої колективності. Якщо всі довкола старшого лідера бояться з ним не погодитися, така структура колективна лише на словах.

Молитва

Моліться про любов до всього Тіла, смирення в незгоді, мужність протистояти зловживанням і про лідерів, схожих на Пастиреначальника.

Розділ 12 — Віра, молитва і життя в залежності від Бога

Головна думка

Віра довіряє Божому характерові; молитва бере участь у Його задумі. Ні те, ні інше не є технікою для керування наслідками.

Місця Писання для повторного читання

Маттея 6:25-34; Филипян 4:6-13, 19; Якова 4:2; Маттея 6:10; 1 Йоана 5:14; 2 Коринтян 12:9.

Роздуми

1. Де гроші керують вашими рішеннями більше, ніж покликання? 2. Чи не визначаєте ви віру певним способом фінансової підтримки? 3. Яка невідповідана молитва нині випробовує ваше уявлення про Бога? 4. Чи готові ви молитися сміливо і віддати наслідок у Божі руки? 5. Чи містить ваше молитовне життя подяку, плач, заступництво, слухання і дбання про Царство?

Застосування для лідерів

«Служіння віри» вимагає більшої фінансової прозорості, а не меншої. Ніколи не використовуйте Боже ім'я, щоб тиснути на жертводавців або приховувати слабке управління.

Молитва

Принесіть Отцеві конкретні потреби, подякуйте Йому за Його турботу і віддайте Йому і бажану відповідь, і свій розклад.

Розділ 13 — Революція, переслідування і ціна учнівства

Головна думка

Християнське підкорення владі справжнє, але обмежене пануванням Христа. Політичні системи стають духовно небезпечними, коли вимагають найвищої вірності або контролюють сумління.

Місця Писання для повторного читання

Римлян 13:1-7; Дїяння 5:29; Маттея 4:10; Йоана 10:11; Марка 13:12; 2 Тимотея 2:9.

Роздуми

1. Які політичні припущення ви вважаєте духовно нейтральними лише тому, що вони звичні? 2. Як християни можуть шанувати правителів, не обожнюючи держави? 3. Що мають робити віруючі, коли законні закони суперечать послуху Христові? 4. Як слід оцінювати спірні обвинувачення проти християнських лідерів, коли джерела політично

скомпрометовані? 5. Чи витримала б ваша віра публічну втрату репутації?

Застосування для лідерів

Церкви мають богословськи готуватися до політичного тиску ще до кризи. Навчайте і 13-го розділу Послання до римлян, і Дїяння 5:29 — ні бунтівної зневаги, ні беззаперечної покори.

Молитва

Моліться за тих, хто при владі, за переслідуваних християн, про мужність, правду і свободу від ненависті до людей, які вам протистоять.

Розділ 14 — Двадцять років у кайданах

Головна думка

Цінність віруючого не вимірюється видимою корисністю. Христос може залишатися достатнім, коли зникають свобода, служіння, здоров'я, репутація і бажані наслідки.

Місця Писання для повторного читання

Филипян 1:21; 2 Тимотея 2:9; Євреїв 10:36; Римлян 8:38-39; Псальма 31:15; 1 Солунян 4:13-14.

Роздуми

1. Ким ви є, якщо у вас заберуть ваше теперішнє покликання? 2. Яке тривале очікування випробовує вашу витривалість більше, ніж випробувала б коротка криза? 3. Чи здатні ви відрізнити смуток від невір'я? 4. Як надія на воскресіння змінює значення життя, що здається незавершеним? 5. Яка прихована вірність мала б значення, навіть якби її ніколи не побачив жоден людський глядач?

Застосування для лідерів

Будуйте духовну ідентичність глибше за платформу. Готуйте лідерів до періодів, коли хвороба, старіння, сімейні обов'язки, переслідування чи зміни в організації зменшують їхню публічну корисність.

Молитва

Пам'ятайте про ув'язнених християн і просіть благодаті бути вірними в прихованих місцях, де послух не отримує негайного визнання.

Розділ 15 — Спадщина Вочмена Ні

Головна думка

Приймайте Ні як глиняну посудину: з вдячністю за скарб, чесно щодо обмежень і з рішучістю ставити Христа й Писання вище за будь-якого вчителя.

Місця Писання для повторного читання

2 Коринтян 4:7; Діяння 17:11; 1 Коринтян 3:11, 21; Євреїв 13:8; Колосян 3:4.

Роздуми

1. Яке вчення Ні найбільше допомогло вам ясніше бачити Христа? 2. Які вчення потребують найсильніших біблійних запобіжників? 3. Як християни можуть отримувати користь від недосконалих учителів, не стаючи ні цинічними, ні ідолопоклонниками? 4. Що означало б шанувати Ні, перевіряючи його, а не автоматично захищаючи? 5. Якби ви запам'ятали лише одну тему з цієї біографії, якою вона мала б бути?

Застосування для лідерів

Ніколи не будуйте християнської культури, в якій критику лідера сприймають як критику Христа. Основа — лише Ісус Христос.

Молитва

Подякуйте Богові за кожен справжній дар, даний через людських учителів. Просіть розсудливості, смирення, мужності говорити правду і життя, зосередженого зрештою на Христі.

Додаток В: Хронологія життя і доби Вочмена Ні

Наведені нижче дати мають правити за орієнтир, а не за твердження, ніби кожну подію в житті Ні можна датувати з однаковою точністю. Англійське написання китайських імен у різних джерелах різниться, а деякі історії руху й академічні дослідження тлумачать події по-різному.

1903 — Народження

Вочмен Ні народжується 4 листопада 1903 року в Шаньтоу (провінція Гуандун) у китайській християнській родині, що походить із Фучжоу (провінція Фуцзянь). Його ім'я при народженні зазвичай подають як Ні Шуцзу. Його дід був християнським служителем, тож Ні належав уже до третього покоління протестантської історії своєї китайської родини.

Китай ще перебуває під владою династії Цін, хоча імперське правління наближається до краху.

1911-1912 — Революція і республіка

Сіньхайська революція повалює династію Цін. Проголошено Китайську Республіку. Ні ще дитина, але вся його юність минатиме в країні, що сперечається про політичний лад, модернізацію, націоналізм та іноземний вплив.

1910-ті роки — Навчання в місіонерських школах

Ні навчається в місіонерських навчальних закладах, зокрема в англіканських установах у Фучжоу. Він добре опановує англійську мову, що згодом відкриє йому прямий доступ до величезного масиву західної християнської літератури.

Пізніші розповіді одностайно відзначають його обдарованість, проте спочатку він не виявляє глибокого особистого інтересу до християнства, яке успадкував.

1920 — Навернення

У сімнадцять років Ні навертається під впливом проповідницького служіння китайської євангелістки Дори Юй. Глибоко вражають його також оновлена віра й покаяння його матері.

Навернення пов'язане з боротьбою довкола честолюбства й покликання. Ні починає розуміти християнство не лише як прощення, а як віддання себе під владу Христа як Господа.

Він починає активно благовістити й наполегливо вивчати Біблію.

1921 — Хрещення і Маргарет Барбер

Ні потрапляє під вплив англійської місіонерки Маргарет Е. Барбер, яка поблизу Фучжоу живе незалежним життям віри. Ні та його мати визнають недостатнім своє колишнє хрещення в немовлятському віці й приймають хрещення як віруючі.

Барбер стає для Ні головною наставницею: вона знайомить його з ученням про поглиблене духовне життя, з літературою братів, з принципами життя вірою і з вимогливою духовністю хреста.

1922-1923 — Громада у Фучжоу і перший церковний досвід

Ні разом із Ліландом Ваном та іншими молодими християнами займається благовістям, домашнім спілкуванням, вивченням Біблії, щотижневим ламанням хліба і спробами церковного устрою поза усталеними деномінаційними структурами.

Виникають розбіжності щодо відокремлення від деномінацій, пріоритетів служіння та провідництва. Ні зазнає відсторонення і засвоює болісні уроки про владу, конфлікт і хрест.

1920-ті роки — Видавниче служіння

Ні починає видавати християнські періодичні видання, трактати, навчальні матеріали, а згодом і більші праці. Друковане слово стає одним з основних способів, якими його вплив поширюється далеко за межі місць, які він може відвідати особисто.

Він багато читає літератури братів, кезікського руху, руху святості, а також духовної, пророчої та місіонерської літератури.

Середина 1920-х років — Тяжка хвороба

Ні хворіє на туберкульоз і стоїть перед можливістю ранньої смерті. У цей період він напружено працює над матеріалом, з якого постане *Духовна людина* — розлоге викладення вчення про дух, душу, тіло, хрест і духовний досвід.

Хвороба поглиблює його наголос на житті воскресіння і на залежності від Бога понад природні сили.

1928 — Осідок у Шанхаї і розширення

Служіння Ні дедалі більше зосереджується в Шанхаї. Мережа зібрань, пов'язаних із його вченням, розростається. Сторонні спостерігачі вживають такі назви, як «Мале стадо» і Дім зібрань.

Ні й далі відкидає думку, що рух має стати деномінацією, і віддає перевагу мові місцевих церков.

1930 — Смерть Маргарет Барбер

Барбер помирає. Її вплив на Ні триває через пам'ять про неї та через християнську літературу, з якою вона його познайомила. За деякими свідченнями, Ні отримав значну частину її бібліотеки.

1933 — Міжнародні подорожі і контакти з братами

Ні подорожує за межі Китаю, зокрема відвідує громади братів. Його стосунки із «закритими братами» зрештою розриваються через питання спілкування і причастя з християнами поза їхніми межами.

Цей досвід зміцнює його переконання, що Тіло Христове не можна звужувати до одного кола спілкування.

1934 — Одруження з Чаріті Чжан

Після довгої і складної історії, в якій Ні відмовився від можливості шлюбу, доки Чаріті залишалася невіруючою, вони одружуються, коли вона віддає своє життя Христові.

Сам шлюб викликає публічний скандал: родичка, що виступала проти цього союзу, нападає на репутацію Ні в пресі. Він тимчасово відходить від публічного провідництва, а потім відновлює служіння.

1930-ті роки — Зміцнення мережі місцевих церков

Зібрання множаться. Вітнесс Лі стає важливим співпрацівником. Ні розробляє систематичніше вчення про практику місцевої церкви, старійшин, працівників, апостольське служіння, Господню вечерю, духовні дари і про основу місцевості.

Він також навчає про спасіння, нагороду, Царство і переможців.

1937 — Повномасштабна японсько-китайська війна

Інцидент на мосту Марко Поло започатковує повномасштабну війну між Китаєм і Японією. Війна приносить величезні страждання, переміщення населення, економічну розруху й політичну нестабільність.

Служіння Ні триває в докорінно змінених умовах.

1938 — Кезік і проповіді за Римлян 5-8

Ні подорожує Європою і відвідує Кезікську конференцію у Великій Британії. Проповіді за Римлян 5-8, виголошені в цей ширший період, згодом лягають в основу англомовної збірки, відомої як *Нормальне християнське життя*.

Його вчення починає досягати ширшої міжнародної аудиторії.

Початок 1940-х років — Фармацевтичний бізнес і церковний конфлікт

Ні глибоко втягується у фармацевтичне підприємство, пов'язане з його братом, — за повідомленнями, почасти для того, щоб забезпечувати християнських працівників у час економічної кризи.

Ця причетність викликає великий конфлікт серед шанхайських старійшин. Звинувачення й розбіжності стосуються бізнесу, служіння та особистої поведінки. Ні відсторонено від публічного служіння приблизно на шість років.

Джерела різко розходяться в тлумаченні цього періоду. Сучасні дослідники вважають його великим поворотним пунктом, а не дрібним непорозумінням.

1945 — Кінець війни з Японією

Поразка Японії завершує японсько-китайську війну, але невдовзі Китай знову поринає в громадянську війну між силами націоналістів (Гоміньдану) і комуністів.

1948 — Повернення до публічного служіння

За значної участі Вітнесса Лі та інших Ні повертається до публічного служіння. Його пізніше вчення рішуче наголошує на зламаності, житті Тіла, узгодженій співпраці, владі, посваті та широкомасштабному євангелізаційному поширенні.

1948-1949 — Посилена посвята і євангелізаційні плани

Рух мобілізує віруючих і ресурси для поширення Євангелії. Вчення про «передання» майна та переселення заради Євангелії віддзеркалює невідкладність того часу.

Такі практики свідчать про радикальну відданість, але водночас згодом породжують питання про добровільність і централізовану владу.

1949 — Перемога комуністів

1 жовтня Мао Цзедун проголошує Китайську Народну Республіку. Новий комуністичний уряд починає перебудовувати політичне, економічне і релігійне життя.

За даними журналу Christian History та інших джерел, близько 1950 року мережа «Малого стада» налічувала приблизно 700 зібрань і 70 000 прихильників, хоча оцінки різняться.

1950 — Гонконг і повернення на материк

Ні відвідує Гонконг і має можливість залишитися за межами материкового Китаю. Він вирішує повернутися, вірячи, що має розділити майбутнє китайських церков.

Це стає одним із найдоленосніших рішень його життя.

1950-1951 — Політична реорганізація християн

Уряд підтримує антиімперіалістичну організацію християн і Патріотичний рух «Трьох самостійностей», що саме формується. Власна історія Ні з його принципами самостійної (корінної) китайської церкви створює як точки згоди, так і глибоку напругу з цілями держави.

Новітні дослідження відзначають його участь у патріотичних демонстраціях і спроби знайти шлях у новому політичному ладі.

Квітень 1952 — Арешт

Ні заарештовано — за повідомленнями, під час перебування в Маньчжурії — за звинуваченнями, пов'язаними з бізнесом і політикою.

Його арешт позбавляє рух найвпливовішого вчителя, що служив багатьом місцевостям.

У цей самий період із Китаю висилають і іноземних місіонерів.

1952-1956 — Ув'язнення і політичні кампанії

Ні залишається під вартою, тоді як комуністичні кампанії посилюють нагляд за незалежними християнськими провідниками й організаціями. Публічні викриття, ідеологічні зізнання та звинувачення стають знаряддями державного контролю.

1956 — Публічний суд і п'ятнадцятирічний вирок

Ні публічно засуджують як ватажка контрреволюційної групи і дають йому п'ятнадцять років ув'язнення. Процес містить економічні, політичні й моральні звинувачення.

Політична природа системи ускладнює оцінку цих матеріалів. Деякі звинувачення рішуче заперечуються; деякі пізніші джерела стверджують, що існували певні докази особистих провин. Історична обережність тут необхідна.

Кінець 1950-х років — «Великий стрибок»

Китай вступає в катастрофічний «Великий стрибок», за яким настає страшний голод. Ні залишається у в'язниці, тоді як країна переживає масові суспільні та економічні потрясіння.

1966 — Культурна революція

Починається Культурна революція. Релігійне життя по всьому Китаю зазнає надзвичайного тиску. Церкви закривають, віруючих і провідників публічно принижують, а політична радикалізація поглиблюється.

Переслідувань зазнають також Чаріті Ні та інші члени родини.

1967 — Формальне завершення строку вироку

П'ятнадцять років вироку Ні мали б добігти кінця, але його не звільняють. Розповіді зазвичай повідомляють, що однією з причин його подальшого ув'язнення була незмінна відмова зректися християнської віри.

Кінець 1960-х — початок 1970-х років — Подальше ув'язнення в трудовому таборі

Ні залишається в умовах «перевиховання працею», зокрема в ув'язненні в провінції Аньхой. Його здоров'я погіршується, особливо через хворобу серця.

Нечисленні листи до родини дають лише невеликі проблиски цих років.

1971-1972 — Смерть Чаріті

Чаріті помирає раніше за Ні. Ця втрата руйнує надію на земну зустріч після звільнення. Свідчення описують глибоке горе Ні.

30 травня 1972 — Смерть

Вочмен Ні помирає в провінції Аньхой, досі перебуваючи під вартою держави, майже через двадцять років після арешту. Йому шістдесят вісім років.

З його останніми днями пов'язують коротке письмове визнання християнської віри, яке стверджує божественне Синівство Христа, Його смерть за грішників, воскресіння, а також намір Ні померти, вірячи в Нього.

Після 1972 — Зростання світового впливу

Праці Ні й далі перекладають і поширюють по всьому світу. Його духовне вчення стає впливовим далеко за межами церков, безпосередньо пов'язаних із його рухом.

У китайському християнстві традиції «Малого стада» та місцевих церков зберігаються в зареєстрованих і незареєстрованих формах. Вітнесс Лі розбудовує міжнародну мережу місцевих церков за межами материкового Китаю.

2026 — Відновлена увага науковців

Oxford University Press видає працю Пола Г. Б. Чжана *The Spiritual Person: An Intellectual Biography of Watchman Nee* — велике новітнє наукове дослідження богословського розвитку Ні, його китайського контексту, суперечок довкола нього та його світової спадщини.

Додаток Г: Нотатки про історичний метод і джерела

Чому джерела розходяться

Життя Вочмена Ні надзвичайно важко переповісти, бо різні спільноти зберігають про нього різні спогади.

Джерела, близькі до руху, природно, наголошують на духовному покликанні, переслідуваннях і тяглості його служіння. Критичні біографічні джерела можуть наголошувати на структурах влади, суперечливих ділових практиках чи звинуваченнях у моральних провинах. Комуністичні документи постали в політичній системі, яка використовувала публічне викриття та ідеологічне зізнання як знаряддя контролю. Західні видання для духовного читання часто майже повністю відривають учення від біографії.

Відповідальний читач спершу запитує, яке джерело він читає, а вже потім — що це джерело каже.

Академічні дослідження

Праця Пола Г. Б. Чжана, видана Oxford University Press у 2026 році, *The Spiritual Person: An Intellectual Biography of Watchman Nee*, особливо цінна тим, що вписує богослов'я Ні в історію республіканського Китаю і простежує, як головні ідеї розвивалися в перебігу його життя. Розділи книжки Чжана йдуть за такими етапами:

навернення, ранні церковні конфлікти, побудова духовної антропології Ні, нанкінське десятиліття, зламаність, боротьба за комуністичної доби і світова спадщина.

Ця праця не знімає всіх суперечок щодо тлумачення, але дає сучасну академічну рамку, яка допомагає виправити старші біографії, написані передусім з метою духовного повчання.

Деніел Бейс, Лянь Сі та інші історики китайського християнства також дають необхідний ширший контекст для розуміння самостійних християнських рухів, пробуджень, націоналізму, війни і революції. Біографію Ні слід читати в межах цієї ширшої історії, а не так, ніби одна людина створила китайське християнство домашніх церков.

«Біографічний словник китайського християнства»

«Біографічний словник китайського християнства» (Biographical Dictionary of Chinese Christianity) містить докладні статті про Ні та пов'язаних із ним постатей. Він подає корисні дати, родинну історію, відомості про освіту, розвиток церкви і пізні роки життя. Англомовна стаття про Ні містить також серйозні твердження про ділові зловживання та сексуальні провини.

Оскільки такі звинувачення оскаржуються і оскільки історичні джерела містять матеріали, створені під час комуністичних кампаній викриття, ця книжка не вважає кожне звинувачення з тієї статті безперечно доведеним. Але й не оминає їх.

Сама наявність серйозних звинувачень має історичне значення. Певність щодо кожного з них — це вже інша річ.

Christian History Institute

Матеріали журналу Christian History про Китай двадцятого століття подають доступні підсумки ролі Ні, чисельності «Малого стада», принципів самостійної церкви, його ув'язнення і загалом того, як китайське християнство вистояло за комунізму.

Ці джерела прихильні до християнської церкви, і їх найкраще використовувати поряд з академічними дослідженнями, а не як нейтральний архівний аналіз.

Джерела руху

Публікації та біографії, пов'язані з Living Stream Ministry і місцевими церквами, зберігають цінні свідчення очевидців, хронології, історію навчань і родинні свідчення. Водночас вони представляють традицію, яка вважає Ні одним із головних духовних предків.

Такі джерела не слід ані відкидати за їхню прихильність, ані приймати без зіставлення з іншими. Свої часто зберігають подробиці, які сторонні пропускають. Але вони ж можуть тлумачити спірні події оборонно.

Документи комуністичної доби

Державні документи і матеріали публічних судів незамінні, бо фіксують, у чому влада звинувачувала і як відбувалися кампанії. Але читати їх треба, пам'ятаючи про маоїстську політичну практику. Зізнання, звинувачення, ідеологічні категорії і показові суди служили не лише правовим, а й політичним цілям.

Підписане під примусом зізнання не є зовсім безвартісним доказом, але воно й не рівнозначне свідченню, даному у вільному

судовому процесі.

Власні писання Ні

Опубліковані навчання Ні є першорядним свідченням про його богослов'я, але складним свідченням для біографії. Чимало праць укладено з усних проповідей і згодом упорядковано редакторами. Вони показують, чого навчав Ні, іноді — коли він цього навчав, і як розвивалися його наголоси.

Їх не слід автоматично читати як пряму автобіографію.

Родинні свідчення

Родинні спогади особливо важливі для тюремних років, бо відкритих відомостей мало. Вони зберігають пам'ять про Чаріті, побачення, листи, здоров'я і переказане останнє визнання віри.

Пам'ять дорогоцінна, але вибіркова. До точних слів, повторених через десятиліття, слід ставитися з належною обережністю, особливо коли в обігу є кілька англійських перекладів.

Писання як мірило, історія як історія

Ця біографія використовує Писання, щоб оцінювати богослов'я і християнську практику. Вона не використовує Писання, щоб розв'язувати фактичні історичні питання, які потребують доказів.

Наприклад, Дії 5:29 може показати християнам моральну межу послуху владі. Але цей вірш не може сказати нам, чи було певне звинувачення проти Ні 1950-х років фактично правдивим. Це питання належить до історичного дослідження.

Змішування цих завдань породжує або погане богослов'я, або погану історію.

Робоча бібліографія

Пол Г. Б. Чжан, *The Spiritual Person: An Intellectual Biography of Watchman Nee*. Oxford University Press, 2026.

Ангус І. Кіннер, *Against the Tide: The Story of Watchman Nee*. Широко читана прихильна біографія, цінна для духовної та оповідної традиції; її слід зіставляти з пізнішими дослідженнями.

Christian History Institute, *Christian History*, випуск 98, «How the Church in China Survived and Thrived in the 20th Century», зокрема біографічний нарис Ядін Лі про Вочмена Ні.

«Біографічний словник китайського християнства», стаття «Nee, Watchman», разом із пов'язаними статтями про членів родини і сучасників.

Лянь Сі, *Redeemed by Fire: The Rise of Popular Christianity in Modern China*. Yale University Press, 2010.

Деніел Г. Бейс, праці з історії християнства в Китаї — для ширшого контексту щодо місій, самостійних церков, республіканського Китаю і комуністичної доби.

Вибрані писання і збірки проповідей, пов'язані з Вочменом Ні, зокрема матеріали, відомі англійською під такими назвами (подаємо їх у перекладі): *Нормальне християнське життя*, *Сиди, ходи, стій*, *Духовна людина*, *Нормальне життя християнської церкви* і *Звільнення духу*. Вони використані для богословської орієнтації, і читати їх слід, зважаючи на історію їхнього редагування.

У цьому українському виданні всі цитати зі Святого Письма подано за перекладом Пантелеймона Куліша (1905); англійський оригінал

цитує American Standard Version (1901), використану для всіх цитат зі Святого Письма в цій книжці.

Кінець рукопису

Це переклад, зроблений штучним інтелектом, який ще очікує перевірки носієм мови. Це не оригінальний текст автора.

© Ochorus. Оригінальна біографія від Ochorus. Її можна вільно читати й поширювати.

Цей переклад підготувало Ochorus — безкоштовна бібліотека християнської класики.

Читайте онлайн безкоштовно на https://ochorus.com/uk/books/watchman-nee-a-life/

Більше безкоштовної класики на ochorus.com